Andra Şerbănescu

CUM SE SCRIE UN TEXT

Ediţia a II-a

POLIROM
2001

Andra Şerbănescu (n. 1961) este lector doctor la Facultatea de Litere, Universitatea Bucureşti şi cercetător la Institutul de Lingvistică al Academiei Române „Iorgu Iordan". Conduce cursuri şi seminarii de lingvistică generală, comunicare, pragmatică, limba română contemporană, redactare de text. Este membră a Asociaţiei Internaţionale pentru Studiul Dialogului. A publicat articole de lingvistică în revistele de specialitate, recenzii, traduceri şi o lucrare de gramatică pentru gimnaziu. Este autoarea unor manuale alternative de limba română pentru gimnaziu.

http://www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Copou nr. 4, P.O. BOX 266, 6600
Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7; P.O.BOX 1-728

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale :

ŞERBĂNESCU, ANDRA

Cum se scrie un text / Andra Şerbănescu – Ed. a 2-a. – Iaşi : Polirom, 2001
264 p. ; 21 cm (Collegium. Practic)
Bibliogr.

ISBN : 973-683-762-9

808

Printed in ROMANIA

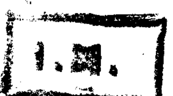

Tabla de materii

CUVÂNT ÎNAINTE

Vă întrebați, probabil, ce motive ați avea să citiți acum această carte.

Iată răspunsul meu. Ea vă pregătește pentru momente importante din viața dumneavoastră, când va trebui să redactați un text : la școală, pentru a rezolva temele sau pentru a scrie diverse compuneri ; la examene, pentru a obține o notă bună ; la facultate, pentru a vă afirma personalitatea într-un colectiv ; la concursuri, pentru a obține un post ; în activitatea profesională (pentru a face carieră ca ziarist, dar nu numai) ; în activitățile curente (când trimiteți o scrisoare unui prieten, participați la un concurs interactiv sau completați un formular la fisc). Textul scris este o importantă formă de comunicare, omniprezentă în societatea contemporană. Cu toții scriem texte din motive practice (Când ați făcut ultima cerere ?) sau ca profesioniști (Sunteți redactor la un ziar ? Scrieți un curs universitar ?). Această carte vă ajută să vă cunoașteți, să vă dezvoltați personalitatea, să o cizelați în relație cu ceilalți autori de texte. Dacă scrieți bine, paginile care urmează vă vor întări această convingere. Dacă scrieți prost, veți afla de ce și veți învăța diverse metode pentru a scrie (mai) bine. Dacă nu știți cum să scrieți un text, veți afla cum procedează autorii de succes…

A scrie este o forță pe care trebuie să o folosiți pentru a-i influența pe cititori, devenind în ochii acestora o personalitate puternică, interesantă, credibilă. Pentru a stăpâni această forță trebuie să știți că un text nu se scrie oricum, ci după anumite reguli, încadrându-vă într-un sistem de libertăți și de obligații ; că a citi activ un text înseamnă a avea mintea deschisă pentru a confrunta ideile altora cu ale dumneavoastră.

Dumneavoastră, personal, ce motive ați avea să citiți această carte ?

Dumneavoastră, personal, ce motive ați avea să nu citiți această carte ?

TEXTUL

Cuvântul „text” le este cunoscut multora dintre noi ; chiar dacă nu toţi putem defini cu exactitate acest concept, îl putem aproxima suficient de bine pentru a recunoaşte diverse tipuri de texte întâlnite în activitatea curentă. Ce este un text ? Complexitatea aspectelor pe care le presupune face acest concept greu de definit.

Din experienţă ştim că textul reprezintă o succesiune ordonată de cuvinte, propoziţii, fraze prin care ni se comunică idei ; că există o diversitate de texte, de literatură (poezie sau proză), de matematică, fizică, editoriale de ziar, ştiri, anunţuri la mica publicitate, sloganuri, reţete, calendare, liste de nume, texte de lege şi multe altele ; că există texte fixate în scris în cărţi, în ziare, în broşuri, pe bileţele, la fel cum există texte orale, fixate pe benzi video/audio sau produse direct în faţa noastră de cei cu care stăm de vorbă zilnic ; că dimensiunea textelor e variabilă ; că sunt texte care ne plac şi texte care nu ne plac, interesante sau neinteresante, pe care le înţelegem sau nu, clare sau confuze, dificile sau uşoare ; că există diferenţe între textele poveştilor adresate preşcolarilor şi textele reportajelor din ziare, între textele din manualele şcolare şi cele din cursurile universitare ; că scriem altfel decât vorbim. Recunoaştem când un text este întreg, dacă a fost lăsat neterminat sau dacă a fost eliminat un fragment din el. Observăm diferenţe între stilurile diverşilor autori de texte. Putem scrie noi înşine texte, facem modificări atunci când nu ne place „cum sună”, rezumăm texte, le scriem de mână sau le batem la maşină ori le redactăm direct pe calculator ; unii dintre noi scriu uşor, „dintr-un condei”, alţii greu, cu multe ciorne şi mâzgăleli, unii au talent de orator, alţii preferă să se exprime în scris. Producem texte în diverse împrejurări : acasă, la şcoală, pe stradă, la birou, la examen, în campania electorală, într-o conferinţă de presă, la examenul de capacitate, de bacalaureat, de intrare la facultate sau la licenţă.

Caracteristicile unui text:
- Cineva produce un text; producerea textului are o cauză şi vizează o intenţie (are un scop).
- Acest text este destinat unui public.
- Textul comunică idei într-o anumită limbă.
- Ideile comunicate capătă o anumită formă.
- Textul este produs într-un anumit context (într-un spaţiu şi timp determinate, alături de alte texte, de acelaşi tip sau diferite).
- Textul este transmis pe un anumit canal.
- Textul aşteaptă un răspuns (feedback).

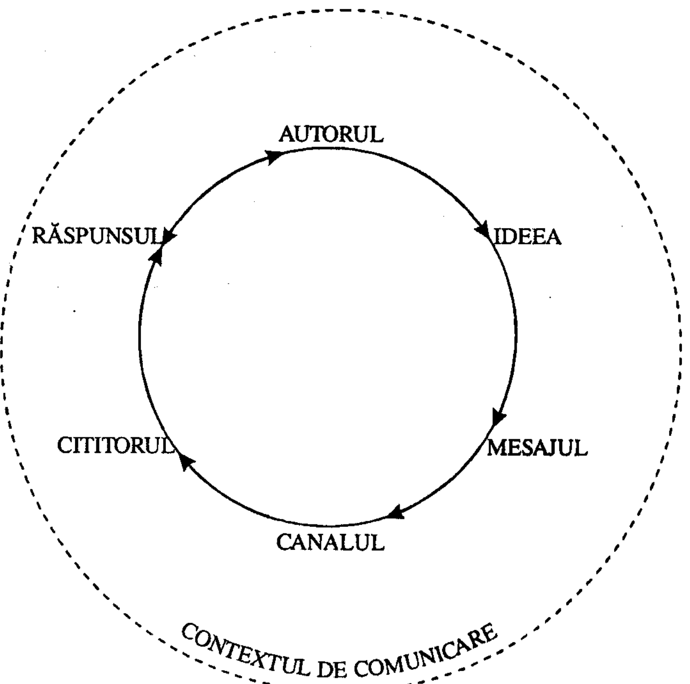

Figura 1. *Actul de comunicare*

Aşadar, vorbind despre text, ne vom întreba: **cine** comunică? **cui/pentru cine** comunică? **ce** comunică? **cum** (în ce formă)? **unde** şi **când** comunică (în ce context)? **pe ce canal**? **din ce cauză**? **cu ce scop**?

Textul scris (ca şi cel oral, de altfel) este o formă de comunicare. A comunica înseamnă a împărtăşi cu ceilalţi membri ai societăţii gânduri şi sentimente. Când comunicăm, avem posibilitatea de a ne exprima personalitatea, de a ne explora ideile, de a câştiga putere acţionând asupra cititorilor (interlocutorilor) prin cuvânt. A produce un text înseamnă, de fapt, a produce sens şi a găsi mijloacele cele mai eficiente de a-l comunica şi altora. Iar comunicarea este deopotrivă un act individual şi social. Schematic, orice act de comunicare poate fi reprezentat ca în figura 1.

Autorul reprezintă sursa ideilor. El trebuie să fie competent, integru, obiectiv, informat, autentic, să aibă o personalitate puternică, adică să fie credibil şi „să aibă carismă" pentru a influenţa cititorii. Trebuie să folosească eficient cuvântul pentru a clarifica ideile, nu pentru a le face obscure. Autorul scrie dintr-o cauză (internă sau externă) şi are un scop, acţionează cu o intenţie.

Cititorul e cel căruia îi este adresat textul. Nu trebuie să facem din scrisul nostru un act de autocontemplaţie, ci trebuie să transmitem ideile şi sentimentele noastre cititorilor. Un text există doar prin cititorii săi. De aceea, nu este suficient să ne înţelegem *noi* textul, ci trebuie să îl facem *pe cititor* să îl înţeleagă. Orice autor doreşte ca textul său să fie citit de un cititor activ, adică de un cititor deschis circulaţiei ideilor, noutăţii, gata oricând să îşi remodeleze propriul sistem de gândire.

Ideile constituie ceea ce doreşte autorul să transmită cititorilor săi. Textul reprezintă un complex de gânduri, sentimente, informaţii, recomandări utile, valoroase, personale, competente.

Mesajul este forma pe care autorul se hotărăşte să o dea ideii sale: ordinea în care prezintă argumentele, înlănţuirea paragrafelor, succesiunea propoziţiilor, alegerea cuvintelor etc. A da ideii cea mai potrivită formă este o artă: aceea de a scrie.

Contextul comunicării este reprezentat de totalitatea împrejurărilor în care apare un text: evenimente şi conjuncturi sociale, aşteptările publicului, locul şi momentul apariţiei textului, relaţia în care se află cu

alte texte ale aceluiaşi autor sau ale altor autori. Orice text scris este modelat de elemente exterioare, dar modelează la rândul lui realitatea înconjurătoare.

Canalul constituie mediul prin care se transmite ceea ce scriem, în cazul nostru forma scrisă (manuscrisă sau tipărită). Forma în care textul ajunge la cititorii noştri este foarte importantă: calitatea tiparului, formatul textului, ilustraţiile şi culorile, locul unde alegem să publicăm un text (în cazul în care textul urmează să fie publicat), scrisul şi aşezarea în pagină (dacă este un text scris de mână), toate reprezintă forme de comunicare între autor şi cititor. Conştiinţa textului scris trebuie să includă şi aceste elemente.

Răspunsul primit (feedback-ul) este întârziat în cazul textului scris: aflăm că textele noastre plac sau nu publicului, că cititorii sunt sau nu de acord cu ideile noastre. Solicitarea autorilor de către diverse publicaţii, tirajul unor cărţi sau reviste, declanşarea unor dezbateri pornind de la texte scrise sunt câteva forme de răspuns din partea publicului. Autorul avizat trebuie să ştie şi să accepte faptul că există o diversitate de puncte de vedere, deci trebuie să îşi păstreze raţiunea pentru a reflecta asupra tuturor reacţiilor pe care le primeşte.

Exemplu

*Eu sunt **autoarea** acestei cărţi. Sunt lector la **Universitatea din Bucureşti**; predau, printre altele, cursuri de comunicare şi **redactare de text, am citit** un număr relativ mare de cărţi pe această temă, **care mă preocupă din** câteva motive: în primul rând, pentru a-mi îmbunătăţi **propriul stil de** redactare a cursurilor şi a articolelor pe care le public; în al **doilea rând, deoarece** din experienţa mea de profesor ştiu că această **materie, până nu demult**, nu exista în programe; în sfârşit, pentru că am **observat că în presa** românească există foarte multe articole prost scrise, iar **uneori idei interesante se** pierd printre fraze confuze. Scriu deci această **carte pentru a vă împărtăşi** idei care mi se par utile. Dumneavoastră sunteţi **cititorul; sunt atâţia cititori câte** exemplare au fost cumpărate, poate mai mulţi (**dacă aceeaşi carte va fi citită** de mai multe persoane), poate mai puţini (dacă unii vor **cumpăra cartea, dar** nu o vor citi). **Ideea** cărţii este de a prezenta în formă **accesibilă unui public larg** regulile generale care stau la baza redactării eficiente a unui **text. Mesajul este** forma concretă în care am structurat şi am scris **această carte, având în vedere** textul propriu-zis (organizarea pe capitole, redactarea **fiecărei fraze în parte** etc.), dar şi ilustraţiile, formatul etc. **Contextul** (relevant, **cel puţin pentru** mine) în care am scris această carte este următorul: **acest tip de carte este** util şi necesar într-o cultură, el există deja în multe ţări; **la noi au apărut** traduceri sau sumare reguli enunţate pe câteva pagini, **nu sub forma unui ghid** practic; elevii au nevoie de o astfel de carte la şcoală, conform noilor programe; cei care scriu texte s-ar putea să găsească idei noi, a căror eficienţă a fost verificată şi dovedită în timp de alte societăţi. **Canalul** de transmitere a mesajului este acest obiect – cartea în sine, tipărită la Editura Polirom, în condiţiile grafice pe care le puteţi observa. **Răspunsul** cititorilor va fi variabil: unii vor considera cartea utilă, alţii inutilă, unii bună, alţii proastă, unii o vor folosi efectiv, alţii o vor răsfoi doar, fiecare o va citi cu un anumit scop şi va lua din ea ceea ce îi este lui util. Ar fi posibil ca pe diverse căi (vânzări, discuţii cu cititorii, recenzii etc.) eu să iau cunoştinţă de reacţia dumneavoastră, la care, cu siguranţă, voi reflecta.*

Dintre cei care lucrează zilnic cu textul, foarte puţini cunosc o teorie riguroasă a acestuia sau ar putea defini cu acurateţe conceptul în sine; majoritatea dintre noi însă facem intuitiv diverse operaţii cu textul, eventual pornind de la o minimă instrucţie dobândită în şcoală. Folosim o serie de cunoştinţe latente, preteoretice, legate de acest concept. De fapt, orice text este rezultatul aplicării unor reguli, ce depăşesc cu mult limitele gramaticalităţii, ale corectitudinii: un text corect din punct de vedere gramatical nu este în mod obligatoriu bun, interesant sau convingător. Toţi cei care citesc acum aceste rânduri scriu şi ei texte, mai rar sau mai frecvent, de diverse tipuri, cu scopuri diferite. Textele noastre nu seamănă între ele. Fiecare dintre noi are propriile tabieturi (unii preferă să scrie cu pixul, alţii cu creionul, unii scriu la birou, alţii instalaţi comod în fotoliu cu o planşetă pe genunchi, direct pe calculator sau pe ciornă, unii scriu oriunde – în tramvai, în tren, în avion, pe colţul unei mese –, alţii numai în colţişorul bine ştiut, cu cafeaua pe masă şi pachetul de ţigări alături, cu muzica în surdină sau total izolaţi). În ciuda acestor diferenţe, cu toţii procedăm în mod asemănător. A scrie un text presupune a lua decizii privind ideile ce urmează a fi exprimate şi ordinea lor, forma în care vor fi prezentate şi strategiile adoptate pentru a-i convinge pe cititori. Tabieturile ne dau încredere în noi şi ne asigură confortul necesar pentru a lucra bine, aşa cum am mai procedat de atâtea ori, când textele noastre au avut succes. Gândirea noastră îşi are şi ea propriile „tabieturi".

Regulile generale de redactare a textelor se aplică diferit de la un tip de text la altul: există texte administrative care se scriu după „anumite şabloane", în timp ce literatura de ficţiune pare (!) să nege toate regulile; forma concretă prin care se manifestă respectivele reguli este diferită: într-un fel scriem compunerile la şcoală, altfel teza de licenţă,

altfel articolele de ziar (şi ele, de diverse tipuri), altfel sunt redactate ştirile pentru televiziune, altfel... Există pentru toate însă un numitor comun. Intuitiv, putem spune despre diverse tipuri de texte dacă sunt bune sau nereuşite. Fireşte, gustul în materie de lectură, modul în care citim textele diferă în funcţie de formaţia intelectuală a fiecăruia dintre noi..., dar cu toţii dorim să înţelegem ceea ce citim şi să avem plăcerea lecturii. Şi, de fapt, tehnica lecturii şi gustul se cultivă...

Paginile care urmează propun o prezentare explicită a regulilor generale aflate la baza scrierii textului, a redactării lui. Va fi o incursiune în lumea autorului pentru a descoperi acel **numitor comun care stă la baza scrierii oricărui tip de text**. Cei care scriu bine vor câştiga încredere în ei, iar cei care doresc să se perfecţioneze vor descoperi câteva reguli simple, ce îi vor ajuta să obţină efectul dorit prin textele lor.

Cum este un text bun? Pe cât de greu putem defini textul, pe atât de greu putem răspunde la această întrebare. Deşi nu se pot da formule matematice infailibile, există câteva coordonate generale; cu toate că nu se pot „programa" autori de succes, pot fi formulate câteva reguli cu ajutorul cărora – dacă le respectaţi – aveţi toate şansele să produceţi un text bun.

„Secretele" unui text bun...
- Să aibă o temă bine aleasă, în funcţie de contextul comunicării.
- Să prezinte un conţinut unitar, ducând la o concluzie.
- Vocea autorului să fie vocea unei autorităţi în materie, care îi oferă cititorului informaţie de calitate (interesantă, corectă, specifică, sinceră).
- Autorul să se implice în ceea ce scrie prin atitudinea faţă de temă, să împărtăşească cititorilor săi, cu abilitate, gânduri şi sentimente.
- Să aibă un scop clar.
- Să satisfacă aşteptările cititorului.
- Să fie elegant în conţinut şi ca formă, adică să fie unitar.
- Să fie concis, pentru a lăsa mesajul să ajungă la cititor în forme specifice.
- Să convingă cititorul.
- Autorul să-şi asume conştient consecinţele pe care textul său le-ar putea avea asupra publicului.

Cum putem învăţa să scriem bine?

Sunt mai multe modalităţi: văzând cum scriu alţii, deci pătrunzând în laboratorul lor; reflectând asupra criticilor primite din partea cititorilor; învăţând din modele, adică din textele bine scrise; respectând programatic regulile esenţiale care stau la baza redactării unui text bun. Eu vă propun acum această din urmă tehnică. A, era să uit... În cele din urmă, **învăţăm scriind**!

Există o motivaţie pentru a scrie bine: scrisul este o forţă de care fiecare dintre noi poate profita. Atingerea scopului propus depinde de eficienţa noastră ca autori, iar un text este eficient atunci când dă informaţia relevantă într-un anumit context, făcându-l pe cititor să o integreze în schemele sale mentale, fără a-i solicita un efort prea mare de procesare a informaţiei. Mintea umană are un scop îndepărtat: acela de a-şi dezvolta cunoştinţele despre lume; în orice tip de comunicare, pornim cu unele cunoştinţe a căror acurateţe ne propunem să o îmbunătăţim cu informaţia nou primită. În acest scop este necesar ca informaţia nouă să intre în sistemul nostru de cunoştinţe, pentru a putea fi uşor procesată şi ajustată. De ce un copil de 5 ani nu poate înţelege teoria relativităţii? De ce predăm în mod diferit subiectul şi predicatul la clasa a IV-a, la clasa a VIII-a, la liceu şi la facultate? De ce spunem că unele cărţi sunt uşoare, iar altele – dificile? Pentru a asigura transmiterea eficientă a informaţiei, autorul trebuie să asigure coincidenţa dintre starea sa mentală şi cea a cititorului său: el, autorul, trebuie să transforme cititorul din *outsider* în *insider* în raport cu textul.

Să vedem deci împreună: ce fac exact oamenii atunci când scriu? la ce se gândesc şi cum fac acest lucru? care este cheia succesului unor autori?

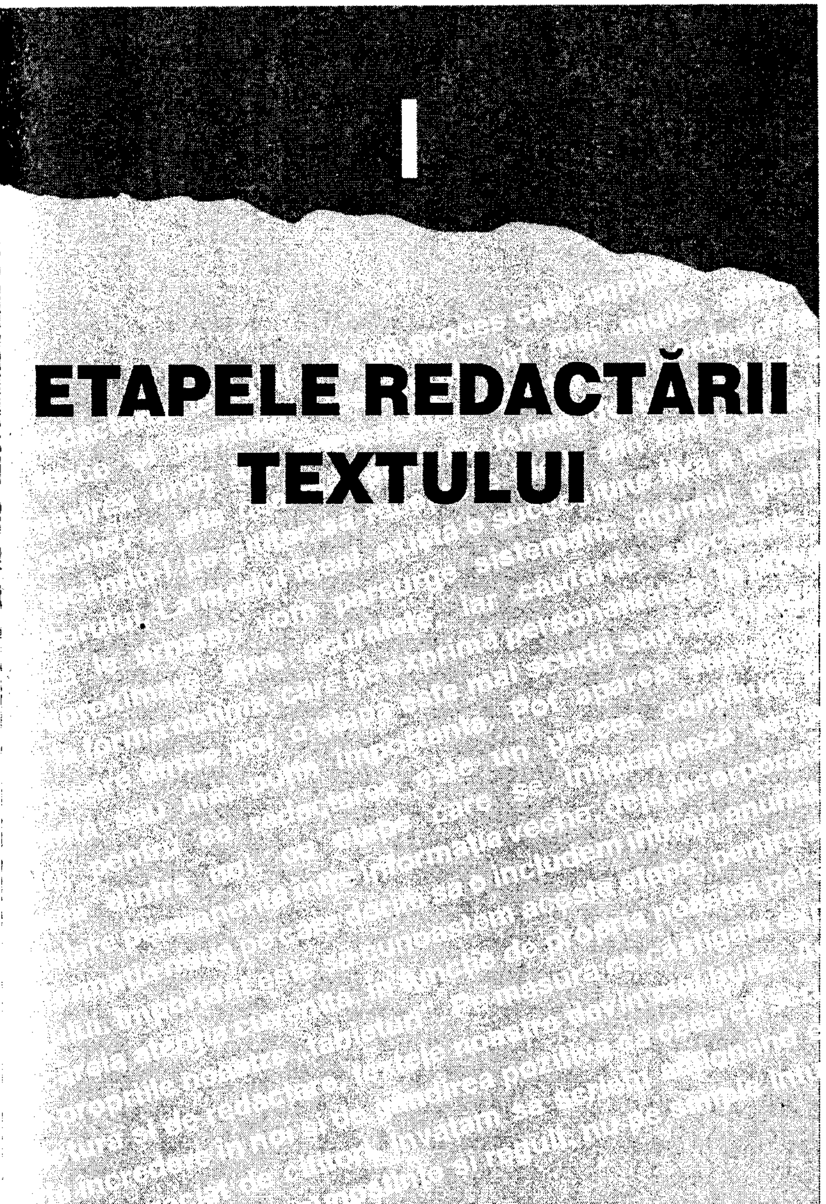
Exerciţii

1) Discutaţi în ce constă procesul comunicării în cazul diverselor tipuri de texte scrise (de pildă, un editorial, un slogan publicitar, un text ştiinţific, un articol de lege, un roman, o poezie etc.).

2) Alegeţi un articol pe care, intuitiv, îl consideraţi reuşit. Încercaţi să explicaţi, pe baza informaţiilor din acest capitol, de ce este bun. Faceţi acelaşi lucru cu un articol pe care, intuitiv, îl consideraţi nereuşit. V-aţi răzgândit cumva?

3) Din practica dumneavoastră de autori ai unor texte de diverse tipuri, încercaţi să formulaţi în scris câteva reguli pe care le aplicaţi atunci când scrieţi.

4) Ce vă aşteptaţi să citiţi în această carte? Scrieţi un text de o jumătate de pagină răspunzând la această întrebare.

REDACTA, *redactez*, vb. I. Tranz. **1.** A compune, a formula în scris, a scrie, a întocmi (un studiu, un act etc.). **2.** A asigura (la un ziar, la o editură etc.) finisarea, în conţinut şi formă, a unor manuscrise primite de la autori şi destinate publicării. – Din fr. **rédiger**, lat. **redigere** (după *redacţie*, *redactor*).

Redactarea textului este un proces care implică o sumă de abilităţi fizice şi mentale, desfăşurate în mai multe etape. Presupune găsirea unor idei interesante, selectarea şi ordonarea informaţiei pentru a afla cea mai potrivită formă de transmitere a mesajului, făcându-l pe cititor să recepteze ideile din text conform intenţiei autorului. La modul ideal, există o succesiune fixă a acestor etape ; dacă le urmăm, vom parcurge sistematic drumul gândirii dinspre aproximare spre acurateţe, iar căutările succesive vor conduce la forma optimă, care ne exprimă personalitatea. În fapt însă, pentru fiecare dintre noi, o etapă este mai scurtă sau mai lungă, mai importantă sau mai puţin importantă. Pot apărea suprapuneri şi reveniri, pentru că redactarea este un proces continuu propriu fiecăruia dintre noi, cu etape care se influenţează reciproc, o pendulare permanentă între informaţia veche, deja încorporată în text, şi informaţia nouă pe care dorim să o includem într-un anumit punct al textului. Important este să cunoaştem aceste etape, pentru a-i acorda fiecăreia atenţia cuvenită, în funcţie de propria noastră personalitate, de propriile noastre „tabieturi". Pe măsură ce câştigăm experienţă de lectură şi de redactare, textele noastre devin mai bune. Avem nevoie de încredere în noi şi de gândirea pozitivă că ceea ce scriem e bine şi este apreciat de cititori. Învăţăm să scriem acţionând efectiv, luând decizii bazate pe cunoştinţe şi reguli, nu pe simple intuiţii, care sunt uneori greşite.

Scrierea textului este un proces continuu de gândire, acţiune, revizie.

1. PLANIFICAREA TEXTULUI, DESCOPERIREA IDEILOR

A planifica textul înseamnă a recurge la o serie de tehnici şi strategii sistematice pentru a găsi un subiect interesant, pentru a-l înţelege, pentru a descoperi idei originale care scot în evidenţă personalitatea autorului, pentru a ordona aceste idei şi a le da o formă care să aibă efectul dorit asupra cititorului. Alegând o temă care ne interesează deopotrivă pe noi şi pe cititori, vom scrie interesant, sincer, cu entuziasm.

În alte situaţii, subiectul ne este dat, impus (o lucrare la şcoală, un articol pe o anumită temă cerut de redactorul-şef etc.). În acest caz, trebuie să descoperim o formă interesantă de tratare a subiectului şi, mai ales, trebuie să ne încadrăm în subiect.

1.1. Cum planificăm textul în scris

Când ne apucăm de lucru, întâi ne gândim la textul pe care urmează să îl scriem. Dar, purtând ideile doar în gând, uităm câteodată tocmai ce era mai important, alteori ni se suprapun ideile sau zgomotul din jur ne distrage atenţia, astfel încât mintea devine la un moment dat un mecanism care merge în gol şi ne împiedică să progresăm.

De aceea, este mult mai util să gândim cu creionul în mână : să gândim în scris, nu să gândim şi apoi să scriem. A gândi în scris înseamnă a nota pe hârtie ideile pe care le avem, în ordinea în care ele se succedă. Recitind ideile anterioare, ne vor veni în minte altele noi. Această etapă este un dialog cu propria persoană, prin care învăţăm să ne descoperim propriile gânduri şi atitudini. Scriind, vom descoperi că ştim mai mult decât ne-am imaginat vreodată, deoarece scrisul pune mintea în alertă şi determină procese profunde de reflecţie. Scrierea disciplinează gândirea.

În funcţie de circumstanţele concrete în care scriem (pentru şcoală, pentru un ziar, redactând un eseu sau un raport de activitate), tema, subiectul ne pot fi date sau ni le putem alege singuri.

1.1.1. *Cum găsim teme şi subiecte interesante*

Trebuie să scrieţi un articol la un ziar, dar nu ştiţi despre ce... Trebuie să faceţi o lucrare de licenţă..., aţi vrea să fie de literatură contemporană, dar nu aveţi nici o idee... Aţi vrea să mergeţi la un congres pe o temă de istorie, domeniul dumneavoastră, dar nu ştiţi ce comunicare să prezentaţi... Aveţi nevoie de o temă pentru revista la care lucraţi..., despre ce să mai scrieţi ? În fiecare săptămână tot scrieţi la rubrica respectivă ! O compunere liberă pentru ora de română ? Trebuie să găsiţi ceva original, interesant...

Când căutăm subiecte sau idei, important este să vrem să descoperim subiecte sau idei interesante, nu să ne mulţumim cu unele banale. Aplicând câteva tehnici de descoperire, mai devreme sau mai târziu vom găsi ceva care să ne reprezinte şi, în acelaşi timp, care să capteze atenţia cititorilor.

Iată câteva sfaturi :

• Alegeţi întotdeauna o temă pe care o stăpâniţi, care să vă dea posibilitatea de autoexprimare, deoarece a scrie înseamnă a deveni autor, adică... o autoritate în domeniul respectiv. Întrebaţi-vă :

– Cunoştinţele mele îmi permit abordarea temei respective ? Ştiu ce şi de unde să citesc pentru a mă documenta ? Mi se potriveşte tema respectivă ? Aş putea aduce ceva nou ?

• Întotdeauna restrângeţi o temă largă la un subiect precis, pe care să îl puteţi controla şi aprofunda, despre care puteţi citi mai în detaliu, asupra căruia aveţi timpul necesar să reflectaţi şi în tratarea căruia vă puteţi înscrie în numărul de pagini acordat fără a fi superficial sau fără a face eforturi pentru a umple paginile repetând ideile şi lungind inutil frazele. Alegând teme foarte largi, nu putem fi exhaustivi în tratare, ci riscăm să devenim superficiali. Subiectele mici pot fi mai bine tratate, putem fi exhaustivi într-un spaţiu restrîns. Reţineţi : Ineditul captează, nu generalităţile !

• Gândiţi-vă dacă subiectul ales este semnificativ. Nu este obligatoriu să fie grandios, spectaculos, ci trebuie să suscite curiozitatea. Întrebaţi-vă, prin urmare :

– Ce are particular/deosebit/fascinant subiectul şi cum pot să îl fac interesant pentru cititori? Pe mine de ce mă interesează? Pe cititorii mei de ce i-ar putea interesa?

• Daţi textelor dumneavoastră forţă, introducând o tensiune, chiar dacă ea este doar temporară, urmând a fi rezolvată pe parcurs; cititorul trebuie să aibă plăcerea textului, curiozitatea de a-l continua, iar când termină – impulsul de a-l reciti. Această tensiune creatoare poate fi indusă creând opoziţii între autor şi public, între autor şi subiect, între public şi subiect, între punctul de vedere al autorului şi aşteptările publicului.

1.1.2. *Cum ne încadrăm în subiect*

Când subiectul este dat, se pune problema încadrării în limitele acestuia. Nu vă grăbiţi să scrieţi înainte de a înţelege exact ce se cere: să definiţi, să explicaţi, să comparaţi, să clasificaţi, să sintetizaţi, să argumentaţi, să vă exprimaţi un punct de vedere... Citiţi cerinţa de mai multe ori şi organizaţi-vă cunoştinţele pentru a răspunde acesteia. Imaginaţi-vă cunoştinţele dumneavoastră ca un pachet de cărţi de joc pus la dispoziţia dumneavoastră. Veţi folosi „cărţile" în funcţie de „jocul" pe care vi-l cere partenerul. A ne încadra în subiect înseamnă deci a elimina informaţia de care nu avem nevoie pentru tratarea subiectului respectiv, a prezenta informaţia relevantă pentru a ilustra cerinţa (ordonând ideile în mod adecvat, accentuând aspectele semnificative). Citiţi de mai multe ori cerinţa înainte de a face planul lucrării şi recitiţi-o ori de câte ori începeţi un nou paragraf pentru a avea clar în minte felul în care veţi concepe fiecare frază şi propoziţie.

Exemplu

Iată un posibil subiect la o lucrare de gramatică, în gimnaziu: Să se realizeze o comparaţie între adverb şi adjectiv (o pagină).

Un elev scrie:

Adjectivul este partea de vorbire flexibilă care exprimă însuşiri ale obiectelor (exemple: carte nouă, fată frumoasă, încercare grea etc.). Există adjective simple (roşu), adjective compuse (roşu-deschis); de asemenea, există locuţiuni adjectivale (om de treabă). Adjectivul îşi schimbă forma în funcţie de gen, număr şi caz. Se acordă în gen, număr şi caz cu substantivul determinat. Majoritatea adjectivelor sunt variabile (îşi schimbă forma în comunicare); puţine adjective sunt invariabile (adică nu îşi schimbă forma). Adjectivele au grade de comparaţie (pozitiv, comparativ, superlativ). Gradele de comparaţie se formează cu ajutorul unor adverbe (locuţiuni adverbiale) specializate (mai... decât; la fel de... ca; cel mai... dintre..., foarte... etc.). Unele adjective nu au grade de comparaţie (pătrat, excelent, optim etc.). Funcţiile sintactice specifice adjectivelor sunt: atribut (Cartea nouă este a mea), nume predicativ (Cartea este nouă), rar complement (Străluceşte de nouă ce e...). Unele adjective îşi pot schimba categoria gramaticală devenind adverbe (Copilul are un scris frumos – Copilul scrie frumos).

Adverbul este partea de vorbire neflexibilă care indică circumstanţele în care are loc o acţiune exprimată de verb. Astfel, există adverbe de mod, de loc, de timp. Există adverbe simple (încet), adverbe compuse (târâş-grăpiş); de asemenea, există locuţiuni adverbiale (pe îndelete, de-a valma etc.). Adverbele sunt neflexibile. Ele ar putea fi considerate părţi de vorbire flexibile dacă ne gândim la faptul că unele adverbe au grade de comparaţie formate la fel ca în cazul adjectivelor. Unele adverbe îşi pot schimba categoria gramaticală, devenind adjective (Vorbeşte repede – Vorbitul repede nu este întotdeauna un avantaj). Funcţia sintactică specifică adverbelor este cea de complement (Va sosi imediat), dar adverbele pot îndeplini şi funcţiile de atribut (Cartea de acolo e a mea) şi nume predicativ (E greu de prevăzut ce se va întâmpla).

Informaţiile prezentate de elev sunt corecte. Însă el nu se încadrează în subiect. Scrie informaţiile aşa cum le-a memorat, când, de fapt, i se cerea o comparaţie între adjectiv şi adverb. El trebuia să prezinte informaţiile pe care le are ţinând seama de regulile unei comparaţii.

Iată o posibilă formă de rezolvare a cerinţei, prezentând asemănările şi deosebirile dintre cele două părţi de vorbire, în funcţie de diferite criterii:

Adjectivul şi adverbul sunt două părţi de vorbire, între care există asemănări şi deosebiri.

Din punct de vedere semantic (al sensului), adjectivul exprimă o însuşire, o calitate a unui obiect (Are o casă frumoasă), în timp ce adverbul prezintă circumstanţele exterioare (modul, locul, timpul) în care are loc o acţiune sau se manifestă o stare (Acum aleargă repede într-acolo).

Din punct de vedere morfologic, adjectivul şi adverbul se deosebesc prin faptul că primul este o parte de vorbire flexibilă (variază în funcţie de gen, număr şi caz, în urma acordului cu substantivul determinat), al doilea este o parte de vorbire neflexibilă (nu variază în raport cu diverse categorii gramaticale). Unele adjective sunt invariabile (adică au aceeaşi formă pentru a indica diversele genuri, numere, cazuri), deci au o singură formă (exemplu: gata, roz), întocmai ca adverbele. Totuşi, adjectivul şi adverbul prezintă o categorie gramaticală comună: gradele de comparaţie, care au la ambele aceeaşi semnificaţie şi se formează la fel, cu adverbe şi locuţiuni adverbiale specializate (mai... decât, la fel de... ca, foarte... etc.). O diferenţă apare totuşi şi aici: în timp ce majoritatea adjectivelor acceptă grade de comparaţie (cu excepţia adjectivelor

care logic nu pot fi comparate sau a adjectivelor care sunt deja la un grad de comparaţie: pătrat, excelent, optim), doar unele adverbe (cel mai adesea adverbele de mod: bine, greu) acceptă comparaţia.

Din punct de vedere sintactic, cele două părţi de vorbire pot îndeplini aceleaşi funcţii sintactice: atribut, nume predicativ, complement. Pentru adjectiv sunt tipice funcţiile de atribut (Cartea nouă e a mea) şi nume predicativ (Cartea e nouă), în timp ce funcţia de complement apare mai rar (Străluceşte de nouă ce e...). Pentru adverb e tipică funcţia de complement (Scrie repede), în timp ce funcţiile de atribut (Cartea de acolo e a mea) şi nume predicativ (Nu ştiu cum e noul profesor) sunt mai puţin frecvente.

Între cele două părţi de vorbire pot apărea treceri de la o clasă la alta (schimbarea categoriei gramaticale): adjectivul (Are un scris frumos) poate deveni adverb (Scrie frumos), iar adverbul (Scrie repede) poate deveni adjectiv (Vorbitul repede nu îl avantajează).

În concluzie, asemănările şi deosebirile dintre adjectiv şi adverb sunt de ordin semantic, morfologic, sintactic, formal. Asemănările sugerează existenţa unui „continuum lingvistic"; deosebirile explică încadrarea cuvintelor la părţi de vorbire diferite.

1.2. Cum ne vin idei originale

Atunci când suntem în căutarea fie a unui subiect, fie a unor idei originale pentru conţinutul textului, avem la dispoziţie mai multe surse, pe care e bine să le valorificăm de fiecare dată: memoria, observaţia, speculaţia, lecturile, mass-media, interviul (discuţiile), materialele documentare, imaginaţia.

Memoria. Căutăm în memorie idei de mult depozitate acolo, aproape uitate; amintirile se evocă în lanţ, idei vechi pot genera altele noi. Pentru a găsi în memorie ideile de care avem nevoie putem recurge la diverse strategii, „chei" care „deschid" memoria.

Lista de idei. Există momente când în mintea noastră se produce o adevărată explozie de idei pe care e bine să le notăm imediat, dar există şi momente de pauză, pe care unii dintre noi le umplem desenând ceva pe hârtie; ideile par să se lege între ele; există cuvinte-cheie care atrag în jurul lor noi şi noi elemente.

Treceţi în revistă interesele personale, gusturile, opiniile...
- Ce aţi văzut, ce aţi citit?
- Despre ce vorbesc oamenii din jur?
- Ce simţiţi?

Oameni, locuri, evenimente, momente din existenţă, sentimente contradictorii, scopuri, valori ale societăţii, atitudini, probleme..., toate sunt posibile subiecte, interesante, când autorul le exploatează cu inteligenţă şi îşi propune să renunţe la şabloane.

Exemplu

Acum, când scriu aceste rânduri, eu aşa aş face o listă de idei:

Locuri: localul Universităţii, grădiniţele particulare, redacţia unui ziar, noul magazin deschis în Bucureşti, Londra

Oameni: autorii manualelor alternative, eu şi experienţa mea cu manualele, politicienii, ziariştii, cei care dau telefoane la talk-show-uri, personalităţi româneşti apreciate pe plan internaţional

Activităţi: a scrie un manual, a face un film, a face un ziar, a te informa, a face comparaţii

Scopuri: a informa, a discredita, a manipula, a simula, a convinge, a ironiza

Valori: corectitudine, profesionalism vs *diletantism, sincronizare europeană, echilibru şi dezechilibru*

Probleme: ce spunem şi cum spunem, automulţumirea, coerenţa discursului unor personalităţi publice, reforma învăţământului, coordonarea activităţilor, emisiunile de radio (regizarea lor?)

Agenda. Dacă nu aveţi încă, e timpul să vă faceţi o agendă în care să vă notaţi ideile care vă vin în tramvai, la televizor, după o ceartă cu şeful, când citiţi o carte... Când sunteţi în pană de idei, consultaţi-o.

Exemplu

M-am uitat, de pildă, în agenda... de idei a soţului meu (!). Iată ce am găsit: *Trăim într-o lume „transnaţională" în Bucureşti? (firme străine, plăcuţe multilingve etc.). Engleza obligatorie. Tabără / bucătăria lui Radu / restaurante străine. Cultura în ziare. Comunicatul, apelul, conferinţa de presă. Feminitatea. Întâlnire cu EA (!!!).* Probabil va dezvolta aceste idei cândva în articolele sale din *Dilema*. Eu nu înţeleg foarte mult din aceste idei notate concis. El, da. Despre ultima idee notată va trebui să stăm de vorbă... (!). Cine este EA? Va pretexta că a uitat ce a vrut „să spună"??? Concluzia: agenda este pentru uz personal; scrieţi pe scurt, cu condiţia să nu uitaţi peste un timp care era problema. Atenţie: uneori, persoane indiscrete „îşi bagă nasul" prin ele...

Asocierea ideilor. Ideile se evocă unele pe altele. De aceea, ele pot fi asociate, grupate, puse în relaţie.

Exemplu

Din lista ideilor notate de mine mai sus, aş face, în acest moment, următoarele legături: un talk-show de televiziune trebuie să aibă o structură; cum sunt selectaţi participanţii pentru a asigura obiectivitatea; care este rolul moderatorului (ce trebuie să facă şi ce nu trebuie să facă); respectarea de către participanţi a regulilor dialogului civilizat; coerenţa argumentaţiei construieşte imaginea publică a participanţilor; cum se integrează telefoanele telespectatorilor în aceste emisiuni; există reguli în orice activitate; profesionalism real sau mimat; diletantism conştient sau inconştient; a te îndoi de propria persoană – semnul slăbiciunii sau al forţei interioare? ce pot spune despre o persoană aroganţa şi autosuficienţa? mentalitate şi educaţie; dialogul – o formă de confruntare verbală în care participanţii se pun reciproc în lumină şi se caracterizează prin contrast.

Reţeaua (pânza de păianjen, engl. web*)*. O tehnică eficientă de descoperire a ideilor şi a legăturilor dintre ele este dispunerea acestora în formă de reţea, în care ideile se generează una pe cealaltă. Avantajul este că se pot observa mai bine diversele relaţii dintre idei.

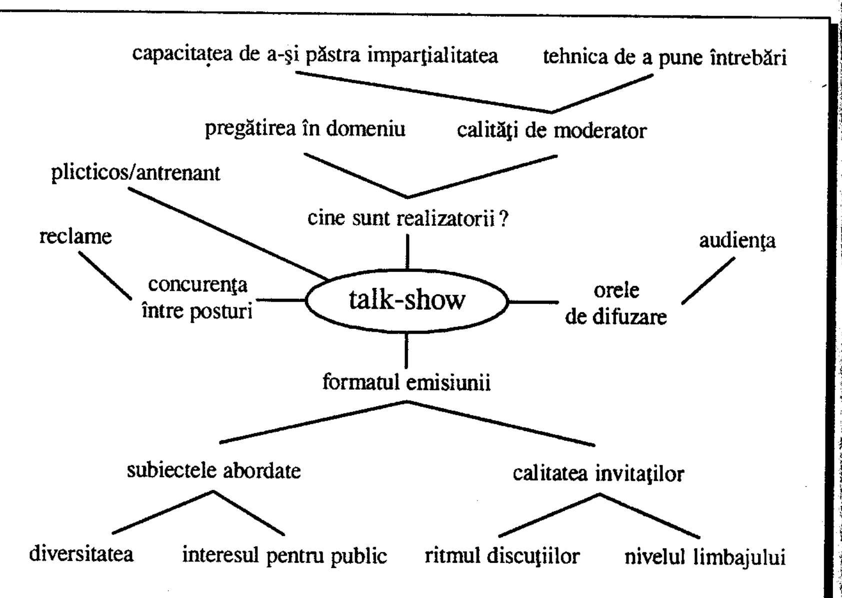

Figura 2. *Reţeaua (pânza de păianjen)*

Scrierea liberă. Constă în redactarea unui scurt text pe o temă dată, timp de 10-15 minute. Scrieţi ce vă vine în minte, înşirând ideile aşa cum apar ele, fără a fi atent la ordinea lor, la relaţiile logice dintre ele. Faţă de tehnica anterioară de descoperire a ideilor, scrierea liberă asigură un grad superior de coerenţă şi este foarte utilă pentru că face trecerea dinspre o stare de aşteptare, de căutare a ideilor spre lucrul efectiv. O dată depăşită starea de pasivitate, noi idei pot apărea. Scrisul propriu-zis pune mintea în alertă şi constrânge autorul să facă o legătură între idei, amintindu-i de sarcina pe care o are : aceea de a da coerenţă ideilor.

Exemplu

În acest moment, pe baza ideilor descoperite în etapele precedente aş scrie, de pildă: *Succesul unui talk-show este dat de abilitatea cu care moderatorul ştie să-şi aleagă participanţii, de actualitatea problemelor puse în discuţie, de coerenţa ideilor care fac tema dialogului, de relaţia pe care gazda ştie să o stabilească între el şi invitaţi, între invitaţi, între participanţii la talk-show şi telespectatori. Acestea sunt elementele care se văd pe micul ecran; în spatele lor se află însă ore de documentare, reflecţie, decizie, colaborarea cu întreaga echipă tehnică. Moderatorul trebuie să construiască o emisiune, nu să participe la filmarea unor discuţii; să-şi construiască o imagine publică, nu să se lase purtat de propriile simpatii, ambiţii; să-şi demonstreze calităţile jurnalistice, nu slăbiciunile umane. Diverse materiale inserate ar trebui să rupă monotonia discuţiilor.*

Observaţia. Vă daţi seama de diferenţa dintre *a privi*, *a vedea*, *a observa*? Înţelegeţi sensul următoarelor enunţuri : *Mă priveşte fără să mă vadă...* ; *Privindu-l, a văzut că este îmbrăcat elegant, dar nu a observat tocmai ce era mai important*. Învăţaţi deci *să vă uitaţi la* obiecte, nu doar *să priviţi spre* ele, *să vă uitaţi la* ele, nu *prin* ele, pentru a descoperi părţile interesante, detaliile semnificative. Chiar şi la cele mai banale obiecte, pe care le-aţi văzut de sute de ori, puteţi descoperi detalii originale, care v-au scăpat întotdeauna. Există câteva tehnici prin care se poate aprofunda observarea obiectelor :

Desenul. Fie că aveţi, fie că nu aveţi talent la desen, puteţi schiţa un obiect sau o scenă după ce l-aţi observat / aţi observat-o un timp mai îndelungat ; încercaţi să surprindeţi detalii, iar apoi priviţi schiţa în ansamblu pentru a vedea ce legături se pot face între diversele elemente.

Exemplu

Imaginea următoare este un desen făcut de un student care pregăteşte un text despre biblioteca facultăţii. Pentru a scrie acest text, s-a dus în bibliotecă

şi s-a aşezat în ultimul rând ca să poată observa în linişte tot ce se întâmplă în încăpere. A făcut următorul desen:

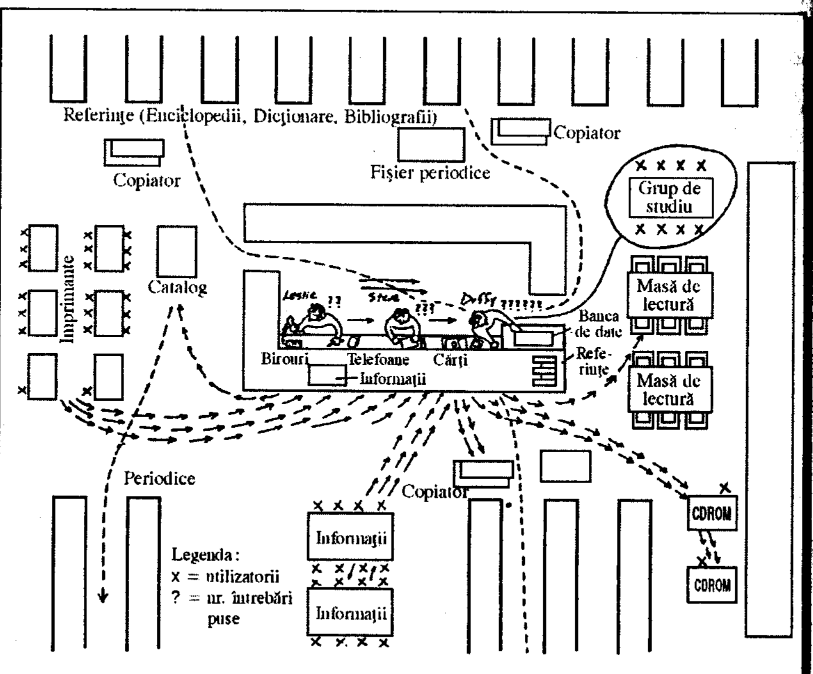

Figura 3. *Desenul ca obiect al observaţiei atente*

Speculaţia. Este un mod ipotetic de a pune problema şi de a face legături între diverse elemente. Există trei forme fundamentale de speculaţie: privind obiectele static şi insistând asupra locului pe care îl ocupă în spaţiu în raport cu alte obiecte; privind obiectele în mişcare, trecând prin diverse momente şi procese care le schimbă, le modifică; privind obiectele în cadrul unei reţele complexe de relaţii cu alte obiecte. Scopul speculaţiei este acela de a genera informaţie şi de a o interpreta, pentru a ieşi astfel din şabloane, din rutină. Iată cum se poate specula pornind de la desenul anterior:

Exemplu

Perspectiva statică: *La etajul 1 al Universităţii se află bibliotecile: sala de lectură, biblioteca de periodice, secţia de împrumut. **Sala de lectură** are cărţi şi surse de informare: cataloagele tradiţionale şi noul sistem informatizat. În*

mijlocul sălii se află biroul bibliotecarului-şef. El îi îndrumă pe cititori. Are la dispoziţie computere; priveşte prin sală. De jur împrejur sunt cărţi ce poartă numere codificate, ciudate sisteme de clasificare zecimală, afişe care îţi spun să păstrezi liniştea sau instrucţiuni de folosire a băncii de date. Din acest hăţiş trebuie să-ţi iei informaţiile de care ai nevoie. Privită astfel, biblioteca pare o junglă în care te poţi pierde.

Perspectiva dinamică: *Aceasta este probabil cea mai aglomerată încăpere din facultate; peste tot sunt studenţi, mereu intră sau iese cineva. Monitoarele calculatoarelor afişează în permanenţă alte imagini. Ies foi din imprimantă. Bibliotecarul se mută de la calculator la birou, la raft, iar la birou, iar la calculator. Studenţii – când la calculator, când la birou, când la mesele de lectură. Răsfoiesc cărţi, iau notiţe sau se opresc concentraţi. Parcă îşi aduc aminte de ceva, iar la calculator caută ceva – nu este. Mimica se schimbă: când mulţumit, când nemulţumit, ambiţie sau renunţare. Bibliotecarul-şef ştie tot, ajută pe toată lumea. Unii studenţi citesc mai interesaţi, alţii par să fie în bibliotecă aşa, pur şi simplu, pentru că aceasta e convenţia academică. Cei doi de la geam – o fată şi un băiat, par studenţi în anul I, puţin familiarizaţi cu locul – citesc împreună pe aceeaşi carte. Şi-au dat întâlnire în bibliotecă?!*

Perspectiva relaţională: *Biblioteca pare sufletul facultăţii. Aici totul e conectat, totul e organizat, regulile sunt clare. Cel care are cheia de acces la orice informaţie este bibliotecarul-şef. El te învaţă să găseşti cărţile de care ai nevoie, ţi le dă, ţi le ia înapoi. De aici pleci pregătit pentru seminar sau pentru o plimbare prin Cişmigiu... Aici e punctul de întâlnire al tuturor; aici, studenţii cunosc lumea cărţilor sau se cunosc între ei. Studenţii dau viaţă bibliotecii; vârste şi epoci, idei şi pasiuni, gânduri şi sentimente atât de diverse par să funcţioneze, aduse la un numitor comun: a cunoaşte.*

Lecturile. Memoria, observaţia, speculaţia definesc un subiect (o temă) în termeni personali, în termenii fiecăruia dintre noi. Experienţa personală are avantajul de a fi autentică, inedită; dar nu e nici reprezentativă, deoarece se bazează pe o percepţie subiectivă a realităţii, nici suficientă, pentru că orice idee este perfectibilă. Memoria, speculaţia, observaţia pot reprezenta punctul de pornire, dar nu sunt totul. Pentru a trece de limitele propriei personalităţi, deci pentru a progresa, trebuie să vedem cum percep acelaşi subiect persoane diferite, care la rândul lor au reflectat şi au formulat deja concluzii documentate. Când citim ce au scris alţii pe aceeaşi temă, putem avea sentimente dintre cele mai diverse: suntem total sau parţial de acord cu un autor, pe altul simţim nevoia să îl contrazicem; multitudinea ideilor exprimate pe o temă ne poate crea confuzii; nu ştim ce să alegem, cu cine să fim de acord... Important este să nu ne grăbim cu concluziile: să înţelegem corect fiecare punct de vedere, să-l judecăm, filtrându-l prin propria personalitate, să comparăm

diverse puncte de vedere şi să vedem în ce măsură putem fi originali, pentru a nu ne limita doar la ceea ce au spus alţii înaintea noastră. Aceasta înseamnă a citi în mod activ o bibliografie, conspectând, făcând însemnări de lectură pe fişe. Strângerea materialului pe baza unei bibliografii implică trei etape : lectura materialelor şi luarea notiţelor, recitirea notiţelor reflectând asupra fiecărei idei, selectarea acelor elemente care se dovedesc utile şi incitante pentru demersul propus.

Notiţele. Când urmărim un curs sau când participăm la o conferinţă, când cerem cuiva o lămurire într-o anumită problemă, de obicei luăm notiţe pentru a putea reveni asupra ideilor şi a reflecta asupra lor în ritm propriu, nu în ritmul rapid al vorbitorului, pentru a ne asigura că am reţinut întocmai ideile şi le putem folosi ori de câte ori avem nevoie de ele. Luăm notiţe în clasă, la cursuri şi seminarii, la conferinţele de presă, când primim instrucţiuni la telefon de la şeful nostru sau când trebuie să transmitem cuiva un mesaj, în cadrul unui interviu, când primim mai multe întrebări deodată şi vrem să fim siguri că nu vom uita să răspundem la nici una dintre ele. Vom folosi notiţele când învăţăm acasă, când redactăm o ştire, când avem nevoie să acţionăm conform unor instrucţiuni primite, când trebuie să-i transmitem şefului mesajul de la un colaborator, când ne organizăm răspunsurile în cadrul interviului.

A lua notiţe nu înseamnă a scrie cuvânt cu cuvânt ceea ce spune vorbitorul, deoarece acest lucru nu este posibil : vorbim mai repede decât scriem. Înseamnă a nota pe scurt ideile principale expuse într-un text oral cu scopul de a reveni asupra lor într-un moment ulterior.

Atitudinea celui care ia notiţe nu trebuie să fie pasivă, de înregistrare mecanică a unor cuvinte, ci activă : să înţelegem ceea ce se spune pentru a putea urmări firul conducător, pentru a selecta esenţialul, pentru a reduce elementele redundante, pentru a sintetiza părţile lungi ale unei demonstraţii. Dacă înţelegem firul conducător, putem dispune informaţiile în pagină astfel încât, în momentul recitirii notiţelor, ideile să apară clare, logice, coerente. Notăm elementele esenţiale, putem da la o parte unele exemple, dacă nu aduc nimic în plus în ilustrarea ideii ; putem renunţa la cuvintele de legătură, la determinările superflue, la ideile repetate. Părţile mai lungi ale expunerii orale, cu amănunte bogate, pot fi rezumate la esenţialul lor sau, dacă acestea nu au legătură strictă cu subiectul, pot fi eliminate. Scriind schematic, cu prescurtări, economisim timp în favoarea înţelegerii ideilor. Există însă pericolul de a scrie prea

Limbă scrisă, limbă vorbită

- limba scrisă : totalitatea manifestărilor concrete ale lbii fixate prin grafeme în texte scrise
- limba vorbită : totalitatea manifestărilor concrete ale lbii pe cale orală prin sunete
  - distincţia operată pe baza [canalului de transmitere] → vezi schema lui Jakobson
  - vorbitorii instruiţi dispun de cele două forme de (diglosie) — v. Boris Cazacu: 1966 ; vorbitorii recurg la varianta scrisă sau la cea vorbită în funcţie de situaţia de comunicare (ex : examen oral/scris, text ştiinţific publicat/rostit la Academie etc.)

??

- Selecţia canalului are repercusiuni asupra formei mesajului transmis.

1) l.v → forma prototipică de manifestare – dialogul (faţă-în-faţă); l.s. → f. culturală

2) l.v → fluxul vorbirii simultan cu fluxul gândirii; grad mic de planific. (Ochs: 1994) – spontaneitate, – rapiditate ⇒ fen. lgv: omisiuni, elipse, reveniri, rateuri etc; l.s → etapa planificării (scrit. e conştient de potenţiala difuzare a textului); – elaborat, – cizelat ⇒ diferenţe de sintaxă, grad de elaborare a ideilor etc.

3) l.v → abateri de la norma literară (în mod ideal; pot exista interferenţe; ex: discursul oral academic; biletelul etc.); l.s → respectarea normei literare

Figura 4. *Notiţele*

succint, iar după un interval de timp să nu mai înțelegem ideea, deoarece am uitat legăturile cu contextul. Prin experiență, acest neajuns este eliminat treptat. Notițele au caracter personal; de aceea, în timp, ne putem face propriul sistem de luat notițe. Eventualele semne de întrebare și reflecții personale pot fi, de asemenea, notate pe marginea textului. Dacă ascultăm cu atenție și înțelegem expunerea vorbitorului, putem nota ideile într-o schemă pe care o proiectăm singuri (numerotând ideile principale, punctând problemele ridicate etc.). Putem sublinia/încercui cuvintele-cheie.

În concluzie, când luăm notițe, intră în joc motivația, atenția distributivă (la ce se spune și la ce se scrie), puterea de înțelegere (capacitățile de analiză și sinteză, puterea de judecată, gradul de stăpânire a limbii), rapiditatea (de gândire, de luare a deciziilor, de scriere), capacitatea de exploatare a diverselor forme de concentrare a informației (rezumare, parafrazare, citare, trimitere la elemente cunoscute) și de notare a ideilor (prescurtări, simboluri, diagrame, grafice etc.).

Pe pagina precedentă am prezentat ca exemplu notițele unui student la unul dintre cursurile pe care le țin la Facultatea de Litere (figura 4).

Când luați notițe:

- Ascultați cu atenție pentru a înțelege structura textului și pentru a selecta esențialul!
- Sintetizați: rezumați, parafrazați, selectați, reduceți!
- Faceți scheme, scrieți prescurtat!
- Notați, dacă e cazul, ideile personale care vă vin în minte!

Conspectul. Este notarea sintetică, schematică și sistematică a datelor esențiale ale unei probleme, pornind de la un material documentar (una sau mai multe surse). Conspectăm cu scopul de a reține în scris informațiile utile, pe care, peste un timp, le putem consulta rapid, în absența textului original. Avem posibilitatea de a reflecta mai îndelung asupra textului pe care îl conspectăm, precum și asupra propriului conspect, deoarece de această dată ritmul nu ne mai este impus de nimeni; există pagini care se citesc repede, altele presupunând însă reveniri în anumite puncte.

Înainte de a conspecta, este bine să facem o lectură rapidă a întregului text, citind titlurile capitolelor și ale subcapitolelor, introducerea și încheierea, cuvintele scrise cu caractere speciale (italice, îngroșate, majuscule), pentru a avea o imagine de ansamblu. Putem zăbovi asupra unor paragrafe pentru a pătrunde stilul autorului și pentru a învăța să-l înțelegem. În această etapă e bine să urmărim logica ideilor, ordinea în care au fost prezentate. Citind titlul cu atenție, e bine să ne explicăm fiecare dintre termeni și să urmărim în lectura noastră rapidă în ce măsură textul satisface așteptările create de titlu. Când citim atent textul, e bine să tratăm fiecare paragraf ca o unitate de gândire, iar ideea trebuie integrată ansamblului și apoi propriei gândiri. Este eficientă lectura făcută cu un scop, având un cadru conceptual bine definit: aceasta ne ajută să selectăm ceea ce este cu adevărat util, evitând transpunerea integrală a textului original în conspectul nostru.

Există texte mai bine sau mai prost scrise, în care vedem logica ideilor imediat sau mai greu, pe care le înțelegem de la început sau asupra cărora trebuie să reflectăm îndelung. Atunci când facem conspectul, trebuie să ordonăm ideile pentru a ni le clarifica, fără a modifica mesajul autorului. În acest scop, putem recurge la numerotări de paragrafe, acolo unde nu există, putem elimina informația redundantă sau neesențială, putem da o notă personală conspectului (putem face scheme cu săgeți, tabele, grafice) pentru a-l înțelege mai ușor. O bună vizualizare a informației întărește percepția literală a textului și îi conferă un plus de semnificație prin aceea că face evidentă relația dintre elemente, dintre părți. Putem conspecta informația în diverse feluri: reținând citate, adică scriind cuvânt cu cuvânt porțiuni mai mari sau mai mici de text, ce urmează să fie puse între ghilimele; indicând precis sursa (autorul, cartea, pagina); parafrazând, adică reținând ideea autorului în elementele ei esențiale, redate cu propriile cuvinte; rezumând, adică redând pe scurt conținutul textului; notând doar simple trimiteri la idei, concepte, cărți foarte cunoscute (*vezi și...*; *cf.* ...;). De multe ori, conspectul este tot ceea ce ne mai rămâne după ce restituim o carte împrumutată, deci trebuie să facem astfel încât să-l putem înțelege ulterior, când vom avea nevoie de el; dacă sunt reținute citate, ele trebuie copiate cu grijă, iar pagina – notată exact; nu uitați trimiterea bibliografică – autorul, titlul cărții, locul apariției, editura, anul (și numărul de pagini)! Fișele de lectură sunt deosebit de utile, deoarece ele pot fi aranjate în ordinea

dorită de autor la un moment dat, iar dacă aceasta nu convine într-un stadiu ulterior, dispunerea în cadrul structurii de ansamblu poate fi schimbată.

Conspectele pot fi dintr-o singură sursă (o carte, un articol) sau din surse multiple. În cazul conspectelor din mai multe surse e bine să nu repetăm ideile, pentru a economisi timp; să ne notăm diferenţele de abordare pe măsură ce citim, pentru ca la sfârşit să ştim care sunt asemănările şi deosebirile dintre diversele abordări.

xemplu

Iată în continuare un text şi conspectul acestuia (figura 5), aşa cum l-aş face eu:

Comunicarea scrisă

Privit din punct de vedere neurofiziologic, scrisul ne apare ca o activitate care solicită atât intensiv, cât şi extensiv resursele cortexului. Capacitatea de a scrie depinde atât de o serie de centri situaţi pe suprafaţa scoarţei cerebrale, cât şi de zonele infraconştiente ale reflexelor encefalice şi medulare. Centrul limbajului scris este astfel pus în situaţia de a exercita o funcţie de conducere deosebit de complexă, comandând atât centrul motilităţii voluntare, care coordonează mişcările degetelor, ale mâinii şi braţului, cât şi zonele care controlează reacţiile ochilor, adică deopotrivă centrul văzului, situat în lobul occipital, şi stratul optic de la nivelul mezencefalului. De asemenea, el se află în permanentă legătură cu centrul limbajului vorbit (Broca) şi cu cel al percepţiei auditive şi întreţine un dialog continuu cu lobii frontali, unde se desfăşoară procesul de coordonare a întregii activităţi conştiente a creierului ([55], pp. 184-185).

Complexitatea tuturor acestor interconexiuni determină o dependenţă foarte pronunţată a particularităţilor concrete ale scrisului de starea generală psihosomatică a celui care scrie. Dacă grafologul descifrează cu ajutorul scrisului predispoziţiile, temperamentul şi chiar trăsăturile de caracter ale individului, medicul poate diagnostica semnalele premergătoare ale unor maladii, cu mult timp înainte de apariţia altor simptome. Cel mai uşor de depistat sunt, fireşte, afecţiunile cerebrale, acestea având, aproape întotdeauna, şi implicaţii de ordin comunicaţional. Tumorile, leziunile, infecţiile, accidentele cerebro-vasculare produc tulburări fie ale înţelegerii sau producerii limbajului (afazii), fie ale motilităţii (apraxii), ambele categorii aflându-se la baza diferitelor tipuri de agrafie. Cunoaşterea acestor afecţiuni permite o mai bună înţelegere a mecanismelor comunicării verbale, atât orale, cât şi scrise.

(Mihai Dinu, *Comunicarea*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1997, capitolul „Comunicarea scrisă", pp. 333-347)

Şi când luăm notiţe, şi când conspectăm, facem o activitate importantă, aceea de a rezuma în forme specifice un text transmis nouă oral sau în scris.

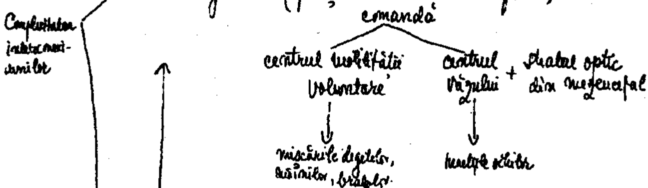

Figura 5. *Conspectul*

A rezuma înseamnă a reda / a reţine pe scurt ideea unui text. Întocmirea unui rezumat implică procese de decizie şi de ierarhizare prin care eliminăm unele elemente, pentru a reţine esenţialul. Este un text personal, care înseamnă mai mult decât notarea mecanică a unor pasaje. Trebuie să fie semnificativ, relevant în raport cu textul original; putem elimina ideile secundare, putem renunţa la o demonstraţie amplă, reţinând doar etapele ei principale şi concluziile, doar unele exemple, nu toate. Rezumatul nu trebuie să deformeze textul original: ideile reţinute şi legăturile dintre ele trebuie să fie cele cărora autorul le-a acordat prioritate; nu avem voie să stabilim noi o ierarhie a ideilor diferită de cea din textul original (pentru ceea ce scriem noi putem folosi însă idei secundare întâlnite în textele altora). Rezumatul trebuie să concentreze informaţia, nu să elimine idei din lipsă de spaţiu; să fie un text independent, unitar şi închegat, pentru a putea fi înţeles în momentul în care nu mai avem acces la textul original.

Dincolo de utilitatea lor practică imediată, rezumatele bune ne învaţă să citim eficient un text, să ascultăm cu atenţie mesajele orale şi să reţinem ideile principale, să scriem mai bine propriile texte, clare şi dense în idei.

Exemplu

Spre ilustrare, textul conspectat anterior ar putea fi rezumat astfel:

Scrisul este o activitate complexă, care solicită numeroşi centri situaţi pe cortex, precum şi zonele infraconştiente ale reflexelor encefalice şi medulare. Astfel, scrisul activează centrii limbajului scris şi implică centrii mişcărilor voluntare (ale degetelor, ale mâinii, ale braţului), precum şi centrii văzului care controlează reacţiile ochilor şi percepţiile vizuale. În acelaşi timp, activează centrul limbajului vorbit şi cel al percepţiei auditive, coordonaţi de lobii frontali.

Dată fiind complexitatea interconexiunilor, particularităţile scrisului pot fi puse în legătură cu starea psihosomatică a celui care scrie. De pildă, grafologul detectează în scris particularităţi de personalitate, medicul – semnele unor maladii sau unele afecţiuni cerebrale care afectează comunicarea (afazii – tulburări în înţelegerea şi producerea limbajului, apraxii – tulburări de motilitate).

Un rezumat mai scurt al textului ar putea fi următorul:

Scrisul este o activitate complexă, antrenând mai mulţi centri de pe cortex: centrii limbajului scris (incluzând centrii care coordonează mişcările voluntare ale degetelor, mâinii, braţului şi cei care coordonează percepţiile vizuale şi mişcările ochilor), centrii limbajului vorbit şi ai percepţiei auditive, aflaţi în relaţie cu lobii frontali de unde sunt coordonate toate activităţile conştiente ale creierului. În aceste condiţii, se pot stabili legături între starea psihosomatică a individului care scrie şi scrisul acestuia: grafologul poate detecta trăsături de personalitate, iar medicul poate cerceta deficienţele de limbaj sau de motilitate ale pacienţilor.

Şi acest rezumat poate fi scurtat:

Scrisul, activitate complexă, presupune interconexiuni ale unor centri diverşi de pe cortex: centrii limbajului scris (centrii motilităţii şi ai văzului), centrii limbajului vorbit şi ai percepţiei auditive, comandaţi de lobii frontali, care coordonează activităţile conştiente ale creierului. Între particularităţile scrisului şi starea psihosomatică a individului se pot face diverse corelaţii care pun în evidenţă trăsături de personalitate sau afecţiuni cerebrale cu implicaţii pentru comunicare (afazii, apraxii).

Un rezumat şi mai scurt:

Cunoscând interconexiunile complexe dintre numeroşii centri implicaţi în timpul scrierii, specialiştii pot stabili corelaţii între particularităţile concrete ale scrisului unui individ şi particularităţile lui psihosomatice.

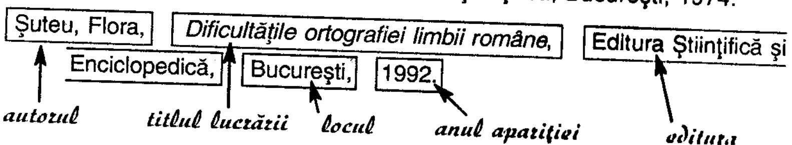
Trimiterile bibliografice. Pentru o documentare eficientă trebuie să învăţăm să ne căutăm informaţia necesară, să o descoperim, începând cu fişierele clasice sau electronice ale bibliotecilor, continuând cu materialele de documentare (bibliografii generale sau speciale), cărţi şi trimiteri găsite în aceste cărţi – în text sau în notele de subsol. Consultând o bibliografie, trebuie să deducem, întâi din titlu, apoi răsfoind cartea aleasă şi citind cuprinsul, dacă informaţia conţinută ne este utilă.

Cum se dau trimiterile bibliografice? Se precizează: autorul/autorii, titlul lucrării, locul şi anul apariţiei.

Iată în continuare un tip de bibliografie:

Exemplu

Academia R.S. România, Institutul de Lingvistică, *Dicţionarul ortografic, ortoepic şi morfologic al limbii române*, Bucureşti, 1982.
Avram, Mioara, *Probleme ale alcătuirii unui nou îndreptar ortografic al limbii române*, LR, XXXIV (1975) nr. 4, pp. 279-288.
Beldescu, G., *Ortografia în şcoală*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1973.
Drincu, Sergiu, *Semnele ortografice şi de punctuaţie în limba română. Norme şi exerciţii*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1983.
Graur, Al., *Mic tratat de ortografie*, Editura Ştiinţifică, Bucureşti, 1974.

În text, se pot da trimiteri prescurtate la titlurile citate integral la sfârşitul cărţii/articolului/capitolului ; când se dau citate sau se prezintă o idee dintr-o sursă, se indică pagina :

Graur:1974, 32 sau GRAUR, 1974, 32 sau Graur (1974, 32)

Publicaţiile au diverse metode de a da trimiterile bibliografice. De obicei, autorii primesc indicaţii asupra felului în care se fac referirile la bibliografie.

Materialele de documentare informează publicul cu privire la apariţiile într-un anumit domeniu. Bibliotecarii ne pot da indicaţii asupra materialelor informative care ne stau la dispoziţie pe diverse teme. Important este să ştim că dispunem de astfel de surse, să ştim să le folosim, corelându-le pentru a găsi informaţiile de care avem nevoie (figura 6).

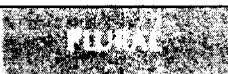
În biblioteci se găsesc materiale informative diverse, care pot fi folosite ca surse de documentare pentru o anumită temă.

Catalogul (tradiţional sau electronic, adică pe calculator) este o listă de lucrări, ordonate alfabetic după anumite criterii, de pildă, catalog de autori, de titluri, de teme. Astfel putem găsi rapid lucrările scrise de un anumit autor, lucrările care conţin în titlu un anumit cuvânt, lucrările care dezbat o temă anume (protecţia mediului, pedagogie şcolară, curente filozofice etc.). În general, se face distincţie între cataloagele alfabetice (pe autori şi titluri), cataloagele sistematice (pe domenii de cunoaştere), cataloagele tematice (pe teme specializate). Unele biblioteci au şi cataloage geografice (pe zone geografice de apariţie a cărţilor). Majoritatea bibliotecilor au un catalog de noutăţi. Un exemplu de catalog este cel al bibliotecii Facultăţii de Litere din Bucureşti (figura 7).

Un exemplu de fişă a unei cărţi într-un catalog tradiţional avem în figura 8.

Ecranul calculatorului de la Facultatea de Litere din Bucureşti afişează cărţile existente în biblioteca universitară, semnate de un autor (catalogul electronic din figura 9).

Bibliotecile folosesc un sistem numeric de clasificare a cărţilor pe domenii (sistemul clasificării zecimale) (figura 10).

4

Trei Apocrife ale Vechiului Testament

Iosif şi Aseneth
Testamentul lui Iov
Testamentul lui Avraam

* * *

Traducere şi comentarii de Cristian Bădiliţă
160 pag. ; 145 x 225 mm
ISBN : 973-683-477-8

După *Evangheliile apocrife* (Humanitas, 1996, Polirom, 1999), cele trei apocrife ale Vechiului Testament, în îngrijirea aceluiaşi Cristian Bădiliţă, întregesc un proiect mai mult decît salutar: o culegere cît mai amplă de apocrife pentru limba română. Volumul are o importanţă filosofico-teologică majoră, iar mesajul se deschide către noi polivalent şi potenţat de valoarea literar-artistică a textelor: *Testamentul lui Iov* (primul midraş, sub formă de tragedie greacă) la *Cartea canonică a lui Iov*; *Testamentul lui Avraam*, un text cutremurător despre moarte; şi *Iosif şi Aseneth*, capodoperă a romanului iudeo-elenistic, destul de recent descoperit.

„Copiii mei, veniţi şi staţi împrejurul meu, ca să vă arăt ce a făcut Domnul cu mine şi toate cîte mi s-au întîmplat. Căci eu sînt tatăl vostru, Iov, care a îndurat peste poate, iar voi sînteţi neam ales şi slăvit, din seminţia lui Iacob, tatăl mamei voastre. Prima mea femeie a murit de moarte năprazncă împreună cu cei zece copii ai noştri. Acum ascultaţi-mă cu luare-aminte şi vă voi dezvălui tot ce mi s-a întîmplat."

(Testamentul lui Iov. Prolog)

Figura 6. *Materialele documentare*

Figura 7. *Catalogul electronic*

```
A C7041  MANAGEMENTUL resurselor umane /
           coord. Robert L. Mathis, Panaite
           C. Nica, Costache Rusu ; [aut.
           Gheorghe Conduraohe, Carmen Huţu,
           Aurel Iftimescu]... - Bucureşti
           : Editura Economică, 1997. - XXII
           473 p. : tab., graf. ; 24 om
   658.3.o12.323     Management (Economie)
                     Resurse umane
                            (Economie)
                                      SL/
                              vezi fişa urm.
```

Figura 8. *Fişa unei cărţi din catalogul tradiţional*

Lista alfabetica a titlurilor 6 Titluri
DIACONESCU, ION
1 Infinitivul în limba română / Ion Diaconescu ; red. Rodica Chiriacescu.
2 Principii de analiza gramaticala : practica pedagogica / I. Diaconescu.
3 Probleme de sintaxa a limbii române actuale / Ion Diaconescu. - Bucureşti
.....
6 Sintaxa limbii române / Ion Diaconescu. - Bucuresti : Editura

OPTIUNE : Alegeti numarul
A = Toate numereşle P = Tiparire

Figura 9. *Fişa unei cărţi pe calculator*

Un grup de cifre precizează subiectul publicaţiilor şi permite împărţirea pe domenii a cărţilor.

Domeniile sunt:

- 002 **Carte. Istoria cărţii**
- 004 **Informatică**
- 010 **Bibliografie**
- 020 **Biblioteconomie. Arhivistică**
- 100 **Filosofie. Estetică**
- 150 **Psihologie**
- 370 **Pedagogie. Educaţie. Învăţământ**
- 300 **Ştiinţe sociale. Sociologie**
- 200 **Religie**
- 390 **Etnografie. Folclor**
- 400 **Lingvistică generală**
- 420 **Limba engleză. Limbi anglo-saxone**
- 430 **Limba germană**
- 439 **Limbi germanice**
- 440 **Lingvistică romanică. Limba franceză**
- 450 **Limba italiană**
- 459 **Limba română**
- 460 **Limba spaniolă**
- 469 **Limba portugheză**
- 470 **Limba latină**
- 480 **Limba greacă**
- 491 **Alte limbi europene (bulgară, sârbo-croată, rusă, letonă, poloneză, cehă)**
- 492 **Limbi afro-asiatice (arabă, ebraică, turcă)**
- 494 **Limba maghiară**
- 495 **Limbi asiatice (chineză, japoneză, coreeană, vietnameză)**
- 499 **Alte limbi (bască, esperanto)**
- 700 **Artă (teoria artei, estetica artei)**
- 801 **Teoria literaturii**
- 809 **Istoria literaturii universale**
- 810 **Literatură americană**
- 820 **Literatură engleză**

Figura 10. *Clasificarea zecimală*

Periodicele sunt, după cum le spune şi numele, publicaţii care apar la anumite intervale de timp : ziare şi reviste cu apariţie zilnică, săptămânală,

lunară, anuală. Ele conţin articole de actualitate care interesează un anumit segment de public (revista *Studii şi cercetări lingvistice* apare de patru ori pe an şi conţine articole ştiinţifice care se adresează lingviştilor ; *Gazeta matematică* se adresează matematicienilor de diferite vârste şi conţine probleme şi exerciţii propuse spre rezolvare ; presa - cu apariţie zilnică, săptămânală, lunară - se adresează unui public mediu şi, în funcţie de orientare, conţine articole pe teme politice, economice, culturale, sociale etc. ; revistele de modă pentru femei prezintă noutăţi în domeniul respectiv, apelând la un consistent suport imagistic etc.).

Dicţionarele. Totalitatea cuvintelor dintr-o limbă formează vocabularul (lexicul) acelei limbi. Aceste cuvinte sunt înregistrate în lucrări lingvistice speciale numite dicţionare. Dicţionarele sunt liste de cuvinte (de obicei) ordonate alfabetic, în care sunt explicate cuvintele din diverse puncte de vedere.

Dicţionarele se pot clasifica după mai multe criterii :

a) După numărul limbilor abordate :

- *Dicţionare monolingve* : dicţionarele în care este reflectată o singură limbă (de pildă, *Dicţionarul limbii române*, figura 11) ;
- *Dicţionare bilingve* : dicţionarele în care sunt reflectate două limbi (de pildă, *Dicţionarul englez-român*, figura 12) ;
- *Dicţionare poliglote* : dicţionarele în care sunt reflectate mai multe limbi (de pildă, *Dicţionarul tehnic poliglot*, figura 13).

b) în funcţie de publicul căruia i se adresează :

- *Dicţionare generale* : adresate tuturor vorbitorilor, fără a viza un segment anume de public (de pildă, *Dicţionarul explicativ al limbii române*, figura 14) ;
- *Dicţionare de specialitate* : adresate unui segment anume de public, specialiştilor într-un anumit domeniu (de pildă, *Dicţionarul de termeni lingvistici*, figura 15).

c) în funcţie de scop şi, implicit, de criteriile folosite în redactarea dicţionarelor, acestea din urmă sunt de mai multe feluri :

- Dicţionare generale :
  - *Dicţionare explicative* : fiecare cuvânt este explicat (definit) în funcţie de diversele sensuri pe care le poate avea în limba respectivă ; pe lângă aceste informaţii, apar şi altele, suplimentare, care îl ajută pe utilizator să înţeleagă mai bine cuvântul

căutat ; de obicei, dicţionarele explicative conţin şi scurte indicaţii etimologice (privind originea cuvintelor) (figura 16) ;

MAIMÚŢĂ s. f. **1.** Animal tropical cvadruman, cu conformaţia exterioară foarte asemănătoare cu a omului şi cu un spirit de imitaţie foarte dezvoltat. *Maimuţile... sint acolo făr-de samă de multe.* HERODOT (1645), 269. *Viu il băga intr-un sac, şi intr-acel sac bagă şi un dulău şi un cucoş şi o năpărcă şi o moimă (maimuţă* MUNT.). PRAV. 91. *Venea împăratului corabie de la Tarsis de aur şi de argint şi de dinţi de elifand şi de maimuţe şi pietri cioplite şi necioplite.* BIBLIA (1688), 252[1]/5. *Iară maimuţa au sărit de au apucat fărîma de carne* (cca 1705). GCR I, 354/4, cf. POLIZU, PONTBRIANT, D., DDRF. *Fiecare turc avind pe umeri sau pe cealma cîte o pisică, o maimuţă sau un coroi.* GHICA, S. 323. *Trimise la maimuţă, vestită vrăjitoare...* ALEXANDRESCU, M. 328. *Maimuţa, agăţată c-o labă de balustradă, făcea acrobaţii.* BART, E. 85, cf. 347. *Stihia nu te cruţă, Ca-n vremea cînd, lipsindu-i şi luntre şi lopeţi, Omul era bolnava şi palida maimuţă.* ARGHEZI, VERS. 48. *Tremur aici ca maimuţa de azi de dimineaţă din cuşcă, stingheră şi tristă.* DEMETRIUS, A. 352, cf. 176. *Veni înaintea Ziditoriului şi măiemuţa, şi Făcătoriul zisă cătră dînsa : tu să aibi numai chip ca omul, dară să nu fii om.* POP., ap. GCR II, 358, cf. ALR SN III h 686. *Omul ca o maimuţă, ce vede la altul, aceea şi el face.* ZANNE, P. II, 376, cf. 79. *La beţie omul este pisică, maimuţă şi la urmă porc.* id. ib. III, 469. *Frumuseţe de maimuţă,* se zice în bătaie de joc unei femei urîte. id. ib. II, 568. ◇ E x p r. (Regional) **A fi în anii maimuţei** = a fi bătrîn, ajuns în mintea copiilor. ZANNE, P. IX, 655.

2. (Familiar) Epitet depreciativ pentru o persoană urîtă sau care obişnuieşte să imite gesturile altora. Cf. COSTINESCU, ŞĂINEANU, D. U., PAMFILE, J. II, 152.

3. (Argotic, mai ales la pl.) Femeie de moravuri uşoare ; prostituată. Cf. BUL. FIL. II, 206, VII-VIII, 255, GR. S. VII, 118.

4. (Regional) Numele unui joc de copii în care jucătorii trebuie să reproducă gesturile conducătorului lor. Cf. PAMFILE, J. II, 72.

5. (Regional) Momîie (pentru holde) (Ghilad-Timişoara). ALRM SN I h 33.

— Pl. : *maimuţe*. — Şi : (regional) **măimúţă** (ALR SN III h 686), **măiemúţă** (ib.), **mămuíţă** (ib.) s. f.

Figura 11. *Dicţionarul limbii române*

humanism

humanism /ˈhjuːmənizəm/ *s. nenum.* umanism.
humanist(ic) /ˌhjuːməˈnist(ik)/ *adj.* umanist.
humanitarian /hjuːˌmæniˈtɛəriən/ *adj.* umanitar.
humanity /hjuːˈmæniti/ *s. nenum.* **1.** omenire, rasa omenească. **2.** natura umană. **3.** umanitate, bunătate. **4.** *(pl. cu art. hot.)* ştiinţele umanistice.
humankind /ˈhjuːmənˈkaind/ *s. nenum.* omenire.
humble /ˈhʌmbl/ **I.** *adj.* **1.** umil. **2.** obscur, neimportant. **II.** *vt., vr.* (2) a (se) umili.
humbug /ˈhʌmbʌg/ **I.** *s.* **1.** escrocherie. **2.** impostor. **II.** *vt.* (-gg-) (2, 12) a escroca. **III.** *interj.* prostii!
humid /ˈhjuːmid/ *adj.* umed.
humidity /hjuːˈmiditi/ *s. nenum.* umiditate.
humiliate /hjuːˈmilieit/ *vt.* (2) a umili, a înjosi.
humiliation /hjuːˌmiliˈeiʃən/ *s.* umilire, umilinţă.
humility /hjuːˈmiliti/ *s. nenum.* smerenie.
humorist /ˈhjuːmərist/ *s.* umorist.
humorous /ˈhjuːmərəs/ *adj.* **1.** umoristic. **2.** amuzant.
humour /ˈhjuːmə/ **I.** *s. nenum.* **1.** umor; *to have no sense of humour* a fi lipsit de simţul umorului. **2.** dispoziţie; *in a bad humour* prost dispus; *in a good humour* bine dispus; *out of humour* nemulţumit. **II.** *vt.* (2) a mulţumi, a face pe plac.

Figura 12. *Dicţionar bilingv, englez-român*

A

1 **abacă**	*ark.*	абак	abacus	Abakus Oberplatte Kapitelldeckplatte	abaque tailloir	abakusz
2 **abacă**	*mat.*	абак	abacus	Rechenbrett Fluchtliniendia-gramm	abaque	számolótáblázat
3 **abacă de paralaxe**	*geod.*	сетка, радиальная ~	abacus, parallax ~	Parallaxenabakus	abaque pour parallaxe	parallaxis-számolótábla
4 **abajur**	*el.*	абажур	shade, lamp ~	Lampenschirm	abat-jour	lámpaernyő
5 **abandon**	*nav.*	абандон	abandonment	Abandon Verlassen (eines Schiffes)	abandon	abandon elhagyás lemondás (hajóról)
6 **abandonarea sondei**	*petr.*	ликвидация скважины	well abandoning	Aufgeben der Bohrung	abandon de la sonde	fúrólyuk felhagyása akna felhagyása
7 **abanos** (Diospyros ebenum)	*bot.*	дерево, черное (эбеновое) ~	ebony, Macassar ~	Ebenholz	ébène	ébenfa
8 **abanos**	*l.*	эбен абанос	ebony	Ebenholz	ébène	ébenfa
9 **abataj** (în sens de procedeu)	*min.*	выемка	hewing (of coal)	Gewinnung Abbau	abatage dépilage	fejtés
10 **abataj** (locul de muncă)	*min.*	забой, очистной ~	coal-face (coal mining) stope (metal mining)	Gewinnungsort	chantier d'abatage	munkahely, fejtési ~
11 **abataj**	*silv.*	место рубки	felling cutting	Fällung	abatage	fadöntés
12 **abataj conjugat**	*min.*	лава спаренная	face, double ~	Abbau mit abgesetzten Stößen Strebbau, zweiflügeliger ~	taille jumelée	fejtés, kapcsolt ~ fejtés, kombinált ~
13 **abataj cu ajutorul penelor**	*min.*	работы, горные клиновые ~	cutting with wedges	Gewinnungsarbeit mittels Keil	abatage au coin	ékfejtés
14 **abataj cu front lung**	*min.*	выемка, сплошная ~ лава	working, longwall ~	Strebbau	exploitation par longues tailles	fejtés, hosszúhomlokú ~ hnladópásztafejtés
15 **abataj lateral**	*min.*	выемка, боковая ~	working, slicing ~	Stoßbau	abatage latéral	fejtés, rövidhomlokú ~
16 **abataj normal**	*min.*	забой, естественный ~	face, normal ~	Abbau, normaler ~	abatage normal	fejtés, rendszeres ~ fejtés, normális ~
17 **abataj pe înclinare**	*min.*	выемка по восстанию	face, dip ~	Abbau, schwebender ~	exploitation par tailles montantes	fejtés, dőlésirányú ~
18 **abatere**	*min.*	уход в сторону	deviation;	Abweichung	déviation	eltérés

Figura 13. *Dicționarul tehnic poliglot*

SCRÍERE, *scrieri*, s.f. **1.** Acțiunea de *a scrie* și rezultatul ei. **2.** (Concr.) Sistem de semne grafice convenționale prin care sunt reprezentate în scris sunetele sau cuvintele unei limbi. ✦ (Înv.) Ortografie. ✦ Mod particular de a caligrafia semnele grafice; fel de a scrie. **3.** (Concr.) Text scris; exprimare în scris; compunere, redactare a unui text; scrisoare (**5**), scris[1] (**4**). ✦ Operă literară sau științifică. — V. **scrie.**

Figura 14. *Dicționarul explicativ al limbii române*

• *Dicționare etimologice*, unde se indică proveniența fiecărui cuvânt (figura 16);

• *Dicționare ortografice/ortoepice*, cuprinzând indicații de scriere/pronunțare corectă a cuvintelor care pun astfel de probleme (figura 17).

– Dicționare speciale:

• *Dicționare de neologisme*: cuprind cuvinte și sensuri nou intrate în limbă; apelați la el ori de câte ori nu cunoașteți exact sensul sau forma unui neologism (figura 19);

DICȚIONAR

Operă lexicografică (vezi LEXICOGRAFIE[2]) care înregistrează cuvintele unei limbi ori a două sau mai multe limbi în ordine alfabetică și, mai rar, după alte criterii, cum ar fi cele analogice. Dicționarele de acest fel conțin un număr de cuvinte-titlu sau intrări (de minimum 40000 de cuvinte) sub care se înregistrează articolele: în fiecare articol de dicționar se dau diferite tipuri de informații și explicații privind pronunțarea, scrierea, categoriile gramaticale, etimologia, sensurile (vezi DEFINIȚIE); se înregistrează construcțiile idiomatice. O tipologie a dicționarelor se face delimitând, în primul rând, dicționarele *nelingvistice* (I) de cele *lingvistice* sau *de limbă* (II). I. Dicționarele *nelingvistice* sunt cele care grupează termenii anumitor specialități, domenii tehnico-științifice, cum ar fi pentru limba română: *Dicționar de termeni tehnici*, Editura Tehnică, București, 1972; *Dicționar cronologic al științelor și tehnicii universale*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979; *Dicționar al științelor speciale ale istoriei*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982; *Dicționar bancar*, Editura Dragon, București, 1993 ș.a. • Un loc special ocupă în această categorie dicționarele enciclopedice, care oferă informații asupra lumii plecând de la un cuvânt-intrare considerat drept concept, nu ca semn: C. Diaconovich, *Enciclopedie română*, vol. I–III, Sibiu, 1894–1904; C. Filipescu, *Marea Enciclopedie Agricolă*, vol. I–IV, București, 1937–1943; *Dicționar Enciclopedic Român*, vol. I–IV, Editura Politică, București, 1962–1966; *Dicționar Enciclopedic*, vol. I(A–C), Editura Enciclopedică, București, 1993. II. Dicționarele *de limbă* se referă la explicarea unor cuvinte, sensuri, etimologii; dau informații asupra lexicului unei limbi și a utilizării cuvintelor (forme, sintagme etc.) în discurs; indică, cel puțin implicit, norme lexicale. Se disting câteva categorii de asemenea dicționare: A) *monolingve*, B) *speciale* și C) *bilingve* și *poliglote*. A. Dicționarele *monolingve* sunt cele mai importante instrumente de cunoaștere și descriere a unei limbi, cu scopul de a ameliora cunoștințele lexicale ale unui vorbitor nativ sau de a rafina cunoștințele de limbă pentru un

Figura 15. *Dicționarul de termeni lingvistici*

36. **ALB**, adj. „blanc" ‖ ir. *àb* „blanc"; megl. *alb*; ar. *albu* „blanc, heureux".

Lat. ALBUS,-A,-UM; pentru înțelesul „heureux", comp. d i e s a l b a „jour fortuné" (dr. *zi albă*).

Vegl. *jualb*; rtr. *alv*; gen. *arbu*; sard *albu* (Stat. sass.); port. *alvo*.

Der.: *albul* (*zilei*), *alba* „aube" (rtr. *alva*; it. sard *alba*; fr. *aube*; prov. cat. sp. *alba*; port. *alva*); *albul* (*ochilor*) „blanc de l'œil" (comp. la Celsius a l b u m o c u l i și rtr. *alv del ögl*, port. *alvo de olho*); ar. *albu* „monnaie"; *albe* (ar. ~, Dalametra), pl. „habits blancs, linge" (comp. la Ovid a l b a „vêtements blancs"; vfr. *aubes*); ar. *albile*, pl. „fées, Parques"; zool. *alb* „espèce de vermisseau" (Hasdeu, 763) ‖ *dalb* „blanc, resplendissant, gracieux" ‖ dim. *albior*, *dălbior*: *albișor*; zool. *albișor*, *albișoară*, *albiță* „cyprinus alburnus", bot. *albiță* „alyssum calycinum"; *albeț*, *albuleț* (Cihac) și ca sb. „aubier" (Hasdeu, 736); *(d)albuț*; *albui* (Jipescu, Opinc. 53); *albiu*; † *albîŭ* (Dosoftei); *albicios* (ar. ~); *alburiu* (*alburit* „blanchi"); bucov. *albiniu*, *albineț* „blanchâtre, blond", format după *gălbiniu*, *gălbineț* (*alb* și *galben* s'au influențat reciproc, v. acesta din urmă) ‖ *alboi* (Tribuna 1890, 46), băn. *alboń*; *alboaie* „chose blanche" (Gorovei, Cimil. 265); băn. zool. *alboń*

Figura 16. *Dicționarul etimologic*

paraclís, *pl.* paraclíse
paraclisér
parádă, *pl.* paráde
paradiziác, *pron.* -zi-ac
paradóx, *pl.* paradóxuri *și* paradóxe
paráfă, *pl.* paráfe
parágină, *gen.* parágìnii
paragráf, *pl.* paragráfe
paralelipipéd, *pl.* paralelipipéde
paramétru, *pl.* paramétri
paranóic, *pron.* -no-ic
parantéză, *pl.* parantéze
parapét, *pl.* parapéte
parastás, *pl.* parastáse
parașútă
paratrăsnet
paraván, *pl.* paraváne
parazitísm
parbríz, *pl.* parbríze
parcáj
párcă
parchét, *pl.* parchéte
parcimoniós, *pron.* -ni-os
parcúrge
pardesíu, *pl.* pardesíe *și* pardesíuri
párdos
paréză
pariá, *pron.* -ri-a; *ind. prez. 3 sg.* și *pl.* pariáză, *1 pl.* pariém, *pron.* -ri-em; *ger.* pariínd
parietál, *pron.* -ri-e-
parfúm, *pl.* parfúmuri
parízer
parizián, *pron.* -zi-an
parmaclíc, *pl.* parmaclícuri
parmezán
parnasián, *pron.* -si-an
parodiá, *pron.* -di-a; *ind. prez.* 3 *sg.* și *pl.* parodiáză, *1 pl.* parodiém, *pron.* -di-em; *ger.* parodiínd
parohiál, *pron.* -hi-al
paronomasíe, *gen.* paronomasíei
paroxísm
partáj, *pl.* partáje
partér
participá, *ind. prez. 3 sg.* și *pl.* partícipă
participáție, *pron.* -ți-e; *gen.* participáției
participiál, *pron.* -pi-al
partícípiu, *pron.* -piu
partículă
partídă, *pl.* partíde
partídă (Econ.), *pl.* partízi
partínic
partițiúne, *pron.* -ți-u-
parțiál, *pron.* -ți-al
parvení, *ind. prez. 1 sg.* și *3 pl.* parvín; *conj.* parvínă
pasagér
pasáj, *pl.* pasáje
pasarélă
pásă *(nu:* passă*)*, *pl.* páse
pásămite
pasăre, *pl.* păsări
pasiénță, *pron.* -si-en-
pasioná, *pron.* -si-o-
pasionánt, *pron.* -si-o-
pasiúne, *pron.* -si-u-
paspartú
paspoál, *pron.* -poal; *pl.* paspoáluri
pastél, *pl.* pastéluri
pasteurizá, *pron.* -tö-ri-
pastișá, *ind. prez. 3 sg.* și *pl.* pastișeáză, *1 pl.* pastișăm; *ger.* pastișând
pastíșă, *pl.* pastíșe
pástor
pastrámă, *gen.* pastrámei
pașapórt, *pl.* pașapoárte
pășă, *pl.* pași (*și* **pașă**, *pl.* pașále)
pásnic

Figura 17. *Îndreptar ortografic, ortoepic și de punctuație*

• *Dicționare de sinonime* : cuprind cuvinte cu aproximativ același sens, care, cu anumite restricții, se pot substitui într-un context ; apelați la ele ori de câte ori aveți nevoie să înlocuiți un cuvânt cu

DOCUMENTAȚIUNE

băstrui cu pete roșcate,originar din Germania. [< engl. *doberman*, cf. *Doberman*, cel care a crescut pentru prima dată astfel de ciini]

DOC¹ *s. n.* pinză groasă de bumbac din care se confecționează haine ușoare, salopete etc. [<engl. *duck*]

DOC² *s. n.* 1. bazin înconjurat de cheiuri, în care staționează vapoarele în timpul încărcării și descărcării mărfurilor ; totalitatea instalațiilor, clădirilor și serviciilor unui port. ○ ~ *plutitor* = instalație plutitoare care se folosește pentru repararea navelor. 2. magazie de mărfuri, de cereale etc., așezată pe cheiul unui port ; antrepozit. [< engl., fr. *dock*]

-DÓC element secund de compunere savantă cu semnificația „prin care trece". [< gr. *dochos* — care poate conține]

DOCÁR *s. n.* trăsurică ușoară cu două sau patru roți, care uneori este acoperită cu pinză. [< fr. *dog-cart*, engl. *dog-car*]

DOCÉNT *s. m.* 1. *(în trecut)* profesor universitar neretribuit, la al cărui curs studenții nu erau obligați să dea examen. 2. titlu în învățămintul superior acordat de o facultate unui doctor în științe pentru merite științifice ; posesorul unui asemenea titlu. [< germ. *Dozent*, it. *docente*, cf. lat. *docens* < *docere* — a învăța]

DOCÉNȚĂ *s. f.* titlul și demnitatea de docent. ● examen pentru obținerea acestui titlu. [< it. *docenza*]

DOCÉTIC, -Ă *adj.* referitor la docetism. // *s. m. f.* adept al docetismului. [< fr. *docétique*]

DOCETÍSM *s. n.* erezie de la începuturile bisericii creștine, care susținea că Iisus Cristos nu ar fi fost om decit în aparență. [< fr. *docétisme*, cf. gr. *dokein* — a părea]

DOCHÉR *s. m.* muncitor care lucrează în docuri. [< fr., engl. *docker*]

DÓCHMIUS *s. n.* picior de vers antic compus dintr-o silabă scurtă, două lungi, urmate de o silabă scurtă și iarăși de una lungă. [pron. *-mi-us.* / < fr., lat. *dochmius*, gr. *dochmios*]

DOCÍL, -Ă *adj.* supus, ascultător, blînd. [cf. fr. *docile*, lat. *docilis*]

DOCILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi docil ; supunere, blîndețe. [cf. fr. *docilité*, lat. *docilitas*]

DOCIMAZÍE *s. f.* 1. cercetare care se făcea în vechea Atenă asupra cetățenilor care urmau să primească diferite funcții. 2. cercetare a cauzelor unui deces prin probe speciale de laborator. 3. disciplină care determină proporția de metale utilizabile conținute de minereuri. [gen. *-iei.* / < fr. *docimasie*, gr. *dokimasia*]

DOCIMOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la docimologie. [< fr. *docimologique*]

DOCIMOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul sistematic al examenelor și al concursurilor în scopul îmbunătățirii condițiilor și structurii lor. [gen. *-iei.* / < fr. *docimologie*, cf. gr. *dokime* — examen, *logos* — studiu]

DOCT, -Ă *adj.* *(uneori ironic)* învățat, savant, erudit. [cf. fr. *docte*, lat. *doctus*]

DÓCTOR *s. m.* 1. titlu științific conferit în urma unui examen special și a unei teze ; posesor al unui asemenea titlu. ○ ~ *honoris causa* = titlu onorific acordat de instituțiile de învățămint superior unei personalități de mare prestigiu, fără susținerea unei disertații. 2. persoană care are studii medicale superioare și posedă dreptul de a practica medicina ; medic. 3. *(fam.)* persoană foarte pricepută într-un anumit domeniu ; maestru. [< lat. *doctor*, cf. fr. *docteur*, germ. *Doktor*]

DOCTORÁL, -Ă *adj.* *(despre atitudini, ton)* afectat, pedant, încrezut. [cf. fr. *doctoral*]

DOCTORÁND, -Ă *s. m. f.* persoană care studiază în vederea obținerii doctoratului. [< germ. *Doktorand*]

DOCTORANTÚRĂ *s. f.* doctorat. [cf. rus. *doktorantura*]

DOCTORÁT *s. n.* formă de studii supra-universitare, constînd dintr-o serie de cursuri, examene și o teză, organizate pe lîngă instituțiile de învățămint superior și care conferă titlul de doctor într-o anumită specialitate. ● calificarea posesorului titlului de doctor (în științe) ; examen final de susținere a tezei pentru obținerea titlului de doctor. [< fr. *doctorat*]

DOCTORÍE *s. f.* medicament ; *(pop.)* leac, doftorie. [gen. *-iei.* / < *doctor* + *-ie*]

DOCTORIZÁRE *s. f.* tratare a benzinelor cu plumbit de sodiu și floare de sulf în scopul îndepărtării unor compuși de sulf. [după engl. *doctor treatment*]

DOCTRINÁL, -Ă *adj.* care este în legătură cu o doctrină, de doctrină. [< fr. *doctrinal*]

DOCTRINÁR, -Ă *adj.* care se referă la o doctrină sau generează o doctrină ; de doctrină. // *s. m. f.* întemeietor, creator sau susținător al unei doctrine. [cf. fr. *doctrinaire*]

DOCTRÍNĂ *s. f.* 1. sistem filozofic, politic, religios etc. 2. totalitatea principiilor, a tezelor fundamentale ale unui anumit domeniu. [< fr. *doctrine*, lat. *doctrina*]

DOCUMÉNT *s. n.* act, dovadă scrisă prin care se atestă un fapt, se conferă, se recunoaște un drept, o obligație etc. ● scrisoare, lucru (text, înscris, inscripție, fotografie, monument etc.) care poate servi la cunoașterea mai temeinică a unui eveniment, a unui fapt istoric sau actual. [< lat. *documentum*, cf. fr. *document*, it. *documento*]

DOCUMENTÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) informa, a (se) sprijini (într-)o cercetare, (într-)o afirmație etc. pe documente. [< fr. *documenter*, it. *documentare*]

DOCUMENTÁR, -Ă *adj.* bazat pe documente ; care servește la documentare. // *s. n.* film, scriere care înfățișează fapte reale, cu valoare de document, de documentație. [cf. fr. *documentaire*]

DOCUMENTÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a (se) documenta și rezultatul ei. 2. disciplină a înregistrării, organizării și răspîndirii cunoștințelor specializate. [< *documenta*]

DOCUMENTARÍST, -Ă *s. m. f.* 1. persoană care se ocupă cu documentarea, cu informarea științifică referitoare la o problemă sau la un domeniu de activitate. 2. autor de filme documentare. [cf. fr. *documentariste*]

DOCUMENTARÍSTIC, -Ă *adj.* de documentarist ; documentar. [< it. *documentaristico*]

DOCUMENTÁȚIE *s. f.* totalitatea informațiilor, a documentelor cu privire la o anumită problemă sau la un anumit domeniu de activitate. [gen. *-iei.* var. *documentațiune* *s. f.* / cf. fr. *documentation*]

DOCUMENTAȚIÚNE *s. f.* v. d o c u m e n t a ț i e.

Figura 18. *Dicționarul de neologisme*

altul : de pildă, un cuvânt învechit cu unul neologic, deoarece s-ar potrivi mai bine în context, un cuvânt cu altul pentru a evita repetiția, când faceți o traducere și căutați un echivalent cât mai bun în limba română etc., adică ori de câte ori vreți să vă răspundeți la întrebarea „Ia să vedem cum se mai poate zice... ?" ;

• *Dicționare de antonime* : cuprind cuvinte cu sens opus ; apelați la el ori de câte ori aveți nevoie de un sens contrar celui dintr-un text sau din mintea dumneavoastră, adică atunci când vreți să vă răspundeți la întrebarea „Care e opusul lui... ?" ;

• *Dicționare de omonime* : cuprind cuvinte cu formă identică, dar sensuri diferite, nelegate între ele ; când folosiți oral sau în scris limba română, cuvintele omonime nu vă creează dificultăți ; vorbitorii nativi cunosc clar sensurile și diferențele dintre „bancă" (instituție financiară) și „bancă" (scaun lung, pentru mai multe persoane, așezat, de obicei, în parcuri, grădini), dintre „masă" (piesă de mobilier, cu toate sensurile derivate de aici) și „masă" (grup, mulțime) etc. ; la unele examene de limbă română elevilor

Figura 19. *Tipuri de dicționare*

li se poate cere să găsească omonime pentru a se verifica practic cunoștințele de vocabular ;

• *Dicționare de paronime* : cuprind cuvinte cu formă asemănătoare – diferă prin câteva sunete/litere – și sensuri total diferite ; apelați la ele ori de câte ori întâlniți cuvinte foarte apropiate ca formă, între care nu cunoașteți precis diferențele (exemple : literar – literal, temporal – temporar, investi – învesti etc.) ;

• *Dicționare onomastice* : cuprind nume proprii ;

• *Dicționare de rime* ;

• *Dicționare de expresii* etc.

– Dicționarele enciclopedice – sunt lucrări lexicografice care tratează sistematic termeni de bază, noțiuni din diverse domenii ale cunoașterii : istorie, geografie, literatură, filozofie etc. Accentul nu cade pe definirea termenului ca un cuvânt din limbă, ci pe explicarea conceptului din perspectiva unor noțiuni de cultură generală (figura 20).

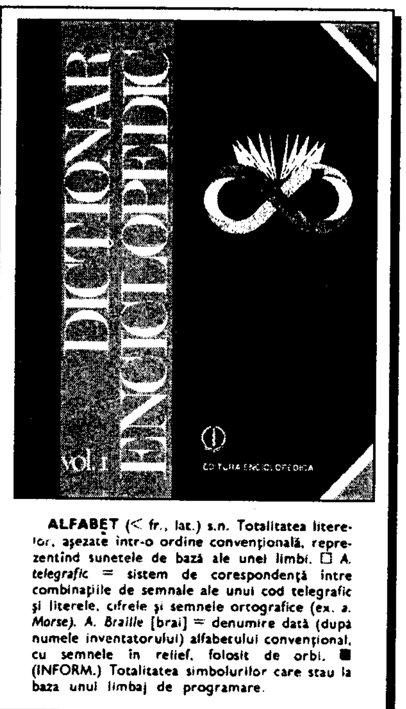

Figura 20. *Dicționarul enciclopedic*

Indicele este o listă alfabetică alcătuită după diverse criterii. Indicele de materii grupează în ordine alfabetică principalele concepte discutate într-o carte (sau revistă). Indicele de autori înregistrează toți autorii citați într-o carte (revistă). Indicele de cuvinte grupează cuvintele analizate în lucrările de lingvistică din diverse puncte de vedere (scriere, pronunțare, declinare, etimologie etc.). Pentru fiecare entitate înregistrată (concept, nume propriu, cuvânt), se precizează pagina unde aceasta este discutată în volum. Indicele se găsește la sfârșitul unui volum. Scopul lui este de a facilita o consultare rapidă a textelor. Cititorul interesat poate afla repede, fără a

citi tot volumul, dacă este discutată, de pildă, problema acordului în limba română, dacă este citat Iorgu Iordan sau dacă se discută în respectivul volum care este sensul, originea etc. cuvântului „fastidios", de exemplu. Iată cum arată un indice din lucrarea Mioarei Avram, *Gramatica pentru toţi*, Humanitas, Bucureşti, 1997 :

Indice de cuvinte (forme), afixe, segmente şi îmbinări*

a *adj. pron.* 34, 177
a *art.* 24, 34, 64, 69,77, 91, 99-103, 134, 142, 144, 146, 171, 173, 260, 269, 272, 342, 359, 371, 374, 480, 489, 490
a *interj.* 34
a *prep.*₁ 34, 67, 95, 103, 117, 134, 182, 187, 190, 210, 238, 239, 248, 257, 265-267, 269-271, 313, 314, 329, 349, 350, 370, 375, 378, 485
a *prep.*₂ 34, 67, 139, 264, 265, 268
a *vb. aux.* 24, 34, 91, 225, 232
-a *art.* 53, 64, 74, 75, 79, 87, 90, 91, 96, 142, 144, 146
-a *part.* 142, 174-178, 182, 184, 190, 191, 256, 262
-a *suf. vb.* 198, 223, 224, 227, 228
a(aa) 291, 292
a adunat (coborît etc.) 225
a anumiţi 270
a bănui 19
abelian 112
abia 256, 259
abia ce 436
abitir (mai ~) 258
abrog 221
abrogă 221
absoarbe (a ~) 199
absolut 127, 315
absolut remarcabil 259
absolvă/absolveşte 201
absolvi (a ~) 201, 222
absorbi (a ~) 199
abţine (a se ~) 211, 313
aburi (a ~) 39
acacia 47
academician(ul) X Y 108
acasă 252-255, 259, 263
acătării (mai ~) 123
acceda (a ~) 199
accede (a ~) 199, 200, 215, 247
accesor(iu) 114
accidenta (a se ~) 203
accidente/accidenţi 52
a ce 270
acea 105, 177, 178
aceasta 174-176, 487
aceasta zi 176
această 47, 175, 176
această primă întîlnire 144
aceea 177, 178, 187
aceea ce 188
a ceea ce 103, 187, 270
aceeaşi 178, 179
acei(a) 177, 178
aceiaşi 178, 179
acel 105, 177, 178, 444, 485
acela 105, 177-179, 444, 485
acela care 178, 187
acel care 178
acel(a) ce 178, 188
acel(a) ceea 177
acelaş 179
acelaşi 178, 179

* În scopul economisirii spaţiului, semnul / este folosit în acest indice nu numai pentru variante, ca în restul cărţii, ci şi pentru gruparea altor unităţi. Abrevierea *part.* = particulă (nu participiu).

Figura 21. ***Indicele***

Atlasele sunt culegeri de hărţi, grafice, planşe care sistematizează, după diverse criterii, informaţiile despre un anumit subiect. Există atlase geografice, botanice, anatomice, istorice, folclorice, lingvistice etc.

Figura 22. *Atlasele*

Bibliografiile sunt lucrări informative asupra unei probleme, redactate în forma unei liste de lucrări aşezate în ordine alfabetică.

Iată un fragment dintr-un dicţionar bibliografic (*Bibliografia românească modernă. 1831-1918*, vol. I [A – C], Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Societatea de Ştiinţe Filologice, 1984):

A. B. C. , Abcdario, Abecedar, Ab(e)t(e)dar

107. *A. B. C. Prima carte a copilului*. Cu multe figuri. Bucureşti, Steinberg, 1880. 12°. 20 p. 30 bani. (*BR*, 2(1880), nr. 12, dec. , p. 265; *Lege asupra timbrului* p. 4 cop. unde este citată astfel: *A. B. C. şi prima lectură a copilului cu multe ilustraţiuni colorate*).

108. *A. B. C.* sau ***Primele lecţiuni ale copilului***. Bucureşti, Edit. Librăriei univ. Leon Alcalay, [1881]. (*RoL*, 5(1881), nr. 1323, nov. 11, p. 3: Buletin bibliografic).

109. ***Abcdario della Limba Romaneasca***, s. l. , [185...?], (21 X 14,5), 24 + VIII p. (II 6788)
Descriere după copertă. Limbă română italienizantă. Autorul pare să fie ardelean. Datat cu aproximaţie după vocabular.

110. *Abecedar*. Crefeld (Asociaţia litografică), 1918. (21 X 16). 24 p. cu ilustr. (Din viaţa de prizonierat la Crefeld). (II 480512)
Litografiat. Ilustraţii de G. Mihalciuc.

Figura 23. *Bibliografiile*

Internetul este cea mai dezvoltată reţea de calculatoare din lume. Conţine, pe pagini *web*, informaţii, texte, grafică, muzică etc. Oricine se conectează la această reţea poate „naviga" între diverse site-uri ale unor instituţii (biblioteci, universităţi, fundaţii, publicaţii etc.) pentru a-şi culege informaţiile de care are nevoie. De pildă, revista *Dilema* poate fi citită la adresa: http://www.algoritma.ro/dilema; Catalogul Bibliotecii Centrale Universitare din Bucureşti poate fi accesat la adresa http://www.bcub.ro; pentru a cunoaşte activitatea Fundaţiei Ford din Statele Unite, tastaţi http://www.fordfoundation.org; programele CNN pot fi vizionate pe internet la adresa http://www.cnn.com; se pot comanda cărţi în librăria virtuală http://www.amazon.com. Prin internet pot fi culese informaţii din orice punct de pe glob, rapid şi comod, de acasă, de la computerul personal.

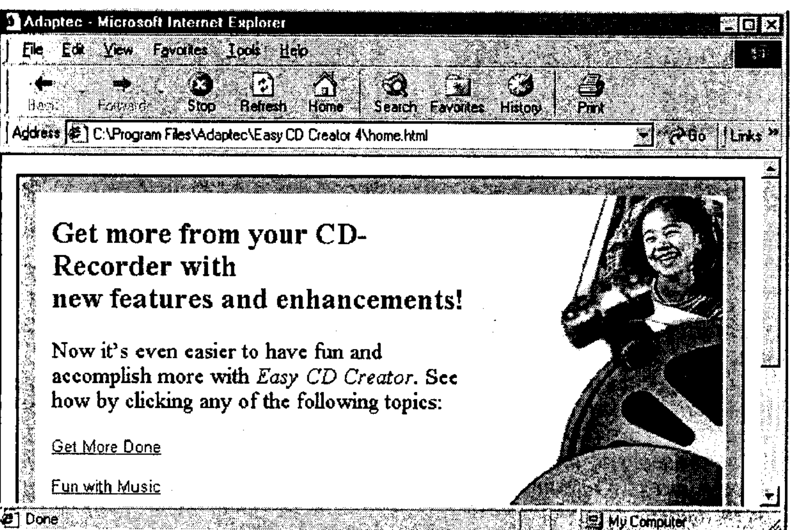

Figura 24. *Internet*

Interviul (discuţia). O sursă de idei poate fi şi interviul luat unei autorităţi în domeniu sau pur şi simplu discuţiile cu cei care s-au mai ocupat de subiectul respectiv ori cu persoane care nu au abordat tema respectivă, dar care sunt îndeobşte cunoscute pentru gândirea lor originală. Le putem pregăti interlocutorilor noştri întrebări care să-i incite la reflecţii, ţinând cont de personalitatea fiecăruia. Important este să creăm o atmosferă naturală, nu să ne supunem interlocutorul unui interogatoriu, şi mai ales este important să ştim să ascultăm partenerul de discuţie, lăsându-l să-şi expună ideile. Întrebările originale primesc răspunsuri interesante, întrebările banale – răspunsuri de rutină, care nu pot aduce nimic nou. Un interviu bun este creator, permiţând interlocutorilor să-şi pună în evidenţă personalitatea/originalitatea/creativitatea mai bine decât ar face-o fiecare individual. Ideile interesante se nasc în dialog cu ceilalţi, într-un proces de continuă şlefuire a ideilor proprii în contact cu ideile altora; a respinge tot ce vine de la alţii înseamnă a ne limita cunoaşterea la propria persoană, a accepta tot ce spun alţii (câţi?) înseamnă a fi lipsiţi de personalitate. Interviul (discuţia) este o formă de confruntare cu ideile altora. Nu trebuie să uităm însă că ideile astfel strânse şi notate cu multă precizie într-un carneţel au fost ale altora, nu ale noastre.

Puneți-vă singur(ă) întrebări, puneți-le apoi și altora :
Cine ? Ce ? Unde ? Când ? Cum ? Din ce cauză ? Cu ce scop ?

Exemplu

Ca să ilustrez, pe tema manualelor alternative, de pildă, îmi pun următoarele întrebări:

Cine face programele? Cine le verifică din punct de vedere științific? Cine scrie manualele? Cine le produce? Cine le alege? Cine le apreciază? Cine nu le apreciază? Cine poate discuta problema manualelor de pe poziții de autoritate, nu ca diletant?

Ce cuprinde programa? Ce cuprind manualele? Ce cred autorii? Ce cred profesorii? Ce cred elevii? Ce cred părinții? Ce nu știu profesorii, elevii, părinții? Ce nu știu autorii de manuale? Ce nu știu diletanții? Ce se face în lume în acest domeniu? Ce se potrivește școlii românești și ce nu? Ce e bun și ce e prost în actualele manuale alternative? Ce se poate face pentru ca acest sistem să funcționeze mai bine? Ce aș putea face eu pentru acest sistem, în cazul în care mă interesează să mă implic în el și am competența necesară?

Când se elaborează programele? Când se elaborează manualele? Când trebuie să aibă loc discuțiile?

Cum se scrie un manual? Cum ne documentăm pentru a scrie un manual? Cum apreciem un manual? Cum îl alegem? Cum ne raportăm la el? Cum îl citim? Cum discutăm despre el?

De ce e nevoie de manuale alternative? De ce se numesc alternative? De ce unele manuale ne șochează, ne plac, nu ne plac etc.? De ce alegem un manual sau altul? De ce unii oameni scriu manuale? De ce e nevoie de manuale? De ce avem idei diferite, de ce nu gândim toți la fel? De ce e bine să discutăm ideile noastre cu ale altora?

Cu ce scop scriem manualele? Cu ce intenție aducem o problemă în fața opiniei publice?

Dacă ar trebui să scriu un articol de presă pe această temă, m-aș baza pe experiența mea de autor de manuale. Dar ideile mele pot câștiga substanță dacă voi sta de vorbă, de pildă, cu profesori cărora manualele scrise de mine le plac, precum și cu profesori cărora nu le plac; cu elevi care lucrează după ele sau cu elevi care și le-ar dori; cu autori ai altor manuale, cu colegi, cu prieteni care lucrează în domeniu sau cu părinți ai unor copii. O discuție cu reprezentanți ai Ministerului Educației mi-ar oferi informații pe care eu nu le am în legătură cu stadiul reformei. Ideile mele s-ar remodela în urma confruntării cu ideile altora: mi-aș întări unele puncte de vedere cu argumente suplimentare, pe altele le-aș corecta dacă aș vedea că altcineva s-a gândit la lucruri care mie mi-au scăpat. Aș avea oare competența eu, profesor de română, să judec un manual de matematică? Personal, aș lăsa aceasta în seama celor mai bine informați decât mine, capabili să o facă de pe poziții avizate.

Mass-media. Mijloacele de informare de masă (ziarele, televiziunea, radioul) dezbat de obicei probleme de actualitate, de interes larg. Informând și formând publicul, ele oferă subiecte de meditație pentru cei care le urmăresc, formează curente de opinie, la care fiecare cititor/telespectator/ascultător aderă din convingere sau manipulat. Mass-media pot fi folosite ca sursă de inspirație deoarece problemele pe care le prezintă trezesc reacții dintre cele mai variate, a căror dezbatere este interesantă pentru publicul curios să afle detalii suplimentare, atitudinea cutărei sau cutărei personalități într-o anumită problemă. Scriind pe teme de actualitate, autorii intră într-un dialog mediat (prin scris). Învățați să ascultați știrile, să le înțelegeți corect! Învățați să citiți ziarele pentru a selecta informația de care aveți nevoie și pentru a o interpreta adecvat!

Imaginația. De multe ori, originalitatea unui text vine din faptul că autorul lui a imaginat situații și legături între evenimente pe care cititorii nu le-au mai întâlnit. Faceți un efort de imaginație recombinând datele lumii reale! Uneori, literatura poate genera teme. Încercați să scrieți ceva original: puneți-vă întotdeauna problema „Ce aduc eu nou prin acest text?”. Textul pe care îl scrieți vă reprezintă în fața cititorilor, deci trebuie să le spună ceva inedit, să definească personalitatea dumneavoastră: o personalitate interesantă, nu una ștearsă, medie; o personalitate puternică, nu una strivită de textul însuși. Noutatea este cea care atrage întotdeauna, nu banalitatea; elementul individual este cel care captează atenția, nu generalul.

1.3. Evitați plagiatul

Informațiile obținute în diverse moduri pot fi folosite în textele pe care le scriem, având însă grijă să nu plagiem. A plagia înseamnă a fura sau a prelua ideile și/sau cuvintele altui autor, fără a indica sursa, și a le prezenta ca idei personale originale. Prin lecturi, cu toții dobândim idei noi, pe care le integrăm în sistemul propriilor cunoștințe; ele devin ale noastre când sunt filtrate prin propria personalitate. Plagiatul apare atunci când ideile sunt preluate mecanic, fără a fi scoase din sistemul care le-a creat, fără a fi interpretate în manieră personală și fără a fi însoțite de trimiteri bibliografice. În același timp, există informații considerate publice, un bun comun, care nu necesită trimiteri (date istorice, definiții curente ale unor fenomene etc.).

Pentru a evita plagiatul :

- Când scrieţi un text nu folosiţi informaţii dintr-o singură sursă ; consultaţi mai multe articole, reviste, cărţi, comparaţi diverse puncte de vedere ; nu reproduceţi, pur şi simplu, ideile unui autor sau ale unor autori !
- Folosiţi informaţiile găsite în diverse surse integrându-le în propriul dumneavoastră sistem de gândire !
- Citaţi ideile altora, parafrazaţi, rezumaţi, daţi trimiteri bibliografice !

Spiritul enciclopedic al veacurilor trecute a fost înlocuit astăzi de specialistul într-un domeniu restrâns, care ştie să folosească şi să integreze în propria cercetare rezultatele obţinute de specialiştii de înaltă calificare din domeniile conexe. Din ce în ce mai mult, capacitatea de informare devine un criteriu al culturii. Eu cred în sloganul „Un om informat este un om puternic". Important nu este doar a avea sau a obţine informaţii, ci a folosi aceste informaţii în mod eficient în funcţie de scopul propus.

2. REDACTAREA TEXTULUI PE CIORNĂ

Sunt puţini aceia dintre noi care pot scrie un text direct „pe curat", fără mâzgăleli, găsind de la început cea mai bună ordine a ideilor şi forma cea mai bună a propoziţiilor, a frazelor, a paragrafelor.

Cei mai mulţi dintre noi avem nevoie să revenim de mai multe ori asupra ideilor, să le cizelăm schimbându-le ordinea, adăugând sau tăind paragrafe, schimbând ordinea cuvintelor sau a propoziţiilor, introducând sau eliminând un cuvânt în căutarea formei care ne poate exprima cel mai bine gândurile. Oricâtă experienţă aveţi în lucrul cu textul, nu vă lăsaţi uşor amăgiţi de gândul că puteţi scrie direct, fără ciornă ! Dacă vă veţi reciti cu luciditate propriul text după o zi, veţi constata că aţi fi putut adăuga şi alte idei, poate mai bune, într-o ordine mai convenabilă, că aţi fi putut renunţa la câteva rânduri în care „bateţi câmpii cu graţie" sau, dimpotrivă, aţi fi putut fi mai explicit(ă) în unele locuri, în care nici dumneavoastră nu mai înţelegeţi exact ce aţi vrut să spuneţi, că aţi fi putut evita cacofonia aceea – cum v-o fi scăpat ? ! – şi câteva repetiţii supărătoare.

De aceea, prima formă a textului este cea de pe ciornă. Aici gândim textul în funcţie de câteva elemente importante, în stare să-i asigure succesul în ochii cititorilor.

2.1. Analiza publicului

Când scriem un text, trebuie să avem în minte o realitate : nu scriem pentru un singur cititor, ci pentru un public larg cu idei şi gusturi diverse şi, mai ales, nu scriem pentru noi înşine. Textul există numai prin cititori, deci lor trebuie să le placă, ei trebuie să-l înţeleagă ; autorul nu scrie pentru a-şi contempla textul, ci pentru a comunica idei unui public eterogen. Este ştiut faptul că cititorii citesc textul din punctul lor de vedere, deci autorul trebuie să-i ofere fiecăruia câte ceva, păstrându-şi, în acelaşi timp, personalitatea, individualitatea.

Cititorii vor lucruri care să-i atragă şi nu se gândesc la efortul pe care îl face autorul când scrie ; cu mare uşurinţă, ei fac aprecieri negative asupra textului nostru, fără a se gândi măcar că noi am muncit ore în şir la el. De aceea, nu trebuie să ne îndrăgostim de propriile texte, ci să învăţăm să le judecăm singuri de pe poziţia cititorilor, să le citim cu ochii lor, nu cu ochii autorului. De multe ori acceptăm de la noi ceea ce de la alţii, cu siguranţă, nu am accepta. Învăţaţi deci să fiţi primul dumneavoastră cititor, pretenţios, cu spirit critic ; imaginaţi-vă apoi cum ar judeca textul dumneavoastră un expert în domeniu, o personalitate pe care o apreciaţi, al cărei punct de vedere îl respectaţi, a cărei părere despre dumneavoastră vă interesează ; încercaţi să definiţi publicul-ţintă, acel public căruia îi adresaţi textul, deci pe care vreţi să-l influenţaţi ! Scriind un text, aveţi posibilitatea de a vă construi o anumită imagine în ochii cititorilor. Pentru a o fructifica învăţaţi deci să anticipaţi aşteptările publicului !

Faceţi o analiză a publicului, întrebându-vă :

- Cine sunt cititorii mei (vârsta, sexul, cultura, gradul de pregătire în domeniu, statutul social şi economic), ce valori apreciază, ce atitudini şi prejudecăţi au ?

- **Ce știe** (crede că știe) publicul meu despre subiectul pe care îl voi trata? Ce poziție ar avea în legătură cu el și cum ar reacționa la punctul meu de vedere? Ce i-ar interesa pe cititori să afle în legătură cu subiectul meu? Ce s-ar aștepta să găsească în abordarea mea?
- **Ce motive** ar avea publicul să citească textul meu?
- **Cum** pot să le trezesc cititorilor interesul? Dacă atitudinea lor este neutră, cum să-i captez? Dacă sunt ostili punctului meu de vedere, cum să-i fac să citească textul până la capăt și să se mai gândească? Dacă sunt de acord cu mine, cum să le întăresc convingerile? Cum pot ajuta publicul să-mi citească mai ușor textul? Cum să organizez și să exprim mai bine ideile pentru a le comunica mai eficient, pentru a mă face pe deplin înțeles?

De unde putem obține aceste informații? De la alții, din bănci de date, din sondaje de opinie, din contactele directe cu publicul potențial; prin predicții, estimări, deducții, prin intuiție.

Modul în care este receptat textul depinde de factorii externi, de factorii demografici și de cei interni.

Printre *factorii externi* se numără: locul unde va apărea textul (într-o carte, într-un ziar, într-un curs universitar etc.), formatul textului (dimensiuni, paginare, relația cu elementele grafice etc.), momentul apariției (într-o zi de lucru sau în week-end, în timpul anului sau în vacanță – dacă e vorba de texte a căror apariție depinde de un anumit moment, adică texte publicate în ziare, reviste etc.), contextul evenimentelor sociale/politice/culturale în care apare, precum și contextul creat de textele recente pe aceeași temă. Elementele contextului extern ne sunt date, nu le putem modifica; ceea ce putem face însă este să le determinăm să „lucreze" în favoarea noastră.

Exemplu

Într-un ziar de week-end vom publica mai degrabă articole de divertisment, care abordează teme de timp liber și vom păstra articolul pe tema gravă a lipsei de fonduri în învățământ pentru ediția care apare într-o zi de lucru. Dacă ni se solicită un interviu despre carieră, într-un fel vom sta de vorbă cu un redactor de la ziarul Capital, *în alt fel vom aborda problema dacă locul de apariție a textului este revista* Lumea femeilor. *Dacă am scris o carte de teorie literară, ar trebui să negociem cu editorul momentul apariției ei; i se va acorda mai multă atenție dacă va apărea toamna, de pildă, și nu în lunile iulie-august, când cititorii potențiali sunt în vacanță. Un manual școlar publicat în luna ianuarie nu se va vinde foarte bine, pentru că școala este în plină desfășurare, elevii și profesorii și-au ales deja instrumentele de lucru; dacă manualul există însă în librării la sfârșitul lunii august, când elevii se pregătesc de școală, în septembrie sau octombrie, el se va bucura de mai mult interes. Demascarea adversarului politic este mai eficientă în timpul campaniei electorale, nu după alegeri. În plin scandal de presă îndreptat împotriva unei personalități publice, nu vom publica o recenzie elogioasă la recenta sa carte, chiar dacă o pregătisem cu mult înainte de izbucnirea scandalului; credibilitatea recenzentului ar putea fi pusă la îndoială...*

Vârsta, sexul, nivelul de instrucție, determinările sociale constituie *factorii demografici*. Cititorii tineri sunt optimiști, atrași de noutate și dispuși să încerce soluții noi, sunt idealiști, ușor influențabili de modelul unor personalități. Cititorii mai în vârstă sunt mai conservatori, atașați unui mod de viață pe care l-au experimentat, mai sceptici uneori, alteori mai cinici. Scriitorul trebuie să-și aleagă cu precauție și tema, și tonul articolului. Femeile sunt atrase de alte teme decât bărbații, au alte atitudini față de anumite probleme. Autorul trebuie să fie și un fin psiholog.

Exemplu

O temă cum ar fi educația copiilor, sfaturi practice în bucătărie, ultima modă la pălării interesează mai degrabă cititoarele, în timp ce pentru cititori ar fi mai interesantă, probabil, prezentarea ultimului model de autoturism lansat pe piață. Femeile sunt mult mai impresionabile decât bărbații; aceștia sunt mult mai calculați, mai raționali, mai puțin sentimentali.

Interesul pentru anumite teme este determinat și de nivelul de instrucție, precum și de afilierea la anumite grupuri ocupaționale, politice, religioase, sociale, de apartenența etnică, proveniența din mediul rural sau urban.

Exemplu

O gospodină veșnic în căutare de noi rețete și preocupată de albul impecabil al rufelor sale nu va fi, probabil, foarte interesată de un articol care prezintă invenția unui medic chirurg sau de un documentar despre era cosmică. E greu de presupus că un liberal va îmbrățișa punctul de vedere al unui comunist, chiar dacă, eventual, va avea curiozitatea să citească un articol bine scris de către acesta din urmă. Eu sunt profesoară; am scris manuale școlare. De aceea, aș urmări cu interes o dezbatere pe tema reformei în învățământ, dar, credeți-mă, nu aș citi o recenzie la Manualul betonistului... *Un număr tematic al unei reviste despre etnicii germani din România îi va*

interesa în cel mai înalt grad pe aceştia sub aspectul fidelităţii cu care sunt reflectate preocupările lor, în timp ce etnicii de origine turcă din România ar urmări să înţeleagă din acel număr, printre altele, care este politica revistei respective în problema minorităţilor.

Factorii interni care concură la o bună receptare a textului de către cititori sunt, pe de o parte, motivaţia şi, pe de altă parte, atitudinile, credinţele, valorile personale ale cititorilor.

Cum **motivăm** publicul? Adaptându-ne nevoilor lui şi sistemului propriu de valori, situându-ne pe aceeaşi poziţie cu cititorii, făcând apel la raţiune şi la sensibilitate, făcând publicul să gândească şi să simtă ca mine, autorul. Cititorii parcurg un text, îl urmăresc, îl apreciază, îl acceptă în măsura în care el le satisface interesul, curiozitatea, în măsura în care vine în întâmpinarea necesităţilor proprii. Există multe motive pentru care oamenii ar consimţi să participe la o activitate sau şi-ar însuşi un punct de vedere. Iată-le pe cele mai importante dintre ele:

- **confortul**: oamenii vor să aibă destule alimente, o casă confortabilă, căldură sau răcoare, nu vor dureri şi neplăceri;
- **curiozitatea**: pornirea firească a omului este aceea de a cunoaşte lumea, de a o înţelege, de a o explica, de a afla cauzele şi de a prevedea consecinţele;
- **fericirea**: oamenii vor să se simtă bine, să se bucure, să se distreze, să se amuze, să se deconecteze, să fie fericiţi;
- **grija pentru alţii**: există o înclinaţie naturală a oamenilor de a avea grijă de săraci şi de bătrâni, de copii, de animale;
- **independenţa**: ne dorim cu toţii să fim „pe picioarele noastre", să fim independenţi, să putem obţine prin forţe proprii ceea ce ne dorim;
- **prietenia**: oamenii au nevoie de afecţiune şi prietenie, vor să comunice cu semenii lor, să se ştie membri ai unui grup;
- **puterea**: în mod firesc, dorim să ne ţinem viaţa sub control; având puterea în cadrul unui grup, putem face acest lucru mult mai bine;
- **recunoaşterea**: oamenii vor să le fie recunoscute meritele, să fie lăudaţi, să dobândească prestigiu şi autoritate în cadrul comunităţii; cu alte cuvinte, vor ca eforturile lor să fie recunoscute în mod public; vor să fie persoane importante;

- **siguranţa**: vor să trăiască în siguranţă, să nu aibă motive de teamă, să nu fie ameninţaţi de calamităţi naturale sau de dezastre provocate de semenii lor;
- **succesul**: oamenii vor să aibă succes în viaţă: să aibă un soţ / o soţie aşa cum au visat, să aibă un serviciu bun şi bani, să atragă prin calităţi fizice sau intelectuale;
- **tradiţia**: oamenii au un puternic sentiment al tradiţiei – vor să fie împreună de Paşti şi de Crăciun, serbează în familie ziua de naştere şi ziua căsătoriei, participă în grup la evenimente cum ar fi botezul, căsătoria, înmormântarea;
- **varietatea**: plictiseala face parte din natura umană, deci e normal să ne dorim ceva nou, care să ne scoată din rutină.

xemplu

Gândiţi-vă la reclame; astfel de motivaţii induc ele publicului pentru a-l face să cumpere un anumit produs.

Modul în care publicul receptează un text depinde de atitudinea lui faţă de o anumită temă. Atitudinea însumează sentimentele faţă de un obiect, o idee etc., credinţele individului (ceea ce ştie sau crede că ştie despre respectivul subiect), modul în care suntem predispuşi să acţionăm într-o anumită împrejurare. Atitudinile noastre sunt determinate de valorile personale, adică de ceea ce credem că ar fi o acţiune corectă, o stare ideală de fapte; valorile personale ne călăuzesc gândirea şi comportamentul.

Cum **ne adaptăm** atitudinii **publicului**?

Un public deja favorabil nu mai trebuie convins; în acest caz, textul trebuie să facă un pas mai departe, adăugând date noi la cele deja cunoscute şi acceptate; altfel, chiar cititorii care ne aprobă se plictisesc să mai citească o dată ceea ce ştiau de mult timp. • Este posibil ca publicul căruia ne adresăm să nu aibă nici o opinie în legătură cu subiectul prezentat: fie este neinformat, şi atunci autorul trebuie să-i dea suficientă informaţie pentru a-l capta şi a-i trezi interesul; fie este neutru, şi atunci autorul va aduce deopotrivă informaţii şi argumente; fie este apatic, şi autorul trebuie să se concentreze asupra unei strategii de motivare a publicului, dându-i informaţiile care îi lipsesc, arătându-i relevanţa lor pentru acţiunile viitoare, învăţându-l să folosească aceste informaţii. Autorul trebuie să-şi câştige credibilitatea în ochii cititorilor. • În cazul unui

public ostil, obiectivele trebuie să fie mai puţin ambiţioase: sensibilizarea acestui public este suficientă, fără a încerca să-l convingem sau să-i trezim interesul în mod deosebit – ne-am propune mai mult decât am putea realiza printr-un singur text.

Cum **reţinem atenţia publicului** din momentul în care am câştigat-o? Demonstrând pe tot parcursul textului relevanţa informaţiei, făcându-l să vadă utilitatea, ingeniozitatea, frumuseţea ideilor noastre, spunându-i adevărul, ajutându-l să înţeleagă ideile şi să vadă dincolo de ele, evitând exagerările; convingându-l să adopte acelaşi punct de vedere cu noi, să perceapă evenimentele într-un mod cât mai apropiat de al nostru. Din tot ce se poate spune pe o temă, autorul va alege acele elemente care corespund cel mai bine aşteptărilor publicului său, le va ordona astfel încât să aibă impact maxim asupra cititorilor. Într-adevăr, contează foarte mult „ce spui şi cum spui". Pentru a menţine viu interesul cititorilor noştri pe parcursul întregului text, este util să cunoaştem factorii care influenţează atenţia:

- **intensitatea**: pentru a capta atenţia, textul trebuie să conţină elemente ce se detaşează de fundal, ies în evidenţă, au relief;
- **repetiţia**: e bine să revenim, în diferite puncte ale textului, asupra ideilor pe care dorim să le impunem atenţiei în mod special;
- **noutatea**: oamenii sunt atraşi de lucrurile noi, neobişnuite;
- **acţiunea**: succesiunea rapidă a ideilor, schimbarea, mişcarea ţin mintea în alertă, nelăsând să scadă interesul;
- **contrastul**: ideile pot fi puse în valoare prin contraste puternice; elementele puse în opoziţie se accentuează reciproc;
- **relevanţa**: oamenii sunt mai atenţi la text atunci când înţeleg importanţa, relevanţa ideilor pentru propriile activităţi, interese, pasiuni.

Pentru a-i face pe cititori **să reţină** ideile pe care dorim să le transmitem, putem recurge la următoarele strategii:

- **repetarea** frecventă a ideilor mai importante (fireşte, în funcţie de dimensiunea textului);
- folosirea unor **cuvinte-cheie**, care se vor fixa în mintea cititorilor;
- folosirea unor **formule fixe**, **sloganuri**, uşor recunoscute de cititori, uşor de asociat cu ideile din textul dumneavoastră;

- prezentarea explicită a **utilităţii** informaţiei pentru cititor: cum, unde, când poate folosi cititorul informaţiile pe care le găseşte în text;
- structurarea **clară** a textului, astfel încât el să fie urmărit uşor de către cititor.

Ce ne face **credibili** în ochii publicului? Contactul direct cu evenimentele, buna informare, poziţia adoptată.

Există mai multe lumi, contradictorii şi diverse; scriitorul trebuie să ştie să se plaseze pe rând în fiecare dintre ele pentru a fi înţeles de oameni cu idei şi gusturi diferite. Un mod prin care autorul se poate apropia de publicul său este acela de a-şi manifesta empatia cu el, adică de a se pune „în pielea", „în inima", „în mintea" oamenilor – care sunt, simt, gândesc altfel decât autorul textului –, de a prezenta un lucru din punctul de vedere al celuilalt.

Ţinând seama de temă şi de publicul căruia i se adresează, autorul se decide asupra tonului şi asupra rolului pe care îl joacă în raport cu publicul.

2.2. Implicarea autorului în text

Orice text poartă amprenta autorului său. Aceasta se manifestă prin tonul adoptat, prin rolul asumat şi prin modul în care autorul îşi proiectează în text starea de spirit.

Prin tonul adoptat şi prin rolul asumat, autorul pune mai bine în lumină informaţia pe care o transmite, atrage încrederea cititorilor, sugerează sensuri suplimentare, îi face pe cititori să înţeleagă mesajul. Alegerea tonului şi a rolului sunt probleme de decizie, care trebuie să se subordoneze însă scopului urmărit de autor în text, precum şi publicului vizat. Ar trebui evitate excesele în favoarea unui stil moderat, în care să primeze claritatea, nu limbajul sofisticat; ideile, nu artificiile de stil; varietatea, nu şablonul şi obsesia; naturaleţea şi originalitatea, nu stilul căutat. Cea mai bună corelaţie între conţinut şi expresie, pe de o parte, şi consecvenţa stilului, pe de altă parte, sunt imperativele sub semnul cărora trebuie aşezat textul. O stare de spirit optimistă în momentul conceperii textului contribuie, de asemenea, la succesul autorului.

În text, tonul şi rolul adoptat sunt proiecţia personalităţii autorului. Fireşte, sunt apreciaţi autorii interesanţi, originali, sinceri, serioşi, stăpâni pe cunoştinţe şi pe text, curajoşi, modeşti, consecvenţi, cooperanţi, motivaţi, entuziaşti, preocupaţi de domeniul lor, cu experienţă, cu o atitudine pozitivă faţă de public... Autorul îşi poate construi în faţa cititorilor imaginea pe care şi-o doreşte, deoarece, atunci când scrie un text, el este conducătorul şi are posibilitatea de a manipula. Propriile trăsături de personalitate reflectate în text îi conferă putere naturală, iar atitudinea pozitivă, constantă în timp a cititorilor faţă de un autor îl face pe acesta din urmă să aibă puterea pe care publicul său favorabil i-o conferă. Pentru a-şi alege tonul şi rolul potrivit pentru un text, autorul trebuie, în primul rând, să se cunoască pe sine, să-şi cunoască punctele tari şi punctele slabe.

Când alegeţi tonul şi rolul :
- Gândiţi-vă la contextul în care scrieţi !
- Amintiţi-vă de acele personalităţi care v-au marcat considerabil devenirea !
- Amintiţi-vă experienţele anterioare pozitive legate de anumite tipuri de texte scrise !
- Ce anume din activitatea dumneavoastră vă reflectă cel mai bine personalitatea ?
- Cum aţi vrea să vă caracterizeze textul pe care îl scrieţi ?
- Cu ce scop scrieţi acel text ? Care este scopul dumneavoastră în viaţă ?
- Care sunt valorile pe care le apreciaţi cel mai mult ?

2.2.1. *Tonul*

În text, tonul reprezintă modul **în care se spune** ceva, atitudinea autorului faţă de subiect, reflectată **în felul de a prezenta** ideile. Adică... „tonul face muzica". Focalizarea **informaţiei şi învestirea** ei cu relevanţă se fac prin tonul adoptat de autor în text. **Este efectul** complex a mai multţi factori : tema abordată, atitudinea **autorului faţă de** aceasta, structura frazelor şi a propoziţiilor. Există, **pe de o parte, tonul obiectiv**, specific textelor de tip informativ (scopul **autorului este acela** de a transmite

informaţii, de a prezenta fapte în mod neutru, fără a le comenta) şi, pe de altă parte, tonul **subiectiv**, afectiv, personal (specific textelor în care autorul prezintă propriile opinii asupra evenimentelor cu scopul de a influenţa publicul). Între aceşti doi poli există foarte multe zone intermediare, exprimabile în opoziţii de tipul : impersonal/personal, formal/informal, literal/ironic, neutru/sentimental-patetic (grav, solemn, patetic, glumeţ, combativ, indignat, protestatar, agresiv, conciliant etc.), sincer/nesincer, dogmatic/dilematic, condescendent/respectuos.

Exemplu

Temele grave ale societăţii, cum ar fi războiul din Orientul Mijlociu sau plasarea unei bombe la Ambasada Americană din Nairobi, se tratează pe un ton ***grav. Solemnitatea*** *unei şedinţe din forul academic se va reflecta şi în ton.*

Există elemente care predetermină tonul, dar în acelaşi timp autorul are o mare doză de libertate.

Exemplu

O ştire va fi întotdeauna obiectivă, un editorial – subiectiv prin chiar definiţia lui (exprimă punctul de vedere al unei publicaţii, al unui post de radio etc.). Tonul poate fi ***patetic*** *când descriem viaţa tristă a unui pensionar, fost sportiv internaţional, ajuns acum să trăiască din mila vecinilor. Putem fi* ***agresivi*** *când criticăm guvernul,* ***condescendenţi*** *când dăm sfaturi de viaţă tinerilor,* ***concilianţi*** *când vrem să demonstrăm că „adevărul este la mijloc". Putem fi* ***indignaţi*** *de lipsa de răspundere a unor cadre medicale care au abandonat un bolnav în stradă şi putem* ***protesta*** *în legătură cu ultima decizie de reducere a fondurilor pentru învăţământ.*

Adoptarea unui ton **formal** sau **informal**, cu toate nuanţele pe care fiecare le presupune, depinde într-o oarecare măsură şi de modelul cultural ; oricum însă, într-un fel se scrie un text lingvistic, altfel se concep pliantele publicitare sau se creează operele literare.

Distanţa fizică impune, de asemenea, un anumit ton.

Exemplu

În sala de curs, textul oral produs de vorbitor are altă configuraţie decât textul scris, publicat într-un curs tipărit al aceluiaşi profesor; un text rostit de la tribună într-o piaţă publică va lua o formă diferită de cea a unei declaraţii de dragoste, fie ea rostită sau aşternută pe hârtie.

Alegând tonul cel mai potrivit, dăm forţă informaţiei pe care o aducem în text.

Întrebaţi-vă :
- Am ales tonul adecvat subiectului ? Acest ton mi se potriveşte ? Este exact tonul pe care vreau să-l perceapă publicul ? Cum vor judeca cititorii acest ton ?

2.2.2. *Rolul*

Reprezintă sarcina pe care autorul şi-o asumă în raport cu ideile transmise prin intermediul textului.

xemplu

*Autorul poate fi: **povestitor** al unor întâmplări într-o naraţiune, **portretist** – când prezintă imaginea copiilor străzii, **lector** – când recenzează o carte, **ghid** de lectură – când propune interpretarea critică a unui text, **reporter** – când face o anchetă pe o temă oarecare, **avocat** – când scrie despre procesul secolului.*

Rolul pe care autorul şi-l asumă în text îi reflectă personalitatea şi le dă încredere cititorilor ; el face ca mesajul să fie uşor înţeles. Reflectaţi asupra imaginii pe care doriţi să v-o creaţi prin cuvinte în faţa publicului.

Întrebaţi-vă :
- Ce rol să-mi aleg pentru a-mi conduce mai bine cititorii în lumea textului ?
- Rolul pe care mi-l asum mă pune în postura în care vreau cu adevărat să apar în ochii cititorilor ? Sunt îndreptăţit să-mi asum acest rol ?

2.2.3. *Starea de spirit*

În text se proiectează, de asemenea, **starea de spirit** cu care scrie autorul.

Aveţi încredere în dumneavoastră ca autor :
- Nu vă descurajaţi singur gândindu-vă că veţi scrie prost, ci fiţi optimist în legătură cu ceea ce puteţi realiza ! Studiile de psihologie au demonstrat că oamenii tind să se comporte astfel încât să-şi confirme propria părere despre ei !
- Scrieţi întotdeauna pe teme care vă interesează şi vă pasionează ! Chiar şi o temă „la comandă" poate fi restrânsă la un subiect particular interesant, la un aspect inedit, care să vorbească despre dumneavoastră !
- Scrieţi pe teme pe care vă simţiţi capabil să le abordaţi şi îmbogăţiţi-vă cunoştinţele cu entuziasm. Se va simţi în text !
- Exersaţi în permanenţă şi nu vă mulţumiţi cu primele idei aşternute în grabă pe hârtie ! Dorinţa de autoperfecţionare se va vedea în forma finală !
- Aveţi încredere în publicul căruia vă adresaţi, imaginaţi-vă că textul dumneavoastră va fi citit cu interes !
- Imaginaţi-vă succesul textului la public !
- Aveţi încredere în forţele dumneavoastră, chiar dacă treceţi prin momente grele în timpul redactării !

2.3. Definirea scopului

Cu ce scop scriem un text ? Pentru a comunica ceva despre un anumit subiect unui public determinat. Motivele pentru care o facem sunt de două tipuri :
- *motive externe* : pentru a lua o notă bună, pentru că face parte din sarcinile de serviciu, pentru a câştiga bani, pentru a câştiga reputaţie ;
- *motive interne* : pentru a demonstra ceea ce ştim, pentru a demonstra că ştim bine ceea ce ştim, pentru a exprima un punct de vedere etc.

Cele două tipuri de motive se susţin reciproc.

Există trei etape în definirea scopului :

1) *Formularea unei ipoteze*. E bine să pornim la lucru după ce am ales câteva idei pe care ne propunem să le transmitem într-un context dat. Pe baza acestei decizii preliminare, sortăm materialul adunat în prima fază, ordonăm ideile, alegând din multitudinea de perspective ce se pot adopta. Intuiţia joacă **în această fază** un rol esenţial : este bine să formulăm mai multe **ipoteze, pe care să** le evaluăm pe rând din punctul nostru de vedere **şi din perspectiva** publicului.

2) *Testarea ipotezei*. O dată formulată, o ipoteză trebuie testată: intuiţia sau primele idei care ne vin în minte nu pot garanta succesul demonstraţiei până în punctul final. Schiţând structura globală a textului, fie în formă coerentă, legată, fie doar ca plan al succesiunii ideilor, putem vedea în ce măsură ipoteza formulată este bună, necesită rectificări, conduce undeva sau pur şi simplu este falsă. În etapa formulării ipotezei şi în cea a testării ei contează foarte mult să ne păstrăm luciditatea, fără a ne lăsa fascinaţi de prima idee care ne vine în minte, oricât de bine pare că sună. Cu „mintea trează" şi acceptând că ne putem înşela, că putem gândi chiar mai bine decât o facem la un moment dat, că există o mulţime de fapte care trebuie luate în calcul, vom ajunge la decizia finală privind conţinutul şi forma textului.
3) *Decizia finală*. O dată parcurse cele două etape, se poate lua o decizie finală asupra structurii de ansamblu a textului şi asupra ideii fundamentale pe care va fi clădit textul. Este bine de ştiut că pe parcurs putem face corecţii în funcţie şi de modul în care textul „se scrie". Important însă este să ajungem cât mai curând la o decizie finală, pentru a putea determina modul cel mai convenabil de expunere.

Definirea scopului reprezintă un proces de proiectare globală a textului, în funcţie de ceea ce propune autorul să „facă" *în* şi *cu* acel text. Luarea deciziilor este direct influenţată de subiect, de viziunea autorului asupra subiectului, de publicul vizat. Astfel, stabilim „ce" şi „cum": ce informaţie va fi inclusă în text, cum va fi ea prezentată pentru a avea efectul maxim asupra publicului. A comunica eficient înseamnă a scrie în aşa fel încât publicul să recunoască exact intenţia autorului şi să adopte punctul de vedere exprimat în text.

Orice text are un scop general şi un scop particular:
a) scopul general: de a informa, de a convinge, de a se autoexprima, de a oferi momente de destindere;
b) scopul particular: tipul particular de răspuns pe care autorul îl aşteaptă de la publicul său (mesajul autorului, reacţiile scontate).

a) În linii generale, un autor care scrie un text poate avea unul dintre următoarele patru **scopuri generale**:
- de a oferi cititorilor momente de destindere;

- de a-şi exprima/exterioriza gândurile şi sentimentele;
- de a prezenta/explica situaţii, procese etc.;
- de a convinge publicul în legătură cu un punct de vedere.

Deşi cele patru tipuri pot interfera în diverse feluri într-un text, există întotdeauna un scop principal pentru care scrie autorul, iar celelalte sunt secundare.

În funcţie de scop, accentul cade în mod diferit asupra celor trei elemente implicate în procesul scrierii unui text: autorul, publicul, subiectul.

În textele al căror scop este acela de a oferi cititorilor un moment de destindere, accentul cade asupra publicului (cu particularităţile lui, cu universul de cunoştinţe şi cu aşteptările lui de lectură).

xemplu

„Din culisele «Duminicii în familie»

Ediţia de ieri a emisiunii «Duminica în familie» a fost una specială deoarece, nu-i aşa? o singură dată se lansează ANTENA 1 Cluj. Prilejul s-a dovedit minunat pentru echipa realizatoare de a petrece împreună momente distractive şi, de ce nu? pentru noi experienţe. De pildă, în seara de dinaintea transmisiei, când toată lumea era deja cazată în Cluj, Mihaelei Rădulescu i s-a făcut foame. Şi s-a dus la Restaurantul Napoca 15 (nume predestinat, întrucât Clujul este al cincisprezecelea oraş care s-a îmbogăţit cu un post local ANTENA 1), neînsoţită, şi a comandat meniul. Ospitalitatea ardelenească s-a dovedit a fi la mare înălţime, sfidând chiar bunul obicei al bacşişului, Mihaelei refuzându-i-se «atenţia» bănoasă pe care a dorit să o lase chelnerului. • Trecând direct la emisiunea în cauză, să ne întrebăm şi noi (aproape retoric) ce-o fi vrût să spună vedeta-moderator a «Duminicii în familie» patronului Petre Ghiran prin remarca: «Şi eu am 30 de ani, dar n-am avut atâţia clienţi ca dumneavoastră». Mihaela, după cum am aflat ulterior chiar de la ea, comenta de fapt afirmaţia lui Petre Ghiran conform căreia hotelul condus de el a beneficiat, de-a lungul a 30 de ani de existenţă, de o clientelă bogată. • La sediul ANTENEI 1 din Cluj (strada Paris nr. 5) – agitaţie mare! Doar era prima zi de emisie... Şi aici lucrurile erau în fierbere: nimeni nu vorbea de ceea ce avea să se întâmple, ci de ceea ce s-a întâmplat: Sorin Ganciu şi Sanda Man (noua vedetă ANTENA 1) rămăseseră în aşteptare, în timp ce Aurel Tămaş era purtat «de aripi» pentru că scăpase viu de la «Teo şi Mircea Şou». • Vladi Bogdănescu, director tehnic al ANTENEI 1, om cu multă experienţă în ale firelor şi cablurilor de tot felul, a fost tras pe... sfoară. Încă mai crede că a rezolvat o defecţiune comunicată lui în direct de către Mihaela, defecţiune care a fost de fapt una dintre cele mai reuşite farse ce fac deliciul ediţiilor «Duminicii în familie». Ada Vertan şi Dumitru Moroşanu (co-reporteri în realizarea materialului de faţă) îi doresc lui Bogdănescu să rezolve în trei secunde orice defecţiune TV din cele 15 posturi locale ale ANTENEI 1. • Medicul de

familie al «Duminicii» s-a îmbolnăvit. În atare situaţie disperată, sfatul medicului a fost oferit de stomatologul Matei Miko, preşedintele firmei de manechine prezente în emisiune, care l-a sfătuit pe noul manager al postului ANTENEI 1 Cluj cum să scape de bătăi de cap" (*Jurnalul naţional*).

În textele al căror scop este autoexprimarea, accentul cade asupra autorului (cu universul său de cunoştinţe, credinţe, sentimente, niciodată detaşat de societate, ci parte a ei, asemănător semenilor, totuşi distinct de fiecare dintre ei).

xemplu

„Înainte de film

Poate vă amintiţi (din filme, pentru că mă îndoiesc că sunt mulţi cititori ai revistei care să-şi amintească personal anii războiului) de vremea când filmele la cinematograf începeau cu un jurnal de actualităţi. O manifestare perfect explicabilă şi chiar necesară în anii de dinainte de apariţia televiziunii. A venit apoi vremea când (moment pe care ni-l amintim mulţi dintre noi foarte bine) înaintea filmului era proiectat pe marele ecran un scurtmetraj, fie publicitar, fie propagandist, fie informativ-educativ (protecţia muncii era un subiect pasionant şi deseori tratat aici). De când am intrat şi noi în economia de piaţă, oferta de dinainte de film s-a schimbat. Acum, o dată intrat în sală, de la ora teoretică de începere a filmului până când acest lucru se petrece «pe bune», trec o serie de reclame, preţ de câteva minute. Departe de a încerca să punem acest lucru pe seama cenzurii sau a presiunii imperialiste, evoluţia ofertei de dinainte de film ne duce cu gândul la un singur lucru. Omul de dinainte de apariţia televiziunii voia să vadă noutăţile. Omul din perioada comunistă era un perfect consumator de «informări», politice sau de orice fel. Omul de azi e un simplu consumator de film, de produse, de reclamă. Ce vedem înainte de film e o măsură suficient de bună a ceea ce dorim să vedem. Dacă majoritatea publicului de azi ar fi dispus să vadă mai mult decât reclame şi alte produse comerciale (filme, adică), probabil că, înaintea proiecţiei de bază (acelaşi film), am putea vedea şi altceva. Cum ar fi un film de scurtmetraj" (*CSVD*).

În textele scrise cu scopul de a oferi publicului informaţii sau explicaţii de diverse tipuri, accentul cade asupra subiectului.

xemplu

„Reţeaua de tramvaie din sud-vestul Bucureştiului va fi modernizată

Reţeaua de tramvaie din partea de sud-vest a Bucureştiului va fi modernizată. În ultima şedinţă, Executivul a aprobat, printr-o hotărâre, realizarea lucrărilor de investiţii în această zonă, neacoperită de reţeaua actuală de metrou. Zona propusă pentru modernizare totalizează 110 km cale simplă, reprezentând reţeaua primară de transport public, execuţia proiectului fiind

eşalonată pe o perioadă de 5 ani (2000-2004). Necesitatea acestei investiţii este explicată prin faptul că pe suprafeţe însemnate uzura depăşeşte 80%. Finanţarea obiectivului se va face printr-un credit ce urmează a fi negociat de RATB cu Banca Europeană de Investiţii" (*Adevărul*).

În textele menite să convingă publicul în legătură cu un anumit punct de vedere, accentul cade asupra întregului complex autor – subiect – public : textul mediază relaţia autorului cu subiectul, pe de o parte, şi relaţia publicului cu subiectul, pe de altă parte.

xemplu

„«Eu am dreptate»

După demiterea lui Victor Piţurcă, s-au iţit voci care preamăresc virtuţile aprige ale ex-selecţionerului. Cu un exces de zel situat la mijlocul distanţei dintre naivitate şi oportunism, unii îl aplaudă, prosteşte, pe cel care a reuşit să insulte sportivi de cinci stele. Motivaţiile înălţătorilor de socluri vizează «demnitatea» spuselor piţurciene. Lăudătorii voluntari ridică în slăvi consecvenţa antrenorului. Fără a ţine seama de faptul că insistenţa nu are mereu un sens constructiv, fanii răsfiraţi ai lui Piţurcă fac din mofturile lui un monument al «sincerităţii».

Ţâfna lui nocivă, perdaf nefast aruncat asupra moralului echipei, nu se poate traduce prin demnitate, cum mormăie. Dimpotrivă. A recurge la insulte este un mod facil prin care demonstrezi că nu stăpâneşti rafinamentul mândriei, ci neciopleala răfuielilor.

Unealta empirică a căpoşeniei este pofta de ciondăneală. Unii oameni se nasc ofensaţi. De teamă să nu care cumva să le rămână vreo poliţă neplătită, ei dau în dreapta şi-n stînga, decapitând duşmani imaginari.

Apropo: de multe ori, părinţii îşi îndeamnă odraslele care merg la grădiniţă să ţină la respect restul picimii şi să nu vină acasă cu nasul rupt. Toată lumea ştie deja că urmarea invariabilă a acestor poveţe e că puştiulică arde scatoalce întruna în jur, necontrolat. Fără motiv. Pur şi simplu din suspiciune... Să nu cumva să-l creadă lumea fraier...

Ideea fixă de-a te lăuda că tu ţii la punctul tău de vedere cu orice preţ şi că nu ţi-l schimbi nici în ruptul capului nu e o dovadă de verticalitate morală. Dimpotrivă. S-o ţii pe a ta, la nesfârşit, într-o lume care progresează numai de pe urma schimburilor de opinii e o dovadă de înapoiere, de închistare într-un feudalism al gândirii.

Piţurcă e înfofolit în orgolii şi acum, după ce o ţară întreagă a încercat să-i demonstreze că nu are dreptate. El se cramponează de mentalitatea celor care se mândresc că scuipă celorlalţi în faţă toate adevărurile care le trec prin minte. Pentru că există încă o tagmă de personaje care sunt aşa de mândre de emanaţiile minţii lor, încât nu-şi pun nici o cenzură ideilor. «Eu sunt sincer»..., «Eu spun totdeauna ce am de spus»..., «Cu riscul de a te supăra, trebuie să-ţi atrag atenţia»... *sunt doar câteva dintre introducerile care prefaţează grosolăniile aruncate în moalele sufletului celor din jur.*

Trăim în comunitate şi, atâta timp cât ***acceptăm că suntem*** *animale sociale, ar trebui să ne însuşim şi regulile politeţii,* ***ale bunului-simţ****, pe care traiul în comun le impun categoric. Cei care-şi* ***împroaşcă semenii*** *cu adevărurile lor necenzurate nu-şi pun problema că-şi* ***rănesc şi-şi jignesc*** *interlocutorii. Ei nu se mai întreabă nici măcar dacă deşănţarea lor* ***verbală serveşte*** *vreunui ţel. Şi, orbiţi de propria consecvenţă faţă de o* ***cauză pierdută*** *din start, ei se prefac că uită că şi-au jignit partenerii, deturnându-i, practic, de la atingerea unui obiectiv care ar fi trebuit să fie comun"* (*Naţional*).

În funcţie de scopul propus, autorul decide modul de expunere pe care îl adoptă : narativ, descriptiv, expozitiv, argumentativ.

Fiecare dintre cele patru moduri de expunere are anumite particularităţi care orientează selecţia.

Textul narativ presupune o succesiune de evenimente desfăşurate în timp şi spaţiu.

Textul descriptiv evocă scene, persoane, obiecte, emoţii şi se concentrează asupra detaliilor descriptive, prezentate obiectiv sau subiectiv de către autor.

Textul informativ transmite cititorilor idei, modelează înţelegerea, oferă explicaţii în legătură cu diverse obiecte, fenomene, situaţii, atitudini ale unor persoane, demonstrează cum se face un lucru, cum funcţionează un aparat, cum se folosesc obiectele etc.

Textul argumentativ are ca scop convingerea cititorilor în legătură cu un anumit punct de vedere, motiv pentru care scriitorul apelează la diverse strategii retorice.

În concluzie, scopul şi elementul accentuat sunt în strânsă legătură cu modul de expunere selectat.

SCOP	ELEMENT ACCENTUAT	MOD DE EXPUNERE
destindere	public	narativ
autoexprimare	autor	descriptiv
informare	subiect	expozitiv
convingere	autor – subiect / public – subiect	argumentativ

Aceste corespondenţe sunt, fireşte, ideale, deoarece în funcţie de subiectul concret, de public şi, nu în ultimul rând, de originalitatea

autorului, alte corespondenţe se pot realiza, aşa cum mai multe moduri de expunere pot coexista în cadrul aceluiaşi text. Prin urmare, nu există forme fixe asemănătoare formulelor matematice ; există doar un cadru general în care autorul se mişcă în conformitate cu anumite norme pentru a fi întotdeauna „pe drumul cel bun" ; un cadru general în care poate inova, dar nu oricum, ci respectând „regulile jocului".

Pentru a defini corect scopul, gândiţi-vă :

- Am delimitat precis tema ? Care sunt cerinţele subiectului ? Le-am înţeles bine ? E rezonabil şi realizabil ceea ce îmi propun ? La ce mă aştept în legătură cu textul ?
- Ce trebuie să ştiu şi cum mă pot informa suplimentar ?
- Care este publicul meu ?
- Câte ipoteze se pot formula pentru subiectul ales ? În ce relaţie se află ele ? Care îmi convine şi de ce ? Care ar conveni publicului meu ? Cum pot susţine această ipoteză ? Cu ce scop lansez această ipoteză, cu ce scop scriu textul ? Ipoteza nu contrazice scopul ? Îmi pot atinge scopul susţinând această ipoteză ? Ştiu exact ce am de făcut ?
- Care e ideea principală a textului ? Cum s-o formulez ? Se limitează ea la ceea ce vreau să demonstrez în spaţiul avut la dispoziţie ? Este suficient de precisă sau este vagă ? Focalizează atenţia asupra unui singur aspect ? Precizează clar intenţiile şi poziţia mea ?
- Am făcut cea mai bună corelaţie între subiect, scop şi modalitatea de expunere aleasă ?

b) **Scopul particular** pe care autorul îl formulează trebuie să aibă următoarele calităţi :

- să fie important, pentru a capta atenţia publicului ;
- să ofere cititorilor o perspectivă nouă asupra subiectului ;
- să fie suficient de ambiţios pentru a ieşi din rutină, dar totodată realist în raport cu posibilităţile de realizare ale autorului care scrie textul.

Exemplu

Iată în continuare câteva ilustrări ale celor spuse mai sus:

Îmi propun să scriu un text despre televiziune. După ce îmi limitez tema la un subiect precis – rolul televiziunii în societatea contemporană: modele de comportament –, formulez scopul articolului: acela de a informa publicul în legătură cu rolul televiziunii în viața noastră. Este un scop vag formulat, care se reduce la câteva clișee de gândire și/sau clișee verbale. Deci voi formula un scop mai precis: să prezint publicului modul în care televiziunea stimulează interesul femeilor pentru a face carieră.

Îmi propun să scriu un text despre accidentele de circulație. Scopul este să conving cititorii că alcoolul la volan reprezintă un mare pericol. Ideea a fost afirmată în repetate rânduri, în diverse forme. Reformulez deci scopul: vreau să conving cititorii că a fi la volan presupune asumarea unor responsabilități.

Îmi propun să scriu despre presa actuală: este a patra putere în statul nostru? Probabil că nu voi reuși să răspund mulțumitor la această întrebare foarte complexă. Voi formula deci un scop mult mai limitat și, prin aceasta, mai precis. De pildă: să ilustrez felul în care un fenomen (politic, cultural, economic etc.) este abordat/comentat în mod diferit de ziare cu orientări diferite. Îmi voi propune deci să prezint publicului felul în care ideologia unei publicații poate influența redactarea știrilor și, mai ales, comentarea lor.

Îmi propun să scriu despre talk-show-uri, un gen al publicisticii televizate apărut, sub acest nume, la noi după 1990. Subiectul este foarte vast. Aș putea, de pildă, să mă opresc la atitudinea moderatorilor față de interlocutori (respect, ironie, sarcasm, aroganță, admirație etc.). Îmi voi propune să prezint formele în care se manifestă atitudinea moderatorilor față de interlocutori.

2.4. Ce și cum scriem pe ciornă

Pe ciornă schițăm modul în care urmează să dezvoltăm subiectul ales. Este o etapă de clarificare, în care ideile, încă vagi, confuze, tind să-și găsească locul în ansamblu. Sensul textului este dat și de forma pe care autorul o dă ideilor sale. Pornim deci la lucru punându-ne întrebarea: Ce formă poate lua informația descoperită în etapa de planificare?

Experimentând diverse moduri de aranjare a ideilor, putem descoperi idei noi, la altele putem renunța deoarece nu ni se mai par interesante; ierarhizăm informația în funcție de subiect, de public și de scopul propus. Alegem cel mai convenabil mod de expunere. Toate aceste operații succesive, făcute pe una sau mai multe ciorne, ne conduc tot mai aproape de forma finală a textului.

Pe ciornă se face planul lucrării, se stabilește și se verifică ipoteza pentru a formula o teză eficientă, se dezvoltă ideile pentru a observa direcția în care textul singur ne conduce, se organizează conținutul. Este locul unde unele idei se enumeră, altele sunt schițate, altele sunt dezvoltate; unde se fac ștersături, se modifică și/sau se revine la o idee deja schițată. Alcătuim ciorna cu un scop practic: să ne fie utilă în etapa de redactare propriu-zisă. Dacă vreți, ciorna consemnează etapele diferite prin care gândirea noastră a trecut până când a redactat textul în formă finală.

2.4.1. *Teza*

De obicei, un text începe cu o propoziție-teză, o propoziție declarativă în care autorul enunță și anunță ideea principală căreia toate celelalte i se vor subordona într-o formă sau alta. Ea reprezintă un punct de referință în organizarea textului de către autor și un semnal în înțelegerea lui de către cititori. În propoziția-teză se face o aserțiune despre subiect, accentuând ideea spre care converg datele din text, și se schițează atitudinea autorului față de subiect. Ea dă o imagine generală, anticipativă asupra modului în care este gândit textul; angajează autorul în fața cititorului, atrage cititorul în universul textului captându-i interesul și atenția, promite claritate și noutate, este primul pas în convingerea cititorului. Îndeplinește deci trei funcții: funcție de informare, funcție de autoexprimare, funcție argumentativă (de convingere a publicului).

Pentru a fi eficientă, o teză trebuie să îndeplinească trei condiții:
- să aibă caracter limitat, restrictiv, sintetic: limitează subiectul la elementele ce pot fi cuprinse în spațiul avut la dispoziție, dând o idee generală asupra conținutului;
- să aibă caracter unitar: cuprinde o idee care focalizează atenția într-un mod particular;
- să fie precisă: operează cu noțiuni exacte, care nu lasă loc ambiguităților ce pot conduce la așteptări de lectură înșelate ulterior în text; exprimă esențialul într-un număr mic de cuvinte.

Propoziția-teză nu anunță pur și simplu subiectul, ci face o afirmație legată de subiectul în cauză, schițând direcțiile în care acesta va fi

dezvoltat. Este ca o promisiune pe care autorul o face cititorilor în privinţa conţinutului, scopului, direcţiei în care se îndreaptă textul. Este bine să folosim cuvinte-cheie precise, nonambigue, capabile să dea o imagine de ansamblu asupra textului şi să câştige încrederea cititorilor prin claritatea organizării şi caracterul precis, argumentat al informaţiei din text.

Deşi propoziţia-teză se formulează încă din primele etape ale gândirii textului, ea poate fi rafinată ulterior, pe măsură ce scriem, aprofundând ideile şi dobândind o imagine mai clară asupra lui. Începătorii au, de obicei, dificultăţi în formularea propoziţiei-teză. Prin exerciţiu, o dată cu dezvoltarea spiritului de sinteză, deprindem abilitatea de a începe un text în mod ferm, precis, incitant.

Propoziţia-teză induce tensiunea care îi dă cititorului energia de a continua lectura textului.

Exemplu

Vreau să scriu un articol despre televiziune într-un jurnal adresat femeilor.
Tema: *televiziunea.*
Scopul textului: *să prezint cititoarelor modul în care televiziunea stimulează interesul femeilor pentru a face carieră.*
Propoziţia-teză: *Prezenţele feminine de pe micul ecran sunt pentru telespectatoare modele ale devenirii profesionale. Prezentatoarele de ştiri, atletele, cântăreţele sau actriţele celebre transmit în mod direct sau indirect, prin întreaga lor personalitate, mesaje despre succesul în carieră.*

Un autor scrie un articol pentru un ziar economic.
Tema: *problemele Europei de Est.*
Scopul: *o analiză a situaţiei din Europa de Est în perspectiva aderării unor noi ţări la Uniunea Europeană.*
Teza: *„O nouă cortină va coborî peste Europa de Est, în 1999. De o parte, se vor afla ţările care au primit deja semnalul de aderare la Uniunea Europeană; de cealaltă parte, se vor situa ţările care vor rămâne afară timp de cel puţin încă zece ani – prinse între bogăţia Uniunii Europene şi mizeria haotică din fosta Uniune Sovietică. Spre deosebire de cea veche, noua cortină nu se va întinde de-a lungul graniţelor vestice ale regiunii, ci chiar în mijlocul ei; iar diviziunea se va face mai mult pe baza performanţelor economice decât pe considerentele ideologiei politice”* (*Capital*, decembrie 1998).

Analizând textul de mai sus, putem observa modul în care este formulată teza: o propoziţie care anunţă ideea, urmată de două fraze care decurg în mod natural din prima propoziţie, explicând termenii-cheie „cortină” şi „nouă”. Prima frază explică termenul „cortină” (între ce şi ce); cea de-a doua explică termenul „nouă”. Teza schiţează liniile generale pe care va fi dezvoltat articolul şi induce o tensiune. Cititorul aşteaptă ca afirmaţiile făcute să fie detaliate şi explicate, fiind interesat să găsească un răspuns la întrebări mai specifice, de pildă: ce ţări vor intra în UE? care va fi locul României? care este politica UE în privinţa integrării? etc. Teza luminează în bună măsură titlul articolului („Tristul destin al Europei de Est”).

2.4.2. *Planul lucrării*

A face planul unei lucrări înseamnă a decide ce idei se păstrează, ce idei se elimină, în ce ordine se prezintă şi pe ce spaţiu (pagini, coloane, rânduri, număr de cuvinte). Facem planul lucrării pentru a da o imagine de ansamblu asupra configuraţiei finale a textului, pentru a ţine sub control informaţiile pe care dorim să le includem în text. Activitatea de planificare a textului disciplinează gândirea şi îi dă autorului posibilitatea de a avea o imagine a întregului.

Pentru a alcătui un plan bun se recitesc cu atenţie, de mai multe ori, ideile notate în etapa de descoperire. Scopul : de a vedea care dintre ele revine cel mai des, cum ar putea fi completate sau simplificate, ce idei sunt mai originale, cum ar putea fi puse în relaţie, cum ar putea fi ordonate şi ierarhizate.

După adunarea materialului, în momentul în care începem să scriem un text avem impresia că toate ideile sunt importante. De fapt, nu este aşa. Unele au direct legătură cu subiectul, altele sunt mai îndepărtate de el. Chiar dacă am făcut un efort de informare considerabil, trebuie să avem tăria de a renunţa la acele idei care nu intră în schema subiectului, pentru că altfel riscăm să scriem un text prolix, greu de citit. Impactul asupra cititorului va fi slab, deoarece acesta nu va vedea „firul roşu”. Detaliile trebuie atent organizate în jurul acestui fir conducător, având întotdeauna grijă să spunem un singur lucru o dată, fără a sări de la o idee la alta, fără reveniri şi repetiţii ale aceleiaşi idei „cu alte cuvinte”.

Ideile interesante care nu intră la un moment dat în schemă pot fi folosite altă dată, în alte texte, în care nu se vor pierde printre informaţii excesive, ci vor putea fi puse în valoare cum se cuvine. Notiţele, conspectele, rezumatele trebuie păstrate la îndemână pe tot parcursul redactării textului şi, din când în când, răsfoite. O dată cu desfăşurarea textului în direcţia pe care noi i-o dăm, dar şi în direcţia spre care singur se îndreaptă, „se scrie”, este posibil să folosim idei pe care într-o primă etapă le-am dat deoparte. Deşi nu toate ideile reţinute în notiţe şi

conspecte vor fi incluse în forma finală a textului, este necesar să ne documentăm atent, să citim mult, să reţinem cât mai multe idei ; astfel ne vor veni idei originale, iar lecturile bogate se vor reflecta, cu siguranţă, în ceea ce scriem.

Ideile descoperite în etapa anterioară pot fi acum completate ; citirea şi recitirea ideilor, selecţia lor, activitatea de ordonare îi permit autorului să reflecteze mai în profunzime asupra informaţiei reţinute. El poate completa planul cu detalii suplimentare sau poate comasa unele idei, dacă observă repetiţii.

Ideile pe care le reţinem pentru text trebuie să fie puse în relaţie şi ierarhizate. Scopul este acela de a scoate în evidenţă pentru cititor legăturile dintre idei, distincţiile operate, suprapunerile, lacunele de informaţie. O soluţie comodă ar fi numerotarea tuturor ideilor şi apoi ordonarea lor, scriind pe o foaie ordinea propusă pentru fiecare idee. Ordinea depinde de criteriile folosite şi de strategiile alese pentru atingerea scopului.

Există însă câteva reguli generale :
- se pun pe acelaşi plan idei cu acelaşi grad de generalitate ;
- diviziunile trebuie să fie rezultatul aplicării unor criterii unitare de structurare a materialului ;
- între diviziuni şi subdiviziuni trebuie să existe o legătură implicită sau explicită, clară cititorului ;
- ordonarea diviziunilor şi a subdiviziunilor trebuie să aibă o direcţie clară, să reflecte teza formulată la începutul textului şi să conducă spre concluzia ce urmează a fi trasă.

Planul astfel întocmit poate fi ţinut sub control prin intermediul unui „raport" asupra textului : autorul notează separat sau pe marginea textului „ce spune fiecare paragraf", care este scopul lui, precum şi locul în economia textului. Lecturile succesive ale paragrafelor ne vor dezvălui ce e bine şi ce e rău în textul nostru. Toate aceste comentarii e bine să fie notate, deoarece ele îi permit autorului să intervină pe text eliminând neajunsurile. Pentru a fi util, acest „raport" trebuie să fie rezultatul unei lecturi critice a propriului text.

O modalitate alternativă de **organizare, utilă**, dar nu obligatorie, dependentă de tipul de text (apare cel mai **frecvent în** textele ştiinţifice şi

Introd.: prezentarea problemei	Adjectivul şi adverbul sunt două părţi de vorbire, între care există asemănări şi deosebiri.
Cuprins; semantic: adj., adv.	Din punct de vedere semantic (al sensului), adjectivul exprimă o însuşire, o calitate a unui obiect (Are o carte frumoasă), în timp ce adverbul prezintă circumstanţele exterioare (modul, locul, timpul) în care are loc o acţiune sau se manifestă o stare (Acesta aleargă repede într-acolo).
morfologic: adj., adv.; - adj. invar.; - g. de comparaţie	Din punct de vedere morfologic, adjectivul şi adverbul se deosebesc prin faptul că primul este o parte de vorbire flexibilă (variază în funcţie de gen, număr şi caz, în urma acordului cu substantivul determinat), al doilea este o parte de vorbire neflexibilă (nu variază în raport cu diverse categorii gramaticale). Unele adjective sunt invariabile (adică au aceeaşi formă pentru a indica diverse genuri, numere, cazuri), deci au o singură formă (exemplu: gata, roz), întocmai ca adverbele (nu cunosc categoriile gramaticale ale genului, numărului, cazului). Totuşi, adjectivul şi adverbul prezintă o categorie gramaticală comună: gradele de comparaţie, care au la amândouă aceeaşi semnificaţie şi se formează la fel, cu adverbe şi locuţiuni adverbiale specializate (mai... decât, la fel de... ca, foarte... etc.).
sintactic; - adj. f. tipice; - adv. f. tipice	Din punct de vedere sintactic, cele două părţi de vorbire pot îndeplini aceleaşi funcţii sintactice: atribut, nume predicativ, complement. Pentru adjectiv sunt tipice funcţiile de atribut (Cartea nouă e a mea) şi nume predicativ (Cartea e nouă), în timp ce funcţia de complement apare mai rar (Stă-ncrezător de nouă ce e...). Pentru adverb e tipică funcţia de complement (Scrie repede), în timp ce funcţiile de atribut (Cartea de acolo e a mea) şi nume predicativ (Nu ştiu cum e noul profesor) sunt mai puţin frecvente.
Schimbarea valorii gramaticale; - adj. → adv.; - adv. → adj.	Între cele două părţi de vorbire pot apărea treceri de la o clasă la alta (schimbarea categoriei gramaticale): adjectivul (Are un scris frumos) poate deveni adverb (Scrie frumos), iar adverbul (Scrie repede) poate deveni adjectiv (Vorbitul repede nu îl avantajează).
Încheiere; - asem. şi deoseb. sem., morf., sint., formale; - asem. → continuum; - deoseb. → părţi de vorbire	În concluzie, asemănările şi deosebirile dintre adjectiv şi adverb sunt de ordin semantic, morfologic, sintactic, formal. Asemănările sugerează existenţa unui „continuum lingvistic"; deosebirile explică încadrarea cuvintelor la părţi de vorbire diferite.

Figura 25. *„Raportul" pe marginea textului*

didactice, aproape deloc în eseistică), este organizarea prin numerotare. Numerotând părţile şi subpărţile, se poate urmări mai uşor ierarhia ideilor, observând totodată locurile în care informaţia trebuie completată sau, dimpotrivă, redusă. Organizarea prin numerotare oferă avantajul clarităţii: pot fi urmărite foarte bine succesiunea ideilor (ordinea şi logica lor) şi cantitatea de informaţie. Abuzul de subdiviziuni poate însă îngreuna lectura textului, necesitând un efort suplimentar de punere în relaţie a părţilor, iar uneori reflectă o fragmentare excesivă a ideilor. Există şi posibilitatea de a da un titlu fiecărui paragraf, fiecărui capitol, fiecărei părţi sau subpărţi. Imaginaţi-vă planificarea prin numerotare ca un sertar uriaş, cu sertare mai mici, aşezate unele sub altele, cu despărţituri şi despărţituri ale despărţiturilor, în care toate obiectele stau la locul lor, perfect ordonate pentru a le putea găsi rapid şi „cu ochii închişi".

Exemplu

I ....
- 1 ....
  - (a) ....
  - (b) ....
  - (c) ....
    - (i) ....
    - (ii) ....
    - (iii) ....

1. ....
   1.1. ....
      1.1.1. ....
      1.1.2. ....
      1.1.3. ....
   1.2. ....
   1.3. ....
2. ....
3. ....

*Cuprinsul unei cărţi este un astfel de **plan**, e **drept**, un plan final, care a suferit foarte multe corecţii. Recitiţi **tabla de materii a acestei** cărţi pentru a vedea planul făcut de mine:*

Tabla de materii

Există trei modalități alternative de a face un plan, în funcție de scopul avut în vedere:

a) planul preliminar, în care punem în ordine ideile adunate în faza de documentare pentru a face o selecție în materialul vast adunat, pentru a ne clarifica ideile;
b) planul formal, alcătuit cu scopul de a fixa structura viitorului text; se face pe baza planului preliminar, în momentul în care autorul și-a format deja o idee asupra conținutului și dorește să stabilească ordinea în care va trata problemele, modul în care va pune ideile în relație;
c) planul care folosește cuvinte-cheie este forma condensată a tipului anterior; în loc să scrie propoziții și fraze organizate și ierarhizate

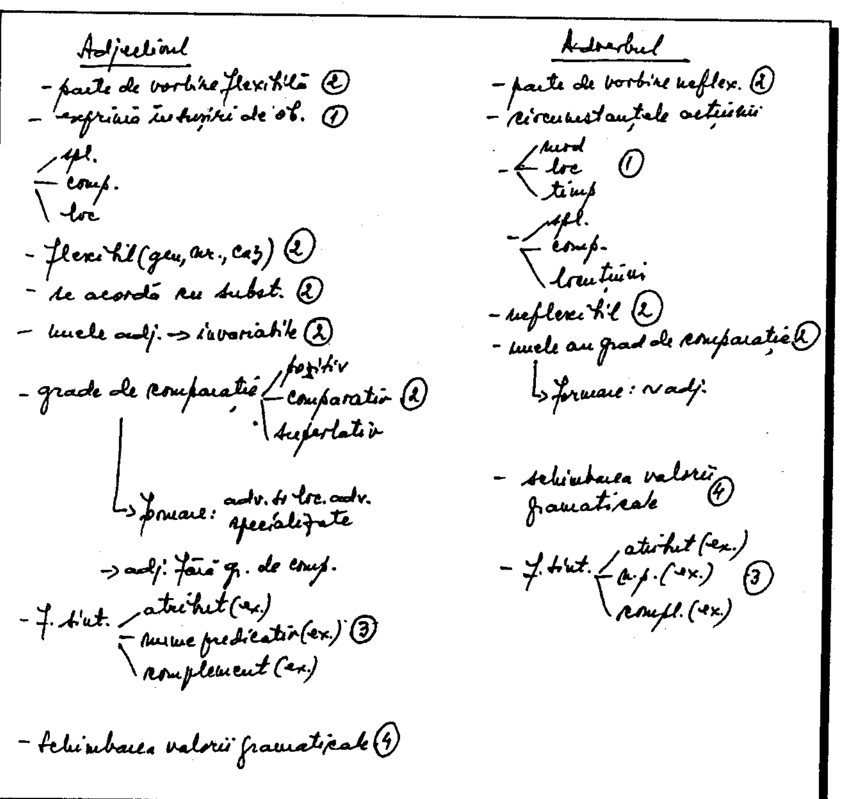

Figura 26. *Planul suplimentar*

Adjectivul și adverbul. Comparație

Introducere: părți de vorbire care prezintă asemănări și deosebiri.

Cuprins

- Semantic
  - adjectivul → însușire, calitate a unui obiect (ex.)
  - adverbul → circumstanțe exterioare (mod, loc, timp) (ex.)
- Morfologic
  - adjectivul → flexibil (gen, nr., caz; acordul cu substantivul)
  - adverbul → neflexibil (nu variază în funcție de diverse categorii gramaticale)

situație particulară: adj. invariabile (au o singură formă, fără a cunoaște categoriile gramaticale specifice adjectivului)

→ categorie gramaticală comună: gradele de comparație.
- semnificație comună
- același sistem de formare (adv. și locuțiuni adverbiale)

! dar unele adverbe (de obicei, cele de mod) acceptă categoria comparației

- Sintactic: aceleași funcții sintactice, cu diferențe de frecvență
  - adj.
    - tipic: atr., n.p.
    - atipic: compl.
  - adv.
    - tipic: compl.
    - atipic: atr., n.p.
- Treceri între clase
  - adj. → adv. (ex.)
  - adv. → adj. (ex.)

Încheiere: deosebiri și asemănări semantice, morfologice, sintactice, formale. Asemănări → continuum; deosebiri → părți de vorbire.

Figura 27. *Planul formal*

Adjectivul și adverbul. Comparație

Introducere: problema (asemănări și deosebiri)

Cuprins

- Semantic
  - adjectivul
  - adverbul
- Morfologic
  - adjectivul: flexibil, acord
  - adverbul: neflexibil
  - adj. invariabile
  - g. de comparație
    - semnificație
    - formă
    - → doar unele adv.
- Sintactic: f. sint.
  - aceleași
  - frecvență diferită
  - adj.
    - atr., n.p.
    - compl.
  - adv.
    - compl.
    - atr., n.p.
- Treceri între clase

Încheiere – sem., morf., sint., formal
- asemănări → continuum
- deosebiri → p.d. vorbire

Figura 28. *Planul cu „cuvinte-cheie"*

în funcţie de locul pe care îl vor ocupa în text, autorul preferă să folosească în schemă doar cuvinte-cheie, care îi vor aminti de ideile pe care le va dezvolta.

În funcţie de preferinţele personale, de complexitatea subiectului abordat, de timpul avut la dispoziţie pentru planificarea textului, autorii recurg la una sau alta dintre aceste modalităţi de planificare sau la forme mixte în care se întrepătrund elemente din toate cele trei tipuri.

Oricât ar fi de presat de timp, autorul nu trebuie să renunţe la plan. Cititorul simte când ideile dintr-un text se înlănţuie la întâmplare, aşa cum i-au venit autorului sub condei. Lipsa de ordine şi logică internă a textului este percepută de cititor ca ambiguitate, dezorientare, frustrare. El va spune despre autor că este confuz, dezordonat, nesistematic. A planifica cu grijă un text înseamnă a-ţi trata cu respect cititorul. E ca atunci când te îmbraci cu grijă înainte de a ieşi pe stradă ; dacă nu te interesează părerea trecătorilor şi a colegilor de serviciu, poţi să ieşi nepieptănat şi în papuci de casă, purtând pantalonii de la costumul maro şi haina de la cel negru...

2.4.3. *Schiţarea conţinutului*

Începem să scriem pe ciornă, implicându-ne tot mai mult în mecanismul care generează idei. Ideile se condensează sau se dilată, îşi schimbă forma sau se modelează, se rafinează. Ceea ce scriem acum, în prima fază, va forma baza cizelărilor ulterioare. Gândirea este confuză încă, dar se clarifică pe măsură ce se descarcă de ideile acumulate. Aşternute pe hârtie, ideile se desprind de noi şi ne dau posibilitatea de a le observa cu mai multă acuitate, ca şi cum ar fi ale altcuiva.

Rolul autorului este acela de a da cititorului informaţia de care are nevoie pentru a înţelege lumea, pentru a lua hotărâri, pentru a învăţa, pentru a gândi mai clar. Informaţia trebuie să aibă următoarele calităţi :

- să fie corectă şi onestă în raport cu realitatea (deci adevărată) sau în context (să nu fie denaturat sensul prin text) ;
- să fie specifică : informaţiile abstracte, generale sunt neconvingătoare, vagi, plicticoase ; scriitorul trebuie să surprindă elementele particulare, să descopere specificul, să prezinte în mod concret informaţia pentru a-l face pe cititor să gândească şi să ajungă singur la generalizări ; implicându-se în text, autorul îl va implica şi pe cititor ;
- să fie semnificativă, adică să inducă implicaţii în mintea cititorilor şi să permită conexiuni cu alte teme sau cu elemente ale aceleiaşi teme.

Unii dintre noi scriu dezordonat, cu multe ştersături, cu completări printre rânduri, pe spatele foii sau pe bucăţele de hârtie capsate în locul în care se va introduce ideea respectivă, alţii scriu mic, ordonat, ştergând de fiecare dată cu guma, pentru a face ca textul lor să arate mereu „perfect" ca formă. Chiar şi autorii de literatură artistică au scris pe ciorne ; dintre acestea, unele au fost aruncate, altele au fost păstrate în arhive personale, altele au fost publicate ca variante ale unor poezii.

xemplu

Poezia *Mai am un singur dor* de Mihai Eminescu este cunoscută în mai multe variante; iată, de pildă, finalul fiecăreia în parte:

1. *„Cum n-oi mai fi pribeag*
De-atunci înainte,
M-or troieni cu drag
Aduceri aminte;
Luceferi, ce răsar
Din umbră de cetini,
Fiindu-mi prieteni,
O să-mi zâmbească iar.
Va geme de patemi
Al mării aspru cânt...
Ci eu voi fi pământ
În singurătate-mi".

2. *„Să treacă lin prin vânt*
Atotştiutoarea,
Deasupră-mi teiul sfânt
Să-şi scuture floarea.
Cum n-oi mai fi pribeag
De-atunci înainte,
M-or troieni cu drag
Aduceri aminte,
Ce n-or şti că privesc
O lume de patemi,
Pe când liane cresc
Pe singurătate-mi".

3. *„Reverse dulci scântei*
Atotştiutoarea,
Deasupra-mi crengi de tei
Să-şi scuture floarea.
Nemaifiind pribeag
De-atunci înainte,
Aduceri aminte
M-or coperi cu drag
Şi stinsele patemi
Le-or troieni căzând,
Uitarea întinzând
Pe singurătate-mi".

4. *„Vor arde-n preajma mea*
Luminele-n dealuri,
Izbind s-or frământa
Eternele valuri.
Şi nime-n urma mea
Nu-mi plângă la creştet,
Ci codrul vânt să dea
Frunzişului veşted.
Luceferii de foc
Privi-or din cetini
Mormânt făr' de noroc
Şi fără prietini".

În concluzie, planificarea textului pe ciornă poate fi schematizată astfel :

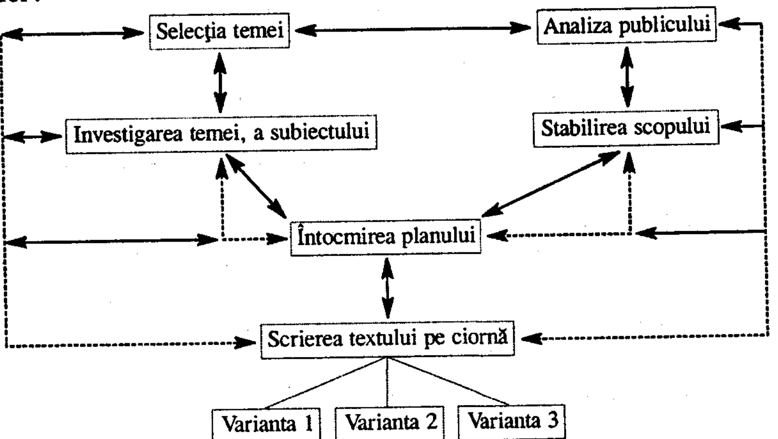

Figura 29. *Planificarea textului pe ciornă*

3. REVIZIA

Redactarea unui text este un proces în care autorul descoperă idei noi, găseşte cea mai potrivită formă, scrie şi rescrie, privindu-şi textul din perspectiva celui care scrie, dar şi din perspectiva cititorului. A include noi idei, a elimina altele vechi constituie în esenţă mecanismul care generează textul într-o activitate continuă de scriere şi revizie. Deşi autorul investeşte multă muncă în fiecare paragraf scris, revizia este absolut necesară pentru că îi oferă o nouă viziune asupra subiectului.

Revizia reprezintă un set de strategii de reexaminare şi reevaluare a alegerilor făcute în etapele anterioare. Pentru începători, ea se limitează la simpla „şlefuire" a formei ; pentru autorii cu experienţă, ea reprezintă o etapă de regândire, de re-creare a textului.

Putem identifica două faze :
- revizia globală, incluzând strategii de citire ce ajută autorul să regândească textul, să reordoneze ideile şi să rescrie părţi semnificative din el ;

- revizia locală, implicând lectura atentă a paragrafelor, a frazelor şi a propoziţiilor, a cuvintelor, pentru a decide asupra corectitudinii şi a adecvării.

Pentru a face în mod eficient revizia, trebuie să aveţi curajul să abordaţi cu obiectivitate propriul text :
- Priviţi-l cu spirit critic, fără a vă îndrăgosti de propriile cuvinte şi idei, oricât de frumoase şi inteligente vi s-ar părea ; judecaţi textul din perspectiva scopului pe care îl vizaţi şi alegeţi cuvintele cele mai eficiente, nu pe cele frumos împodobite ! Cititorul aşteaptă de la autori idei, nu cuvinte !
- Priviţi textul cu ochii cititorului şi ai criticului ; ştiind să preveniţi posibilele obiecţii, veţi da forţă ideilor !
- Citiţi ceea ce scrie pe pagină, nu ceea ce aţi dori să scrie ; lăsaţi textul o perioadă de timp, apoi reciţiţi-l ; acum nu veţi mai avea statutul scriitorului, ci vă veţi plasa pe o nouă poziţie, cea a cititorului !

Întrebaţi-vă :
- Titlul este convingător ? Introducerea captează atenţia ? Încheierea convinge ? Interesul cititorului este menţinut de-a lungul întregului text ? Ce i-ar putea atrage pe cititori ?
- Reiese cu claritate din text subiectul şi scopul urmărit ? Nu cumva atenţia cititorului este abătută cu digresiuni ce rup unitatea textului ?
- E semnificativ subiectul, iar punctul de vedere exprimat este original ?
- Textul este în deplin acord cu teza enunţată la început ? Are un fir conducător care să-i dea unitate ? Scopul este clar enunţat ? Se fac afirmaţii implicite, nedocumentate sau nelegate de teza formulată ? Cum s-ar putea schematiza ideea cu care vreau să rămână cititorul ?
- Textul e suficient de lung pentru a dezvolta, a argumenta problema pusă şi suficient de scurt pentru a nu plictisi ?
- Textul răspunde aşteptărilor publicului şi captează de la început interesul ? Are tensiunea necesară pentru a nu-l plictisi pe cititori ? Oferă câte ceva interesant fiecărei părţi dintr-un public eterogen ?
- Textul răspunde posibilelor întrebări şi obiecţii ale cititorilor ?
- Am găsit tonul cel mai potrivit pentru a crea empatia cu cititorii ?

- Modul de organizare a subiectului este suficient de clar pentru a putea fi urmărit cu uşurinţă de cititori, fără a le pretinde acestora un efort prea mare? Nu transmit prea multe idei dintr-o dată? Înlănţuirea ideilor e clară?
- Relaţia introducere – cuprins – încheiere este optimă?
- Paragrafele se succedă coerent, făcându-l pe cititor să vadă logica ideilor?
- Textul sună bine? Are claritate, acurateţe, armonie, eleganţă? Poate fi înţeles de public?
- Expresia textului este corectă din punct de vedere gramatical? Ce trebuie verificat şi unde pot găsi răspunsuri la eventualele nesiguranţe? Care sunt greşelile tipice pe care le fac de obicei? Le-am corectat?

Revizia textului implică operaţii cum ar fi: adăugarea, eliminarea, înlocuirea, reintroducerea, inversarea, mutarea, corecţia de natură gramaticală, semantică, stilistică, modificarea, verificarea. Aceste operaţii se aplică la toate nivelurile textului: la nivel global, la nivelul părţilor, în planul conţinutului şi în planul formei.

În concluzie, în etapa de revizie autorul trebuie să aibă foarte clare în minte trei idei: ce doreşte să transmită cititorilor, care sunt părţile bune şi părţile slabe ale textului său, ce şi cum modifică pentru a-şi atinge scopul. Este o etapă în care autorul îşi redescoperă subiectul, publicul şi scopul, alegând, în urma unui proces de decizie, dintre mai multe variante posibile.

O evaluare eficientă a textului se face întâi printr-o lectură rapidă, care vizează întregul, urmată de o lectură atentă, centrată asupra detaliilor. Tehnicile diferite de lectură pot fi utile în această etapă: lectura rapidă, lectura aprofundată, lectura cu voce tare, lectura care urmăreşte evaluarea sensului, lectura pentru corectarea greşelilor de literă sau a celor gramaticale, lectura pe pagină „de sus în jos", lectura de la dreapta la stânga, „cuvânt cu cuvânt", „literă cu literă".

Revizia este pentru orice autor o probă de perseverenţă şi maturitate. Ceea ce contează în primul rând este o atitudine pozitivă faţă de schimbare: autorul trebuie să conştientizeze faptul că textul trebuie să fie clar pentru a comunica cititorilor ideile în mod eficient. Parcurgând această etapă, vom constata cu surpriză că ştim mai mult, că putem exprima mai

bine făcând cuvintele să capteze sensul în mod adecvat, că ne apropiem tot mai mult de standardele pe care le presupune un text bun.

Exemplu

Deşi îmi fac numeroase observaţii, cei care îmi citesc textele spun despre mine că am „uşurinţa de a scrie"... Eu întotdeauna am crezut că scriu greu, muncind fiecare cuvânt, fiecare pagină (chit că uneori obosesc şi devin neatentă!). Vă invit în laboratorul meu, să judecaţi singuri. Iată un fragment din această carte în manuscris. Aşa arăta după ce am făcut, de mai multe ori, revizia:

Cuvânt înainte

Ce motive aţi avea să citiţi acum această carte? Eu cred că ea vă va pregăti pentru momente importante din viaţa dumneavoastră, când va trebui să redactaţi un text: la examene pentru a obţine o apreciere pozitivă din partea comisiilor, la şcoală pentru a putea rezolva temele sau a scrie diverse tipuri de compuneri, la facultate pentru a vă forma şi a vă impune personalitatea într-un colectiv, la concursuri pentru a obţine un post (de jurnalist sau de medic, de profesor de limba română sau de istorie, de manager sau de redactor etc.), în activitatea profesională (pentru a face carieră de ziarist, dar nu numai), în activităţile curente, fie că trimiteţi o scrisoare unui prieten, participaţi la un concurs interactiv sau completaţi un formular la fisc. Textul scris este o importantă formă de comunicare, omniprezentă în societatea contemporană. Această carte vă va ajută să vă cunoaşteţi, să vă dezvoltaţi personalitatea, să v-o cizelaţi în relaţie cu ceilalţi. Vă va învăţa că a scrie este o forţă pe care trebuie să o folosiţi pentru a-i putea influenţa pe ceilalţi, pentru a deveni în ochii acestora o pesonalitate interesantă şi vă va ajuta să deveniţi cititori receptivi şi activi.

Pentru a stăpâni această forţă trebuie să ştiţi că un text nu se scire oricum, ci după anumite reguli, încadrându-ne într-un sistem de libertăţi şi de obligaţii şi că a citi un text înseamnă a avea mintea deschisă pentru a confrunta ideile altora cu ale dumneavoastră.

Dacă scrieţi bine, paginile care urmează vă vor întări această convingere. Dacă scrieţi prost veţi afla de ce şi veţi învăţa diverse metode pentru a scrie bine. Dacă nu ştiţi cum să scrieţi un text veţi afla cum procedează autorii de succes...

Figura 30. *Revizia textului*

4. FORMA FINALĂ

După ce toate corecturile au fost făcute, autorul redactează forma finală: scrie textul de mână sau îl bate la mașină ori poate lucra direct pe calculator.

Încă din școala primară, învățătorii insistă asupra unui scris frumos; dacă nu toți am avut 10 la caligrafie, cu siguranță că fiecare dintre noi poate scrie ordonat, dispunând textul în pagină în așa fel încât să confere claritate ideilor.

> Când forma finală a textului este scrisă de mână:
> - textul se încadrează în pagină lăsând spații albe în partea de sus a paginii și în partea de jos, la stânga (aproximativ doi centimetri) și la dreapta (aproximativ un centimetru) pentru a crea echilibru în pagină;
> - se lasă suficient spațiu între rânduri, pentru ca textul să se citească ușor;
> - dimensiunea literelor trebuie să nu fie nici prea mică (scrisul devine obositor!), nici prea mare (scrisul dă impresia de dezordine, pe lângă faptul că, fiind mai mare, fiecare literă ia mai mult timp pentru a fi „desenată"!);
> - între titlu și text se lasă un spațiu liber;
> - între subtitluri și text se lasă, de asemenea, spații libere;
> - nu se scriu titluri și subtitluri pe ultimele două-trei rânduri de pe pagină;
> - paragrafele trebuie să fie clar marcate (primul rând scris mai înăuntru cu aproximativ doi centimetri);
> - eventualele greșeli se taie cu o linie sau, mai curând, se șterg cu guma, cu lama sau cu pastă albă; nu se fac mâzgăleli nervoase sau pete negre care să mascheze cuvintele nedorite; parantezele sunt un semn de punctuație cu funcție precisă, deci nu se folosesc pentru a încadra secvențe de text considerate greșite;
> - intercalarea cuvintelor între rânduri nu este o soluție foarte bună, dar, dacă altfel nu se poate..., e nevoie de multă ordine;
> - asteriscul care trimite la o notă pusă la sfârșitul textului, având semnificația „Am uitat să scriu ceva, așa că am să adaug

> acolo...", nu se justifică în forma finală a unui text, după ce autorul a avut la dispoziție o etapă de planificare a textului și o ciornă pe care a putut face toate modificările dorite.

Acestor reguli cu caracter general li se adaugă altele, particulare, specifice diverselor tipuri de texte, pentru care există „șabloane" de redactare (scrisori, adrese oficiale, cereri etc.).

Exemplu

Iată ciorna și, alături, transcrierea pe curat a unei teme scrise la școală de o elevă:

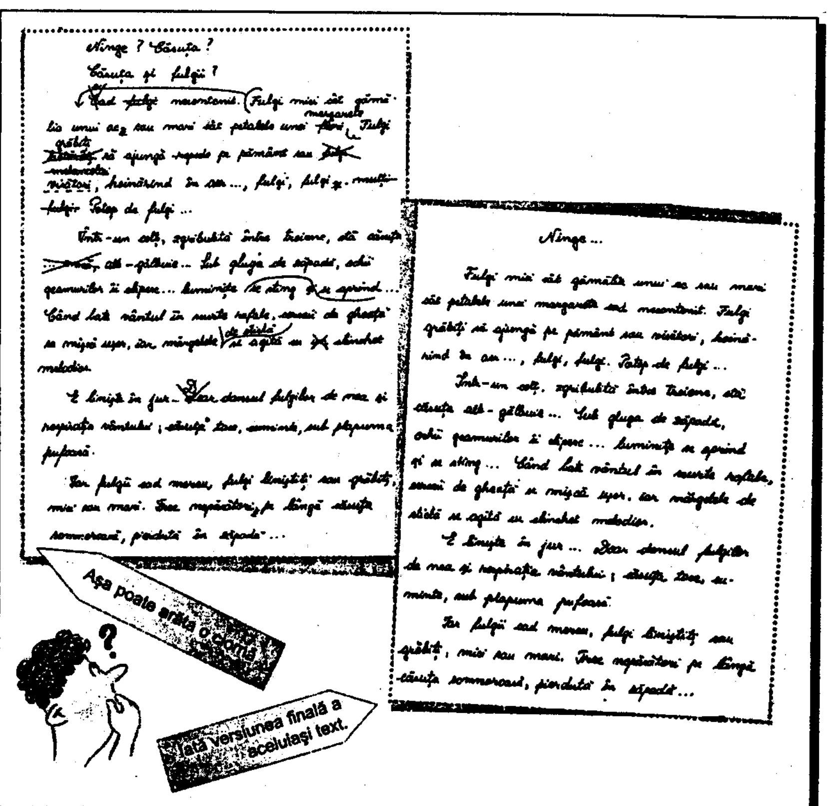

Figura 31. *„Pe ciornă" și „pe curat"*

Pentru că scrisul fiecăruia dintre noi este diferit şi nu întotdeauna se citeşte uşor, s-a stabilit regula textelor bătute la maşină atunci când textul este prezentat unei edituri spre tipărire sau când constituie o lucrare de licenţă, de doctorat etc. Acest mod de prezentare conferă textului un caracter formal. Pe o copie bătută la maşină este bine să facem cât mai puţine modificări de mână ; dacă respectivele modificări sunt absolut necesare, e bine să scriem ordonat şi clar, folosind, unde se poate, pastă de şters.

Fireşte, calculatorul oferă avantajul de a scrie direct, fără transcrieri ulterioare ale textului ; cu toate acestea, cel puţin la început, mulţi autori preferă să scrie întâi „de mână", folosind calculatorul ca „maşină de scris". Cu timpul, ei se obişnuiesc cu calculatorul, mai ales când descoperă facilităţile pe care le oferă programele de procesare de text. Tot mai mult, procesarea textelor pe calculator înlocuieşte tehnicile tradiţionale. Dacă aveţi posibilitatea de a învăţa să lucraţi pe calculator, dacă aveţi bani să vă cumpăraţi propriul calculator, nu ezitaţi ! Veţi descoperi cât de mult vă uşurează munca, ce „deştept"-e şi câte lucruri poate face pentru dumneavoastră : vreţi să înlocuiţi un nume scris greşit de 42 de ori într-un text ? Apăsaţi pe un buton şi într-o secundă calculatorul face aceasta în locul dumneavoastră. Nu găsiţi paragraful unde aţi scris despre „managementul resurselor umane" ? Daţi comanda şi calculatorul găseşte imediat toate locurile din text unde apar aceste cuvinte. Vreţi să mutaţi capitolul 1 la sfârşitul cărţii, iar capitolul 3 la început, capitolul 2 înaintea capitolului 7, iar capitolul 9 după capitolul 4 ? Calculatorul face acest lucru imediat ! Dar sunteţi sigur că asta vreţi ? V-aţi răzgândit ? O comandă – şi totul e la loc ! Aţi uitat să scrieţi o idee „inteligentă" şi importantă ? Unde ? Aici ? OK ! Scrieţi pur şi simplu în text, nu „la etaj". Calculatorul va muta singur textul, îl va reîncadra în pagină, nici nu se „vede" că aţi făcut vreo modificare.

Figura 32. *Procesarea textului pe calculator*

Scrieţi un text într-o limbă străină..., trebuie să staţi cu dicţionarul pe masă pentru a verifica diverse cuvinte... Nu ! Scrieţi pur şi simplu. La sfârşit, daţi o comandă, iar cu ajutorul calculatorului veţi corecta textul... Şi multe altele. Când veţi afla câte „ştie" să facă un calculator, nu vă veţi mai despărţi de el (mai ales că veţi descoperi jocurile pe computer...).

Pentru cei care lucrează direct pe calculator, se recomandă „listarea" (= imprimarea) unei copii provizorii a textului, pentru a o citi pe pagină – nu pe ecran – înainte de a scoate forma finală.

5. CONFRUNTAREA TEXTULUI CU CITITORII

Orice act de comunicare presupune interacţiunea dintre un autor şi un cititor, prin intermediul textului. Nu doar textul în sine este important, ci, în egală măsură, şi relaţia instituită între cel care scrie textul şi cel care îl citeşte.

Autorul. De multe ori, după ce i-a dat textului forma finală, autorul îşi consideră misiunea încheiată. Confruntarea textului cu cititorii este însă o etapă la fel de importantă ca toate celelalte. Ideal ar fi să existe o comunitate de lectură, în care autorii să-şi citească textele unul altuia, să le discute, să reflecteze asupra lor. Autorul are de învăţat din lectura critică a cititorilor săi pentru textele ulterioare. Indiferent de sentimentele pe care le încercăm – de la furie la disperare – în faţa unor critici avizate sau neavizate, atitudinea noastră trebuie să fie constructivă : autorul are ultimul cuvânt asupra textului său, cu condiţia ca acesta să fie rezultatul unei judecăţi mature, echilibrate, nu al unei respingeri orgolioase a tot ceea ce vine de la altcineva şi nici al acceptării umile a tuturor părerilor celorlalţi.

Criticile primite de la alţii trebuie să fie semnale de alarmă :
- Există cu adevărat greşeli în text, scăpări, lipsuri ?
- S-au formulat concluzii pripite sau există exagerări în analiză ?
- De ce nu au înţeles cititorii exact ideile mele ? Nu le-am exprimat suficient de clar, nu m-am adaptat publicului vizat ?
- Din ceea ce au spus ei, cititorii, n-aş putea prelua idei noi pentru textul meu, n-aş putea aprofunda eventual vreuna dintre ideile lor ?

Dacă observațiile critice sunt utile autorului, aprecierile laudative **sunt, din punct de** vedere psihologic, necesare. Ele îi dau autorului **încredere în sine**, îi oferă bucuria comunicării prin text cu cititorii, îi **recompensează** pentru efort, îi dau forța de a scrie un nou text, mai bun, având promisiunea succesului. Depinde însă, din nou, de autor dacă se lasă prins în capcana periculoasă a automulțumirii și a orgoliului sau învață „să construiască" pe laude.

Cititorul. Pentru a asigura succesul actului de comunicare, cititorul are două obligații față de text și de autorul său : trebuie să citească textul *eficient* și *critic*.

Ce este lectura *eficientă*? A citi înseamnă mai mult decât a parcurge vizual (eventual verbalizând), mecanic, o succesiune de cuvinte. Înseamnă a integra această deprindere într-un sistem complex de înțelegere a valorilor cuprinse într-un text, de concentrare, de interpretare, de analiză, de sinteză, de evaluare, de problematizare, de memorare, de răspuns. Comunicarea, ca proces interactiv, se produce atunci când autorul are de la cititorul său un răspuns avizat. În același timp însă, lectura eficientă îi este necesară cititorului contemporan, expus unor texte sofisticate și manipulărilor de tot felul ; lectura eficientă îi este necesară pentru a înțelege și a decanta valorile lumii în care trăiește, pentru a se forma și a acționa în spiritul lor. Lectura eficientă a unui text poate fi afectată de dezinteres / atitudinea negativă a cititorului față de text sau față de autorul textului. Citind neatent, lectorul nu poate folosi actul lecturii pentru sine și nu poate oferi un feedback autentic autorului. Când citim neatent un text ? Când parcurgem rândurile scrise visând la altceva, când reacționăm emoțional la cuvinte care ne declanșează gânduri nelegate în vreun fel de textul din fața noastră, când factori interni sau externi (foame, sete, somn, plictiseală, oboseală, teamă, veselie) ne distrag atenția. Cunoscând problemele pe care le avem la lectură, putem învăța să citim eficient.

Aflați ce vă împiedică să citiți eficient ! Vă regăsiți în afirmațiile de mai jos ?

- Am considerat întotdeauna că lectura este un proces automat, deci nu m-am gândit că aș putea citi un text mai eficient.
- Când un pasaj mi se pare neinteresant, citesc mecanic, iar gândul îmi zboară la altceva.

- Reacționez violent la anumite subiecte sau la texte scrise de anumiți autori ; acest lucru mă împiedică să citesc atent sau să duc lectura până la capăt.
- Anumite cuvinte au un efect foarte puternic asupra mea și mă distrag de la lectură.
- Cel mai mic zgomot din jurul meu mă perturbă.
- Citesc doar texte al căror autor este o garanție a valorii textului respectiv.
- Există anumite tipuri de texte pe care, din capul locului, refuz să le citesc.
- Pot citi numai texte scrise cu caractere mari, puse în pagină cât mai clar, însoțite de poze frumoase.
- Câteodată mă fură lectura, încât uit, pur și simplu, că citesc și ce citesc.
- Când nu sunt de acord cu ideile exprimate într-un text, mă gândesc la contraargumente, deci nu mai pot urmări demonstrația autorului sau pur și simplu nu mai citesc.
- Există subiecte pe care le cunosc atât de bine, încât, sincer, nu știu ce aș mai putea afla în plus.
- Dacă nu mă pot concentra asupra textului respectiv înseamnă că este prost scris, deci nu merită să fie citit.
- Există momente când îmi vin în cap atâtea idei, încât pur și simplu nu mă mai pot gândi și la ale altora.
- Când o porțiune de text mi se pare prea grea, o citesc superficial sau o ignor.
- Când mă grăbesc, citesc superficial ; oricum e ceva, decât deloc...
- Într-un text caut întotdeauna esențialul, ideile fundamentale ; în rest, nu mă interesează.
- Eu iau notițe complete când citesc ; de aceea lectura e foarte anevoioasă pentru că scrisul îmi ia foarte mult timp.
- Gândesc repede în timp ce citesc, de aceea trag repede concluzii și atribui autorului ceea ce, de fapt, el nu a scris, dar care există în mintea mea.

Aceste deficienţe de lectură se pot remedia schimbându-vă atitudinea faţă de actul comunicării în sine, faţă de procesul lecturii, faţă de text, de autor şi faţă de dumneavoastră, debarasându-vă de obiceiurile proaste pe care le-aţi deprins în diverse momente din viaţa de cititor.

- Schimbaţi-vă atitudinea faţă de procesul comunicării : pentru a fi complet, acesta presupune nu doar momentul producerii textului, ci şi pe cel al receptării lui de către un cititor activ, pregătit să dea un răspuns autorului !
- Controlaţi-vă atitudinile : fiţi deschis cunoaşterii, receptiv la nou, gata să vă schimbaţi vechile idei când constataţi că nu mai sunt de actualitate, fiţi pregătit să recunoaşteţi meritele altora, fiţi obiectiv în interpretare, renunţaţi la prejudecăţi, identificaţi o motivaţie pentru actul lecturii !
- Citiţi textul aşa cum este el ; nu filtraţi informaţia, citiţi tot ceea ce scrie în text, nu doar ceea ce doriţi dumneavoastră să găsiţi acolo, adică doar acea parte care vă confirmă ideile preconcepute ; nu asimilaţi ideile autorului cu ale dumneavoastră, adică nu găsiţi o asemănare prea mare între text şi ideile dumneavoastră, acolo unde, de fapt, asemănarea este minoră ; nu vă grăbiţi să constataţi un contrast foarte mare între ideile autorului şi ideile dumneavoastră, atunci când, de fapt, diferenţa este mult mai mică decât vi se pare la prima vedere !
- Încercaţi să înţelegeţi ideile transmise de autor prin text, nu vă lăsaţi furat de propriile aşteptări în legătură cu textul şi nici de imaginea deja formată în timp despre un autor!
- Apreciaţi orice temă aşa cum se cuvine ; oricând şi de la oricine puteţi învăţa lucruri noi, cel puţin teoretic.

Ce este lectura *critică*? Aveţi o **gândire** critică? Ştiţi să discutaţi critic, cu tact, fără a aduce ofense persoanei, ci amendamente textului?

Gândirea şi lectura critică sunt o modalitate de a supune investigaţiei informaţii, idei, propuneri. Este un proces care presupune inteligenţă, cunoştinţe, activităţi de explorare, de raportare permanentă la alţii, la altceva şi la alte puncte de vedere, creativitate în exprimarea propriului punct de vedere, claritate în formularea concluziilor personale,

Cum procedează cititorii eficienţi?	Cum procedează cititorii ineficienţi?
1. Se concentrează asupra textului.	1. În timp ce citesc, le zboară gândul în altă parte.
2. Îşi controlează bine reacţiile declanşate de text.	2. Îşi controlează cu greu reacţiile afective.
3. O dată intraţi în lumea textului, nu se mai preocupă de alte probleme.	3. Nu pot separa lumea textului de problemele lumii reale.
4. Înlătură orice elemente ce i-ar putea distrage de la text.	4. Cedează uşor elementelor care le distrag atenţia.
5. Fac un efort de obiectivizare.	5. Ignoră pericolele unei lecturi subiective.
6. Nu au idei preconcepute în legătură cu autorul sau cu textul.	6. Sunt sclavii ideilor preconcepute de tot felul.
7. Cooperează cu autorul, conştienţi că au un rol activ în procesul comunicării.	7. Aşteaptă să le vină totul de la autor, fără a da nimic de la ei.
8. Citesc activ.	8. Citesc pasiv.
9. Citesc întâi textul cu atenţie şi la sfârşit îl judecă.	9. Nu au răbdare să citească textul integral ; găsesc întotdeauna contraargumente la ideile din text şi se preocupă de formularea lor.
10. Îşi ţin sub control capacitatea de concentrare pe toată durata lecturii.	10. Au doar impresia că citesc atent, dând la sfârşit un feedback greşit autorului.
11. Se străduiesc să înţeleagă textul, îl citesc cu răbdare, de câte ori este nevoie.	11. Evită pe cât posibil părţile dificile din text ; le e teamă de eşec, sunt superficiali, nu îşi recunosc propriile limite.
12. Se concentrează asupra ideilor principale, asupra legăturilor dintre idei, înţeleg exemplele.	12. Caută „fapte", adică anumite informaţii, pe care le consideră singurele utile la un moment dat.
13. Consideră orice lectură un exerciţiu intelectual, pe care îl fac cu tenacitate.	13. Caută texte uşoare, care să nu-i solicite foarte mult, din care pot obţine uşor informaţii.

receptivitate la nou și dorința de aprofundare a informației, argumentație solidă, capacitatea de a discuta cu alții.

Cum se face lectura critică a textului?
- Nu vă lăsați convins de afirmații; căutați în text argumentele, explicite sau implicite!
- Judecați credibilitatea surselor citate și soliditatea informației!
- Judecați în ce măsură autorul distinge între fapte, opinii și deducții!
- Limba textului este clară, conferă transparență mesajului sau îl opacizează?
- Există o contradicție între rațiune și emoții?
- Raționamentele sunt corecte?
- Autorul face cumva promisiuni nerespectate în text?
- Cum se raportează respectivul text la propriul sistem de idei, de judecăți, de valori?

Iată în continuare câteva sfaturi legate de modul în care trebuie să procedați pentru a face comentarii interesante pe marginea unui text fără a jigni autorul:

- Nu faceți comentarii înainte de a fi ascultat/citit textul în întregime!
- Încercați să surprindeți scopul textului, publicul vizat, modul în care teza este susținută pe parcursul întregului text; urmăriți în ce constă creativitatea autorului!
- Identificați structura textului: există o logică a succesiunii ideilor, părțile sunt suficient de dezvoltate, raționamentele sunt corecte? Există suficiente exemple?
- Limba folosită servește textul sau îngreunează accesul la idei?
- Cât de tare s-a angajat autorul în rezolvarea problemelor ridicate de redactarea textului? A studiat destul pentru a scrie textul respectiv? Demonstrează textul profunzime în tratarea ideilor?
- Încercați să înțelegeți ce îi cere autorul publicului său și în ce măsură autorul își ajută cititorii să-i urmărească ideile!

- Cum apreciați prezentarea textului?
- În ce măsură autorul își asumă răspunderea față de cele afirmate în text?
- Nu ezitați să lăudați părțile bune ale unui text, făcând trimiteri exacte în cadrul lui!
- Comentați întâi aspectele majore ale textului: se încadrează în subiect? apar exprimate idei interesante, originale? scopul este clar? metoda de lucru se dovedește a fi potrivită și aplicată consecvent? succesiunea ideilor este logică? ideile au fost echilibrat dezvoltate? argumentația convinge?
- Lăsați la urmă chestiunile de detaliu: paragrafe/propoziții confuze, cuvinte inadecvate etc.!
- Din multitudinea aspectelor ce pot fi relevate, alegeți-le pe cele mai importante, care pot ajuta la o îmbunătățire substanțială a textului!
- Dați explicații în legătură cu obiecțiile formulate; explicațiile le vor face credibile și pot fi totodată un ajutor pentru autor în corectarea unor aspecte din text.
- Când nu sunteți sigur(ă) că ați înțeles ceva, spuneți acest lucru cinstit, nu vă hazardați în aprecieri care s-ar putea să vă trădeze ignoranța și să vă pună în situații penibile!
- Spuneți-vă părerea în legătură cu acele elemente care ar trebui amplificate sau, dimpotrivă, care ar putea fi eliminate din text!
- Fiți onest în răspunsul dumneavoastră, politicos, cu o atitudine constructivă!
- Nu intrați în conflict cu autorul sau cu alte persoane care și-au spus punctul de vedere!
- Puneți-vă în locul autorului! Fiți obiectiv, dar nu spuneți lucruri pe care nici dumneavoastră nu v-ar plăcea să le auziți sau care v-ar răni dacă ar fi vorba de un text propriu!

CONCLUZII

Redactarea textului constituie un proces format dintr-o succesiune de etape care se întrepătrund; este o activitate permanentă de decizie şi planificare, de scriere şi rescriere. Procesul scrierii unui text ar putea fi reprezentat prin următoarea schemă:

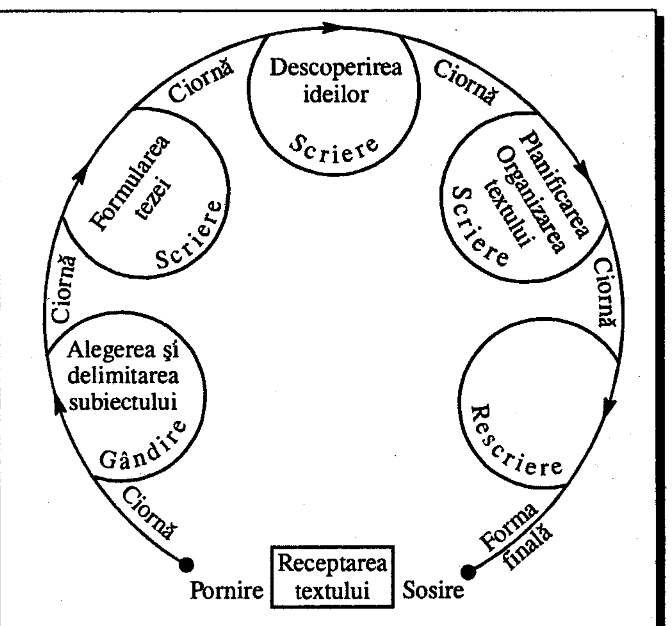

Figura 33. *Etapele scrierii unui text*

Rezumând, redactarea unui text are următoarele etape:

1. Planificarea textului

- Textul se planifică în scris, nu oral.
- Se aleg teme, idei, subiecte interesante, originale, pe care autorul le stăpâneşte bine şi despre care se poate informa suplimentar,

care i se potrivesc şi în legătură cu care poate aduce elemente noi. Pentru aceasta, foarte utile se dovedesc tehnicile de descoperire:

- apelul la memorie, întocmind liste de idei, consultând ideile notate într-o agendă, elaborând „reţele" de idei sau scriind liber câteva minute;
- observaţia atentă, dublată de desene/scheme (care canalizează atenţia asupra detaliului) sau de speculaţii pe marginea legăturilor dintre elementele unei scheme;
- citirea activă a unei bibliografii;
- conversaţia cu un interlocutor sau cu propria persoană;
- mass-media;
- imaginaţia, literatura.

- Temele generale se restrâng la subiecte precise, semnificative, în stare să capteze interesul cititorilor.
- Prin ceea ce scrie şi prin modul cum scrie, autorul trebuie să-i ofere cititorului plăcerea lecturii.

2. Redactarea pe ciornă

- Textele se redactează întâi pe ciornă pentru ca autorul să poată lua cele mai bune decizii în ceea ce priveşte conţinutul şi forma.
- Deciziile trebuie să se bazeze pe analiza atentă a publicului pentru a scrie astfel încât textul să vină în întâmpinarea aşteptărilor de lectură ale cititorilor potenţiali.
- În funcţie de subiect şi de public, autorul decide asupra tonului şi a rolului pe care şi-l asumă pentru a media relaţia publicului cu textul; el trebuie să proiecteze în text o stare de spirit pozitivă.
- Orice text se scrie cu un scop. Pentru a formula scopul, autorul propune ipoteze alternative, pe care le verifică, pentru a se opri la una dintre ele, la cea mai bună.
- Scopul trebuie definit cât mai repede, pentru a alege, în funcţie de acesta, tipul de text (narativ, descriptiv, expozitiv, argumentativ) şi pentru a da o configuraţie particulară relaţiei autor – cititor – text.

- Planul textului se face ordonând, grupând, ierarhizând, eliminând, adăugând, modificând. Logica ideilor şi succesiunea paragrafelor trebuie să fie în permanenţă ţinute sub control. Pentru clarificare, se poate recurge la sistemul numerotării paragrafelor.
- Majoritatea textelor se deschid cu o teză : o propoziţie sau un paragraf care sintetizează ideea textului şi spre care converg elementele acestuia.
- A schiţa conţinutul pe ciornă presupune reflecţie şi decizie, oferind avantajul pătrunderii în profunzimea gândirii, aşa cum numai scrisul o permite.

3. Revizia

- Este o etapă absolut necesară în redactarea oricărui text. Este momentul în care autorul trece din ipostaza de „scriitor" în cea de cititor ; din noul punct de observare, textul se vede altfel...
- Cu obiectivitate şi spirit critic, se evaluează textul sub aspectul concepţiei globale (în funcţie de subiect, public, scop) şi sub aspectul formei (claritate, corectitudine etc.).
- Pentru o revizie eficientă, textul se citeşte în două etape : întâi se face o lectură rapidă pentru „a vedea" ansamblul, apoi se face o lectură aprofundată, pentru a observa detaliile.
- În etapa de revizie se fac operaţii precum : introducerea de idei şi pasaje noi, eliminarea unor porţiuni de text, eventual reintroducerea lor, modificarea ordinii unor paragrafe, părţi etc., cizelarea frazelor prin înlocuirea unor cuvinte, scurtare, dezvoltare, înlocuire, corectarea unor greşeli de neatenţie şi grabă, verificarea unor informaţii de care autorul nu este sigur (citate, nume proprii, date, trimiteri bibliografice, ortografia unor cuvinte etc.).
- Modificările făcute în diverse puncte ale textului trebuie corelate.
- Revizia este etapa în care autorul alege dintre mai multe variante posibile.

4. Forma finală

- Indiferent dacă este scris de mână, bătut la maşină sau procesat pe calculator, textul trebuie să aibă un aspect îngrijit.

- Modul în care este prezentat textul influenţează receptarea lui de către cititori. Un text aşezat în mod adecvat în pagină conferă claritate ideilor, îi face pe cititori să-l înţeleagă mai uşor şi să-şi fixeze în minte aspectele esenţiale.

5. Confruntarea textului cu cititorii

- Orice text există prin cititorii săi.
- Autorul trebuie să ştie să profite de pe urma dialogului cu cititorii : îşi poate întări convingerile, îşi poate corecta percepţiile, îşi poate schimba ideile ; toate acestea sunt în avantajul lui.
- Există anumite reguli ale dialogului civilizat, care îl privesc atât pe autor, cât şi pe cititor. Autorul trebuie să aibă o atitudine pozitivă faţă de critici, să nu le perceapă ca pe o agresiune. Cititorul trebuie să facă o lectură atentă şi onestă a textului, precum şi un comentariu la obiect, în termeni civilizaţi.
- Autorii şi cititorii care nu ştiu să discute pe marginea textelor îşi pierd credibilitatea.

EXERCIŢII

1. *Planificarea textului, descoperirea ideilor*

1) Care dintre elementele expuse în acest capitol se regăsesc şi în modul dumneavoastră de lucru, deşi nu v-aţi gândit niciodată până acum la ele? Dumneavoastră cum procedaţi când scrieţi? Amintiţi-vă ce făceaţi când îi scriaţi lui Moş Crăciun sau când scriaţi compuneri la şcoală.

2) Observaţi o persoană în timp ce scrie şi descrieţi-o.

3) Luaţi unui coleg un interviu despre modul în care scrie.

4) Citiţi un scurt articol, apoi notaţi ideile care vă vin în minte cu privire la el. Cu care dintre ideile exprimate de autor sunteţi de acord şi cu care nu?

5) Imaginaţi-vă că în acest moment ar trebui să găsiţi un subiect despre care să scrieţi la un ziar de mare tiraj. Faceţi o listă de posibile subiecte. Pe care dintre ele l-aţi alege? De ce?

6) Gândiţi-vă să scrieţi despre subiectul ales la exerciţiul 5. Faceţi o listă de idei care vă vin în minte pe acea temă. Grupaţi ideile într-o reţea. Scrieţi liber zece minute despre acest subiect.

7) Gândiţi-vă la un loc pe care îl cunoaşteţi foarte bine. Faceţi-i harta din memorie. Duceţi-vă apoi în acel loc şi priviţi-l timp de zece minute, completând harta făcută iniţial cu noi elemente, observate direct.

8) Aşezaţi-vă într-un loc adecvat pentru observaţie şi priviţi pietonii care traversează pe zebră. Notaţi amănunte semnificative, cum ar fi: traversează grăbiţi, neatenţi, dezorientaţi? care este expresia feţei? traversează pe o traiectorie dreaptă sau ocolesc obstacole imaginare? par ameninţaţi de maşinile din jurul lor? etc.

9) Aţi observat pietonii traversând pe zebră? Aţi observat un căţel traversând pe zebră? Faceţi o legătură între cele două idei şi speculaţi pe marginea ei.

10) Oare ce gândesc poliţiştii în post? Imaginaţi-vă şi scrieţi câteva idei, încercând să vă explicaţi aceste gânduri. Luaţi apoi un interviu poliţiştilor şi constataţi ce asemănări şi ce deosebiri apar între ce aţi notat dumneavoastră şi ce v-au spus ei.

11) Amintiţi-vă ultima carte citită sau ultimul film vizionat. Ce idei v-au venit pornind de la ea/el?

12) Alegeţi un text. Citiţi-l activ, conspectând şi notând ideile care vă vin în minte în legătură cu subiectul respectiv.

13) Aveţi un sistem propriu de a lua notiţe? Ce dificultăţi întâmpinaţi? Cum ar putea fi ele eliminate?

14) Alcătuiţi o echipă împreună cu 2-3 colegi. Alegeţi o emisiune de ştiri la radio/TV. Luaţi independent notiţe. Confruntaţi apoi ideile reţinute de fiecare.

15) Conspectaţi textul următor:

„I. **Referatul**. Reprezintă o formă a muncii independente prin care sintetizăm sau dezvoltăm în scris esenţa unei probleme, a unor idei dintr-o lucrare sau din mai multe lucrări apropiate tematic.

Dintre *condiţiile de realizare* ale unui bun referat menţionăm: studierea pe cât posibil completă a surselor de bază pentru tratarea unei probleme; structurarea logică a conţinutului; preocuparea pentru organizarea argumentelor necesare convingerii celor care ascultă sau citesc referatul.

Ca tipuri de referat practicat, menţionăm:

- *referatul informativ*, *analitic*, destinat expunerii amănunţite a conţinutului lucrării; se dau detalii asupra metodelor aplicate, rezultatele sunt puse în evidenţă prin date concrete, se formulează principii; aceste referate conţin maximum de informaţii, înlocuind uneori lucrarea originală;
- *referatul indicativ* (*descriptiv*), urmărind expunerea sumară a conţinutului şi evidenţiind scopul, obiectivele, natura şi rezultatele lucrării; se recomandă a avea dimensiuni mai mici, de cca 200 de cuvinte;
- *referatul evaluativ*, destinat descrierii conţinuturilor, însoţite de aprecieri personale asupra ideilor;
- *referatul complex*, având ca scop punerea în evidenţă a ideilor esenţiale din mai multe lucrări care se referă sau abordează aceeaşi temă ştiinţifică (dacă este dezvoltat, va forma sinteza documentară);
- *referatul de autor*, constând în prezentarea conţinutului lucrării de către însuşi autorul ei fără a utiliza un limbaj standardizat;
- *referatul de editor* (*synopsis*), în care mesajul are drept finalitate publicitatea, propaganda conţinutului unei lucrări.

Structura unui referat. În manieră clasică, referatul este organizat pe trei părţi: introducere, conţinut şi concluzii. Putem adopta şi o altă manieră de a structura un referat, şi anume:

- titlul; autorul; planul ideilor de bază ale referatului;
- introducerea, în care se prezintă locul, rolul şi nivelul atins de problemă în cercetările şi studiile ştiinţifice relevante;
- dezvoltarea ideilor, cu evidenţierea celor personale;

- concluziile conţinând, între altele, deschiderea unor noi abordări ale problemei ; emiterea unor judecăţi de valoare sintetice asupra contribuţiilor aduse şi a direcţiilor posibile de dezvoltare a problemei ;
- bibliografia menţionată fie în text, fie la sfârşitul referatului ;
- data întocmirii.

Dimensiunile referatului sunt condiţionate de specificul materialului prelucrat, de activitatea intelectuală în care se integrează. În activităţile didactice, durata susţinerii nu trebuie să depăşească 15-20 de minute (6-8 pagini), după care urmează întrebări la referat, răspunsuri, dezbaterea problemelor şi sinteza evaluativă a cadrului didactic.

J. **Extrasul**. Reprezintă un ansamblu de cuvinte, fraze sau enunţuri complete, decupate direct din text şi îmbinate fără utilizarea unui vocabular standardizat, în care se evidenţiază elementele cele mai semnificative sau reprezentative pentru conţinutul materialului studiat. Asamblarea este logică şi se menţionează sursa de unde a fost extras, precum şi datele auxiliare obligatorii pentru fiecare citat.

K. **Recenzia**. Este un produs al activităţii de lectură cu statut de apreciere critică şi motivată a unei lucrări din punct de vedere ştiinţific, politic-ideologic, practic-aplicativ ş.a., în care se surprind contribuţiile şi lacunele, se fac observaţii şi recomandări de îndreptare şi completare. Dat fiind caracterul specific al recenziei şi al frecvenţei ei utilizări în cele mai diverse publicaţii, oferim, cu caracter de exemplificare, o structură posibilă a recenziei :

- introducerea – cuprinde aportul ştiinţific al lucrării, importanţa, actualitatea şi interesul pentru temă, comparaţii cu alte lucrări ale autorului sau care abordează aceeaşi problematică ;
- scurt rezumat al conţinutului ;
- judecăţi de valoare, aprecieri asupra calităţii lucrării ;
- propuneri de soluţii, de noi modalităţi de abordare şi dezvoltare într-o manieră constructivă, raţională.

Exersarea de către elevi a acestei tehnici de prelucrare şi concentrare a conţinutului are bogate valenţe instructiv-formative. Deşi, strict vorbind, nu este un act propriu-zis creator, recenzia reprezintă un proces de re-creare a lumii unei lucrări, o reconstrucţie care arată modul în care subiectul a recepţionat mesajul, exemplificându-l şi semnalându-l unei anume comunităţi de beneficiari. Recenzia are şi semnificaţia unui act intelectual, a unui moment al comunicaţiei sociale învestit cu responsabilitatea judecăţii de valoare filtrate şi cu acoperire ştiinţifică în domeniu.

L. **Sinteza**. Reprezintă tehnica şi forma de reprezentare concentrată, coerentă şi uşor inteligibilă a informaţiilor privind o temă dată din mai multe lucrări.

Sinteza are şi semnificaţia unei «reformulări a informaţiilor existente referitoare la un subiect şi care derivă dintr-o varietate de surse tipărite» (18). Operaţiile principale angajate în procesul elaborării sintezei sunt, în principal, următoarele : parcurgerea, recunoaşterea, extragerea şi convertirea informaţiilor în produse noi.

Tipologia sintezelor este destul de largă. Astfel, în practica documentării întâlnim :

a) după *criteriul examenului critic şi al efortului intelectual investit* în realizarea sintezei, avem următoarele tipuri : *indicativă* (narativă) şi *informativă* (bazată restrictiv pe bibliografie) ; de *popularizare* şi *interpretativă* (bazată pe explicaţii şi motivare) ; *referativă* (bazată pe analize convergente) ; *analitic-critică* şi *estimativă*, *sintetică* şi *comparativă* (bazată pe interpretări critice) ; *prognostică şi creatoare* (bazată pe anticipări şi creaţie) ;
b) după gradul de extensiune a conţinutului, avem : *cuprinzătoare*, *selective*, *de autoritate*, *de popularizare*, *curente şi ocazionale* ;
c) după substanţa conţinutului, avem : *sinteză de date*, *de concepte*, *metodologică*, *interdisciplinară şi multidisciplinară*.

Indiferent de natura ei, tehnica sintezei trebuie să constituie unul dintre obiectivele muncii intelectuale, îndeosebi la clasele terminale ale liceului, dar, mai ales, în cadrul unor activităţi de iniţiere în cercetarea ştiinţifică din învăţământul superior".

(Ioan Neacşu, *Metode şi tehnici moderne de învăţare*, TUB, Bucureşti, 1985, pp. 222-225)

16) Alegeţi un text dintr-o carte ; rezumaţi-l pe trei pagini, apoi pe o pagină şi jumătate, apoi în 15 rânduri.

17) Scrieţi câteva rânduri având următorul subiect : *Planeta Marte*. Discutaţi cu cineva despre acest subiect. Cu altă culoare notaţi ideile noi pe care le-aţi aflat. Citiţi apoi informaţiile despre această planetă într-un dicţionar enciclopedic. Notaţi-le cu altă culoare. Căutaţi un tratat de specialitate. Cu altă culoare notaţi noile cunoştinţe dobândite. Comentaţi felul în care cunoştinţele dumneavoastră s-au îmbogăţit treptat. În ce fel aţi putea folosi informaţiile pentru a face textul interesant ? În ce alte tipuri de cărţi aţi mai putea găsi informaţii utile, interesante ? Unde şi cum aţi căuta aceste cărţi ?

18) Citiţi în trei cărţi diferite trei texte pe aceeaşi temă. Faceţi apoi o sinteză a informaţiilor găsite.

19) În continuare vor fi prezentate câteva teme generale. Restrângeţi-le la subiecte mai mici ; încercaţi să găsiţi subiecte interesante. De exemplu :

Automobilul
- Forma automobilelor în timp
- Automobilul, subiect al unor bancuri
- Automobilul şi gropile din Bucureşti
- ...adică mobilul din maşină
-

Muzica -
-
-
-
-
-
-

Relaţia dintre sexe -
-

2. *Redactarea textului pe ciornă*

1) Tema : televiziunea. Alegeţi subiectul particular, restrângând această temă generală. Publicul : a) şcolarii de vârstă mică ; b) adolescenţii ; c) reporterii de televiziune ; d) cititoarele revistei *Avantaje*. Faceţi câte o fişă de analiză a publicului pentru fiecare dintre cele patru situaţii prezentate mai sus şi scrieţi câteva rânduri despre modul în care v-aţi concepe textul pentru fiecare situaţie în parte. Explicaţi diferenţele dintre proiectele celor patru texte.

2) Pe care dintre cele patru teme aţi alege-o pentru a o trata într-un text? Motivaţi această alegere.

3) În funcţie de alegerea făcută, decideţi care ar fi tonul pe care l-aţi folosi şi rolul pe care vi l-aţi asuma în text. Scrieţi un paragraf pentru a exemplifica stilul pe care îl veţi adopta.

4) Într-un grup de lectură, citiţi mai multe articole de ziar şi apoi discutaţi despre imaginea publică pe care autorul fiecărui articol vrea să şi-o construiască.

5) Alegeţi una dintre temele propuse mai jos şi restrângeţi-o la un subiect particular. Stabiliţi scopul unui text cu respectivul subiect şi modul de expunere optim.
- Muzica la modă
- Ce-mi place, ce nu-mi place
- Locul în care mă simt relaxat
- O seară ca o comedie a erorilor
- Întrebări pe care n-am îndrăznit niciodată să le pun profesorilor mei
- Ultima declaraţie a primului-ministru
- Creionul şi foaia de hârtie sau calculatorul ?
- De ce întârzie oamenii ?

- Cărţile
- Ceea ce ştim când am uitat tot ceea ce am învăţat

6) Gândiţi-vă la următorul subiect : *Politeţea în locurile publice*. Formulaţi trei ipoteze şi evaluaţi-o pe fiecare dintre ele din perspectiva publicului unui ziar de mare tiraj.

7) Iată titlul unui posibil articol : *Oamenii graşi*. Alcătuiţi două texte scurte, în care să prezentaţi două ipoteze opuse.

8) Comparaţi între ele următoarele propoziţii-teză şi alegeţi-o pe cea care vi se pare mai bună, motivând alegerea făcută. Rescrieţi dumneavoastră propoziţia-teză, pentru a-i da forma pe care o consideraţi cea mai potrivită.
(a_1) În comparaţie cu alte limbi, engleza are o gramatică relativ simplă, dar scrierea dă multă bătaie de cap studenţilor străini.
(a_2) Când învaţă engleza, străinii au mai multe probleme cu scrierea decât cu gramatica.

(b_1) Amatorul olimpic îşi vede tot mai mult idealul spulberat ; profesionismul este în creştere.
(b_2) Profesionismul în creştere ameninţă tot mai mult idealul sportivului olimpic amator.

9) Comentaţi următoarele propoziţii-teză şi rescrieţi-le :
a) Călătoriile făcute cu bani puţini sunt instructive.
b) Un dialog în direct la radio poate fi interesant sau plictisitor.
c) Multe dintre lucrurile pe care le învăţăm în facultate nu ne vor mai fi niciodată de folos în viaţă.
d) Conducătorii auto aflaţi sub influenţa alcoolului, ale căror capacitate de reacţie, acuitate de percepţie, coordonare scad considerabil, ar trebui să fie sancţionaţi cu amenzi mult mai mari de către cadrele de poliţie ale Brigăzii rutiere.
e) „Penultimul an al secolului va fi o importantă piatră de hotar în înţelegerea creierului uman. Va fi anul în care câteva linii independente de investigaţie vor converge spre un program de cercetare cu adevărat unitar, asupra a ceea ce a fost descris ca cea mai complexă structură din universul cunoscut. Rezultatul final va fi o revelaţie despre natura ascunsă a psihicului uman" (*Capital*, decembrie 1998).

10) Scrieţi câte o propoziţie-teză pentru fiecare dintre subiectele următoare, având în vedere scopul formulat în paranteză :
- Avantajul de a începe o afacere pe cont propriu în România (convingere)
- Televiziunea alternativă (explicaţie)

- O persoană pe care nu o pot suferi (autoexprimare)
- Sunetele oraşului (destindere)

11) Recitiţi poezia *Mai am un singur dor* şi celelalte trei variante (reproduse în această carte la p. 89). Comentaţi asemănările şi deosebirile dintre variante.

3. *Revizia*

1) Citiţi textele următoare, reorganizaţi-le şi rescrieţi-le în forma pe care o consideraţi cea mai bună:

a) **„Încă un motiv de isterie pentru români. Timbrele fiscale există, dar lipsesc cu desăvârşire**

Acestea au ajuns la fel de rare ca timbrele de colecţie

În România sfârşitului de mileniu lipsurile de toate felurile au ajuns să fie subiecte de prima pagină. Dar în Ţara-lui-Papură-Vodă nici măcar cu bani nu poţi avea ceea ce-ţi trebuie. Timbrele fiscale, emise de Ministerul Finanţelor, există, fireşte, dar lipsesc cu desăvârşire! La Galaţi, timbrele fiscale lipsesc de aproape două luni, paralizând tot felul de activităţi care necesită, la dosar, anexarea unui timbru fiscal de o anumită valoare.

«Nu avem timbre fiscale şi nici n-o să primim!»

Timbrele fiscale emise de Ministerul Finanţelor au ajuns, cel puţin la Galaţi, să fie mai căutate decât carnea ieftină. Timbrele fiscale se vând prin reţeaua de oficii poştale. Asta atunci când ele, timbrele, se găsesc. De aproape două luni, nimeni nu a mai văzut cum arată un timbru fiscal la Galaţi. Zilnic, oamenii se isterizează la oficiile poştale sau în faţa ghişeelor de la Palatul Finanţelor. Astfel, pentru eliberarea unui cazier este nevoie de un timbru fiscal în valoare de 2.000 de lei. Pentru contractele de închiriere este necesar un timbru fiscal de 2.000 de lei, iar pentru adeverinţe de şomaj, unul de 1.000 de lei. Pentru orice legalizare sau autentificare a unui act sau a unei hotărâri îţi trebuie timbru fiscal. Oamenii sunt trimişi de colo-colo, nimeni nu ştie ce să le spună. Angela Nadă, şefa Oficiului Judeţean de Poştă Galaţi, a declarat: «De aproape două luni nu avem timbre fiscale. Este o adevărată nebunie. Oamenii au nevoie de timbre şi nu avem de unde să le dăm. Am pus afişe mari, în oficii, în care menţionăm faptul că nu avem timbre fiscale. Cu toate acestea, oamenii întreabă, de parcă noi am fi vinovaţi. Pe 29 septembrie am făcut o comandă de timbre fiscale de 80.000 de bucăţi, de diverse valori, până la 10.000 de lei. Pe 15 octombrie am primit doar 20.000 de timbre, doar de 200 de lei timbrul. Nu o să credeţi, dar s-au vândut într-o zi. Cumpărau câte 20-40 de timbre». Timbrele fiscale sunt de 200 de lei, de 500, de 1.000, de 2.000, de 5.000 şi de 10.000 de lei. Pe 21 octombrie, Oficiul Judeţean de Poştă Galaţi a mai făcut o comandă de 70.000 de timbre fiscale. Nu a fost onorată, iar răspunsul a fost că nici nu e cazul în viitorul apropiat de timbre fiscale.

«Băi, Ministerule de Finanţe, dă, băi, cu timbre-n noi»

La Palatul Finanţelor din Galaţi nebunia este de nedescris. Lucrătoarele de la ghişee sunt cu nervii la pământ din cauza istericalelor oamenilor care au musai nevoie de timbre. Lucrătoarele încearcă să le explice oamenilor că ele nu au nici o vină, că Ministerul Finanţelor are monopol asupra acestor timbre. Iar Ministerul Finanţelor a luat o pauză de emis timbre fiscale, fiind mult mai ocupat cu cocârjarea populaţiei cu impozite, dări, biruri. Cu vreo doi ani în urmă, cu ocazia altei crize de timbre fiscale, muritorul de rând putea merge la CEC sau la Trezorerie şi putea achita suma de 500 de lei, sau de 1.000 de lei, în funcţie de nevoie, eliberându-i-se în schimb o chitanţă. Dar în Ţara-lui--Papură-Vodă s-a dat Legea 117/1999 care zice că pentru orice valoare până în 50.000 de lei sunt necesare timbre fiscale, suma neputând fi plătită la CEC. Adică un pumn în gură, pe lângă alţi pumni în stomac, cu dedicaţie pentru românii fericiţi. La poliţie, acolo unde se eliberează caziere, nebunia are aceleaşi proporţii. Omul are nevoie de cazier pentru tot felul de lucruri. Nu pentru că aşa vrea el, ci pentru că aşa i se cere, fie la angajare, fie pentru tot felul de concursuri etc. Timbrul fiscal pentru cazier valorează 2.000 de lei. Filmul e simplu, ca unul de desene animate. Timbre fiscale nu se găsesc, aşa că... altă dată cazierul, până la noi legi, reglementări, hotărâri, ordonanţe venite peste noapte. Gălăţenii au ajuns să cumpere în prostie timbre fiscale, bineînţeles atunci când acestea se găsesc. Le cumpără conform principiului «să fie acolo, că nu se ştie niciodată». Aşa cum pe vremea lui Ceauşescu cumpăram câte 20 de kilograme de zahăr sau litri de ulei. Să fie, că nu se ştie dacă mai găseşti. Unii gălăţeni, cu spirit de afaceri, fac bişniţă cu mult căutatele şi de negăsit timbre fiscale. Adică vând un timbru fiscal de 1.000 de lei cu 3.000 de lei, de exemplu. Alţii pun pe acte timbru de 10.000 de lei, chiar dacă actul necesită un timbru de 1.000 de lei. Pe ăsta îl are, pe ăsta îl pune. Lipsa timbrelor fiscale vine să îngroaşe problemele, lipsurile, neajunsurile care îi macină pe români, într-un sistem care se târâie ca o broască râioasă prin praf, conceput parcă împotriva omului de rând" (*Evenimentul zilei*).

b) **„Un semnal periculos**

«Este o eroare profundă [...], un imens pas înapoi pentru omenire.» «Lumea va fi mai periculoasă acum.» Astfel au reacţionat susţinătorii ratificării de către SUA a tratatului de interzicere a testelor nucleare (CTBT). Senatul american a refuzat miercuri să-l ratifice, respingându-l cu 51 de voturi împotrivă, faţă de cele 67 (două treimi din 100), câte erau necesare. În acea zi, preşedintele SUA,

Bill Clinton, a suferit, la rândul său, o grea înfrângere. «Este un eşec major pentru preşedinte, un eşec major pentru diplomaţia americană şi pentru eforturile ce vizează combaterea proliferării nucleare», afirma pentru AFP expertul John Isaacs, preşedintele «Consiliului pentru o lume viabilă». La rândul său, Daryl Kimball, directorul Coaliţiei pentru reducerea pericolelor nucleare, afirma că această decizie, «o povară istorică», trimite un «semnal periculos» ţărilor tentate să-şi reia testele nucleare şi care nu au ratificat încă CTBT.

Bill Clinton, administraţia sa şi numeroşi congresmeni, atât democraţi, cât şi republicani, lansaseră, în ajun, apeluri presante pentru amânarea votului, deoarece se temeau de urmările «dezastruoase» pe lângă comunitatea internaţională ale unei decizii negative a Senatului. Clinton a făcut din ratificarea CTBT, care interzice orice explozie nucleară, militară sau civilă, în atmosferă sau subterană, o prioritate a politicii sale externe. În mod simbolic, el a fost primul şef de stat care şi-a pus semnătura pe acest document în 1996. Dar republicanii, invocând riscurile pentru securitatea naţională a Statelor Unite şi imposibilitatea de a verifica tratatul, au refuzat să-l ratifice, în ciuda numeroaselor apeluri din partea comunităţii internaţionale. Imediat după vot, Casa Albă şi secretarul de stat, Madeleine Albright, s-au grăbit să declare că SUA vor continua să militeze pentru oprirea testelor nucleare în lume şi vor respecta moratoriul cu privire la acestea, în vigoare din 1992. Iar democraţii, furioşi, au arătat că vor face tot ce le stă în putinţă pentru reexaminarea tratatului, lucru despre care Casa Albă a estimat că va fi greu de obţinut prea curând. Este pentru prima dată în ultimele trei decenii când SUA resping un tratat internaţional de o asemenea importanţă.

CTBT a fost adoptat de ONU în septembrie 1996, dar intrarea sa în vigoare depinde de ratificarea lui de către 44 de ţări care dispun de instalaţii nucleare sau sunt bănuite de acest lucru. Până în prezent, numai 26 dintre acestea au ratificat tratatul, semnat de 154 de ţări.

Potrivit lui Daryl Kimball, Rusia, China, India şi Pakistanul vor fi tentate mai mult ca niciodată de acum încolo să procedeze la noi teste nucleare şi vor îndepărta dintre priorităţile lor ratificarea tratatului. Ratificare pentru care, săptămâna trecută, preşedintele francez, Jacques Chirac, premierul britanic, Tony Blair, şi cancelarul german, Gerhard Schröder, lansaseră un apel către Senatul SUA.

Reacţiile internaţionale nu au întârziat. Ieri, Pekinul a invitat Statele Unite să dea exemplu şi să ratifice rapid tratatul. China, una dintre cele cinci puteri nucleare declarate, a semnat CTBT în septembrie 1996, dar nu l-a ratificat încă, aşa cum nu au făcut nici SUA, Rusia, India, Pakistanul, Coreea de Nord. Reprezentantul permanent adjunct al Chinei la ONU, Shen Guofang, a subliniat că ţara sa îşi continuă linia de a nu folosi prima arma nucleară şi a criticat

politica americană, care nu exclude folosirea prima a armei nucleare. China, care a efectuat în 1996 cel de-al 45-lea test nuclear, aplică de atunci un moratoriu. Ea s-a opus în ultimul timp creării unui sistem american de apărare antirachetă care să acopere Japonia şi Coreea de Sud. Preşedintele francez a spus că «această decizie aduce atingere procesului de neproliferare şi de dezarmare, care este una dintre priorităţile Uniunii Europene». Rusia este «decepţionată şi grav îngrijorată». Potrivit MAE rus, acest refuz reprezintă «o lovitură gravă adusă tuturor acordurilor privind dezarmarea nucleară şi neproliferarea». India a arătat că poziţia sa rămâne neschimbată: nu se va opune intrării în vigoare a CTBT, dar, ca putere nucleară de la testele din mai 1998, este angajată într-un dialog mai ales cu SUA în privinţa aderării la tratat. Totuşi, refuzul american va da timp Indiei să accepte CTBT, deşi îl consideră discriminatoriu, estimează analiştii. Ministrul de externe indian, Jazwant Singh, a spus că «nu este nevoie să se aibă în vedere vreo schimbare» în politica externă a ţării sale faţă de CTBT ca urmare a loviturii de stat din Pakistan.

Întrevăzând reacţiile internaţionale şi conştient de importanţa ratificării CTBT, Bill Clinton a afirmat încă de miercuri seară că «bătălia este departe de a se fi terminat». El a confirmat că SUA vor respecta moratoriul asupra testelor şi a chemat Rusia şi China să facă la fel".

2) Analizaţi modificările făcute, explicând ce şi de ce aţi schimbat.

4. *Forma finală*

1) Citiţi cu atenţie textele următoare:

a) **„Calul troian al Europei**

Procesul de creare a Uniunii Europene abundă în ironii. Dar nici una nu o întrece pe aceea prin care moneda unică va accelera înlocuirea modelului continental al unui capitalism al beneficiarului, cu unul care dă preeminenţă valorii de acţionar.

Pe de altă parte, şi Uniunea monetară (UEM) suferă consecinţe neintenţionate. A fost concepută ca un macroproiect – care ar impune rate comune ale dobânzii şi ar ajuta să ducă mai departe obiectivul uniunii politice. Dar vor exista şi efecte la nivel micro. În viitorul imediat, moneda unică constituie un salt uriaş spre crearea unei pieţe unice de capital. Pieţele de capital europene sunt încă uimitor de fragmentate.

Dintre pieţele mari, cea mai deschisă spre exterior este Marea Britanie – şi chiar şi aici, mai puţin de 20% din activele financiare sunt investite în străinătate. În Germania, Franţa şi Italia cifrele sunt toate de aproximativ 5%.

Investitorii europeni nu vor mai trebui să investească acasă pentru a minimiza riscul. Vom asista chiar la reversul situaţiei. Ei îşi vor asuma riscuri şi mai mari dacă şi-ar vedea toţi sacii în căruţa naţională, decât dacă şi-ar răspândi activele prin toată zona euro. Drept rezultat, capitalul este în continuă mişcare. Bineînţeles, libera circulaţie a fondurilor este încă ţinută în loc de unele reglementări naţionale privind investiţiile, impozitele, conducerea corporativă şi altele. Dar toate acestea nu sunt cioplite în piatră.

O dată cu intensificarea fluxului de capital peste graniţe, cadrul instituţional va fi obligat să se adapteze. Acest lucru este deja vizibil în propunerile de înfiinţare la nivel paneuropean a burselor de valori, a indicilor financiari şi a reglementărilor privind preluările de companii.

Ceea ce este valabil pentru investitorii de portofoliu este valabil şi pentru bănci. Deci, majoritatea băncilor au acordat cea mai mare parte a împrumuturilor pe piaţa internă – excepţie făcând împrumuturile acordate clienţilor corporativi giganţi. Din nou, principala explicaţie este accesul inegal la valută. De exemplu, băncile olandeze nu aveau acces la depozitele ieftine de pesetas, aşa cum aveau omologii lor spanioli. Dar, începând cu luna ianuarie, un euro depozitat în Amsterdam poate fi împrumutat în Barcelona fără implicarea nici unui risc valutar, cu toate că va exista încă riscul creditului în operarea de la distanţă de ţară.

Circulaţia mai liberă a finanţării bancare şi de portofoliu în toată Europa va rupe zăgazurile concurenţei.

Furnizorii de capital nu vor mai fi constrânşi de limitele graniţelor naţionale, ci vor urmări cele mai bune profituri în toată zona euro. Drept rezultat, companiile vor trebui să trudească pentru o bucăţică de pâine. Companiile din Europa vor fi împinse din ce în ce mai mult spre promovarea valorii de acţionar.

Valoarea acţionarului s-a născut, probabil, în timpul lungii perioade de creştere a pieţei (bull market), iar acum a căpătat o identitate proprie. În plus, într-o piaţă în descreştere (bear market), companiile s-au găsit într-o situaţie şi mai presantă de a promova interesele acţionarilor.

Acelaşi lucru este valabil şi pentru economia reală. Dacă cererea de bunuri se deteriorează, companiile vor trebui să depună mai multe eforturi pentru a câştiga clienţi şi a-şi menţine afacerea. Restructurarea, evidentă în Europa în ultimii doi ani, va fi cel puţin accelerată.

Acumularea de lichidităţi, ca un tampon împotriva falimentului sau în speranţa de a pune mâna pe chilipiruri se confruntă cu dificultăţi, ar putea deveni noua regulă a jocului. Într-o ţară fără lichidităţi, cei care vor dispune de numerar vor fi adevăraţi regi.

Deşi forma pe care o va lua valoarea de acţionar poate să difere, moneda unică îşi va impune adoptarea, indiferent de circumstanţele macroeconomice.

Procesul de schimbare pe care îl declanşează poate fi mai puţin confortabil ; imboldul pe care moneda unică îl dă performanţei corporative, cu timpul, va însemna foarte mult pentru promovarea prosperităţii europene" (Hugo Dixon, *Lumea în 1999*, supliment *Capital*, decembrie 1998).

b) **„Vedeta secolului XX : Anul EURO**

Evenimentul cel mai important de Revelion a fost, categoric, conversia monedelor naţionale a 11 ţări în moneda EURO, eveniment la scară planetară prin schimbările pe care le va genera pentru toate categoriile sociale. Adio frontiere în Europa bursieră ! Modificările de politică monetară şi fiscală care intră în vigoare de astăzi vor face să dispară controlul statului în domeniul monetar şi al ratei de schimb. Capitaluri importante vor traversa liber frontierele. Vor spori împrumuturile interbancare, dar experţii EURO vor fi mai atenţi la investiţiile nerentabile.

Ne-am pus întrebarea : cum ne-om putea noi apropia de EURO cu băncile noastre comerciale care deţin tristul record de 35% credite neperformante ? Dar nici n-aţi auzit, stimaţi cititori, de vreo pedeapsă răsunătoare pentru cei care au păcălit băncile, întreţinându-ne iluzia că sunt profitabile, sau pedepse exemplare pentru funcţionarii bancari corupţi, care au oferit credite neperformante cu generozitate.

Banca Centrală Europeană, inima sistemului EURO, cu gândul la crizele financiare din Asia şi Rusia, va ciuli urechile şi îşi va spori prudenţa finanţării la nivel internaţional. Asta ne obligă şi pe noi la performanţă, pentru că ceea ce s-a întâmplat pe mapamond a îngreunat accesul României la finanţele internaţionale. Diriguitorii României ar trebui să ia aminte la temerile bancherilor europeni privind creditele neperformante, pentru că la noi lupta cu neperformantul este greoaie. Avem o groază de datorii «istorice». Asanarea pierderilor din economie ne-ar apropia şi pe noi de EURO.

Bulgarii, de pildă, au de ce să fie optimişti. Chiar cu ritmul lor mai lent de dezvoltare vor avea acces la inima sistemului tocmai pentru că au încredinţat nemţilor însănătoşirea sistemului lor bancar şi sunt astfel legaţi de Banca Germaniei. Noi, dacă nu lichidăm mizeria haotică, dacă nu ne mişcăm cu viteză în 1999, dacă nu tăiem în carne vie, dacă mai şovăim, riscăm să mai stăm un deceniu în zona rece a Europei, iar capitalul internaţional ne va ţine şi el la distanţă. Cum să ne apropiem noi de EURO, când nu ştim bine dacă în acest an putem plăti datoriile făcute cu uşurinţă de guvernul din 1993 ? Cum să ne apropiem de EURO, când balanţa noastră comercială a fost deficitară, în anul abia trecut, cu 3 miliarde de dolari ? 150 de mari societăţi comerciale n-au fost în stare să oprească pierderile, au lăsat să se deterioreze situaţia, iar acum managerii ne spun că au profit în exploatare, au inventat chiar termenul de profit

«teoretic» şi au uitat de datoriile de miliarde de lei. Cu «om trăi şi om vedea» n-o să ne apropiem niciodată de EURO.

De când discută europenii de moneda unică? Naşterea ei s-a făcut cu răbdare, în ani şi ani, fără zgomot, calculele complexe care garantează parităţile bilaterale irevocabile au fost stabilite după negocieri fără reflectoare, integrarea pieţelor şi restructurarea bancară au fost un proces migălos. Şi deodată, de Revelion, festivitatea care a ţinut omenirea cu sufletul la gură. La noi totul se face cu nerăbdare - sau deloc -, avem impresia că putem face orice lucru mai uşor ca alţii. Nu ne gândim să facem bine. Se vorbeşte mult şi după aceea se face, dacă mai apucă cineva. Remanierile se fac, nu se anunţă! Corupţii sunt gâtuiţi şi apoi se anunţă că s-au recuperat banii!

EURO n-a fost nici cea mai mare bulversare pe care urma s-o cunoască lumea vreodată - cum au prezis unii. Din contră, politica monetară, în zona EURO, s-a terminat cu tort şi şampanie. Momentul Revelionului a fost bine ales, ca să existe timp pentru primele operaţiuni de refinanţare, aşteptate chiar de astăzi, 4 ianuarie. Numai un hâtru a ţinut să facă o tranzacţie istorică, prima a anului EURO: a achiziţionat cu o carte de credit EURO o sticlă de şampanie. Va rămâne pentru viitorime prima tranzacţie cu o monedă europeană unică, care doar în Imperiul Roman a mai funcţionat.

Ultimul an al mileniului - se zice - înseamnă o monedă pentru toţi europenii. Nu chiar pentru toţi..." (Petre Mihai Băcanu, *România liberă*).

c) **„Wall Street ameninţă lumea**

O mare recesiune mondială va începe spre sfârşitul anului 1999. Ea va fi declanşată de efectele balonului bursier din Wall Street. Pe măsură ce preţul acţiunilor va scădea, familiile americane vor căuta să economisească mai mult, nu numai pentru că vor avea mai puţini bani pentru pensionare, ci şi pentru că vor obţine venituri mai mici. Opţiunile de cumpărare de acţiuni ale companiei de către angajaţi au adăugat 1% sau mai mult din PIB la veniturile familiale, iar o sumă asemănătoare a fost obţinută din fuziuni şi achiziţii, care s-au ridicat la 20% din PIB în prima jumătate a lui 1998.

O dată cu prăbuşirea Bursei, economiile personale vor creşte. Acest lucru nu este tocmai surprinzător, întrucât ele au scăzut la numai 0,2% din veniturile disponibile în iunie 1998. Aceasta se poate compara cu o medie de aproximativ 6% în ultimii 20 de ani şi cu 15% în Japonia. Pe măsură ce economiile personale cresc, scade consumul, şi pe măsură ce deficitul comercial va continua să se mărească, investiţiile şi profiturile companiilor vor scădea brusc. Acest lucru va conduce la un cerc vicios, cu profituri scăzute care atrag după sine căderea Bursei. Prin creşterea economiilor personale, căderea Bursei duce, la rândul ei, la profituri şi mai scăzute.

Psihologia investitorilor americani de azi este foarte asemănătoare cu cea a investitorilor japonezi din timpul creşterii artificiale a pieţei bursiere japoneze. La sfârşitul anilor '80, investitorii erau convinşi că Japonia deţinea cea mai puternică economie din lume, având la bază cea mai avansată tehnologie şi cele mai bune tehnici de management. Celelalte ţări se străduiau să îi urmeze exemplul. Investitorii au aceeaşi încredere azi în America, cum au avut în anii '80 în Japonia. Diferenţa majoră constă în faptul că managementul japonez credea în planificarea pe termen lung şi menţinerea locului de muncă pentru toţi, în timp ce tendinţa curentă în America este o abordare nemiloasă a angajărilor şi concedierilor. Această diferenţă va însemna că dezumflarea balonului bursier american va avea un impact mult mai rapid asupra economiei mondiale decât a avut balonul japonez.

Piaţa americană a acţiunilor este excesiv de supraapreciată. Datele arată că piaţa din iunie 1998 a fost cu mult peste dublul nivelului său de echilibru şi are aproximativ 75% şanse de prăbuşire în anul următor.

O viziune keynesiană sugerează că economia mondială se află într-o stare foarte proastă pentru a putea rezista unui crah pe Wall Street. Japonia economiseşte circa 30-35% din PIB şi nu poate să investească profitabil într-o proporţie asemănătoare în economia sa, care are o creştere aşa de lentă. Intenţiile ţării de a economisi vor fi excesiv de mari faţă de orice posibilă investiţie pentru mulţi ani de acum înainte. Între timp, restul Asiei suferă de un excedent de economii ciclice, încât o revenire rapidă este practic improbabilă. «Zona euro» are un excedent constant de economii, ce reiese din excedentul permanent al contului curent, astfel că numai risipa nesăbuită a popoarelor vorbitoare de limbă engleză a făcut ca balanţa să poată absorbi economiile excedentare ale restului lumii.

Graba cu care Wall Street se îndreaptă spre stratosferă a fost astfel principala forţă motrice care stă la baza economiei mondiale. Această situaţie este cât se poate de nefericită, întrucât toate perioadele de expansiune din trecut au fost urmate de depresiuni majore şi, deseori, prelungite. Problema este că recesiunile declanşate de scăderile preţului activelor nu reacţionează cu promptitudine la scăderea ratelor dobânzii. Aceasta nu ar trebui să provoace vreo surpriză. Când bursele cad, costul capitalului în acţiuni creşte brusc, iar băncile nu prea mai sunt dispuse să acorde împrumuturi. În consecinţă, costul general al capitalului creşte, chiar dacă ratele dobânzii scad brusc" (Andrew Smithers, *Lumea în 1999*, supliment *Capital*, decembrie 1998).

d) **„CASA GRIGORE CAPŞA / Omul de casă al lui Adrian Năstase îşi continuă afacerile necurate**

Tehnicianul Marian Bucur a distrus celebrul hotel-restaurant

Fost până în anul 1989 tehnician la Cooperativa Instalatorul, Marian Bucur a ajuns acum să conducă destinele celebrei case Grigore Capşa. Cum? Răspunsul

este šimplu. A devenit omul de bază al lui Adrian Năstase căruia, la început, pentru a-i câştiga încrederea, i-a făcut unele reparaţii la una din locuinţe. Au urmat vânători făcute împreună sau efectuarea de comisioane gen ridicarea banilor pe care Năstase i-a luat de la Iacubov de la FPP Moldova.

Imobilul este revendicat de descendenţii marelui patron

Pentru a putea pune mâna pe Casa Grigore Capşa, Marian Bucur a înşelat statul român cu peste 25 de miliarde de lei. Dar să o luăm cronologic. În anul 1949 inventarul şi utilajele proprietate a lui Grigore Capşa au fost rechiziţionate. În afara acestor acte nu s-au mai făcut altele de trecere în proprietatea statului. După 1990 s-a înfiinţat SC Lido SA care a primit în patrimoniu zece complexe hoteliere printre care şi Capşa. În anul 1996, Lido transferă proprietatea imobilului Casa Capşa, proprietate pe care nu o deţinea cu acte în regulă, printr-o asociere cu SC SOCIB Instalaţii Impex SRL, devenită ulterior Construct D/79, constituind Casa Capşa SRL. Acest lucru s-a făcut în condiţiile în care cei care au încheiat afacerea ştiau că imobilul nu avea clarificat statutul juridic, încă din anul 1991 fiind pe rol un proces de revendicare a imobilului.

O altă ilegalitate a fost comisă chiar când s-a făcut evaluarea imobilului: 2.150.000.000 lei în loc de 27.452.000.000, atât cât a reieşit dintr-o evaluare corectă. De aici, o diferenţă de 25 miliarde lei cu care statul român a fost păgubit.

Ilegalităţi flagrante

Pentru procentul de 54,97% din capitalul noii societăţi, SOCIB a contribuit cu 2.625.000.000 lei. Grav este că această sumă a fost eşalonată în trei rate: 785.000.000 lei în 10 mai 1996, tot atât până la 31 decembrie 1996 şi 1.050.000.000 până la 31 decembrie 1997, fără a se ţine cont de rata inflaţiei, de cursul de schimb leu-dolar sau de dobânda BNR. Prin decizia 646/20 decembrie 1994, pronunţată de Secţia Comercială a Curţii Supreme de Justiţie, înscrierea în contractul de societate a unei societăţi cu răspundere limitată a prevederii potrivit căreia capitalul social poate fi depus în etape este ilegală. Conform Legii 31/1990, este interzis ca administratorii societăţilor să înceapă operaţiuni în unele societăţi fără a se fi făcut vărsământul integral al capitalului social. Pentru aceste fapte, Marian Bucur ar fi trebuit să fie tras la răspundere penală.

Afacerea «Romline»

Dar acest Marian Bucur a făcut şi alte afaceri dubioase. CNM Romline SA a fost păgubită cu zece milioane dolari într-o afacere făcută cu SOCIB Maritime. Romline a închiriat trei nave cu capacitatea de 15.000 tdw. Contractele au fost încheiate pe o perioadă de cinci ani, cu o taxă de management de 36.000 dolari pe an/navă. Navele Delta 1, Delta 2 şi Amara au fost predate în anul 1991, dar

Romline nu a mai primit nici un ban, plătind în schimb toate datoriile navelor, diferenţe de reparaţii sau TVA neachitată.

Afacerea «Romlacta»

Nici SC Midal Group SA nu a scăpat nepăcălită de Marian Bucur. Această firmă a decis achiziţionarea pachetului de control de acţiuni la SC Romlacta SA. Când totul părea că se rezolvă, a apărut pe fir SOCIB cu un contract-fantomă, antedatat, în care terenul constituind aportul Romlacta era subevaluat la 72.295.000 lei, iar aportul SOCIB, bineînţeles, eşalonat în doi ani. Un contract total în defavoarea Romlacta care avea doar 5% din beneficii, restul de 95% trebuind să revină SOCIB.

Dispariţia misterioasă a unui dosar

După cum spuneam, imobilul Casa Grigore Capşa este revendicat de succesorii legitimi ai marelui patron român. Procesul se desfăşoară încă din anul 1991, iar până acum nu s-a rezolvat nimic. Chiar dacă procesul este pe ultima sută de metri, Marian Bucur încearcă, prin orice mijloace, să lungească acţiunea. Cel mai bun exemplu este dispariţia misterioasă a dosarului speţei, dosar care, în urma valurilor făcute, a apărut în mod miraculos după o săptămână" (Bogdan Adam, *România liberă*).

e) **„Cum citim ziarele**

Există *convingeri* politice şi *opinii* politice. Convingerile politice aparţin oamenilor cu vocaţie politică şi cu biografie politică. Mai puţin numeroşi decât ne închipuim, oamenii aceştia au ajuns la consecvenţa şi fermitatea *convingerii* printr-o preocupare pentru politic implicând deopotrivă studiu, reflexie şi acţiune. Opinia politică e o realitate mult mai largă şi mult mai pretenţioasă. Toţi (sau aproape toţi) avem opinii politice şi, în genere, ni le formăm citind ziarele, reacţionând, aşadar, la ceva care *ni se dă*. Din păcate, între «convingere» şi «opinie» se fac frecvente confuzii. De regulă, purtătorii de opinie se iau (şi sunt luaţi) nu o dată drept oameni de convingere. Ei afişează, în dezbatere, competenţe, pasiuni şi experienţe care, în realitate, le sunt străine. Opinia poate fi autentică sau nu, poate fi ingenioasă sau tâmpă, temeinică sau superficială, dar e întotdeauna *amatorism* politic, recoltă – mai mult sau mai puţin întâmplătoare – de «idei» politice, rumegate în funcţie de înzestrarea şi de amplasamentul social al fiecăruia. Nu vrem să spunem că din lectura ziarelor nu se pot recolta *decât* opinii, *simple* opinii. Profesionistul ştie să extragă din ele substanţa de care are nevoie pentru a-şi nutri convingerile şi pentru a-şi revizui strategiile. Problema e *cum* citim ziarele. Or, cei mai mulţi dintre noi nu le citim profesionist; nu le citim nici măcar atent; le citim în aşa fel încât rezultatul lecturii nu poate fi decât inconsistent şi mărunt conjunctural. Să facem, în loc de

demonstrație, un rapid inventar al momentelor pe care le dedicăm, îndeobște, lecturii. Căci, inevitabil, *cum* citim depinde de *când* citim ziarele.

Întâi, le citim în drum spre slujbă. Le pescuim de pe prima tarabă ieșită în cale și le răsfoim mahmur, sub impulsul unei curiozități difuze, dar, mai ales, din dorința de a «scurta» timpul petrecut în metrou, tramvai sau autobuz. Lectura e, de fapt, un semi-somn, în care se amestecă indispoziția provocată de perspectiva unei «noi zile de muncă», inconfortul transportului și cumulul câtorva mici iritări de parcurs (individul care îți citește peste umăr, bătrâna căreia ar trebui să-i cedezi locul etc.). Aceeași tipologie a lecturii se reface pe drumul de întoarcere de la slujbă, cu unele nuanțe distinctive: lehamitea de după rutina zilnică, foamea, perspectiva necazurilor domestice sau, dimpotrivă, satisfacția zilei de lucru încheiate. Între cele două drumuri, mai există lectura furtivă, în orele de program, un mod, între altele, de a-și amâna sau suspenda obligațiile. Rezumând, e limpede că cititul jurnalelor în prima parte a zilei e marcat de fragmentarism și umoralitate. Citim pe apucate, pe sărite, și proiectăm asupra lecturii hazardul unor crize psiho-fiziologice trecătoare.

Urmează, acum, marea orgie de presă a siestei! Ziarul e un corelativ al papucului și cafelei, un camuflaj nobil al digestiei. Cu pleoapele grele, impregnate de reverii calorice (eventual cu o scobitoare în colțul gurii), capul familiei «se documentează». Cititul se întrepătrunde misterios cu insondabile procese organice. «Bolul» informațional se prelucrează la nivel de intestin, creierul distinge cu greu între nedumerire politică și crampă abdominală. Fulgurante întreruperi ale stării de veghe, demnitatea aparentă pe care o dă stupoarea post-ludică și relaxarea subită a tuturor funcțiunilor mentale și trupești conferă lecturilor de după masă un ce oniric, un echivoc suprarealist, încununat, de obicei, printr-o scurtă înjurătură recuperatoare (adresată lor, politicienilor și ziariștilor), urmată de o adormire ostășească. O îmbinare caracteristică de zel cetățenesc și euforie fiziologică se exprimă și în cititul ziarelor în timpul mesei sau la closet. Nu e clar ce este esențial și ce este accidental, *ce* este anexa *cui*; dar în ambele cazuri survin subtile transferuri între realități disparate, cu consecințe imprevizibile asupra obiectivității informației...

Cum citim, prin urmare, ziarele? Mai întotdeauna în intervalele *secundare* ale zilei, în acel registru al vieții care se cuplează cu *loisir*-ul, cu destinderea, cu atenuarea vigilenței intelectuale. Le citim ca și când nu le-am lua prea în serios, le acordăm mai puțină atenție decât *hobby*-urilor noastre și le tratăm cu mai puțină rigoare decât cea investită în partidele noastre săptămânale de bridge sau de table. Constatarea aceasta n-a întârziat să-i neliniștească pe politologi. Căci din *opinii* formate la capătul unui *asemenea* mod de frecventare a ziarelor se constituie opinia publică, reactivitatea politică a massei și, în ultimă instanță, *votul* țării.

Discuțiile noastre în contradictoriu, opțiunile noastre ideologice, participarea noastră la tot ce se întâmplă, felul cum înțelegem manevrele guvernamentale, pe scurt, întregul nostru comportament civic și electoral se naște ca efect al unui *loisir* rudimentar: cititul infra-rațional al ziarelor. Cu cât le citim mai «destins», cu atât suntem mai manipulabili. De aceea, maturitatea politică a unei țări și răspunderea politică a oricărui locuitor al țării ar trebui să înceapă de aici: de la cum citim ziarele. E drept, asta nu e – cum s-ar părea – numai treaba cititorului. Căci citim ziarele și în funcție de *felul în care sunt scrise*. Dar asta e altă problemă, la care e preferabil să răspunzi nu comentând isprăvile altora, ci riscând o ispravă proprie" (Andrei Pleșu, *Dilema*, 1994).

f) „Apel către lichele

Sunteți puțini în mijlocul acestui popor, de vreme ce el s-a putut regăsi peste noapte cu o asemenea forță și grație; și totuși mulți, dacă ați putut face cu putință, hrăni și cauționa oroarea vreme de 40 de ani. Vouă, acestor mulți-puțini, vă adresez următoarea chemare:

Lăsați o respirație mai lungă între ultimul omagiu pe care l-ați scris, între ultima ședință în care v-ați exprimat entuziasmul pentru realegerea lui Ceaușescu la cel de-al XIV-lea Congres și adeziunea grăbită pe care ați venit să v-o dați în zilele în care timișorenii nu terminaseră să-și îngroape morții și în care sângele de pe bulevardul Magheru și din Piața Palatului nu se zvântase încă.

Nu mai strângeți o vreme, bărbătește, mâna colegilor voștri și nu-i mai priviți senini în ochi. Lăsați să se întrevadă o urmă de sfială în privirea voastră. Fiți o vreme stingheri.

Nu mai apăreți la televiziune.

Nu mai scrieți în ziare.

Nu vă mai ridicați glasul decât pentru o scurtă căință, căci altfel îl ridicați din nou în minciună.

Lăsați cuvintele să spună ceea ce spun; nu mai folosiți o vreme vorbele «demnitate», «libertate», «conștiință», «dreptate», «popor». Nu asasinați aceste cuvinte.

Renunțați la alibiuri morale spunându-vă că ați făcut neîncetat răul ca să puteți face din când în când binele.

Să nu vă fie frică, ci doar, din când în când, o lungă și insuportabilă rușine. Căutați atunci un părinte care și-a pierdut în zilele acestea copilul și cereți-i iertare.

Intrați în noul an meditativi. Și aprindeți o lumânare pentru cei morți și pentru voi.

Iar dacă veți da curs acestei chemări, veți înceta să fiți lichele și veți primi recunoștința noastră. Vă vom iubi" (Gabriel Liiceanu, 30 decembrie 1989).

g) „Există o literatură română?

Cu o violență de cugetare ce s-ar fi putut lipsi de violența expresiei, d. Fundoianu contesta de curând individualitatea literaturii române. Aruncată din arc, săgeata eleatului Zenon rămânea pe loc; după traiectoria unui veac, literatura noastră e încă în punctul său de plecare. Zenon neagă mişcarea; mai feroce, d. Fundoianu ne tăgăduieşte însăşi existența. Reduşi la rolul de colonie a culturii franceze, nu putem produce decât o literatură nediferențiată. Lipsiți de o expresie originală, avem un suflet virtual; mişcarea e numai aparentă: săgeata e încă în coarda arcului. Neintegrând literatura universală prin nici o notă specifică, stăm deci în pragul Europei cu mânele goale.

Negațiunii feroce a dlui Fundoianu i se cuveneau temperamentele dlui N. Davidescu. Literatura română există; ea nu-şi începe totuşi viața organică decât odată cu simbolismul. «Până la simbolism, afirmă categoric d. Davidescu în *Flacăra*, nu se poate vorbi de o literatură românească. Am avut doar, cum am mai spus, numai scriitori-accidente. Eminescianismul, care fusese prima încercare în acest sens, sombrase.»

Sau, tot atât de categoric: «Şi adevărul e că simbolismul este începutul literaturii noastre. El a devenit astăzi singura literatură cu putință, iar cadrul lui s-a lărgit prin aportul variat al atâtor talente, atât de mult încât numirea de simbolism începe să devină doar o strâmtă etichetă istorică; ea echivalează cu începuturile literaturii româneşti de la care mâne vor purcede pe cale de evoluție, de acum înainte, formulele noi ale literaturii noastre. Nici într-un caz însă nu se va mai putea trece peste o epocă literară al cărei gust, începând cu Şt. Petică şi cu Săvescu şi sfârşind cu Philippide, au îmbogățit cu cele mai variate mijloace de redare intelectualitatea noastră. Minulescu, Bacovia, Emil Isac şi Cotruş fac ca toate provinciile româneşti să fie reprezentate sub steagul acestei mişcări liberatorii şi individualiste de artă». D. Fundoianu tăgăduia deci individualitatea întregei noastre literaturi; d. Davidescu nu i-o recunoaşte decât când şi-o pierde. Ferocitatea unuia şi parțialitatea celuilalt ne aduc astfel involuntar la căpătâiul literaturii române pentru a-i constata, pe de o parte, existența, iar pe de altă parte, caractere proprii şi profunde în nici o legătură cu variațiunile şcoalelor literare în genere, şi, mai puțin, cu simbolismul în specie.

Recunoaştem că o literatură nu există prin individualități răzleţe, ci printr-o organizare armonică; nu se valorifică atât prin calitate, cât prin diferențiere. Prezența unui geniu solitar nu dovedeşte nimic, originalitatea unei literaturi stă în acele note specifice care, deosebindu-ne de alții, ne constituie o fizionomie proprie. A scrie într-o limbă poate fi un accident; a avea talent poate fi numai o întâmplare personală; pentru a se integra într-o cultură, talentul trebuie să fie reprezentativ. Confirmând acest principiu este neîndoios totuşi că literatura română nu-şi afirmă existența numai prin talente incontestabile, ci şi prin

însuşiri specifice şi comune. Virtualitățile artistice ale rasei sunt evidente în poezia noastră populară, superioară poeziei populare franceze; cifrele realizărilor literaturii culte nu se juxtapun, ci se adună. Eminescu, Coşbuc, Creangă şi Caragiale nu sunt numai talente remarcabile, ci şi puncte din frontiera hărței noastre sufleteşti. Atitudinea fatalistă a poporului român față de viață ne situează în Orient; ne diferențiază, în orice caz, de Apus. Latentă în poezia populară, ea e ridicată de Eminescu pe cea mai înaltă treaptă de realizare artistică. Sentimentalitatea caracterizată prin *duioşie* e specifică locului; n-o găsim în nici o literatură apuseană şi nici n-o putem confunda cu *mila* slavă. Humorul românesc este iarăşi specific; o pagină din Creangă nu-şi are echivalentul în nici una din literaturile universale. Suntem originali nu numai prin fond, ci şi prin expresie; tânăra noastră limbă e plastică şi plină de resurse. Spre exemplificare nu vom recurge la acelaşi inimitabil Creangă, ci ne vom scobori la unul din scriitorii minori. Iată o pagină din Slavici:

«Este oare minune dacă în urma acestora Sărăcenii s-au făcut cu vremea cei mai leneşi oameni? Este nebun acela care seamănă unde nu poate secera, ori unde nu ştie dacă va putea sau nu să secere. Pe 'Fața' locul este nisipos, grâul creşte cât palma, popuşoiul cât cotul; pe 'Râpoasa' nici merele nu se fac, iar în vale apa mănâncă rodul. Unde nu dă nădejde de dobândă, lipseşte şi îndemnul de lucru. Cine lucrează, vrea să câştige, iară Sărăcinenii şi-au fost scos gândul de câştig, pentru aceia nici nu se aflau îndemnați să lucreze. Cât puteau, petreceau vremea întinşi la răcoare; nu puteau, îşi mâncau zilele lucrând prin alte sate învecinate. Când venea apoi iarna vai şi amar!

Iar cine e deprins cu răul, la mai bine nici nu se gândeşte: Sărăcenilor le părea că, decât aşa, mai bine nici nu poate fi. Peştele în apă, pasărea în aer, cârtița în pământ şi Sărăcenii în sărăcie!

Sărăcenii? Un sat cum Sărăcenii trebuie să fie.

Ici o casă, colo o casă... tot una câte una. Gardurile sunt de prisos, fiindcă n-au ce îngrădi; ulița e satul întreg. Ar fi prost lucru un horn la casă; fumul află cale prin acoperiş. Nici muruiala pe pereții de lemn n-are înțeles, fiindcă tot cade cu vremea de pe dânşii. Câteva lemne clădite laolaltă, un acoperiş din paie amestecate cu fân, un cuptor de imală cu prispă bătrânească, un pat alcătuit din patru țapi bătuți în pământ, o uşă făcută din trei scânduri înțepenite c-un par cruciş şi cu altul curmeziş... lucru bun. Cui nu-i place, să-şi facă altul pe plac...».

Atitudinea şi tonul sunt profund specifice; nu le vom găsi în nici una din literaturile cunoscute. Dar nu numai atât; prin caracterul aforistic şi totodată figurat, expresia însăşi e singulară. Nu este popor mai sentențios decât noi şi nu e limbă mai bogată în expresie metaforică decât limba noastră, de la cimilitură şi până la Creangă, această sinteză a creațiunii artistice populare.

Literatura română nu se prezintă deci ca o suprapunere de individualităţi, ci ca o sumă, ca o totalitate organică şi armonică de însuşiri etnice, virtuale în producţiunea populară şi realizate în literatura cultă prin artişti de un talent incontestabil. Între cei patru pilaştri (Eminescu, Creangă, Coşbuc, Caragiale) ai expresiei artistice a sufletului românesc se întinde reţeaua unei întregi literaturi reprezentative. (Câteva nume de scriitori mai recenţi : Hogaş, Goga, Sadoveanu, Rebreanu, Gârleanu, Brătescu-Voineşti etc.) Departe de a păşi în praful Europei cu mâinile goale, păşim nu numai cu posibilităţile unui suflet original, şi ca fond şi ca formă, solidare între ele, dar diferenţiate în cromatica literaturii universale" (E. Lovinescu, *Sburătorul literar*, 6 octombrie 1922).

h) **„Baba Rada Treiştrei**

Ziditori de profesie care, chiar şi atunci când dărâmă, dărâmă pentru a zidi, masonii au intrat în mitologie cu mistria şi firul cu plumb, ţinând în mână frâiele lumii, trimiţând împăraţi la reparaţii capitale şi influenţând mersul istoriei când istoria şchiopăta.

La noi, nu putem afirma că masonii l-au influenţat cumva sau că l-au ţinut de bretele nici măcar pe mecanicul de întreţinere Vasile care, când se îmbată, le taie apa caldă locatarilor din blocul de nefamilişti din Titan, d'apăi să ne închipuim că l-ar putea trimite pe premierul Vasile cu reforma lui şchioapă la reparaţii capitale. Asta fiindcă în România persistă complexul spărgătorilor de normă de la Salva-Vişeu şi masonii fost-au fabricaţi prin fotosinteză şi pe bandă rulantă după '89, şi organizaţi nu în frăţii secrete, Doamne fereşte, ci-n frăţii publice, să-i vadă vecinii de palier la televizor şi să le crape fierea de invidie.

Că aşa-i pe malul Dâmboviţei, unde orice găinar care-şi cumpără bilet la lojă şi-şi freacă turul nădragilor de vinilinul fotoliilor fie pe la Operetă, fie pe la Ateneu sau pe la Circul de Stat îşi poate zice mason.

Nu mică i-a fost mirarea unui amic ce, încercând să-şi trezească la realitate cu ajutorul unei perechi de palme progenitura certată cu cartea şi care-n lipsă de servici lucra la desecări prin bodegi, l-a auzit pe ăla micu' zicând : «Să nu dai în mine, că sunt mason ! ».

Invizibila masonerie mondială se încoţopeni pe-acilea într-un soi de masonerie judeţeană de suprafaţă, unde inşi sosiţi cu pluta tranziţiei îşi trag pe organism, în loc de indispensabili flauşaţi, titluri pompoase cum ar fi şi ăsta al unui domn numit Costel Iancu ce-şi zice Suveran Mare Comandor al Supremului Consiliu de Grad 33 şi Ultim al Ritului Scoţian Antic şi Acceptat, care-mi aminteşte de-o ghicitoare în cafea, antică şi de demult acceptată, de pe vremea copilăriei mele de la Slobozia, poreclită Baba Rada Treiştrei.

Audiat de comisiile de apărare din Senat şi din Camera Deputaţilor, acest mason bun şi vigilent, adică de-al nostru, din popor, a afirmat că există masoni răi, străini de neam, de prin Franţa, Belgia şi Olanda, care vor să ne halească ţara şi că bine-ar fi ca SRI-ul să se joace cu dânşii de-a masonii şi vardiştii.

Fiecare ţară are masonii pe care şi-i merită şi trebuie să recunoaştem că şi la acest capitol am dat cu oiştea în gardul Europii" (Mircea Dinescu, *Academia Caţavencu*).

i) **„Talentul improvizaţiei**

• *Suntem un popor harnic, viteaz şi ospitalier* – propoziţie dezvoltată cu subiect inclus ; metrică uşor de memorat şi mai ales de reprodus ; axiomă a manualelor şcolare. Sinonim : *avem o ţară frumoasă*. Contexte specifice de utilizare : se referă, în egală măsură, atât la trecutul glorios al neamului, cu figuri luminoase – Mihai Viteazul a fost viteaz (de unde şi numele), Mihai Viteazul este al poporului, noi suntem poporul, deci noi suntem viteji – cât şi la prezentul imediat – întâi şi întâi suntem un popor, iar apoi hărnicia, vitejia şi ospitalitatea sunt trăsăturile (trei, nu mai multe) pe care le socotim definitorii pentru noi ca popor : altfel spus, ceea ce contează este nu cum, ci cât muncim (vezi şi *noi muncim, nu gândim*), contează că luptăm (nu dacă învingem sau suntem înfrânţi) şi, în sfârşit, contează nu faptul, ci efortul de a da. Aceste trei trăsături proverbiale ale poporului nostru se verifică zilnic, ceas de ceas, la munte şi la mare, de-a lungul şi de-a latul patriei-mame, la sat şi la oraş, în forme dintre cele mai diverse, aparent minore, dar care laolaltă dezvăluie un adevăr major : ne-am păstrat prin secole hărnicia, vitejia şi ospitalitatea (câtă vom fi avut) pentru că avem, individual şi în grup, talentul incontestabil al improvizaţiei definitive, după cum urmează :

• *Ramură verde în gură de canal*. Se întâlneşte pe şoselele patriei, dovedind fără putinţă de tăgadă cum *codru-i frate cu românul*, pe care astfel îl apără de neşansa căderii cu roata Daciei în canalul pe care istoria vitregă l-a lăsat fără capac.

• *Hârtiuţă împăturită mărunt pentru fixat fereastra, altfel nu stă închisă*. Se regăseşte în hoteluri cu multe sau puţine stele, în autobuze, trenuri, tramvaie, dar şi în case particulare, dovedind astfel un înalt spirit gospodăresc : românul nu rămâne nesimţitor la defecţiuni, ci le detectează şi, cu mâinile lui harnice, găseşte remediul potrivit la locul potrivit. Totul e ca după aceea să nu mai deschizi fereastra.

• *Pietroi de proptit uşa, altfel nu stă deschisă*. Gest ospitalier românesc, practicat de restaurante şi alte localuri publice, în semn de bun venit pentru clienţi.

• *Ziar de şters la fund, tăiat cu grijă în fâşii numai bune*. Obicei tradiţional care vădeşte respectul faţă de om şi nevoile sale (conform, probabil, *fiecăruia după nevoi*).

• *Cabină de veceu fără încuietoare la uşă.* Încă o probă că românul e harnic în fiece moment al vieţii sale : crăcănat cu grijă ca să nu îi treacă de glezne apa de pe jos, el îşi foloseşte propriile mâini (de obicei ambele) pentru ca străinii să nu poată deschide uşa.

• *Sticlă de plastic pentru cadou ţuică.* Obiect aparent neutru (deşi poartă încă eticheta de suc) care arată dărnicia (volum sticlă = 1,5 sau chiar 2 l), dar şi hărnicia poporului : sticla nu este aruncată pur şi simplu, ci clătită şi refolosită.

• *Capac de bere de pus sub piciorul mesei.* Detaliu semnificativ, dovedind şi el inventivitatea şi spiritul viu de acţiune al poporului.

• *Claxon la semafor.* Echivalent contemporan al strigătului de luptă (*înainte !*) al vitejilor noştri strămoşi. Utilizare extremă – înainte de a porni maşina, prima maşină din coloana oprită la stop claxonează dârz : suntem încă cei mai viteji dintre traci" (Cipriana Petre, *Dilema*, 1999).

Cerinţe :
i) Cărui tip îi aparţine fiecare dintre textele reproduse anterior ? Argumentaţi răspunsul !
ii) Analizaţi fiecare text recurgând la conceptele prezentate în capitolul anterior.
iii) Comparaţi textul a) cu textul b).
iv) Comparaţi textul c) cu d).
v) Comparaţi textul b) cu e).
vi) Textele f) şi g) fac parte din aceeaşi categorie. Prin ce se deosebesc ?
vii) Prin ce procedee se obţin efecte umoristice şi/sau ironice în textele h) şi i) ?

5. *Confruntarea textului cu cititorii*

1) Urmând regulile expuse până aici, scrieţi un text cu tema „televiziunea". Constituiţi un grup de lectură şi citiţi pe rând textul fiecăruia, făcând observaţiile pe care le consideraţi necesare. Rescrieţi textul în funcţie de criticile primite. Ce modificări a suferit textul iniţial ? Aţi învăţat ceva nou ascultând textele şi criticile colegilor ?

2) Dumneavoastră cum gândiţi ?
- Prima formă scrisă este întotdeauna cea mai bună...
- Rescrierea este pedeapsa pentru greşelile făcute...
- Revizia presupune o lectură rapidă pentru a corecta greşelile şi a pune virgulele...
- Descopăr cu bucurie cum textul meu devine din ce în ce mai bun cu fiecare nouă revizie pe care o fac...

Pornind de la una dintre afirmaţiile de mai sus, scrieţi un text de două pagini.

3) Cele citite în această carte până în acest punct v-au modificat în vreun fel modul de a gândi textul scris ?

4) Citiţi un text, apoi discutaţi-l în grupul de lectură. Faceţi aprecieri critice asupra lui şi vedeţi în ce măsură fiecare coleg respectă regulile unei lecturi critice, aşa cum au fost ele prezentate în acest capitol.

5) Ce dificultăţi întâmpinaţi când citiţi un text ? Dar când sunteţi pus în situaţia de a-l discuta ? Faceţi o listă pentru a vă cunoaşte mai bine.

6) Care sunt calităţile dumneavoastră de cititor ?

7) Citiţi textul următor, apoi evaluaţi afirmaţiile de mai jos, notând în dreptul lor : A(devărat), F(als), D(educţie).

„Dirty Dick fusese ucis. Poliţia a anchetat şase suspecţi, toţi cunoscuţi criminali. Toţi se aflaseră în apropiere de locul crimei în jurul orei la care aceasta s-a produs. Toţi aveau serioase motive să-l omoare pe Dirty Dick. Cu toate acestea, Larcenous Lenny a fost total absolvit de vină.
a) Se ştie că Larcenous Lenny a fost în apropiere de locul în care Dirty Dick a fost asasinat.
b) Se ştia despre cei şase gangsteri că au fost în apropiere de locul crimei.
c) Doar Larcenous Lenny a fost tăiat de pe lista vinovaţilor.
d) Poliţia nu ştie cine l-a omorât pe Dirty Dick.
e) Asasinul lui Dirty Dick nu şi-a mărturisit de bunăvoie crima.
f) Se ştie că toţi cei şase gangsteri s-au aflat în imediata vecinătate a locului în care a fost comis cu sânge rece asasinatul.
g) Larcenous Lenny nu l-a omorât pe Dirty Dick.
h) Dirty Dick e mort" (text tradus din Michael Osborn, Suzanne Osborn, *Public Speaking*, Houghton Mifflin Company, Boston, Dallas, Geneva, Illinois, Palo Alto, Princeton, New Jersey, p. 74).

8) Comparaţi acum răspunsurile la exerciţiul 7 cu răspunsurile corecte : a) D ; b) A ; c) D ; d) D ; e) D ; f) D ; g) D ; h) A. Acolo unde este cazul, încercaţi să explicaţi de ce aţi greşit şi de ce soluţia oferită de autorul exerciţiului este cea corectă.

II

MODALITĂȚI DE ORGANIZARE A TEXTULUI

Pentru ca un text să fie bun nu este suficient să conţină idei interesante. Percepţia lui de către cititori depinde, în mare măsură, de abilitatea cu care autorul ştie să îşi organizeze ideile pentru a le face clare cititorilor săi. Oricât ar fi de interesante, de originale, de bune, ideile se pierd într-un text „încurcat", pe care cititorii nu îl pot urmări. Din vina lor? Nu, din vina autorului; el trebuie să îşi scrie textul după ce şi-a evaluat atent publicul. Ceea ce mie, ca autor al textului, mi se pare perfect clar cititorilor li se poate părea „încâlcit", deoarece este diferit contextul în care fiecare dintre noi citeşte textul respectiv.

Aparent, există tot atâtea modalităţi de organizare a textului câte idei şi câţi autori, pentru că există, nu? o infinitate de texte, iar indivizii sunt atât de diferiţi între ei („Câte capete, atâtea idei!")... În esenţă însă, lucrurile stau altfel: modul în care cu toţii percepem realitatea din jur este, în linii generale, acelaşi şi se încadrează în tipare cognitive precise, formând un set finit de scheme după care ne organizăm cunoştinţele despre noi şi despre realitatea exterioară. În mintea noastră cunoştinţele se organizează într-o reţea de structuri, în care experienţele anterioare, o dată fixate, ne permit să facem predicţii asupra experienţelor viitoare. Cunoştinţele despre lume se structurează în reprezentări mentale ale situaţiilor tipice; stimulată de cuvinte-cheie sau de context, mintea activează o schemă (sau mai multe) de cunoaştere pentru a extrage sens din text (dintr-un text scris sau din unul oral). Situaţiile stereotipe, participanţii stereotipi, relaţiile stereotipe fac posibilă economia lingvistică în prezentarea unor evenimente, transmiterea unor informaţii în mod implicit, nu explicit, accentuarea unor elemente neobişnuite prin aducerea lor în prim-plan. Valoarea de adevăr a unui text rezultă din comparaţia pe care o face cititorul/ascultătorul între propria schemă mentală şi schema prezentată de autorul textului. „Lucrurile" se organizează în mintea

noastră pe baza unor principii perceptuale: simplitate (succesiunea punctelor permite urmărirea lor), simetrie (indivizii percep relaţiile dintre elemente, proporţiile), ordine (progresia elementelor după o schemă consecventă, deci predictibilă).

Experienţele noastre cotidiene se regăsesc în experienţele noastre lingvistice şi ne aşteptăm să regăsim într-un text unul dintre tiparele care ne modelează întreaga existenţă. Abilitatea autorului constă în capacitatea lui de a-şi folosi cunoştinţele lingvistice pentru a pune lumea textului în relaţie cu elementele lumii reale. Cititorul înţelege textul coroborând cunoştinţele sale de limbă cu cele despre lumea înconjurătoare. A înţelege înseamnă a găsi o similaritate între cunoştinţele schematizate în mintea noastră şi cele transmise de autor în text; acest lucru se realizează punând în funcţiune diverse mecanisme de interpretare. În fapt, cel care citeşte trebuie să descopere mecanismul optim care îi permite să ţină pasul cu autorul pentru a reface legăturile logice din mintea acestuia, legături care au condus la respectiva asamblare a elementelor în text.

Care este mecanismul răspunzător de înţelegerea textului? Există trei teorii fundamentale:

- Textul este procesat de jos în sus, adică dinspre elementele cele mai simple spre elementele cu grad maxim de complexitate (sunete/litere – părţi de cuvinte – cuvinte – grupuri de cuvinte – propoziţii – fraze – părţi de text – textul în ansamblu – texte de un anumit tip – diverse tipuri de texte): înţelegerea textului este punctul final al unui proces intens de decodare a unor unităţi din ce în ce mai complexe.
- Textul este procesat de sus în jos, adică dinspre unităţile superioare spre unităţile inferioare; pe baza cunoştinţelor anterioare despre text (ca unitate lingvistică) şi despre subiect, precum şi pe baza intuiţiilor lingvistice, cititorul/ascultătorul selectează din text elementele relevante înţelegerii, în funcţie de care îl reconstituie; percepţia unităţilor individuale (sunetele/literele) se face global (doar acolo unde este cazul se recurge la analiza lor individuală).
- Textul este procesat interactiv: cititorul pune în acţiune simultan/alternativ mecanisme plasate la mai multe niveluri (nivelul sunetelor, al cuvintelor, al propoziţiilor etc.); deficienţele de la un nivel pot fi compensate în etape ulterioare la alte niveluri, asigurând înţelegerea atât la fiecare nivel, cât şi a textului în ansamblu.

Modul în care mintea umană procesează informaţia pentru a o reţine depinde, în mare măsură, de conţinutul şi de structura textului. Orice text este alcătuit din propoziţii, în sens logic. O propoziţie (în sens logic) este o aserţiune individuală despre un obiect sau un eveniment. La baza procesării textului stau două reguli fundamentale:

a) nu toate propoziţiile (în sens logic) dintr-un text stau pe acelaşi plan sub aspectul importanţei; cu cât o propopoziţie este mai importantă pentru dispozitivul argumentativ al autorului, cu atât ea are mai multe şanse de a fi reţinută de cititori. Cititorii, la rândul lor, nu acordă aceeaşi atenţie tuturor propoziţiilor din text; ca dovadă, atunci când rezumă un text, reţin anumite idei, în timp ce lasă deoparte altele. Calitatea unui rezumat depinde în mare măsură de capacitatea cititorului de a sesiza esenţialul, adică tocmai de a ierarhiza ideile sub aspectul importanţei în raport cu tema;

b) gradul de dificultate a unui text este direct proporţional cu numărul de propoziţii (logice) pe care le conţine. Cu cât numărul propoziţiilor logice este mai mare în cadrul unei fraze sintactice, cu atât mai mari sunt dificultăţile de înţelegere.

Exemplu

Să analizăm următorul enunţ:

„Limba este un sistem (ansamblu de relaţii între elemente) de semne (cuvinte), a cărui funcţie este comunicarea în cadrul societăţii". Prin această frază sintactică se dă o cantitate mare de informaţie, care ar putea fi descompusă în următoarele nuclee de sens, fiecare inclus într-o propoziţie: *„Limba este un sistem, adică un ansamblu de relaţii între elemente. Elementele sistemului lingvistic pot fi considerate cuvintele. În cadrul societăţii limba îndeplineşte funcţia de comunicare. Vom spune deci că sistemul limbii îndeplineşte funcţia de comunicare în societate".* Acest din urmă enunţ se înţelege mai uşor, deoarece informaţia este distribuită în propoziţii succesive, puse în relaţii logice evidente cititorului; cu fiecare propoziţie nouă, cititorul dobândeşte o nouă informaţie pe care o integrează în sistemul lui de cunoştinţe.

A organiza un text înseamnă a ordona ideile astfel încât ele să fie uşor integrate de cititori în sistemul lor de cunoştinţe. Prin modul în care organizează textul, autorul poate ţine sub control procesarea acestuia de către cititor.

Materialul care compune un text poate fi organizat într-o ordine naturală, impusă din interior (care ţine de determinarea spaţio-temporală

a obiectelor şi evenimentelor) sau după o ordine exterioară, logică, impusă obiectelor şi evenimentelor de raţiunea umană, reflectând deci legile de funcţionare a minţii omeneşti. Alegând o schemă de prezentare a informaţiei punem ordine într-o masă informă de informaţii, clarificăm elemente care altfel ar apărea confuze. Schema de organizare pune mai bine în lumină sensul ce se doreşte a fi transmis.

În consecinţă, vom vorbi despre :
- ordine naturală – ordine temporală ;
  - ordine spaţială ;
- ordine logică – gradare ascendentă ;
  - general – particular / particular – general ;
  - cunoscut – necunoscut ;
  - simplu – complex / complex – simplu ;
  - pro şi contra ;
  - întrebările jurnalistului ;
- alte posibilităţi : ordinea importanţei, ordinea alfabetică.

Pentru ca ideile noastre să ajungă la cititori în mod eficient, să aibă efectul scontat, vom opta pentru o anume ordine de prezentare, în funcţie de subiect, de scop şi de public. Schema ajută autorul să îşi ordoneze ideile, să ţină sub control desfăşurarea textului, iar cititorului îi facilitează urmărirea ideilor şi a logicii lor, creându-i totodată expectaţii de lectură. Este posibil ca într-un text să apară suprapuneri şi întrepătrunderi de două-trei procedee, dar esenţial este să existe o dominantă, iar relaţiile de subordonare ale celorlalte tipuri în raport cu dominanta să fie evidente.

Ordonând ideile în unul dintre modurile posibile, autorul construieşte scheletul textului, dând cititorului reperele înţelegerii lui. Între aceste puncte nodale, care indică direcţia urmată de text, există informaţiile concrete pe care autorul le oferă cititorului. În felul acesta, se asigură **unitatea** şi **coerenţa** textului.

Un text are **unitate** atunci când fiecare informaţie oferită răspunde în mod specific propoziţiei-teză, ocupând un loc precis, bine definit în raport cu aceasta şi cu toate celelalte idei exprimate în text.

Un text prezintă **coerenţă** atunci când legăturile dintre idei şi informaţii apar în mod evident cititorilor. Coerenţa unui text ţine, în ultimă

instanţă, de funcţia fiecărei propoziţii în context, de relaţiile reciproce dintre propoziţii. Cu cât funcţia fiecărei propoziţii în context îi apare mai clară cititorului, cu atât coerenţa textului este mai evidentă. Atunci când apar lacune de coerenţă, sarcina cititorului este aceea de a umple aceste goluri printr-un efort de reconstituire a contextului absent ; cu cât acest efort este mai mare, cu atât textul devine mai greu de înţeles.

Exemplu

Iată în continuare două dialoguri, reproduse în stânga paginii; în dreapta paginii este refăcut contextul care explică mecanismul coerenţei interne:

(a) A: – *Sună telefonul!*	= *Sună telefonul,* ***vino şi răspunde!*** (A îi cere lui B să...)
B: – *Sunt în baie!*	= ***Nu pot să vin pentru că*** *sunt în baie.* (B se scuză)
A: – *Bine!*	= ***Bine, confirm că am înţeles situaţia.*** (A acceptă scuzele lui B)
(b) A: – *Ai mănuşi?*	= întrebare
B: – *Nu!*	= răspuns
A: – *Dar păianjenii?*	= avertisment: *dacă n-ai mănuşi or să te înţepe păianjenii.*

Dialogul din (a) este mai uşor de înţeles, deoarece pentru a umple lacunele de coerenţă ne sprijinim pe situaţii schematizate, frecvente în viaţa de zi cu zi; cititorul recunoaşte cadrul de comunicare (tiparul: convorbirea telefonică) în baza experienţelor proprii, deci îi vine uşor să subînţeleagă elementele implicite, pentru a înţelege funcţia fiecărei replici în contextul dat.

Dialogul (b) nu se raportează la o situaţie tipizată, deci efortul de procesare a informaţiei este îngreunat de o situaţie extralingvistică obişnuită, mai puţin cunoscută. Legătura dintre mănuşi şi păianjeni poate apărea unor cititori evidentă, altora le poate rămâne neclară, alţii o pot intui (B taie plantele în grădină. Printre plante sunt foarte mulţi păianjeni care înţeapă. Avem nevoie de mănuşi pentru a ne proteja de păianjeni).

La nivelul textului, se poate vorbi de **coerenţă locală** şi de **coerenţă globală**.

Coerenţa locală se marchează prin diverse mijloace lingvistice : pronume (*Emil* este preşedinte. *El* a fost ales în anul...), substitute pronominale şi adverbiale (*Alegerile s-au desfăşurat corect. Asta* au afirmat toţi *observatorii străini* acreditaţi în *Bucureşti. Aici, ei* au avut posibilitatea să vadă la faţa locului cum *românii* se duceau disciplinaţi la urne pentru a vota schimbarea), asocieri conceptuale şi lexicale (la *urne... a vota*), timpuri verbale (Laptele *dăduse în foc* şi telefonul *suna* de zor

când *am intrat* în casă), conjuncţii sau alte elemente de conectare a două propoziţii (*deci*, *cu toate acestea*, *de aceea*, *în aceste condiţii*, *în consecinţă* etc.), repetiţii de cuvinte (Se adunaseră acolo mulţi *oameni*, *oameni* de toate vârstele...), folosirea unor termeni generici, raportaţi la termeni particulari (Se adunaseră acolo mulţi *oameni*, *bărbaţi*, *femei*, *copii*...), folosirea sinonimelor (*Teama*, *frica*, *groaza* îl făcuseră să nu mai gândească în acel moment), folosirea unor cuvinte din acelaşi câmp conceptual (Pe masă erau *farfurii* murdare, *cuţite* şi *furculiţe* aruncate la întâmplare lângă *pahare* cu urme de buze soioase sau de ruj).

Coerenţa globală a textului este asigurată de tehnicile prin care autorul îşi dezvoltă ideile.

În ordinea naturală sau în cea logică, ideile pot fi dezvoltate după una dintre următoarele tehnici :
- definire ;
- detaliere şi exemplificare ;
- comparaţie, contrast ;
- analogie ;
- clasificare ;
- cauză – efect / efect – cauză.

1. ORDINEA DE PREZENTARE A IDEILOR

1.1. Ordinea naturală

Orice obiect sau fenomen se înscrie pe coordonate spaţio-temporale. Ideile cuprinse într-un text trimit la „un obiect", la „un eveniment", concret sau abstract, real sau imaginar. Ordinea naturală de prezentare a ideilor într-un text constă în surprinderea poziţiei în timp şi în spaţiu a respectivului „obiect", „eveniment". În funcţie de temă, putem organiza textul pe una dintre cele două axe : axa temporală sau axa spaţială.

1.1.1. *Organizarea textului pe axa temporală*

Organizarea unui text în funcţie de axa temporală presupune prezentarea succesivă a momentelor specifice din existenţa sau din devenirea unui obiect ; în fond, presupune captarea unor stări succesive din istoria obiectului, a evenimentului. Important este ca textul să releve modificările sau conservările de stare de la o etapă la alta, pentru a-l face pe cititor să distingă cu claritate etapele succesive, precum şi diferenţa dintre echilibrul din starea iniţială şi echilibrul din starea finală ; să prezinte evenimentele care au determinat schimbările de stare, precum şi conflictele succesive dintre stările intermediare de echilibru ; să prezinte relevanţa evenimentelor trecute pentru starea prezentă. Astfel, cititorul va avea o perspectivă dinamică asupra obiectelor din lumea textului.

Acestui mod de organizare a ideilor îi corespunde, de obicei, textul de **tip narativ**, în care autorul prezintă o succesiune ordonată de evenimente, plasate într-un anumit spaţiu, la care participă unul sau mai multe personaje, determinând o acţiune cu grade diferite de complexitate. Vocea din text care îi spune cititorului ce se întâmplă, unde se întâmplă, cine sunt şi cum sunt personajele constituie vocea **naratorului**. În funcţie de subiect, de public şi de scop, autorul va decide asupra complexităţii evenimentelor şi va selecta momentele relevante în economia textului, va adopta acel punct de vedere care serveşte cel mai bine teza formulată la începutul textului. Efectul asupra cititorului depinde în cele din urmă de „arta de a povesti", de a împărtăşi altora din experienţa personală într-un limbaj plastic, colorat, care apelează la imaginaţie şi la sensibilitate.

Introduse într-un text, pasajele narative captează atenţia cititorului, au putere de evocare şi pot convinge uşor. Ele sunt repede reţinute de cititori, dată fiind tendinţa înnăscută a fiinţei umane spre narativitate. Invită cititorul să descopere şi să *se* descopere, concretizează ideile abstracte. Un exemplu clasic de text narativ îl constituie parabolele biblice.

xemplu

„Despre lucrătorii tocmiţi la vie

1. Căci împărăţia cerurilor este asemenea unui om gospodar, care a ieşit dis-de-dimineaţă ca să tocmească lucrătorii în via sa.

2. Învoindu-se cu lucrătorii cu un dinar pe zi, l-a trimis pe ei ca să lucreze la vie.

3. Dar ieşind pe la ceasul al treilea, a văzut pe alţii stând în tîrg fără de lucru.

4. Şi le-a zis acelora: Mergeţi şi voi în vie şi ce va fi cu dreptul vă voi da.

5. Iar ei s-au dus. Ieşind iarăşi pe la ceasul al şaselea şi al nouălea, a făcut tot aşa.

6. Pe la ceasul al unsprezecelea, ieşind încă o dată, găsi alţii stând fără lucru şi le zise: De ce aţi stat aici toată ziua nemuncind?

7. Ei îi spun: Fiindcă nimenea nu ne-a tocmit. El le zice: Duceţi-vă şi voi în vie şi ce va fi cu dreptul veţi lua.

8. Făcându-se seară, stăpânul viei zice către îngrijitorul lui: Cheamă pe lucrători şi dă-le plata, începând de la cei din urmă până la cei dintâi.

9. Venind cei de la ceasul al unsprezecelea, luară câte un dinar.

10. Venind şi cei dintâi, socoteau că vor lua mai mult, dar luară şi ei tot câte un dinar.

11. Ci luând dinarul, cârteau împotriva stăpânului casei,

12. Zicând: Aceştia de pe urmă au făcut un ceas şi i-ai pus deopotrivă cu noi, care am dus greutatea zilei şi arşiţa.

13. Atunci el, răspunzând, zise unuia dintre ei: Prietene, nu-ţi fac nedreptate. Oare nu te-ai învoit cu mine un dinar?

14. Ia ce este al tău şi pleacă. Voiesc să dau acestui de pe urmă ca şi ţie.

15. Au nu mi se cade mie să fac ce voiesc cu ale mele? Sau ochiul tău este rău, pentru că eu sunt bun?

16. Astfel vor fi cei din urmă întâi şi cei dintâi pe urmă, că mulţi sunt chemaţi, dar puţini aleşi" (Evanghelia după Matei).

1.1.2. *Organizarea textului pe axa spaţială*

Cum orice obiect ocupă un loc în spaţiu, este de la sine înţeles că şi obiectele care populează lumea textului pot fi prezentate cititorului dintr-o perspectivă statică, în care accentul cade pe imagine, pe locul ocupat în relaţie cu alte obiecte, pe ansamblu şi pe detalii, pe observaţii şi impresii. Prezentând locul obiectelor în spaţiu şi poziţia lor relativă, autorul va alege o direcţie de prezentare – de sus în jos, de jos în sus, de la stânga la dreapta, de la dreapta la stânga – sau îşi va concentra atenţia asupra opoziţiei dintre obiecte cu o anumită localizare, asupra punctului lor de incidenţă. Pentru a-i face pe cititori să urmărească textul uşor, autorul trebuie să descrie obiectele sistematic, iar pentru a menţine treaz interesul, trebuie să dezvăluie detaliile treptat.

Contează în primul rând abilitatea autorului de a şti să-i facă pe cititori să vadă ceea ce vede şi cum vede el însuşi; secretul este puterea de evocare; scopul – de a-i face pe cititori să păstreze în minte imaginea evocată. Acest mod de ordonare a ideilor corespunde textului de

tip descriptiv. Indiferent dacă evocă imaginea unui obiect sau chipul unei persoane, descrierea este mai mult decât o colecţie de imagini şi date; sub obligaţia obiectivităţii sau cu libertatea subiectivităţii, ea combină detaliile pentru a lărgi semnificaţia în sine a obiectului descris. Percepţiile vizuale şi auditive trebuie subsumate impresiei dominante pe care doreşte autorul să o transmită cititorului. Importante în acest tip de text sunt detaliile concrete şi specifice, limbajul cu putere de evocare, propoziţiile clare.

Există două tipuri fundamentale de descriere: **descrierea ştiinţifică** (obiectivă) şi **descrierea literară** (subiectivă). Scopul lor este diferit: descrierea ştiinţifică informează, descrierea literară sugerează. În primul tip, selecţia trebuie să se concentreze asupra elementelor relevante, definitorii ale obiectului; aici, importantă este rigoarea, pentru a permite cititorului o percepţie corectă a datelor. În cel de-al doilea tip, autorul selectează datele în mod original pentru a transmite o stare de spirit şi pentru a revela „faţa ascunsă" a obiectelor. Într-o descriere ştiinţifică, precizia este atinsă şi prin intermediul limbajului: clar, exact, cu termeni „tehnici"; în descrierea literară, autorul apelează la limbajul figurat (de pildă, figuri de stil), în stare să sugereze imaginea prin asociaţii inedite de cuvinte. Între cei doi poli ai opoziţiei există, fireşte, forme intermediare. De pildă, în textul jurnalistic descrierea are atât rolul de a crea un context strict necesar înţelegerii ştirii, cât şi rolul de a sugera atmosfera, „culoarea locală", ajutându-l pe cititor să vizualizeze evenimentele. Abilitatea autorului constă tocmai în a alege cea mai potrivită modalitate de a contura imagini suficient de precise şi totodată sugestive, în funcţie de scopul avut în vedere.

Modul particular în care se face descrierea depinde de distanţa la care se situează autorul faţă de obiect: el se poate concentra asupra detaliului pentru a releva simplitatea obiectului sau gradul avansat de elaborare, poate crea perspectivă, surprinzând obiectul pe fundalul său. De asemenea, poate propune schimbări succesive de perspectivă pentru a capta complexitatea obiectului.

Exemplu

Iată în continuare o descriere literară:

„Într-o seară, pe la începutul lui iulie 1909, cu puţin înainte de orele 10, un tânăr de vreo 18 ani, îmbrăcat în uniforma de licean, intra în strada Antim, venind dinspre strada Sfinţii Apostoli, cu un sol de valiză în mână, nu prea

mare, dar desigur foarte grea, fiindcă, obosit, o trecea des dintr-o mână într-alta. Strada era pustie și întunecată și, în ciuda verii, în urma unor ploi generale, răcoroasă și foșnitoare ca o pădure. Într-adevăr, toate curțile și mai ales ograda bisericii erau pline de copaci bătrâni, ca de altfel îndeobște curțile marelui sat ce era atunci Capitala. Vântul scutura, după popasuri egale, coamele pomilor, făcând un tumult nevăzut, și numai întunecarea și reaprinderea unui lan de stele dădea trecătorului bănuiala că mari vârfuri de arbori se mișcau pe cer. Tânărul mergea atent de-a lungul zidurilor, scrutând acolo unde lumina albă a felinarelor îngăduia, numerele caselor. Uniforma neagră îi era strânsă bine pe talie, ca un veșmânt militar, iar gulerul tare și foarte înalt și șapca umflată îi dădeau un aer bărbătesc și elegant. Fața îi era însă juvenilă și prelungă, aproape feminină, din pricina șuvițelor mari de păr ce-i cădeau pe sub șapcă, dar coloarea măslinie a obrazului și tăietura elinică a nasului corectau printr-o notă voluntară întâia impresie. Din chipul dezorientat cum trecea de pe un trotuar pe altul în căutarea unui anume număr, se vedea că nu cunoștea casa pe care o căuta. Strada era pustie și lumea părea adormită, fiindcă lămpile de prin case erau stinse sau ascunse în mari globuri de sticlă mată, ca să nu dea căldură. În această obscuritate, strada avea un aspect bizar" (George Călinescu, *Enigma Otiliei*).

Următorul text conține o descriere științifică:

„Imprimante de dimensiuni A1 și A0

Fabricantul de periferice CAD/CAS Mutoh anunță lansarea unei noi linii de producție a imprimantelor inkjet de format mare Mutoh FALCON.

Imprimanta Mutoh FALCON se bazează pe tehnologia piezo inkjet care oferă performanță, calitate optimă și economie de cerneală. Cele patru printere FALCON ating o calitate de 720 X 720 dpi, încorporând mecanisme de curățare a capetelor de tipărire și o electronică de ultimă oră, bazată pe un procesor RISK pe 64 biți. Intervenția utilizatorului este limitată la simpla înlocuire a cartușelor de cerneală golite, operație care ia doar câteva secunde. Mai mult chiar, în timpul acestei operații nu există contact cu capetele de tipărire sau cu cerneala propriu-zisă, dispărând astfel nedoritele pete ce apar în cazul mânuirii celor mai multe imprimante.

Linia FALCON se bazează pe două produse complet diferite: seriile FALCON CAD RJ-800 (pentru aplicații CAD) și FALCON Graphics RJ-4000 (pentru aplicații de comunicare vizuală).

Imprimantele FALCON CAD RJ-800 (dimensiuni A1 și A0) au fost produse pentru aplicații CAD ce necesită rezoluții înalte și capacități de tipărire color sau monocrome (fiind astfel potrivite în arhitectură, mecanică și design electronic, GIS etc.).

Modelul RJ-801 (A1) oferă o lățime maximă de tipărire de 615 mm, în timp ce RJ-800C (A0) pune la dispoziție 905 mm. Seria FALCON CAD imprimă o pagină A1 (la 360 dpi) în mai puțin de trei minute și o pagină A0 (720 dpi) în maximum 15 minute" (*PC WORLD*, februarie 1999).

1.2. Ordinea logică

Mintea umană procesează informațiile primite din mediu după anumite legi interne. Este deci normal ca efortul de procesare a informației să fie mai mic atunci când datele exterioare sunt organizate după exact aceleași reguli ca structurile intrinsece gândirii. Recunoașterea ca atare a unor structuri face ca ele să fie mai ușor acceptate și asimilate.

1.2.1. *Gradarea ascendentă*

Organizându-și astfel textul, autorul îl ajută pe cititor să urmărească pas cu pas evenimentele, imaginile, trăirile interioare etc. În acest mod se acumulează tensiunea care îi menține treaz interesul și îl motivează să continue lectura. Efectul va fi puternic, dramatic în punctul culminant, de tensiune maximă. Cititorul are satisfacția de a fi fost în permanență în pas cu autorul, având clară în minte, pe tot parcursul textului, direcția în care se îndreaptă. Adoptând această tehnică, autorul are avantajul de a putea zăbovi asupra fiecărei etape și de a acumula idei fără a-i da cititorului sentimentul că se întrerupe, că se abate de la firul conducător.

xemplu

„Urmăriți de poliție,

Doi hoți aflați într-un BMW au lovit o mașină a președinției

Polițiștii l-au prins pe unul dintre ei după ce l-au avertizat cu un foc de armă tras în aer

Polițiștii de la secția 14 au observat, marți seară, că un autoturism BMW parcat pe Bd. Tineretului avea numere de înmatriculare false: plăcuțele de înregistrare B-34-CCM de pe BMW aparțineau, de fapt, unui Wartburg și erau date în urmărire generală. Știind că aceste numere de înmatriculare false au fost utilizate pentru mașini folosite la unele spargeri și furturi cu autori necunoscuți, polițiștii au încercat să îl rețină pe șoferul BMW-ului. Când subofițerii s-au apropiat de mașină șoferul a demarat în trombă. A început o urmărire ca-n filme, cu mașina poliției alergând BMW-ul pe Bulevardul Tineretului, Calea Văcărești și Șoseaua Mihai Bravu. Hoții au avut ghinion – din cauza vitezei, pe Mihai Bravu BMW-ul a lovit o Dacie aparținând Președinției României. Din BMW-ul avariat au coborât doi indivizi care au luat-o la fugă. Polițiștii au tras în aer un foc de pistol, încercând să-i sperie pe urmăriți. După câteva minute de alergătură, oamenii legii au reușit să-l prindă pe unul dintre hoți. El se numește Marian Enache, are 18 ani, locuiește pe str. Cernat nr. 4.

Celălalt, şoferul BMW-ului, a reuşit să scape. Marian Enache a fost reţinut pentru furt calificat, poliţiştii urmând să-l identifice şi pe complicele lui Enache" (Evenimentul zilei).

1.2.2. *General – particular / particular – general*

Operaţiile complementare de generalizare şi particularizare formează fundamentul cunoaşterii umane : cunoaşterea şi recunoaşterea obiectelor, achiziţionarea limbajului, deprinderea normelor de comportament social sunt activităţi care au la bază cele două mecanisme. Frecvenţa şi uşurinţa cu care indivizii fac aceste operaţii în viaţa cotidiană explică, în parte, de ce acest mod de organizare a textului este convenabil pentru autor şi cititor în egală măsură.

Organizându-şi ideile de la general la particular, autorul are ocazia de a verifica, o dată în plus, dacă generalizarea a fost corectă, validând-o prin acumularea de date particulare. Cititorul capătă informaţiile de care are nevoie pentru a verifica generalizarea făcută de autor.

xemplu

„Trahanache şi interesul naţional

Există oameni a căror singură competenţă pare să fie interesul naţional. Nu e clar ce sunt în stare să facă, nu-i poţi identifica profesional sau, dacă poţi, e greu să afli în ce constă performanţa lor specifică. Dar un lucru iese mereu la suprafaţă: toţi ştiu care sunt nevoile ţării, toţi luptă, oratoric, pentru oblojirea, propăşirea şi apărarea ei. Dacă te uiţi de aproape, dai peste tot soiul de deghizamente stângace ale neantului: ingineraşi reciclaţi, publicişti paranoici şi triviali, actori scăpătaţi, jurişti de provincie sau, pur şi simplu, activişti fără chip, campioni ai «angajamentelor» de rutină şi ai locului comun. Dar, în toate aceste forme ale lui, neantul vorbeşte. Despre ce? Despre patrie. Cu cât oratorul e mai lipsit de contur, cu atât mai des îl vedem identificându-se cu înseşi conturele ţării şi ale «poporului». «Interesul naţional» devine erzaţul cel mai comod al oricărei motivaţii autentice, al oricărui argument. Şi nu e vorba întotdeauna de puşlamale care trişează, de demagogi fără scrupule. Uneori, ai impresia că oratorul crede sincer în propria sa îngrijorare. Dacă îl iei repede, nu înţelege ce ai cu el. El doreşte dezinteresat binele neamului. Nu e direct rău; e doar smintit: îşi închipuie că ştie care este binele acesta şi că e chemat să-l administreze. Contemplu, de mai mulţi ani, manifestările unei doamne din Parlamentul ţării, care nu pierde nici o ocazie să ne dădăcească. Ea înţelege să-şi încheie cariera de actriţă jucând rolul femeii de nădejde, care se ocupă de trebile ţării şi, mai ales, de trebile culturale. Şi-a compus un ton de dirigintă inflexibilă, de institutoare sobră, dintre cele care terorizează câte un internat sau câte o şcoală de fete. Are opinii principiale, idei luminoase, indicaţii înţelepte. Dar ceva nu e în regulă. Nu poţi să nu întrebi în numele cărei autorităţi vorbeşte doamna aceasta. A fost ea măcar o mare actriţă? O Aura Buzescu, o Maria Filotti, o Bulandra? A scris vreo capodoperă? S-a ilustrat vreodată ca mare profet sau animator, sau avocat credibil al culturii româneşti? Care sunt isprăvile dumisale intelectuale? Ce lasă în urmă, dincolo de mica ei carieră politică, datorită căreia a ieşit din anonimatul unei prestaţii culturale modeste pentru a intra în anonimatul unei liste electorale? Pe scurt, nu i-ar şedea mai bine să stea la locul dumisale şi să ne scutească de platitudinile ţanţoşe ale mediocrei dumisale gândiri? Ei bine, nu! Doamna deputat are insomnii din cauza culturii naţionale, pe care e hotărâtă să o slujească neobosit, indiferent dacă i-o cerem sau nu. Când îţi lipseşte vocaţia, trebuie să-ţi inventezi o misiune. De altfel, interesul naţional nu e numai marota parlamentarilor sau a guvernanţilor. Sunt şi ei în Opoziţia neparlamentară, mari apostoli şi apostoliţe ale lui. E plină ţara de oameni-simbol, de întrupări garantate ale «interesului naţional» al neamului nevoiaş, căruia trebuie să-i facem şi să-i dregem..." (Andrei Pleşu, *Dilema*, martie 1995).

Organizându-şi ideile de la particular la general, autorul merge pe firul gândirii, care îl conduce, treptat, la abstractizare şi generalizare. La rândul lui, cititorul are şansa de a ajunge singur la propria generalizare (aceeaşi cu sau diferită de a autorului).

xemplu

„Mă tulbură steaua care clipeşte colo, între doi cireşi, la o palmă mai sus de orizont. E lunguiaţă ca un ochi şi bate-n safir, în zmarald, în rubin, în argint. Mi-am luat privirea de la ea şi am vorbit cu câinele meu, slobod către miezul-nopţii, puternic în măsele şi labe, ciulit de o harmonică suspinată în depărtare.

Steaua s-a deplasat de două ori către dreapta, mergând împotriva mişcării verticale a bolţii. E ca o candelă de vapor, plutind fără să se înalţe. Au trecut două vieţi mijlocii de când mă turbură la fel, de câte ori o zăresc în acelaşi loc, pornind către răsărit, unde o prinde şi o îneacă dimineaţa.

Aceeaşi întrebare primitivă rămâne constant.

Nici o lectură, nici o credinţă, nici o chibzuinţă n-au putut să o corecteze, şi rămâi fără speranţă. Îţi isprăveşti zilele fără să lămureşti nimic, şi steaua continuă, indiferentă, să lucească între doi cireşi, în faţa cărora, poate că pe aceleaşi scaune, de vor gândi alţii la ea, mai tineri şi tot atât de uimiţi şi de turburaţi ca noi" (T. Arghezi, „Steaua lungă", în *Poeme în proză*, Editura Minerva, Bucureşti, 1985).

Acest tip de organizare textuală se întrepătrunde cu mecanismele producerii şi receptării textului. De ce? Pentru că întregul proces de scriere a unui text se bazează pe operaţii succesive de generalizare şi

particularizare ; întregul proces de lectură presupune pendulare între memoria de lungă durată (reţinând informaţia generalizată) şi memoria de scurtă durată (reţinând informaţia punctuală, particularul).

1.2.3. *Cunoscut (informaţie veche) – necunoscut (informaţie nouă)*

Ne raportăm la lume parcurgând drumul dinspre ceea ce ştim pentru a asimila ceea ce nu ştim. Bazându-ne pe informaţia veche, punem întrebări pentru a obţine informaţie nouă. Propoziţiile şi frazele pe care le rostim sunt şi ele organizate, de obicei, după acelaşi criteriu : informaţia veche la stânga, informaţia nouă la dreapta. De exemplu : M-am întâlnit cu Cătălin. Cătălin (= informaţie veche, dată în propoziţia anterioară) era cu prietena lui, Cătălina (= informaţie nouă). Cătălina (= informaţie veche, dată în propoziţia anterioară) este studentă la Facultatea de Litere (informaţie nouă). Cunoaşterea înseamnă tocmai integrarea de noi date într-un sistem deja existent. De aceea, organizarea textului după acest principiu reflectă drumul parcurs de gândirea autorului, reliefând, de fiecare dată, elementul inedit. Acest proces oferă cititorului soluţia comodă, îndelung exersată, deci recunoscută, de a afla lucruri noi. Cititorul descoperă modul în care autorul însuşi a recombinat elementele cunoscute pentru a genera noutate.

xemplu

„*Gălăgie în lumea tăcerii*

Multă vreme s-a crezut că locuitorii apelor nu scot nici un sunet. De aici şi zicala «mut ca un peşte». În timpul ultimului război mondial însă, făcându-se înregistrări speciale în mare, a fost descoperit faptul că în lumea subacvatică este o zarvă infernală. «Vinovaţi» de acest lucru se făceau tocmai timizii peşti, care sunt în realitate extrem de vorbăreţi. Nu-i putem auzi pentru simplul motiv că «discută» pe altă frecvenţă. De altfel, este explicabilă gălăgia din adâncuri, de vreme ce în lume există cam 22.000 de specii de peşti. [...]" (*Viva*, 1999).

1.2.4. *Simplu – complex / complex – simplu*

Organizarea ideilor de la simplu la complex se bazează pe ghidarea textului spre un mod de receptare în care o etapă cognitivă o include pe cea imediat precedentă. Autorul prezintă informaţia astfel încât cititorul să

poată procesa o singură informaţie nouă în fiecare etapă. Complexitatea sarcinilor cognitive creşte o dată cu adăugarea unui element nou, dar cititorul se bazează, de fiecare dată, pe acumulările anterioare ; fiecare etapă este complexă în raport cu cea precedentă şi simplă în raport cu cea care urmează. Astfel, autorul verifică articularea raţionamentelor sale, iar cititorul poate urmări raţionamentul fără a trebui să refacă singur nici o etapă. Informaţia se acumulează într-un ritm constant, fără salturi logice, iar raţionamentul este asimilat uşor.

xemplu

„Democraţia

Cuvântul «democraţie» provine din limba elină, în care, textual, înseamnă puterea poporului. Atunci când menţionăm sensul etimologic al acestui cuvânt pot să apară următoarele întrebări: ce este poporul şi cum poate el să exercite puterea. În Grecia antică democraţia însemna puterea cetăţenilor şi nu-i cuprindea pe sclavi. Când vorbim despre democraţie, trebuie să indicăm subiectul care exercită puterea, subiectul drepturilor democratice. În democraţia nobiliară poloneză dinaintea împărţirii Poloniei, drepturile democratice, ca participarea în seimuri şi diete, dreptul de a alege regele, constituiau apanajul nobilimii. Până nu de mult, în multe ţări europene, femeile nu aveau drept de vot, democraţia fiind o democraţie a bărbaţilor, comunitatea politică şi civică cuprinzându-i numai pe ei. Când în ţările guvernate de partide comuniste se vorbeşte despre o democraţie internă de partid se are în vedere democraţia care i-ar îngloba pe membrii de partid. Aşadar, oricine vorbeşte despre democraţia internă de partid şi nu cere egalitatea în drepturi între partidul comunist şi celelalte organizaţii preconizează limitarea democraţiei numai la un grup organizat, cantonarea acesteia în cadrul unui singur partid politic. Este însă o altă chestiune dacă şi în ce măsură e posibilă democraţia în interiorul partidelor comuniste fără schimbarea fundamentală a particularităţilor organizatorice ale acestor partide, fără schimbări radicale, încât aceste partide să înceteze a mai fi partide comuniste în sensul de până acum al acestui cuvânt.

Democraţia reprezintă deci apanajul colectivităţii; spunem că o anumită colectivitate este guvernată în mod democratic. De obicei este vorba aici de o colectivitate statală, aşadar de modalităţile de a guverna în stat. Dar putem să vorbim şi despre democraţie în cadrul unui partid politic, al asociaţiilor fără caracter politic, al sindicatelor, al întreprinderilor. Cum să definim democraţia pentru a fi cât mai aproape de sensul etimologic al termenului şi pentru a nu ne abate totodată de la semnificaţiile pe care cuvântul democraţie le-a căpătat cu timpul?" (Jakub Karpiñski, *A.B.C.-ul democraţiei*, Humanitas, Bucureşti, 1993).

Organizând textul de la complex la simplu, autorul porneşte de la o aserţiune complexă pe care o descompune în părţile ei componente ;

astfel, îl face pe cititor să înţeleagă fiecare element care articulează întregul, să înţeleagă relaţia dintre părţi, pentru a constata inedituł îmbinării elementelor şi a părţilor. Este un tip de ordonare a informaţiei în care fiecare element al întregului este pe rând focalizat pentru clarificare; întregul, la început neclar, se luminează treptat, o dată cu focalizarea fiecăreia dintre componentele sale. Este o provocare adresată cititorului, solicitat să proiecteze propriile intuiţii asupra întregului pentru a le verifica în fiecare etapă, pe măsură ce aşteptările i se confirmă sau i se infirmă.

Exemplu

„Definiţia genealogică a limbii române

Profesorul meu Alexandru Rosetti îşi deschide cunoscuta istorie a limbii române prin ceea ce se numeşte de obicei definiţia genealogică a limbii române:

«Limba română este limba latină vorbită în mod neîntrerupt în partea orientală a Imperiului Roman, cuprinzând provinciile dunărene romanizate (Dacia, Panonia de sud, Dardania, Moesia superioară şi inferioară), din momentul pătrunderii limbii latine în aceste provincii şi până în zilele noastre».

Cu alte cuvinte, limba română este, la fel ca celelalte nouă limbi surori (sardă, italiană, retoromană, franceză, occitană, catalană, spaniolă, portugheză; dalmata a dispărut în secolul trecut prin moartea ultimului vorbitor), o limbă romanică (sau neolatină). La fel ca limbile romanice menţionate, ea continuă structura limbii latine, dar, evident, cu multe schimbări, în urma evoluţiei fireşti la care e supusă orice limbă în dezvoltarea ei. De aceea, limba română de azi se deosebeşte aşa de mult de latină. «Limba română de azi e însăşi limba latină, la anul 1939 – scria Puşcariu în Limba română, *I, p. 183 (apărută în 1940) –, cu modificările ivite în cursul veacurilor, precum pielea de pe corpul nostru este tot pielea cu care ne-am născut, cu aceeaşi culoare şi cu aceleaşi semne şi aluniţe, ca şi în pruncie, deşi toate celulele ei s-au împrospătat în curgerea timpului»*" (Marius Sala, *De la latină la română*, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1998).

1.2.5. *Pro şi contra*

Această tehnică este specifică textelor de tip argumentativ, în care autorul evaluează situaţia din punctul său de vedere pentru a prezenta argumente pentru sau împotrivă.

Exemplu

„Cine are nevoie de o lege a presei?

Proiectul legii presei care a fost dat publicităţii a stârnit numeroase comentarii. Cu unele excepţii, comentatorii au considerat necesară o astfel de lege, care s-o înlocuiască pe cea din trecut, încă (teoretic) în vigoare. S-au făcut destule obiecţii de amănunt proiectului, însă sentimentul general este acela că trebuie să se pună capăt, printr-un efort legislativ, actualei debandade în presă. [...]

După opinia mea însă, tocmai gravitatea situaţiei din presă ar trebui să ne pună în gardă contra unei opţiuni pripite. O lege a presei trebuie discutată pe îndelete, cu tact şi nu sub imperiul iritărilor de moment. Şi, ca să-mi spun gândul până la capăt, eu nu cred că o astfel de lege este absolut necesară. [...]

Calomniile, atacurile la persoană, denunţurile, vulgaritatea limbajului şi altele asemenea sunt de netăgăduit, din păcate, şi au ajuns să ne exaspereze. Ele sunt efectul, pe de o parte, al tensiunilor sociale şi politice din societatea românească, iar pe de alta al libertăţii de opinie care, rod al democraţiei, se întoarce uneori împotriva ei. Presa comunistă fiind total reglată, opinia nu putea fi decât strict controlată, atât aceea convenabilă regimului, cât şi aceea neconvenabilă. [...] După Revoluţie însă, oricine poate scrie public orice. [...]

Să observăm doar două dintre aceste urmări, opuse, dar semnificative în egală măsură. Una este că puţini mai cred în presă. Criza de credibilitate este evidentă. [...] A doua urmare este că aceloraşi ziare (şi mai ales TVR) li se acordă în alte privinţe un credit la fel de nemotivat. Există cititori care s-au lăsat convinşi că anumite personalităţi sunt compromise numai fiindcă au citit în ziare despre ele tot soiul de afirmaţii. Absenţa probelor nu e de natură să le schimbe convingerea. [...]

Şi în aceste condiţii, cum să nu se dorească o lege a presei, capabilă a pune ordine într-un domeniu atât de sensibil şi de important? Proiectul recent, redactat de un grup de jurişti, este, din păcate, nesatisfăcător. El reia în câteva privinţe (s-a observat) cea mai restrictivă lege ceauşistă a presei (legea 3 din 1974). Pare mai preocupat de protecţia aşa-ziselor secrete de stat decât de aceea a persoanelor. [...]

Proiectul actual sprijină absurda idee. Ca să scrii despre armată trebuie să ceri aprobarea biroului de presă de pe lângă Consiliul Militar Superior. Despre Poliţie n-ai voie să comunici decât ştiri provenite de la inspectorate. Şi aşa mai departe. Nu se spune însă nimic despre dreptul meu de simplu cetăţean de a nu fi terfelit într-o publicaţie. În altă ordine de idei, proiectul nu prevede nimic la capitolul accesului liber la informaţie, deşi prevede câteva restricţii care echivalează cu o cenzură. [...]

Nu este însă de vină doar proiectul legii presei: însăşi ideea unei astfel de legi mi se pare a proveni dintr-o concepţie totalitară. Majoritatea ţărilor democratice nu au o lege specială a presei. Rolul unei astfel de legi este în aceste ţări preluat cu uşurinţă de Constituţie şi de Codul Penal. [...]

O lege a presei alimentează mai degrabă cenzura decât libertatea de opinie. Încă şi mai important este ca, în loc să militām pentru o lege, să ne batem pentru impunerea – treptată, şi nu prin măsuri punitive – a unui ***cod de onoare al presei****. El ar cuprinde câteva obligaţii moral-profesionale, unanim acceptabile. Un ziarist care minte ori un ziar care calomniază s-ar exclude singure din breaslă în virtutea codului. Ar funcţiona anumite criterii de deontologie. [...] O presă civilizată este aceea în care simpla denunţare a încălcării onoarei de ziarist ar trece drept o ruşine mai mare decât orice pedeapsă"* (Nicolae Manolescu, *Dreptul la normalitate: discursul politic şi realitatea*, Editura Litera, Bucureşti, 1991).

Pentru a asigura echilibrul textului, e bine ca autorul să facă întâi o listă de argumente din fiecare clasă, pentru a le dezvolta ulterior în cadrul textului.

Există două modalităţi fundamentale de organizare a textului după această schemă:

a) întâi prezentarea argumentelor pro, apoi prezentarea argumentelor contra:

PRO

____

____

____

____

CONTRA

____

____

____

b) prezentarea unui aspect al problemei cu argumente pro şi contra; prezentarea altui aspect al problemei cu argumente pro şi contra ş.a.m.d.:

aspectul 1: argumente pro ______________________
argumente contra ______________________
aspectul 2: argumente pro ______________________
argumente contra ______________________
aspectul 3: argumente pro ______________________
argumente contra ______________________

Indiferent pentru care dintre cele două scheme optaţi, este nevoie să stabiliţi o legătură între aspecte şi argumente, pentru a asigura unitatea textului.

1.2.6. *Întrebările jurnalistului*

Ideile dintr-un text pot fi ordonate având în vedere „întrebările jurnalistului": cine? cui? ce? unde? când? cum? din ce cauză? cu ce scop? Organizând textul în felul acesta, vom răspunde unui număr mare de întrebări pe care cititorul însuşi şi le pune în legătură cu un subiect.

xemplu

„DOCUMENTAR
FRANJO TUDJMAN PE ULTIMUL DRUM

Trecutul
CINE a fost Tudjman

Un om care a cedat, după trei ani, suferinţelor cancerului stomacal. Un şef de stat desemnat de Parlament în 1990, ales prin scrutin general în 1992 şi reales în 1997. Născut pe 14 mai 1922, la patru ani după ce sârbii, croaţii şi slovenii s-au unit sub numele de Iugoslavia, Franjo Tudjman a supravieţuit cu opt ani destrămării statului în care crescuse, făcând dintr-o parte a lui fief-ul său propriu – Croaţia independentă. [...]

Războaiele
CÂND a făcut istorie

Dintre fondatorii Uniunii Democratice Croate (HDZ), Franjo Tudjman s-a impus încă din 1990, când Parlamentul de la Zagreb l-a ales preşedinte al republicii încă membră a federaţiei iugoslave. La 25 iunie 1991, a proclamat independenţa Croaţiei. Preţul plătit – 20.000 de morţi pentru victoria în confruntarea directă cu Belgradul. În 1992, Croaţia a devenit membră a ONU. [...]

...numai de bine?
CE se spune?

«Inima mare a preşedintelui Franjo Tudjman a încetat să bată», a rostit liderul Parlamentului Croaţiei, Vlatko Pavletici, într-o apariţie la televiziunea de stat, aproape de miezul nopţii de vineri spre sâmbătă. [...]

Abia duminică, liderii europeni au revenit de la preocupările legate de summit-ul de la Helsinki şi au început să trimită mesaje de condoleanţe, alături de şefi de stat, personalităţi şi organizaţii din lumea întreagă, nici unul din marile nume nelipsind de pe listă. Cuvintele de circumstanţă sunt urmate, în unele cazuri, de aluzii la regimul autocratic al celui decedat: «Sperăm ca alegerile care vor urma să deschidă Croaţiei calea către un stat democratic» (Javier Solana, reprezentant al UE pentru politica externă). [...]

Moştenirea
ÎNCOTRO se îndreaptă Croaţia

[...] La 3 ianuarie, sunt deja programate alegerile legislative generale. Comentariile presei internaţionale pe tema viitorului ţării însumează deja hectare de hârtie. [...] Aşadar, Croaţia are de ales între continuarea liniei naţionaliste a lui Tudjman sau deschiderea reală către Europa şi către valorile democraţiei. [...]

Date generale
CUM arată prezentul?

Între Marea Adriatică, Slovenia, Ungaria, Bosnia-Herţegovina şi Federaţia Iugoslavă, cei 56.538 kmp ai teritoriului corespund Croaţiei «istorice», iar «de o Croaţie Mare, ca şi de o Serbie Mare, nici nu poate fi vorba în Europa», cum spunea încă din 1998 Robin Cook, ministru de externe al Marii Britanii. Cele 4,8 milioane de locuitori, dintre care mai bine de trei sferturi sunt catolici, se confruntă încă din 1995 cu o datorie externă de 3,6 miliarde de dolari. [...] Anul trecut creşterea economică a fost de aproape 5%. Turismul asigură venituri substanţiale. Totul depinde, până la urmă, de viitorul guvern, care va trebui să relanseze afacerile, o dată cu democraţia" (*Curentul*, decembrie 1999).

1.3. Alte posibilităţi

1.3.1. *Ordinea importanţei*

Atunci când autorul doreşte să impună în atenţia cititorului unele elemente mai degrabă decât altele, când vrea să realizeze o ierarhizare a faptelor prezentate, el poate ordona datele dinspre cele mai importante spre cele mai puţin importante în economia textului ; cele mai importante fiind primele prezentate, se vor impune cu precădere atenţiei cititorului.

Dimensiunile paragrafelor pot reflecta această ierarhizare : ideile mai importante pot fi prezentate în paragrafe mai lungi, în timp ce ideile secundare vor ocupa un spaţiu mai restrâns.

Această ierarhie este subiectivă, rezultatul percepţiei subiective a autorului ; s-ar putea ca cititorul să nu o accepte. De aceea, uneori este nevoie de argumente în favoarea respectivei ordonări a materialului.

xemplu

*„**224. Obiecte necesare în alimentaţia artificială.** Pentru alimentaţia artificială a sugarului îngrijit în familie sunt necesare:*

– Biberoane. Se cumpără de la început 8-10 biberoane. Se procură mai multe, deoarece se sparg destul de repede în timpul manipulării şi fierberii.

Zilnic se utilizează 5-8 biberoane (5 pentru lapte, 1 pentru ceai, 1 pentru sucul de fructe, 1 pentru lichidul de diluţie).

Despre biberon vezi şi punctul 225.

– Tetina. Este nevoie de 10-12 tetine. Câteva tetine în plus sunt absolut necesare, căci o parte se distrug chiar de la perforare, iar altele devin temporar inutilizabile, când cad pe jos în timpul fixării pe biberon. Chiar de la început se vor perfora 3 tetine; pentru prima dată, această operaţie se va face în prezenţa şi cu sprijinul asistentei de ocrotire (vezi punctul 227).

– Un vas emailat, cu capacitatea de 2-3 l, în care se încălzesc biberoanele.

– 2-3 vase emailate mai mici, pentru păstrarea linguriţei, pregătirea diluţiei laptelui etc.

– O perie pentru spălarea biberoanelor.

– O pâlnie pentru turnarea laptelui în biberoane.

– O sită deasă.

– 1-3 linguriţe (una cu coadă lungă pentru folosirea la amestec, iar altele mai mici pentru măsurarea zahărului şi siropului)" (Emil Căpraru, Herta Căpraru, *Mama şi copilul*, Editura Medicală, Bucureşti, 1978).

1.3.2. *Ordinea alfabetică*

Este o ordine formală, la care se recurge atunci când nici un alt criteriu nu se impune ca relevant în organizarea textului. Ordinea alfabetică este specifică unor tipuri particulare de texte : dicţionare, indici (de cuvinte, de materii, de autori), glosare de termeni etc.

xemplu

Ordinea alfabetică a ţărilor e combinată cu ordinea alfabetică a participanţilor.

„POEŢI FĂRĂ FRONTIERE

Fundaţia Culturală Română a organizat la Sibiu, în perioada 7-12 octombrie, a treia ediţie a Festivalului Internaţional de Poezie a Lumii Latine, «Ars Amandi». [...] La mesele rotunde şi la serile de poezie care s-au desfăşurat la biblioteca «Astra», la Universitatea din Sibiu şi la Muzeul Bruckenthal au participat: Olavo de Carvalho, Atico Vilas-Boas da Mota (Brazilia), Wladimir Pesantes (Ecuador), Guy Goffette (Franţa), Georges Castera, Louis-Philippe Dalembert (Haiti), Gabriele Frasca (Italia), Coral Bracho, Antonio Deltoro (Mexic), Mircea V. Ciobanu (Moldova), Fernando Pinto do Amaral, Paulo Teixiera (Portugalia), Francisco J. Diaz de Castro, Almudena Guzman (Spania), Horia Bădescu, Annie Bentoiu, Andrei Bodiu, Romulus Bucur, Gabriel Chifu, Aura Christi, Mircea Dinescu, Monica Grigorescu, Cristina Hăulică, Andrei Ionescu, Ioana Ieronim, Alexandru Muşina, Iustin Panţa, Adrian Popescu, Lucian Vasiliu" (*Vineri*, noiembrie 1999).

2. TEHNICI DE DEZVOLTARE A IDEILOR

2.1. Definiția

A defini înseamnă a specifica accepția dată unui termen, unui concept, a circumscrie obiectul. Definiția conține caracterizarea succintă a unui obiect.

Definițiile pot fi formulate în diverse feluri:

a) specificând genul proxim și diferența specifică;
b) enumerând trăsăturile distinctive, rezultate în urma unor opoziții stabilite cu alte elemente din sistem;
c) prezentând sinonime, adică termeni pe care cititorii îi pot înțelege mai ușor;
d) dând etimologia cuvântului, adică explicând originea lui;
e) dând exemple de obiecte la care se aplică definiția respectivă;
f) precizând ceea ce nu este obiectul respectiv (definiții negative).

Forma definiției este impusă din interior de particularitățile obiectului definit, dar, în anumite limite, poate face și obiectul alegerii autorului, în funcție de scopul textului și de publicul căruia i se adresează.

xemplu

Iată în continuare un text construit sub forma unor definiții:

„DICȚIONAR MORBID

[...] Cocaina – este unul din alcaloizii extrași din frunzele de coca, arbust ce crește pe versantul estic al Anzilor, în special în Peru și Bolivia. Este un anestezic local și stimulent. Cocaina se prezintă sub forma unei pudre cristaline, pufoase, de culoare albă. Se inhalează nazal, se prizează și se injectează intravenos. Ca efecte principale ale consumului: inhibare emoțională, stări de nervozitate, mucoasă nazală sângerândă (cu diverse leziuni), secreții nazale permanente, pierderea apetitului și a greutății.

Cannabisul – expresia «plantă de cannabis» caracterizează toate plantele gen cânepă. Se fumează în țigări sau pipă, uneori amestecată cu tutun. Are miros caracteristic de iarbă. Utilizatorii devin vorbăreți. Cannabisul se prezintă sub formă de marijuana, hașiș și ulei de hașiș.

Crack-ul – se obține prin încălzirea cocainei pulbere, la care se adaugă amoniac sau bicarbonat de sodiu. Se prezintă sub forma unor pietricele de culoare alb-gălbuie, bej sau brună. Este un produs care se fumează respirându-se fumul de combustie.

Dependența fizică – stare adaptivă caracterizată prin apariția tulburărilor fizice intense atunci când administrarea drogului este suspendată sau acțiunea sa este contracarată de un antidot specific" (*Unica*, 1999).

2.2. Detalierea și exemplificarea

Pentru a prezenta credibilitate în ochii cititorilor, autorul trebuie să-și sprijine ideile pe detalii semnificative și pe exemplificări. Simpla afirmare a unei idei, fără a aduce elemente suplimentare care să o valideze, frustrează așteptările. Indiferent de modul în care sunt aranjate (cronologic, în gradare ascendentă etc.), exemplele și detaliile trebuie să fie semnificative în raport cu ideea pe care o dezvoltă.

Există două tehnici fundamentale de exemplificare:

- tehnica exemplelor multe și scurte: autorul își susține ideea exemplificând-o cu mai multe situații, aducând, prin fiecare în parte, un nou argument în favoarea ipotezei sale sau întărind-o prin acumulare;
- tehnica exemplului dezvoltat, în care autorul se oprește la un singur exemplu, considerat semnificativ, pe care îl discută din perspectiva ipotezei formulate, analizând în detaliu situația prezentată.

Exemplele îl ajută pe cititor să înțeleagă idei abstracte, cu grad mare de generalitate. Îi captează atenția, i-o menține vie, clarifică ideile, personalizează, umanizează textul, accentuează aspectele importante, îi lasă cititorului timp să „digere" informația.

Scurte sau dezvoltate, factuale sau ipotetice, pentru a fi eficiente, exemplele trebuie să îndeplinească următoarele condiții: să fie relevante în context, reprezentative pentru faptul pe care îl exemplifică, plauzibile, ancorate în realitate (să dea indicații precise asupra locului, numelor, datelor), evitând aproximările.

xemplu

„Trecerea la ora de iarnă a readus în atenţie

BALAMUCUL FUSELOR ORARE

Canada, care, ca multe alte state, a «dat» duminică ceasul înapoi, trecând la orarul de iarnă, întâmpină dificultăţi speciale în anumite regiuni ale ţării, unde se înregistrează anomalii «de timp» cu totul şi cu totul speciale. Canada este împărţită în zece zone orare, de la Terra Nova şi până la Vancouver înregistrându-se variaţii de la 2.30 până la 7 ore faţă de ora GMT. [...] Astfel, în regiunea Saskatchewan, ora nu se schimbă niciodată, astfel încât aici se înregistrează ciudata situaţie că vara regiunea are acelaşi orar cu zona Alberta, iar iarna cu cel din Manitoba. [...]

Cam la fel stau lucrurile şi în Columbia Britanică. Comunităţi din Ontario preferă să-şi stabilească ora în funcţie de localitatea cu care au cele mai strânse relaţii, iar localităţile din Québec «trăiesc în ritmul» provinciei de apartenenţă. În regiunea Nunavut, creată la data de 1 noiembrie, situaţia este cu mult mai dramatică, confuzia fiind cu adevărat generală. Deşi regiunea a fost împărţită iniţial în trei zone orare distincte, autorităţile locale au hotărât, începând din această duminică, să adopte o oră unică, pentru a favoriza schimburile în regiune. Capitala provinciei, Iqaluit, a protestat, dar, deşi a promis să nu respecte prevederea, a sfârşit prin a se supune, astfel încât duminică localnicii s-au văzut nevoiţi să-şi dea ceasurile cu două ore în urmă” (*Evenimentul zilei*, octombrie 1999).

2.3. Comparaţia şi contrastul

A compara înseamnă a releva asemănările şi deosebirile dintre obiecte. Pentru a realiza o comparaţie este nevoie de o bază comună, asigurată de existenţa unui criteriu folosit consecvent pe parcursul comparaţiei.

xemplu

„GRAFOLOGIA

PARALELĂ ÎNTRE SCRIEREA LUI TITU MAIORESCU ŞI A LUI M. EMINESCU

Desigur, ne-am aştepta ca scrierea lui Maiorescu, omul olimpic, ordonat, să fie regulată, geometrică, iar a lui Eminescu, poet, dezordonată, repezită. Totuşi, scrierea lui Eminescu este grăunţoasă, corect citeaţă şi la întâia vedere ai crede că ai de-a face cu un banal impiegat. Numai ochiul experimentat îi dezvăluie caracterul excepţional. E de remarcat că Tudor Arghezi are o scriere tot atât de corectă. Poetul este dezordonat numai pentru vulg; de fapt, el e un om al ordinii, al formei. Departe de a avea în scris rotunzimea caligrafilor, semn de facilitate şi platitudine, Eminescu are un condei atent, care iubeşte curăţenia paginii. Literele se aşează pe filă ca furnicile în marginea unei bucăţi de zahăr. Se vede că scriitorul simte plăcere, nu să scrie, ci să culce curat pe filă poezia sa. Dimpotrivă, Titu Maiorescu are o scriere lăbărţată, deşi armonioasă, distinsă, cu litere mari, cu rânduri care depăşesc marginile îngăduite, cu orizontul oscilant. E scrierea omului politic, iubitor de putere şi învăţat cu ea încă de tânăr. Temperamentul lui Maiorescu e al unui om lesne deprimabil, care nu poate trăi cu satisfacţiile vieţii intelectuale. Şi Eminescu, şi Maiorescu sunt însă oameni sinceri, fără îngâmfare, convinşi numai de importanţa lor. Îngâmfaţii au în scris, dimpotrivă, toate aspectele modestiei, dar exagerate” (G. Călinescu, *Oglinda constelată*, Editura Saeculum, Bucureşti, 1990).

Există două moduri de realizare a unei comparaţii:

a) prezentarea succesivă a trăsăturilor specifice unui obiect, apoi ale celuilalt, ale următorului şi aşa mai departe. O astfel de comparaţie este de tip cumulativ şi are atâtea părţi câte obiecte comparate; fiecare parte se referă la un obiect. Spaţiile acordate părţilor trebuie să fie aproximativ egale, iar ordinea în care sunt prezentate ideile în fiecare parte trebuie să fie aceeaşi. Pentru a nu face din comparaţie texte independente puse cap la cap este nevoie de o legătură între părţi.

A	B	C	D	E
—	—	—	—	—
—	—	—	—	—
—	—	—	—	—
—	—	—	—	—

b) prezentarea în paralel a modului în care se manifestă o trăsătură la fiecare dintre obiectele comparate, relevând întâi elementele de asemănare, apoi deosebirile. Aceasta este o comparaţie de tip alternativ, în care aceeaşi proprietate trebuie prezentată în cadrul aceluiaşi paragraf, iar între paragrafe trebuie păstrat un echilibru în ceea ce priveşte lungimea şi complexitatea. Comparaţia este astfel întărită cu fiecare nou paragraf.

proprietatea A: - asemănări: obiectul 1, obiectul 2, obiectul 3, obiectul 4
- deosebiri sistematice între obiectele 1, 2, 3, 4

proprietatea B: - asemănări: obiectul 1, obiectul 2, obiectul 3, obiectul 4
- deosebiri sistematice între obiectele 1, 2, 3, 4

proprietatea C: - asemănări: obiectul 1, obiectul 2, obiectul 3, obiectul 4
- deosebiri sistematice între obiectele 1, 2, 3, 4

Analizând şi evaluând sistematic două (sau mai multe) obiecte, comparaţia poate insista asupra asemănărilor sau asupra deosebirilor.

Pentru a avea finalitate, o comparaţie trebuie să ajungă la una dintre următoarele concluzii :

- două (sau mai multe) obiecte aparent asemănătoare diferă în mod fundamental ;
- două (sau mai multe) obiecte aparent diferite sunt fundamental asemănătoare ;
- două (sau mai multe) obiecte, deşi comparabile (deci asemănătoare), nu sunt la fel într-una sau în mai multe privinţe.

Între diversele părţi ale comparaţiei trebuie să existe tranziţii lente asigurate prin legături logice ; altfel, comparaţiile succesive devin abrupte.

2.4. Analogia

Analogia constă în compararea unui element mai puţin familiar cu altul, din altă clasă, mai cunoscut şi, prin aceasta, mai accesibil percepţiei şi gândirii. Analogia dintre două obiecte sau fenomene se poate face privind o singură însuşire sau un ansamblu de trăsături ; analogia trebuie făcută cu grijă pentru a nu extinde trăsăturile unui element asupra unui obiect în întregul său. Pentru a fi credibilă, analogia nu trebuie să fie forţată, exagerată. Cu onestitate, autorul trebuie să atragă atenţia asupra faptului că este vorba de o asemănare în câteva puncte, şi nu de o identitate, pentru a nu induce publicul în eroare. Există analogie literală, în care sunt asociate obiecte din aceeaşi categorie, şi analogie figurativă, în care sunt asociate obiecte din domenii diferite.

xemplu

„Tranziţie şi bragă

Una dintre bucuriile copilăriei mele era paharul cu bragă de patruzeci de bani. Când economiseam mai cu spor, puteam aspira la o eugenie, care costa şaptezeci şi cinci de bani. Dar şi atunci mă întrebam dacă nu e preferabil să fac rost de încă cinci bani ca să-mi iau două pahare cu bragă. Aspectul oarecum suspect al băuturii mele preferate nu mă impresiona: percepeam, fireşte, culoarea şi consistenţa ei vag noroioase, discreta ei mireasmă de borhot, urma prăfoasă care rămânea pe fundul paharului. [...]

Încet-încet, braga a dispărut. A fost înlocuită de câteva lamentabile artefacte, de la tropicalul Cico la indescifrabilele Frucade, Rocola sau Quick. [...]

După Revoluţie, am sperat ca braga să reapară. La urma urmei, ea valorifica o materie primă nepretenţioasă şi o «manoperă» simplisimă. În plus, era, ca să zicem aşa, o băutură «tradiţională». Ieftin şi autohton! Ce poate fi mai rentabil? Ei bine, braga n-a reapărut. Acum câteva zile, am trecut prin Buşteni în căutarea doamnei Bairamovici. Am găsit în spaţiul bragageriei un chioşc «modernizat» cu cea mai banală ofertă «de tranziţie» : ţigări, băuturi, bomboane. Iar în locul doamnei Bairamovici un tânăr care mi-a explicat că s-a renunţat la bragă pentru că nu se mai poate procura materia primă necesară. Iată, într-adevăr, un serios motiv de nostalgie. [...]

«Motivele» crizei trebuie căutate, cred, în altă parte. Nu lipsa materiei prime e problema, ci, vorba Opoziţiei, lipsa voinţei politice de a produce bragă! Mai întâi, «electoratul» însuşi nu vrea bragă cu destulă intensitate. Altele are el acum în sufletul lui! Şi, oricum, nu poate admite că s-a făcut revoluţie ca să ne întoarcem la o asemenea licoare vulgară. Am făcut revoluţie pentru progres, pentru integrare europeană, pentru capitalism. Aşadar, pentru valori care n-au nimic comun cu braga. [...]

În altă ordine de idei, nu pricep cum există indivizi care au nostalgia lui Ceauşescu şi nu există nimeni care să aibă nostalgia bragageriilor. Tranziţia e, fără îndoială, o perioadă a nostalgiilor prost orientate. Şi, în orice caz, e un fel de bragă pe dos. Braga arăta neatrăgător, dar la gust era bună. Tranziţia are un ambalaj plin de promisiuni, dar lasă un gust acru, de şampanie răsuflată" (Andrei Pleşu, *Dilema*, august 1995).

2.5. Clasificarea

Pentru indivizi, clasificarea este un mod curent de a cunoaşte lumea înconjurătoare, de a ordona şi de a reduce complexitatea obiectelor şi fenomenelor la clase esenţiale, uşor de reţinut. A clasifica înseamnă a scoate gândirea de sub tirania unicităţii, punând în evidenţă relativismul din orice operaţie cognitivă şi din organizarea sistemelor. A clasifica înseamnă a organiza în grupe şi categorii de informaţie, în funcţie de anumite criterii, aplicate într-o anumită ordine. Pentru a fi uşor reţinute, e bine ca autorul să ierarhizeze informaţia pentru a identifica maximum 5 clase (posibil cu subdiviziuni).

Efectuarea unei clasificări presupune două etape :

a) analiza : autorul analizează fiecare element ce urmează a fi clasificat, identificând trăsăturile distinctive, apoi observă rezultatele analizei pentru a extrage asemănările dintre elemente ;
b) sinteza : autorul realizează clasificarea introducând un criteriu consecvent în baza căruia se grupează elementele cu aceeaşi particularitate.

O clasificare bună este consecventă, completă, semnificativă, transparentă.

Pentru a fi **consecventă**, clasificarea se face după un criteriu unic, aplicat tuturor obiectelor, fără a schimba acest criteriu în cadrul demersului respectiv. Dacă se introduc mai multe criterii de clasificare, acestea trebuie ierarhizate : după gradul de generalitate, dinspre elemente formale spre elemente de conţinut (sau invers), dinspre particularităţi interne spre particularităţi externe etc. Ordinea în care sunt introduse criteriile trebuie să fie evaluată din perspectiva rezultatului obţinut, pentru a conferi clasificării eficienţă din perspectiva scopului propus.

Pentru a fi **completă**, o clasificare nu trebuie să omită categorii majore.

Pentru a fi **semnificativă**, o clasificare trebuie să prezinte o ordine internă conducând spre un scop precis.

Pentru a fi **transparentă**, o clasificare trebuie să fie precisă, echilibrată ca dimensiune în fiecare palier, ordonată, astfel încât cititorul să o poată urmări cu uşurinţă.

Clasificând, autorul desface întregul în părţi sau asamblează părţile într-un întreg. Acesta este un exerciţiu de logică, prin care se dezvoltă capacitatea minţii de a pune ordine în lumea exterioară, de a extrage sens din evenimente aparent disparate.

xemplu

„NOTELE PRINCIPALE REGĂSITE ÎN PARFUMURI

Pentru a pătrunde misterul parfumurilor, este important să cunoaştem principalele ingrediente care determină personalitatea unui parfum şi îl fac unic.

Ingredientele naturale vegetale

AMBRA

Este folosită îndeosebi în notele joase, de bază, şi caracterizează în special parfumurile care urmăresc să atingă o zonă caldă, care palpită. Ea provine din răşina prelucrată a coniferelor şi are o aromă cu iz de fum şi de miere, fiind utilizată în special în parfumurile orientale. Parfumurile în care se întâlneşte ambra sunt: ***Dune*** *de la Christian Dior şi* ***Obsession*** *de la Calvin Klein.*

BERGAMOTA

Este uleiul extras dintr-o specie de portocale mici şi verzui, asemănătoare ca formă cu perele, având un miros curat, ce aminteşte de portocală, foarte profund şi tenace. Bergamota este inclusă în compoziţia parfumurilor cu aromă de fructe şi în cel cu aromă de buchete florale. [...] Bergamota o întâlnim în parfumurile ***Loulou*** *de la Cacharel,* ***Kenzo*** *de la Kenzo şi* ***Sunwater*** *de la Lancaster.*

IASOMIA

Magia inegalabilă a iasomiei este cunoscută de mult, iar frumuseţea ei poate fi considerată unică. Florile de iasomie trebuie culese manual dimineaţa, înainte de răsăritul soarelui. Are un efect erotic puternic şi este folosită în majoritatea parfumurilor. [...] Iasomia este folosită deseori în combinaţie cu trandafirul, de exemplu, în parfumul ***Amarige*** *de la Givenchy, în parfumul* ***Beautiful*** *de la Estée Lauder, dar se întâlneşte şi în combinaţie cu alte flori, ca de exemplu asociată cu lăcrămioare şi flori de portocal în* ***Dolce & Gabbana*** *de la Dolce & Gabbana ori cu garoafe în* ***Opium*** *de la Yves Saint Laurent. [...]*

LEMNUL DE SANTAL

Lemnul de santal provine de la un arbore din India şi are un miros plăcut parfumat, este folosit ca fixator în special în parfumurile orientale, dar se întâlneşte şi în cele de tip floral. [...] Lemnul de santal se întâlneşte în concentraţie mare în parfumurile ***Samsara*** *şi în* ***Air de Samsara*** *de la Guerlain şi în parfumul masculin* ***L'Égoïste*** *al casei Chanel. [...]*

Ingredientele naturale animale

AMBRA CENUŞIE

Este considerată cel mai bun fixator de aromă şi este o substanţă secretată de balenă. Deşi în stare naturală are un miros neplăcut, ambra cenuşie este necesară pentru a oferi durabilitate mirosului unui parfum. Datorită faptului că a dispărut aproape de tot, în prezent se foloseşte o versiune sintetică.

MOSCUL

Cunoscut drept afrodisiacul lumii parfumurilor, moscul provine de la masculii unei specii de antilope din Tibet. [...] Îl întâlnim în parfumurile ***Fendi*** *de la Fendi,* ***Get together*** *de la Emporio Armani şi* ***Trésor*** *de la Lancôme.*

Ingredientele sintetice

Multe dintre parfumuri folosesc în loc de ingrediente naturale componente sintetice, ceea ce nu înseamnă că un parfum valorează mai puţin. [...] Dintre acestea, sunt bine cunoscute aldehidele care adaugă o notă prăfoasă şi intensifică prezenţa unor mirosuri naturale, cea mai renumită gazdă a aldehidelor fiind parfumul ***No. 5*** *al casei Chanel"* (*Unica*, 1999).

2.6. Cauză – eveniment – efect

Această tehnică de dezvoltare a ideilor se bazează pe o relaţie în care intră trei termeni : cauza – evenimentul – efectul. Locul central este ocupat de eveniment, pe care autorul trebuie să îl prezinte cu suficientă claritate pentru ca cititorul să înţeleagă atât cauzele, cât şi efectele. Autorul poate opta pentru una dintre următoarele direcţii de prezentare :

a) descrierea evenimentului şi comentarea cauzelor;
b) descrierea evenimentului şi comentarea efectelor;
c) descrierea evenimentului şi comentarea raportului cauză - efect.

Alegerea uneia sau alteia dintre aceste direcţii de prezentare permite accentuarea ideilor în mod diferit: a) analiza cauzelor; b) analiza efectelor; c) comentarii complexe asupra cauzalităţii. Indiferent de direcţia aleasă, recursul la această tehnică de dispunere a ideilor îi permite autorului să focalizeze atenţia cititorilor asupra interpretării fenomenelor, a relaţiei dintre obiecte.

Se impune însă o analiză atentă a raportului cauză - efect, pentru a nu-l confunda cu un raport de simplă succesiune temporală. De asemenea, pentru ca cititorul să înţeleagă raportul de cauzalitate pe care îl stabilim, este bine să prezentăm cauzele apropiate, nu pe cele îndepărtate; cauzele îndepărtate pot fi prezentate în cadrul unui lanţ logic, în care elementele sunt înlănţuite din aproape în aproape. Atenţie la simplificări! De obicei, evenimentele nu au o singură cauză, ci mai multe, iar acestea trebuie ierarhizate!

xemplu

„PSIHOTERAPIA, PSIHIATRIA, REEDUCAREA, PSIHANALIZA

[...] Când nu te simţi bine, consulţi un medic. Îţi examinează corpul şi, dacă nu e vorba de o boală vizibilă, acesta îşi îndreaptă cercetările spre viaţa de familie, sentimentală sau spre cea profesională. Asta dacă are timp; dacă nu, va prescrie un medicament care va ameliora tulburările de care se plânge bolnavul, tulburări ce nu au o cauză vizibilă. Dacă medicul observă că bolnavul raţionează deformat, prezintă o încetineală în gândire, o fugă de idei, fabulează, este excitat sau deprimat, se învinovăţeşte de fapte imaginare, dacă spune că ar fi mai bine să moară sau face din unul dintre apropiaţii lui un obiect de delir; şi dacă doctorul crede că bolnavul nu este responsabil pentru actele sale ce i-ar pune viaţa în pericol sau că riscă să comită – din cauza surescitării, a convingerii că este persecutat – un act agresiv, periculos pentru altă persoană, atunci să-l sfătuiască pe pacient sau pe familia acestuia – în cazul în care bolnavul e incapabil să înţeleagă că e victima unei crize – să consulte un psihiatru" (Françoise Dolto, *Când apare copilul*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1994).

2.7. Analiza procesului

Procesul este o succesiune de operaţii, stări, fenomene, având ca rezultat o schimbare de stare, o transformare. Analizând un proces, autorul are posibilitatea de a prezenta cititorilor un fenomen în evoluţia lui, oferind acestora baza largă a unor judecăţi proprii. Este o tehnică de dezvoltare a ideilor cu grad superior de complexitate deoarece presupune: ordonarea strictă a evenimentelor după criteriul cronologic, prezentarea etapelor relevante în desfăşurarea procesului, reţinerea tuturor detaliilor semnificative ale fiecărei etape în parte, compararea etapelor succesive în vederea identificării elementelor de continuitate (asemănările) şi a elementelor de discontinuitate (deosebirile, elementele nou apărute în fiecare etapă), observarea rezultatului particular din fiecare etapă, precum şi a rezultatului general la încheierea procesului. Decizia autorului intervine atunci când selectează etapele esenţiale şi le lasă la o parte pe cele mai puţin importante, când stabileşte gradul de detaliere a fiecărei etape. Pentru a prezenta corect un proces, autorul trebuie să se asigure că:

- a înţeles corect procesul respectiv şi îi cunoaşte etapele în detaliu;
- prezintă etapele în ordinea corectă;
- detaliile pe care le prezintă pentru fiecare etapă sunt clare, semnificative pentru procesul respectiv;
- face corect trecerea de la o etapă la alta, dându-i cititorului elementele necesare pentru ca acesta să înţeleagă logica internă a procesului.

xemplu

„Transformarea a început cu vopsirea părului: s-a aplicat vopsea Coleston Perfect 767, s-a lăsat să acţioneze 30 de minute, apoi părul s-a şamponat. Sprâncenele au fost vopsite cu aceeaşi nuanţă, apoi pensate. Câteva şuviţe late s-au vopsit în negru, după care vopseaua s-a înlăturat prin şamponare. După ce au fost tunse vârfurile degradate, părul s-a uscat cu foehnul şi cu o perie rotundă, iar vârfurile au fost ondulate spre exterior. O şuviţă din faţă s-a ondulat spre interior.

Machiajul a început cu aplicarea unei creme Oil Control [...], după care forma feţei a fost corectată cu pudră în nuanţă mai închisă, care s-a aplicat pe partea exterioară a pomeţilor, vârful nasului şi al bărbiei. S-au aplicat apoi anticearcăn, fond de ten şi pudră. Pomeţii au fost «îmbrăcaţi» în fard de

obraz, aplicat astfel încât să depăşească linia de creştere a părului. Pentru ochi s-a folosit fard de pleoape în două nuanţe: fistic argintiu şi verde măsliniu sidefat. Machiajul s-a încheiat cu aplicarea tuşului şi a rimelului negru. Buzele au fost conturate cu creion maro-roşcat, apoi s-a aplicat rujul similar. Pe partea interioară a buzelor s-a creat un efect de lumină cu o bază specială. Pentru a împrospăta tenul obosit, s-a aplicat o pudră albă care dă luminozitate tenului" (*Unica*, 1999).

CONCLUZII

Pentru a-l ajuta pe cititor să urmărească ideile expuse, autorul trebuie să-şi organizeze textul ; el poate alege între ordinea naturală (organizarea temporală, organizarea spaţială) şi ordinea logică (gradarea ascendentă, general - particular / particular - general, cunoscut - necunoscut, simplu - complex / complex - simplu, întrebările jurnalistului), precum şi între mai multe tehnici de dezvoltare (definire, detaliere şi exemplificare, comparaţie şi contrast, analogie, clasificare, cauză - efect / efect - cauză, analiza procesului, ordinea alfabetică, ordinea importanţei). De obicei, două sau mai multe procedee sunt combinate, în funcţie de complexitatea textului ; atunci este nevoie ca autorul să facă tranziţii clare de la un mod de organizare a ideilor la altul, pentru a nu-l deruta pe cititor.

Opţiunea depinde de subiectul textului, de scopul autorului şi de publicul vizat, precum şi de diverse elemente exterioare, cum ar fi : locul unde apare textul, dimensiunile textului, data de predare a textului etc. Calculând raportul dintre toate aceste variabile, se poate ajunge la forma optimă, capabilă să evidenţieze mai bine conţinutul. În felul acesta, impactul asupra publicului va fi mai mare.

Conştient de posibilităţile de care dispune, autorul va dobândi încredere în textele sale : va învăţa că scrisul este o forţă. Prin scris se poate impune în ochii cititorilor ca o personalitate informată, competentă, interesantă, originală.

EXERCIŢII

1) Citiţi următorul text, în care un personaj prezintă programul său din dimineaţa unei zile obişnuite :

(1) M-am trezit la 7. (2) Mi-am făcut cafeaua. (3) Am ascultat ştirile. (4) Am ieşit pe uşă la 8.

a) Între secvenţele notate (1), (2), (3), (4) lipsesc unele evenimente. Care sunt acestea ?

b) Deşi acţiunile intermediare nu sunt prezentate, cititorul poate deduce care au fost ele. Cum se explică acest lucru ?

c) Să presupunem că, în loc de (4) *Am ieşit pe uşă la 8*, ar fi apărut (4') *Am ieşit pe uşă la 8, de această dată îmbrăcat cu paltonul meu negru*. Cum modifică această secvenţă înţelegerea textului ? De ce ?

2) Să presupunem că faceţi o expediţie la Polul Nord. Staţi de vorbă cu un eschimos. La un moment dat spuneţi :

- *Ia mobilul meu din servietă şi sună la Laborator să raportăm observaţiile făcute asupra pinguinilor. Numărul este în agenda electronică.*

Va înţelege eschimosul textul pe care îl aude ? Comentaţi situaţia.

3) Evaluaţi textele următoare din punctul de vedere al coerenţei :

(a) - *S-a scumpit benzina...*
- *O să merg cu autobuzul !*

(b) - *Cactuşii s-au uscat...*
- *Şi pisica ?*

(c) - *Mă mir cum a ajuns asta acolo...*
- *Ei bine, el a vrut să mănânc eu prăjitura !*
- *Probabil este turc !*

4) Se dă următorul fragment de text :

Era un bine cunoscut om de afaceri. Pentru el, orice bancă...

Găsiţi două posibile continuări pentru acest text. Care ar fi cea mai probabilă şi de ce ?

5) Care dintre următoarele texte e mai uşor de înţeles şi de reţinut ? Argumentaţi, având în vedere cantitatea de informaţie introdusă în fiecare dintre cele două fraze :

„Potrivit legendei, castelul de la Bran este şi astăzi bântuit de spiritul lui Dracula, vampirul din Carpaţi".

„Numeroasele lupte interne pentru putere din cele trei principate române, precum şi presiunea marilor puteri străine ce îşi disputau aceste teritorii au făcut ca «visul de aur al românilor», înfăptuit în 1859 de către Mihai Viteazul, să se destrame pe Câmpia Turzii, unde domnul a fost ucis mişeleşte de boierii trădători, în 1601".

6) Dezvoltaţi în forma unor naraţiuni temele următoare: *Gafe pe posturile de televiziune*; *Războiul informaţiilor în epoca actuală.*

7) Ilustraţi cu exemple, în cadrul unor texte, următoarele teme: dragostea, mila, bunătatea, dreptatea.

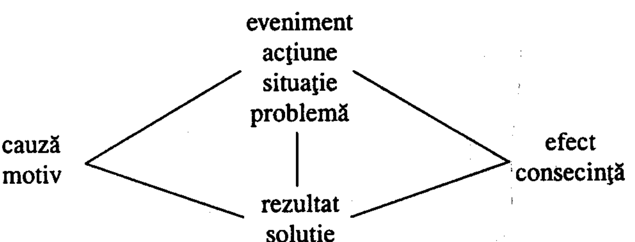
8) Cenzura în presă – argumente pro şi contra.

9) Priviţi diagrama alăturată şi apoi alcătuiţi un text pornind de la ea:

10) Realizaţi o clasificare arborescentă a următoarelor băuturi: apă, vişinată, ţuică, sirop, Coca-Cola, limonadă, lapte, ceai, whisky, gin, bere, brandy, votcă, cafea, Tutti Frutti, coniac.

11) Priviţi schema de mai jos şi realizaţi pe baza ei un text cu titlul *Accidentele de circulaţie*:

12) Să se dezvolte într-un text schema următoare:

- Scriere = mijloc de comunicare interumană prin intermediul semnelor grafice convenţionale
- Sisteme
  - scriere simbolică (1 semn = un cuvânt, o idee; ex. japoneza)
  - scriere silabică (1 semn = 1 silabă; ex. chineza)

  - scriere alfabetică (1 semn = 1 sunet / grup de sunete; ex. franceza, engleza, germana, greaca, rusa)
    - alfabetul latin
    - alfabetul slav
    - alfabetul grecesc

13) Mai jos sunt prezentate două articole din două dicţionare diferite. Realizaţi o comparaţie între ele.

AFRICÁN, -Ă, *africani, -e,* s.m. şi f., adj. **1.** S.m. şi f. Persoană care face parte din populaţia băştinaşă a Africii. **2.** Adj. Care aparţine Africii sau populaţiei ei, privitor la Africa sau la populaţia ei. — **Africa** (n. pr.) + suf. *-an.* Cf. lat. africanus, it. africano, fr. africain.

(*Dicţionarul explicativ al limbii române*)

AFRICAN, -Ă (< *Africa*) s.m. şi f., adj. **1.** S.m. şi f. Persoană care face parte din populaţia băştinaşă de rasă negrid-australoidă a Africii. **2.** Adj. Care aparţine Africii sau populaţiei ei, privitor la Africa sau la populaţia ei. ☐ *Artă a.* (sau *artă neagră*) = artă care s-a dezvoltat în strînsă legătură cu cultul şi obiceiurile tribale, prezentînd o mare diversitate de la un grup de populaţie la altul. Ea se manifestă mai ales în sculptura antropomorfă şi animalieră (figuri de şefi şi strămoşi, totemuri, măşti etc.), în ţesături, în orfevrărie şi în obiectele de uz zilnic. Se caracterizează prin acuitatea observaţiei, stilizarea expresivă şi prin sensul simbolic al imaginilor. A influenţat curentele artistice din sec. 20 (fovism, cubism, expresionism).

(*Dicţionarul enciclopedic*)

14) Definiţi următoarele cuvinte: *preistoric, reţea, firmă, a conlucra, maro, rapid, acesta, pe, a !*. Comparaţi definiţiile date cu definiţiile din dicţionar (DEX).

15) Alcătuiţi un text cu titlul *Cum învăţăm o limbă străină ?* având ca tehnică de dezvoltare a ideilor exemplificarea.

16) Alcătuiţi un text organizat ca descriere a unui proces (sugestii: *Cum se face omleta ?* ; *Cum se intră în programul Word 7 ?*).

17) Iată o parte din cuprinsul cărţii *Gramatică, stilistică, compoziţie* de Ion Coteanu.

Cuprins

- Introducere 5

- Acordul gramatical 14
  Acuzativul 21, 40, 76, 196, 248
  Adjectivul 21, 42, 184
  Adverbul, circumstanţialele adverbiale, propoziţiile-adverb 27, 42, 184
  Alegoria 31
  Aliteraţia 31
  Apoziţia 32
  Articolul 32, 184
  Atributul, propoziţia-atribut sau atributivă 40, 41
  Avea (ca auxiliar şi predicativ) 42, 239

- Cacofonia 43
  Care (ca pronume, adjectiv pronominal şi conjuncţie) 43
  Cazul gramatical 44
  Ce (ca pronume, adjectiv pronominal şi conjuncţie) 45
  Cereri (compunerea de) 216
  Circumstanţiala comparativă 59
  Coerenţa 223
  Comparaţia (gramaticală, figură de stil) 46

Ce avantaje şi ce dezavantaje prezintă modul de ordonare a informaţiei în această carte? Puteţi propune un alt mod de aşezare a materiei? Ce avantaje şi ce dezavantaje ar prezenta acesta?

18) Iată o listă a unor posibile tipuri de texte. Propuneţi pentru fiecare în parte o posibilă schemă de ordonare şi o tehnică de dispunere a informaţiei (este posibil ca două sau mai multe scheme şi tehnici să coexiste într-un text). Argumentaţi pe scurt propunerea făcută:

reţetă de bucătărie, reţetă de farmacie, discurs politic, menu, glumă, text publicitar, roman, manual de calculatoare, raport de activitate, notă informativă, recenzie, editorial, eticheta unui produs, afişul unui spectacol, toast, biografie, eseu, testament, telegramă, bileţel, instrucţiuni de folosire, calendar, bibliografie.

19) Restrângeţi temele următoare la un subiect precis, pe care să-l dezvoltaţi conform indicaţiilor din paranteză, într-un text de o pagină:
a) Prima zi (ordine cronologică);
b) Un loc pustiu (ordine spaţială);
c) Cum învăţ? (ilustrare, exemplificare);
d) Succesul şi insuccesul (definiţie);
e) Viaţa universitară (particular - general);
f) Profesorii (clasificare);
g) Minciuna (cauză - efect);
h) Două spoturi publicitare (comparaţie);
i) Gripa (analiza unui proces).

20) Alegeţi un subiect şi dezvoltaţi-l în cinci moduri diferite (ordine cronologică/ordine logică; tehnici de dezvoltare a subiectului) în cinci texte de aproximativ o pagină fiecare.

21) Alegeţi un text. Precizaţi care este ordinea de prezentare a ideilor şi tehnica folosită (dacă în text coexistă mai multe tehnici, explicaţi cum se face legătura între ele). Rescrieţi apoi textul, folosind o ordine diferită şi o altă tehnică.

22) Recitiţi textele date ca exemplificări în acest capitol. Comentaţi întrepătrunderea schemelor de ordonare a ideilor şi a tehnicilor de dispunere a informaţiei.

III

STRUCTURA TEXTULUI

Textul este mai mult decât o simplă înlănţuire de propoziţii şi fraze ; el are o structură internă, altfel spus, elementele care îl compun intră în diverse relaţii. Atenţia autorului trebuie să se concentreze asupra găsirii celui mai bun loc pentru fiecare element, pentru a intra în relaţia optimă cu celelalte elemente din text. Textul este o construcţie. Autorul este arhitectul acestei construcţii.

1. STRUCTURA GLOBALĂ A TEXTULUI

Toate ideile pe care autorul doreşte să le transmită, indiferent de ordinea în care sunt aranjate sau de tehnica după care sunt înlănţuite, vor intra în canonul celor trei părţi constitutive ale textului : introducerea, cuprinsul, încheierea. Între aceste părţi există secvenţe de tranziţie, semnale pentru cititor privind înlănţuirea ideilor. La rândul ei, fiecare parte se compune din unul sau mai multe paragrafe.

1.1. Introducerea, cuprinsul, încheierea ; tranziţiile

Introducerea constituie punctul de contact dintre autor şi cititor, deci un prilej pentru cei doi de a deveni, pe parcursul textului, parteneri, nu rivali. Reprezintă momentul în care autorul pătrunde în lumea gândurilor cititorului şi îl obligă să-l urmeze în direcţia pe care el i-o propune. De aceea autorul trebuie să-i facă cititorului o promisiune pentru a-l atrage în lumea textului ; să-i dea o imagine generală pentru a-l ajuta să înţeleagă textul ; să-i prezinte contextul de interpretare ; să-i focalizeze interesul şi

să-i suscite curiozitatea. Introducerea trebuie să aducă tensiunea care să-l motiveze pe scriitor să scrie şi pe cititor să citească.

Introducerea are patru funcţii:
- de a direcţiona atenţia;
- de a stabili tonul;
- de a crea imaginea publică a autorului (primul contact al autorului cu cititorii este foarte important; publicul judecă autorul de la primele rânduri, investindu-l sau nu cu încredere);
- de a schiţa direcţia de dezvoltare a textului (autorul prezintă subiectul şi face scurte comentarii privind modul în care urmează să îl trateze; toate acestea se scriu, de obicei, în unul sau două paragrafe care conţin teza textului; teza captează ideea fundamentală a textului, orientând lectura).

Introducerea nu trebuie să fie foarte lungă, ci proporţională cu dimensiunile textului. O introducere foarte lungă, „pornită de departe", nu reuşeşte să atragă cititorii, ci îi plictiseşte şi îi îndepărtează de text. O introducere scurtă face intrarea abruptă şi îi ridică cititorului multe semne de întrebare cu privire la text.

Ce ar putea conţine introducerea? În funcţie de text:
- o anecdotă care îl aduce pe cititor într-o stare afectivă favorabilă receptării;
- ceva şocant, neaşteptat, incitant, care produce suspans; cititorul va fi curios să afle continuarea;
- focalizarea unui element în jurul căruia va fi construit întregul text; atenţia cititorului va fi astfel rapid direcţionată;
- un citat de autoritate, scurt şi la obiect, care trezeşte curiozitate şi clădeşte încrederea cititorului în autor;
- un exemplu, o scurtă „povestire" personală, care umanizează textul, îi dă viaţă şi îl face pe cititor să meargă mai departe pentru a face o confruntare cu propriile experienţe de viaţă;
- un apel abil la empatie, pentru a crea sentimentul complicităţii dintre autor şi cititor;
- o legătură cu un alt text, cu putere de evocare pentru cititor; starea de spirit este astfel indusă;

- o întrebare (retorică), prin care cititorul este implicat în text şi motivat să citească pentru a găsi răspunsul propus de autor;
- prezentarea contextului în care trebuie încadrate ideile ce vor fi prezentate;
- definirea exactă a conceptelor şi a cadrului teoretic.

Alegerea uneia sau alteia dintre aceste modalităţi depinde de tipul de text, de locul apariţiei, de public, de subiectul particular, de personalitatea autorului, de structura textului, de inspiraţie...

Ce nu ar trebui să conţină introducerea?
- formulări stereotipe de tipul „prezentul articol îşi propune să...", „în cele ce urmează ne vom opri asupra...", „obiectul articolului de faţă este...", „articolul se constituie într-o pledoarie...";
- afirmaţii vagi;
- scuze adresate de autor cititorului („deşi nu sunt un specialist în domeniu..."; „îi cer scuze cititorului grăbit...");
- lamentări („mi-a fost foarte greu să abordez acest subiect deoarece..."; „îmi pare rău că...");
- comentarii asupra subiectului („este un subiect foarte interesant pentru mine..."; „nu ştiu ce aş mai putea scrie despre acest subiect, dar..."; „dintotdeauna acesta a fost subiectul meu preferat...");
- definiţii de dicţionar.

O introducere bună este scurtă, alertă, merge direct la ţintă, îl captează pe cititor, îl face interesat să continue lectura.

Cuprinsul. Un text bine scris este un text cu care cititorul vizat poate ţine pasul. Se pare că cititorii pot urmări cel mai bine un text atunci când ideile se succedă pe baza principiilor care guvernează cunoaşterea lumii înconjurătoare de către indivizi.

Studiile de psihologie cognitivă au stabilit trei principii fundamentale:
- principiul proximităţii: ordinea naturală este cea a înlănţuirii în timp şi în spaţiu, deci cunoaşterea se bazează pe secvenţialitate şi cronologie;

- principiul similarității: în procesul cunoașterii oamenii tind să includă în aceeași clasă „obiectele" care seamănă;
- principiul întregului, al lucrului încheiat: oamenii doresc să cunoască întregul, să ajungă la capătul drumului, să știe deopotrivă cauza și efectul, să găsească soluții când au probleme.

Textul se prezintă ca o succesiune de părți. Fiecare parte conține o singură idee principală, pe care o prezintă, o detaliază, o analizează, o dezbate, o exemplifică. Autorul trebuie să stabilească legături între părți, astfel încât textul să capete complexitate, continuitate, ritm alert, să ofere surprize la lectură, să-l facă pe cititor să vadă frumusețea textului. Textul trebuie organizat în funcție de ideile pe care autorul dorește să le transmită și pentru care și-a făcut un plan într-o etapă anterioară. El trebuie să se oprească la un număr optim de idei principale și secundare (în funcție de complexitatea subiectului, de spațiul avut la dispoziție, de public, de importanța problemei, de tactica adoptată pentru a convinge publicul). Trebuie să le selecteze pe cele cu adevărat relevante, importante pentru tema pusă în discuție. Aceste idei trebuie amalgamate într-un text personal, nu prezentate așa cum au fost întâlnite în sursele bibliografice folosite. Povestirea unor cărți sau articole citite nu este economică, nici interesantă: autorul trebuie să penduleze între ideile personale și ideile altora, prezentate nu frust, ci sintetizate și explicate, analizate, evaluate. Astfel, îl face pe cititor să vadă și să înțeleagă asemănările și deosebirile dintre lucruri, fenomene, idei. Textul organizează lumea empirică pe care o evocă. Un text echilibrat este descriptiv și explicativ în același timp, conține abstractizări și generalizări în paralel cu particularizări și exemplificări, este dinamic, dar în același timp acordă suficient spațiu fiecărei idei pentru a-i da cititorului timpul necesar să o înțeleagă, își solicită cititorul, dar îi oferă și informația pe care o așteaptă (vezi capitolul „Modalități de organizare a textului").

Respectarea principiilor „cunoașterii" îl ajută pe autor să-și împărtășească ideile cititorilor.

Încheierea este un rezumat al textului care formulează concluzii la capătul unei demonstrații, dă o imagine de ansamblu finală și constituie ultimul contact al autorului cu cititorul, deci un bun prilej de a-i întări convingerile. Ea trebuie să aibă un impact puternic asupra cititorului: în

fond, este destinația la care autorul a ajuns la capătul unui drum abrupt, și nu prăpastia în care eșuează, sleit de puteri. Este o sinteză a principalelor idei, dar și punctul pe i, pe care autorul îl pune pentru a-l determina pe cititor să-i ia în seamă opiniile. Ea trebuie să-i dea cititorului sentimentul lucrului încheiat, să lase impresia că textul este un tot din care nimic nu se poate scoate și la care nimic nu se poate adăuga.

Încheierea are următoarele funcții:
- sintetizează conținutul;
- dă sentimentul întregului, al lucrului încheiat;
- îl face pe cititor să rețină textul (într-un fel sau altul);
- motivează acțiunile ulterioare (de pildă, citirea consecventă a articolelor dintr-un ziar semnate de un anumit autor, înscrierea într-un anumit partid, participarea la vot etc.).

Ce ar trebui să conțină încheierea? În funcție de text:
- ideile-cheie punctate, evocate în sinteză, pentru a le împrospăta în memoria cititorului;
- un accent mai special în legătură cu subiectul, pentru a-l face demn de reținut prin noutate;
- un îndemn direct la acțiune; dacă cititorul a fost convins de text, va urma acest îndemn;
- un apel la emoție;
- o proiecție în viitor, sugestia unei continuări;
- o „rezoluție";
- un citat de autoritate;
- o anecdotă;
- o întoarcere la punctul de pornire (introducere), relevând modul în care textul scris a modificat ideea de la care s-a pornit;
- o întrebare adresată cititorului pentru a-l face pe acesta să se gândească la tema respectivă și după ce a încheiat lectura textului.

Nu există formule magice de încheiere. De multe ori textul însuși impune un final sau altul. O încheiere bună este clară, concisă, la obiect, retrospectivă, dă sentimentul întregului. Astfel, ea va impune personalitatea autorului.

Ce nu ar trebui să conțină încheierea?

- „insulte" la adresa cititorului, de tipul „după cum se poate observa cu ușurință, nu există motive de îndoială privind...", „orice cititor rațional ar fi de acord cu acest punct de vedere", „nimeni nu se mai poate acum îndoi de justețea punctului nostru de vedere..." ;
- aceeași idee din introducere, reformulată ;
- o idee nouă, care să ducă într-o direcție total diferită de cea spre care a condus textul până în acel punct ;
- concluzii care nu au acoperire în text ;
- scuze adresate cititorului ;
- propoziții care l-ar putea face pe cititor să se îndoiască de competența autorului : „deși nu sunt specialist în domeniu..." ;
- propoziții formale, care dau impresia că autorul scrie ceva doar pentru ca textul să aibă o încheiere ;
- propoziții care anunță încheierea textului : „aici se încheie demonstrația noastră...".

Tranzițiile. Pentru a-l face pe cititor să urmărească înlănțuirea ideilor, autorul poate recurge la secvențe de tranziție în care să explice legătura dintre paragrafe, direcția în care continuă textul, relația cu paragraful anterior sau cu întregul. Tranziția dintre paragrafe se poate face :

- prin câteva cuvinte (conectori transfrastici, cum sunt : *în continuare, pe de altă parte, față de aceste aspecte, spre deosebire de acest punct de vedere, o altă problemă ce se impune a fi abordată* etc.) ;
- printr-un paragraf, rezumând textul până în acel punct și anunțând ideile care urmează, pentru a releva modul de conectare a părții anterioare la ceea ce va urma. Iată un fragment dintr-un curs universitar redactat : *Am definit până aici metoda comparativ-istorică în lingvistică. Vom urmări în continuare aplicațiile acestei metode și rezultatele pentru descrierea limbilor.*

1.2. Paragraful

Paragraful este unitatea de bază a textului. Din înlănțuirea paragrafelor rezultă părțile componente ale textului (introducerea, cuprinsul, încheierea) ; prin descompunerea paragrafelor în unități mai mici rezultă frazele, propozițiile, cuvintele.

Paragraful nu reprezintă pur și simplu un grup de cuvinte întrerupt la un moment dat pentru a evita monotonia. Este parte a unui întreg, o diviziune a textului care ilustrează logica internă a gândirii autorului.

Deoarece modul de dezvoltare a paragrafului reflectă organizarea textului în ansamblu, este de așteptat ca autorul să recurgă și aici fie la ordinea naturală de prezentare a ideilor (organizarea temporală, organizarea spațială), fie la ordinea logică (gradarea ascendentă, general – particular / particular – general, cunoscut – necunoscut, simplu – complex / complex – simplu), precum și la una dintre tehnicile de organizare (definire, detaliere și exemplificare, comparație și contrast, analogie, clasificare, cauză – efect / efect – cauză, analiza procesului, ordinea alfabetică, ordinea importanței).

De obicei, un nou paragraf semnalizează o schimbare de cadru sau de vorbitor, trecerea la o nouă idee.

Un paragraf bine scris este unitar, coerent, analitic.

Un paragraf este **unitar** atunci când dezbate o problemă, are un fir conducător, fără a se abate de la acesta cu detalii nesemnificative pentru ideea paragrafului. Unitatea este dată deci de relația paragrafului cu propoziția-teză și cu întregul. Paragrafele unitare mențin interesul cititorului ; dimpotrivă, cele neunitare îl obosesc pe cititor, îi scad interesul, creează confuzie.

Un paragraf este **coerent** atunci când autorul delimitează clar locul fiecărei idei în cadrul întregului, când știe să îl facă pe cititor să vadă legătura dintre idei. Atunci cititorul se „mișcă" ușor de la un paragraf la altul, de la o propoziție la alta. Autorul poate da coerență paragrafului în mai multe moduri :

- cu ajutorul unor legături logice între idei, punând în relație conceptele : prin contrast unele cu altele, în cadrul unor structuri repetitive, prin structuri paralele (*pe de o parte..., pe de altă*

parte; *în primul rând*, *în al doilea rând* etc.; *din punct de vedere...*, *din punct de vedere...*, *din punct de vedere...* etc.);
- cu ajutorul substitutelor, care trimit în urmă, la antecedenţi (pronume, adverbe: *Am mers la bibliotecă. **Acolo** m-am întâlnit cu Simina*);
- cu ajutorul unor conectori specializaţi prin care se marchează explicit relaţiile logice dintre idei, paragrafe, propoziţii: *de exemplu*, *de pildă*, *ca o ilustrare* etc. (conectori prin care se introduc exemplificări); *în al doilea rând*, *mai mult chiar*, *în mod similar*, *în fine* etc. (conectori prin care se semnalează idei adiţionale în raport cu cele anterioare); *pe de altă parte*, *spre deosebire de*, *cu toate acestea*, *în mod contrar*, *totuşi*, *în schimb* etc. (conectori prin care se exprimă contrastul între idei), *deci*, *în concluzie*, *sintetizând*, *în consecinţă*, *drept care* etc. (conectori prin care se exprimă concluzia sau rezultatul) etc.;
- cu paragrafe de tranziţie în care autorul semnalizează cititorului în mod explicit că s-a încheiat o idee şi a început alta sau care dau un rezumat al informaţiilor oferite până în acel punct al textului.

Un paragraf este **analitic** atunci când exprimă complet o idee şi aduce suficiente detalii pentru elaborarea propoziţiei-teză. Insuficient dezvoltat, paragraful creează frustrare cititorului. Prea multă informaţie îl copleşeşte şi îi dă sentimentul că nu poate urmări textul. În ambele situaţii, cititorul va fi tentat să abandoneze lectura. Ceea ce contează este modul în care sunt dispuse ideile şi felul în care sunt realizate legăturile dintre paragrafe.

Paragrafele sunt puncte de sprijin în text, atât pentru autor, cât şi pentru cititor. Pentru autor, paragraful reprezintă spaţiul în care ideea generală este desfăcută în elementele ei componente, dezbătută, analizată, conectată la întreg; el îl ajută să ţină textul sub control. Pentru cititor, paragraful este suportul care îl ajută să-şi concentreze atenţia pe o idee şi să vadă relaţia dintre părţi; începutul fiecărui paragraf îi dă cititorului timp de reflecţie şi îi dirijează atenţia spre o nouă idee deoarece îi promite informaţie nouă.

Paragrafele trebuie să fie suficient de lungi pentru a-i permite autorului dezvoltarea ideii, iar cititorului – înţelegerea ei; un text cu paragrafe multe şi scurte semnalează o gândire puţin închegată, fragmentată, lipsită de fluenţă. Totodată, paragrafele trebuie să fie suficient de scurte pentru

a nu-l obosi pe cititor, pentru a-i arăta stratificarea ideilor, pentru a-i concentra periodic atenţia asupra textului ca întreg.

Funcţia paragrafelor este aceea de a semnala încheierea unei secţiuni şi introducerea unei noi idei în demonstraţie, pe care o anunţă şi o raportează la secţiunea anterioară. Împărţirea textului în paragrafe este o convenţie universală. Felul particular în care sunt construite paragrafele depinde însă de tipul de text, de subiectul abordat, de strategia autorului în text, de personalitatea fiecăruia, de locul în care urmează să apară textul (ziar, revistă, carte).

2. STRUCTURA LOCALĂ A TEXTULUI: FRAZELE, PROPOZIŢIILE, CUVINTELE

Când scrie un text, autorul combină cuvinte pentru a forma propoziţii şi fraze. Una dintre preocupările permanente ale autorului în timpul redactării textului este aceea de a găsi cuvintele care îi exprimă cel mai bine gândurile şi intenţiile. Dar cuvintele în sine nu sunt nici bune, nici proaste, ci contextul le acceptă pe unele, în timp ce pe altele le respinge, le face pe unele să fie expresive, pe altele – terne. Depinde de autor cum foloseşte cuvintele: în favoarea lui şi a textului, în defavoarea lui şi a textului. Prin cuvinte afirmăm idei şi tragem concluzii. De aceea cuvintele pot avea forţa de a convinge sau pot fi slabe, simple pete de cerneală pe hârtie. Valoarea textului depinde de modul în care folosim cuvintele.

2.1. Combinarea cuvintelor în propoziţii şi fraze

Preocuparea autorului trebuie să se îndrepte spre **alegerea** acelor cuvinte care reprezintă cel mai bine lumea textului şi scopul său.

xemplu

Iată o ilustrare a ideii de mai sus:

„Controversata problemă a avortului. Are o femeie dreptul de a decide dacă păstrează sau nu sarcina? Pot fi aduse argumente pentru ambele răspunsuri. De obicei disputa se centrează asupra problemei dacă foetusul este o fiinţă umană sau nu, deci dacă avortul este o crimă sau nu. Unii vor alege

acele cuvinte în stare să convingă că foetusul este o ființă umană, de pildă «Mica ființă umană suferă cumplit când chiureta ucigașă pătrunde în uterul mamei. Aparate speciale au înregistrat sfâșietoarele țipete de durere ale foetusului, căruia mama refuză să-i acorde șansa la viață». Alții, adepți ai avortului, vor scrie: «Până la vârsta intrauterină de 4 luni foetusul nu este decât o masă de celule, ce nu pot exista independent de corpul matern. Avortul nu este decât decizia lucidă și responsabilă a unei femei care, la un moment dat, este conștientă de faptul că nu își poate asuma sarcina (complexă și importantă) de mamă»".

Cele două poziții diferite sunt exprimate prin cuvinte capabile să îl facă pe cititor să vadă lucrurile și fenomenele dintr-o altă perspectivă, reprezentativă pentru punctul de vedere apărat. Cuvintele folosite abil au această forță.

MIOARA AVRAM
GRAMATICA
PENTRU TOȚI

Gramatica pune la dispoziția celui care scrie o serie de reguli specifice unei limbi date, pe baza cărora autorul, combinând cuvintele, generează propoziții și fraze.

Vă aduceți aminte de la orele de gramatică? Poate din cărți?

O propoziție **simplă**, de bază, este formată din subiect și predicat:

(1) *Câinele mușcă.*

SB. PRED.
Câinele mușcă

În limba română pot exista propoziții fără subiect: *Plouă*, *Ninge*, *Nu-mi pasă de tine*, *Mă doare în gât* etc. Atenție însă! Orice propoziție trebuie să aibă un predicat; deci nu vă pierdeți în fraze lungi în care uitați să puneți predicatul: *Văzând că nimeni nu pare interesat de soarta lor, minerii, acești oameni chinuiți ai subteranelor – nesprijiniți de nici unul dintre guvernele perindate pe la putere în ultimii zece ani, care au promis fără să-și țină promisiunile – ieșiți acum în stradă pentru drepturile lor.*

Ce posibilități de lucru are autorul? Propozițiile pot fi **dezvoltate** cu ajutorul unor determinanți care se grupează fie cu subiectul, fie cu predicatul. Acești determinanți nu sunt pur ornamentali, ci aduc informație suplimentară și fac parte din strategia autorului de a crea un efect

anume asupra cititorului. Determinanții pot fi cuvinte / grupuri de cuvinte sau propoziții întregi.

(2) ***Câinele vecinului** mușcă **trecătorii.***

[SB. Câinele ATR. vecinului] [PRED. mușcă COMPL. trecătorii]

(3) ***Câinele acesta care latră tare nu mușcă pe nimeni.***

[SB. Câinele ATR. acesta Prop. ATR. care latră tare] [PRED. nu mușcă COMPL. pe nimeni]

Propozițiile pot fi **combinate** prin coordonare, adică situându-le pe același plan:

(4) *Câinele acesta doar latră, dar celălalt și mușcă.*

PROPOZIȚIA 1: Câinele acesta doar latră — COORDONARE — PROPOZIȚIA 2: dar celălalt și mușcă

sau prin subordonare, ierarhizându-le:

(5) *Câinele acesta care latră de cum iese luna a înnebunit toți vecinii care au promis că-i vor da otravă dacă nu se potolește.*

PROPOZIȚIA 1: Câinele acesta... a înnebunit toți vecinii
- PROPOZIȚIA 2: care latră
  - PROPOZIȚIA 3: de cum iese luna
- PROPOZIȚIA 4: care au promis
  - PROPOZIȚIA 5: că-i vor da otravă
    - PROPOZIȚIA 6: dacă nu se potolește

Abrevieri: SB. = subiect; PRED. = predicat; ATR. = atribut; COMPL. = complement

Frazele obținute prin coordonare sunt ușor de urmărit, frazele obținute prin subordonare sunt dense, concentrând o cantitate mare de informație. Textul se compune din secvențe ordonate de propoziții și fraze cu grade diferite de complexitate.

2.2. Efectul combinării : stilul

Felul în care autorul combină cuvintele în propoziţii şi fraze îi configurează stilul de a scrie : stilul propriu. Câţi autori, atâtea stiluri. Şi din acest punct de vedere există însă un numitor comun al tuturor textelor bine scrise, dat de particularităţile generale ale stilului.

2.2.1. *Proprietatea*

Cuvintele trebuie folosite **corect**, iar autorul trebuie să cunoască foarte bine atât forma, cât şi sensul lor.

Numărul cuvintelor din vocabularul unei limbi este foarte mare ; de pildă, dicţionarul-tezaur al limbii române, *Dicţionarul limbii române* (cunoscut sub numele de *Dicţionarul Academiei*), cuprinde aproximativ 120.000 de unităţi. Nici un vorbitor al limbii române, oricât ar fi de instruit, nu cunoaşte toate aceste cuvinte. Unii vorbitori cunosc mai multe cuvinte, alţii mai puţine, unii anumite cuvinte, necunoscute altora, unii folosesc frecvent termeni care pentru alţii fac parte din vocabularul pasiv (cuvintele sunt recunoscute, dar rar folosite de respectivii vorbitori). De asemenea, prin instrucţie şi prin lecturi, vocabularul unui vorbitor se îmbogăţeşte în permanenţă. Cu toate acestea, fiecare dintre noi are nevoie de un dicţionar în biblioteca sa. Dicţionarul este un instrument de lucru, pe care trebuie să învăţăm să-l citim, mai bine spus să-l folosim, pentru a ne lua de aici informaţia necesară. Ceea ce contează foarte mult este atitudinea faţă de dicţionar : este important să fim conştienţi de utilitatea lui, de faptul că acolo putem găsi informaţii de care avem nevoie pentru a scrie corect. Trebuie deci să apelăm la dicţionare ori de câte ori avem îndoieli cu privire fie la forma unui cuvânt, fie la sensul lui. În funcţie de tipul de text pe care îl redactăm, putem folosi, în afara *Dicţionarului explicativ*, dicţionare de neologisme, de sinonime, de antonime, de paronime, dicţionare tehnice etc. (vezi paragraful „Dicţionarele", pp. 44 şi urm.).

Pentru a scrie corect este nevoie, de asemenea, să cunoaştem regulile gramaticale, de ortografie şi de punctuaţie, pe care le învăţăm începând cu primele clase de şcoală şi le găsim scrise în cărţi de gramatică, în dicţionare ortografice şi de punctuaţie, adică în lucrări normative, care

ne dau indicaţii privind uzul corect, normat al limbii. Este adevărat că a scrie corect nu are legătură cu inteligenţa, dar face parte din bagajul unui om cultivat, care, prin scris, doreşte să se impună ca lider de opinie, ca autoritate într-un domeniu. Şi atunci totul contează. Greşelile subminează autoritatea... autorului şi credibilitatea lui în ochii cititorului. De aceea, e bine să fim avizaţi asupra tipului de greşeli ce se pot face, pentru a le identifica, pentru a recurge la instrumente de informare, pentru a le corecta, pentru a învăţa din greşeli şi a nu le repeta.

Folosirea corectă a cuvintelor înseamnă şi combinarea lor corectă, evitând greşeli cum sunt : pleonasmul, contradicţia, anacolutul, construcţiile asimetrice şi contaminate.

Pleonasmul este o greşeală care constă în alăturarea a două sinonime (cuvinte cu acelaşi sens) : ***Drept pentru*** *care s-a întocmit* ***prezentul*** *proces-verbal* ; ***Dar însă*** *nu a răspuns nimic* ; *S-a* ***reîntors din nou*** *acasă* ; *Se* ***autocompătimeşte singură*** ; *Starea excepţională* ***a continuat*** *să fie* ***menţinută*** *şi după această dată.*

Contradicţia (*contradictio in adiecto*) este o greşeală constând în alăturarea a două cuvinte cu sens contrar sau a două cuvinte cu sensuri incompatibile : *aragaz electric, sticlă de plastic, bicicletă cu trei roţi, privea retrospectiv în viitor, hemoragie de jucători de la echipele româneşti la cele străine.*

Anacolutul este o greşeală constând în discontinuitatea unei structuri sintactice : ***Eu****, când îmi aduc aminte de asta,* ***îmi creşte pulsul*** (*Eu, când îmi aduc aminte, mă enervez* sau *Mie, când îmi aduc aminte, îmi creşte pulsul*). ***Cine mă enervează nu-i*** *dau nimic* (*Cine mă enervează nu primeşte nimic* sau *Cui mă enervează nu-i dau nimic*).

Construcţiile asimetrice rezultă din încrucişarea a două structuri sinonime : *atât X, cât şi Y + X, precum şi Y = atât X, precum şi Y* ; *a pretinde de la cineva + a pretinde cuiva = pretinde de la colegi şi profesorilor să îl asculte cu atenţie* ; *sau... sau + fie... fie = sau... fie* ; *a citi şi a scrie + să citeşti şi să scrii = a citi şi să scrii.*

Construcţiile contaminate constau în contopirea a două structuri într-una singură : *Nu e nimic surprinzător în constatarea lipsei de interes pentru politică + Nu e surprinzător să constatăm lipsa de interes pentru politică = Nu e nimic surprinzător să constatăm lipsa de interes pentru politică.*

Cuvintele trebuie **adaptate** subiectului tratat, cititorilor și scopului urmărit de autor, precum și tipului de text.

Intuitiv, cu toții ne dăm seama că vorbim într-un fel, dar scriem în alt fel, că nu scriem la fel o scrisoare unui prieten, o cerere adresată directorului, un articol de ziar sau unul științific, un eseu sau un anunț la mica publicitate. Intuitiv, ne dăm seama de o serie de diferențe între aceste tipuri de texte : despre ce putem scrie, cât de lungi sunt propozițiile și frazele, ce forme gramaticale particulare putem folosi, ce cuvinte apar mai frecvent, care este modul de dispunere a textului în pagină etc.

În ceea ce privește cuvintele, acestea trebuie adaptate contextului larg în care sunt folosite (subiectul tratat și tipul de text, scop, cititori etc.). Adaptarea cuvintelor la context reprezintă un proces conștient de selecție din mai multe clase de cuvinte.

- **Cuvinte (și construcții) literare** – cuvinte aparținând limbii literare (aspectul cel mai îngrijit, normat al limbii naționale) : *aceasta, vor veni, soție, eveniment, a convinge* etc.
- **Cuvinte (și construcții) colocviale** – folosite de vorbitori instruiți în situații cotidiene de comunicare, formale sau informale : *asta, o să vină, nevastă, întâmplare, a face pe cineva să ia o anumită hotărâre, ăsta, ăla, o chestie importantă* etc.
- **Cuvinte (și construcții) savante** – folosite de vorbitori instruiți în situații speciale de comunicare, în discursul științific elaborat (terminologiile științifice) : *corp delict, extracție dentară, indicatori macroeconomici* etc.
- **Cuvinte (și construcții) populare** – folosite de vorbitorii instruiți și neinstruiți ai unei limbi în situații informale de comunicare : *a se pune pe treabă, lui Maria, cartea care am cumpărat-o e interesantă* etc.
- **Cuvinte regionale** – cuvinte cu circulație geografică limitată la anumite zone ale țării, unde se vorbesc dialecte ale limbii naționale : *or plecat, numa' ce l-o văzut, au venitără* etc.
- **Cuvinte argotice** – folosite de anumite clase de vorbitori, în situații închise de comunicare : *lovele, nașpa, baban, profi, seminarista* etc.
- **Cuvinte arhaice** – cuvinte învechite, ieșite din uz (pe cale de a ieși din uz) : *polcovnic, arginți, jude, prăvălie, cișmea, bodegă* etc.

- **Neologisme** – cuvinte noi, intrate în limbă începând cu a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, din limbile apusene de cultură, alcătuite în limba română din formative neologice sau cuvinte internaționale, indiferent de data intrării lor în limbă : *a implementa, a sponsoriza, antidemocratic, globalizare, internet* etc.

Când alege cuvintele, autorul e bine să se întrebe :
- sunt cuvintele mele potrivite pentru a exprima tema ?
- cu ce scop folosesc acest(e) cuvânt (cuvinte) ?
- cititorii vizați cunosc și înțeleg respectivele cuvinte ?

Exemplu

Un text scris pentru o revistă științifică va conține neologisme, termeni specializați accesibili specialiștilor în domeniu; aceleași idei pot fi adaptate pentru nivelul unui manual școlar eliminând termenii de specialitate care nu sunt absolut necesari descrierii (științifice) a unui fenomen; cuvintele arhaice pot apărea într-un text jurnalistic care descrie un sat dintr-un colț uitat de lume, în schimb nu vor apărea într-un raport oficial privind gradul de urbanizare a diverselor localități; o scrisoare glumeață scrisă de un elev unui prieten poate conține cuvinte din argoul școlarilor, dar o scrisoare oficială adresată directorului școlii exclude astfel de termeni; cuvinte populare și colocviale pot apărea într-un bilețel lăsat colegului de birou, dar nu într-un afiș de la intrarea într-o instituție; într-un reportaj se pot folosi cuvinte dialectale pentru a evoca atmosfera locală, dar nu și pe eticheta unui produs care provine dintr-o anumită regiune. În literatura artistică autorii pot recurge la cuvinte din orice registru, pentru a obține diverse efecte artistice; acolo cuvintele se folosesc cu scop estetic.

Adecvarea stilistică și situațională a lexicului este o condiție preliminară a oricărui text bine scris, eficient, premisa unei corecte receptări a ideilor de către cititorul căruia i se adresează textul. În *Telegrame*, de pildă, Caragiale ridiculizează lipsa de adecvare stilistică a textului.

Exemplu

Onor: prim-ministru *București*

A doua oară atacat palma picioare piața endependinți același bandit director scandalos însoțit zbiri. Situația devenit insuportabilă. Oraș stare asediu. Panica domnește cetățeni.

Costăchel Gudurău
avocat ecțetera

Procuror trib. X...

Repet ordinul telegrafic. Cercetaţi imediat incidentul directorului prefecturii cu Costăchel Gudurău la cafeneaua centrală şi în piaţa Independenţei şi raportaţi urgent.

Ministrul Justiţiei

Onor, prim-ministru *Bucureşti*

Faceţ înceta atacuri contra fratemeu Costăchel bandă infamă talari ziua meaza mare sub conducerea personală directorului Raul Grigoraşu. Reclamat tronului.

Iordăchel Gudurău
mari propietar, aleg. col. I:
fost senator

2.2.2. *Claritatea*

Claritatea textului rezultă, pe de o parte, din claritatea ideilor şi, pe de altă parte, din claritatea limbajului. Nu scrieţi neglijent sub pretextul că vă grăbiţi, nu vă consolaţi cu ideea că „cititorul va înţelege el oricum" şi nu spuneţi „cine pricepe bine, cine nu, iară bine...".

Daţi cititorului **suficientă informaţie**, astfel încât el să poată reface contextul şi să poată situa enunţul pe coordonate spaţio-temporale.

xemplu

Deşi a apărut într-un ziar de mare tiraj, următorul text pare scris pentru parlamentari, pentru participanţii direcţi la acţiune; e ca şi cum ştirea ar fi fost consemnată pentru ca parlamentarii să vadă că ziarul a luat cunoştinţă şi de această activitate. Un cititor informat, dar care mai are şi alte preocupări decât cea de a citi zilnic toate ziarele (!), nu înţelege mare lucru, mai ales dacă nu este expert în probleme de învăţământ:

„În cuvântul său senatorul X s-a situat pe aceeaşi poziţie cu senatorul Z (poziţie pe larg prezentată de ziarul nostru în numărul de ieri), atrăgând serios atenţia asupra necesităţii reevaluării principiilor care stau la baza întocmirii Curriculum-ului de istorie. În forma actuală, acestea contravin principiilor recomandate de Comisia europeană în iunie anul trecut".

Această ştire nu transmite, în fapt, nici o informaţie; eventual spune ceva foarte vag: în Parlament au avut loc noi discuţii legate de Curriculum-ul şcolar.

Formulaţi enunţuri „**transparente**", evitând termenii foarte specializaţi, pe care ar fi posibil ca un mare număr de cititori să nu-i înţeleagă;

atunci când autorul foloseşte astfel de termeni (din necesităţi de corectitudinte şi precizie, nu din snobism – „Dau bine!", „Sună intelectual!"), aceştia trebuie explicaţi.

xemplu

Eu, care nu sunt absolventa Facultăţii de Drept, aş fi foarte curioasă să aflu ce se spune, de fapt, în enunţul următor, extras dintr-un ziar:

„Tribunalul urmează a se pronunţa prin încheiere asupra excepţiei; X a fost condamnat pentru omor deosebit de grav sub forma participaţiei improprii" (*apud* Coman, 1999, p. 21).

Astfel de enunţuri sunt opace marelui public.

Enunţaţi **explicit** ideile înainte de a le analiza, nu lăsaţi informaţie implicită, bazându-vă pe faptul că „va deduce el, cititorul, asta". Cunoştinţele lui despre subiect sunt altele decât ale dumneavoastră, contextul în care citeşte el este altul decât contextul în care aţi scris dumneavoastră. Ceea ce dumneavoastră vi se pare a fi evident altora li se poate părea de neînţeles.

xemplu

Ilustrăm cu următorul fragment de text:

Elevii declară că au fost bătuţi de profesor, profesorul spune că este doar o înscenare pusă la cale de cei care sunt în situaţie de repetenţie, iar directorul se dă la o parte zicând că nu are cunoştinţă de nimic din toate acestea.

Mesajul autorului devine mai clar dacă se porneşte de la o propoziţie care sintetizează explicit situaţia, urmată de detalii:

În declaraţiile părţilor implicate există contradicţii. Pe de o parte, elevii susţin că au fost bătuţi, în timp ce profesorul spune că totul este o înscenare pusă la cale de repetenţi. Pe de altă parte, directorul pretinde că nu a existat niciodată un astfel de conflict în şcoala sa.

Ajutaţi-l pe cititor să vadă **relaţiile logice** dintre propoziţii şi fraze marcându-le explicit, cu ajutorul conectorilor. Pentru a marca enumerarea, se poate recurge la: *în primul rând..., în al doilea rând..., nu în ultimul rând...*; *întâi..., pe urmă...*; pentru a marca adiţionarea: *în plus, de asemenea, în afară de asta, totodată, chiar şi* etc.; pentru a marca alternativa: *pe de o parte..., pe de altă parte...*; *sau..., sau*; *fie..., fie* etc.; pentru a marca raporturile spaţiale: *aici, acolo, în faţă, în spate, mai încolo, mai aproape... şi mai aproape, la stânga..., la dreapta* etc.; pentru a marca raporturile temporale: *înainte, apoi, după*

aceea, *în același timp*, *o dată cu*, *între timp*, *în timp ce*, *curând*, *nu după mult timp* etc. ; pentru a marca raportul de cauzalitate : *pentru că*, *fiindcă*, *din această cauză*, *din cauza faptului că*, *pe motiv că* etc. ; pentru a marca scopul : *cu acest scop*, *în acest scop*, *cu scopul să* etc. ; pentru a marca o consecință : *în consecință*, *drept urmare*, *astfel* etc. ; pentru a marca o comparație : *în comparație cu...*, *spre deosebire de...*, *ca și...*, *în mod asemănător*, *în același mod*, *în mod similar* etc. ; pentru a marca opoziția, contrastul sau restricția : *însă*, *în schimb*, *totuși*, *dimpotrivă*, *cu toate acestea*, *oricum*, *din contra* etc. Pentru a marca intensificarea, calificarea, modalizarea se poate recurge la : *poate*, *probabil*, *desigur*, *în mod cert*, *aproape*, *frecvent*, *întotdeauna*, *niciodată*, *într-adevăr*, *firește*, *fără îndoială* etc. Pentru a marca secvențele de exemplificare putem scrie : *de exemplu*, *de pildă*, *ca o ilustrare*, *ca o dovadă*, *pentru a demonstra acest lucru* etc. Pentru a preciza rolul de clarificare al unor enunțuri, acestea pot fi precedate de : *de aceea*, *cu alte cuvinte*, *mai clar spus...*, *reformulând...* Pentru a marca o concluzie, o rezumare : *deci*, *pe scurt*, *în rezumat*, *în concluzie*, *în final* etc.

Evitați cuvintele și construcțiile care pot genera **ambiguitate**. Există diverse surse de ambiguitate :

- polisemia cuvintelor (capacitatea cuvintelor de a avea mai multe sensuri) : *A împrumutat cartea (a împrumuta = 1. a lua cu împrumut ; 2. a da cu împrumut)* ; *El este un copil bun (bun = 1. cuminte ; 2. cu rezultate școlare bune ; 3. generos, cu suflet bun)* ;
- particularitățile gramaticale ale unor construcții : *Am plecat la 5 (am plecat = 1. Eu am plecat ; 2. Noi am plecat)* ; *Îl văd venind (1. Îl văd că vine ; 2. Îl văd în timp ce vin ; 3. Îl văd în timp ce vine)* ; *Acesta este un drum ocolit (1. Acesta este un drum pe care toți oamenii îl ocolesc ; 2. Acesta este un drum care ocolește)* ;
- intenția cu care a fost produs un enunț : *Mâine te duci la școală (1. aserțiune prin care îl informez pe copil că mâine începe școala ; 2. amenințare = Mâine te duci la școală, altfel o pățești... ; 3. regret = Îmi pare rău că mâine te duci la școlă și nu mai putem fi împreună...* etc.*)*.

Marcați cu precizie **relațiile** de subordonare sau de coreferențialitate dintre termeni : *Citind multă vreme, fără pauză, textul îl poate obosi pe cititor* (cui îi este subordonat termenul *citind*? Firește, nu cuvântului

text, ci cuvântului *cititor*, aflat la mare distanță) ; *Cei doi, Marin și Cătălin, au hotărât să meargă împreună la discotecă. Acesta a invitat și două colege* (*acesta* nu se referă, evident, la cuvântul *discotecă*, în vecinătatea căruia se află, dar la *Marin*? sau la *Cătălin*?).

Distribuiți judicios informația între propozițiile și frazele textului. Nu formulați propoziții sau fraze în care cantitatea de informație este exagerat de mare. Acest lucru îl zăpăcește pe cititor ; stilul îi apare vag, confuz.

Exemplu

Enunțul următor concentrează prea multe informații într-o singură frază:

Criminalul J.P., care a suferit o condamnare pentru viol în toamna anului 1992 și a petrecut patru ani în închisoare, a fost prins ieri în jurul orei 9,00 la intrarea în stația de metrou Aviatorilor. Poate fi rescris grupând logic informațiile în două fraze: *Criminalul J.P. a fost prins ieri în jurul orei 9,00 la intrarea în stația de metrou Aviatorilor. El a mai fost condamnat în 1992 pentru viol și a ispășit o pedeapsă de patru ani* (apud Coman, 1999, p. 24).

Nu vă grăbiți să spuneți totul deodată ; distribuiți informația în propoziții **succesive**. Prea multe intercalări și paranteze fac textul greu de descifrat, obositor, uneori de neînțeles :

Exemplu

„Neuitate au rămas, pentru mine, filmele cu Stan și Bran, pe unele – mai ales, scene memorabile – (cum e aceea a dezbrăcării eroilor, pentru a se culca, într-o cușetă de tren) n-am să le uit toată viața. Și apoi, după război, alături de multele – prea multele ? – filme sovietice, am izbutit să văd numeroase filme cu Chaplin, care mi-au încântat adolescența mea liceală. A rulat pe atunci și un film franțuzesc (realmente bun, în care jucau Jean Marais și Madeleine Sologne) și proprietarii celor două cinematografe («Lux» și «Popovici»), socotindu-l un sumum al artei, când voiau să atragă public la un alt film atârnau pe afiș un ștraif care anunța «Mai tare ca L'éternel retour»" (*Dilema*, 1999).

Încurcat în prea multe paranteze, cititorul grăbit își pierde răbdarea.

2.2.3. *Concizia*

Nu folosiți cuvinte mai multe decât vă sunt cu adevărat necesare pentru exprimarea unei idei.

Faceți economie de cuvinte, adică eliminați-le pe cele de prisos.

Exemplu

Următorul text:

Aseară echipa de fotbal Galata Saray a învins la Istanbul echipa italiană AC Milan cu scorul de 3 la 2. Pentru echipa Galata Saray au jucat şi internaţionalii români Gică Hagi şi Gică Popescu, care au fost înlocuiţi de antrenorul turc în repriza a II-a

s-ar putea rescrie astfel:

Aseară la Istanbul, Galata Saray, cu Gică Hagi şi Gică Popescu – înlocuiţi în repriza a II-a –, a învins pe AC Milan cu 3 la 2.

Eliminând cuvintele inutile, ideile ajung mai repede la cititor şi se economiseşte spaţiu tipografic.

Exemplu

„Fiindcă au fost chemaţi să depună mărturie în anul 1990 la Tribunalul din Timişoara, toţi martorii pe care i-a citat s-au deplasat în acel loc şi şi-au îndeplinit datoria faţă de stat". Fraza poate fi redusă, prin diverse procedee, făcând o economie de 19 cuvinte!

„Chemaţi să depună mărturie în 1990 la Timişoara, martorii apărării şi-au îndeplinit datoria" (*apud* Coman, 1999, p. 23).

Există şi alte variante prin care textul iniţial poate fi rescris, câştigând în concizie şi claritate:

Participând în 1990 la procesul de la Timişoara, martorii apărării şi-au îndeplinit o datorie civică. / În procesul de la Timişoara din 1990, toţi martorii apărării citaţi şi-au făcut datoria civică. / Toţi cei citaţi ca martori ai apărării la Timişoara în 1990 şi-au făcut datoria civică.

Evitaţi repetiţiile, **lungirea inutilă** a frazei. De pildă, enunţul *Un paragraf bine scris este un paragraf care are următoarele trăsături : este unitar, este coerent, este analitic* se poate reformula astfel : *Un paragraf bine scris este unitar, coerent, analitic.*

Renunţaţi la toate **informaţiile care nu sunt necesare** pentru atingerea scopului propus. În textul următor apar multe informaţii inutile :

Exemplu

***Lucrătorii de la secţia 8 de poliţie** au început **imediat** urmărirea penală împotriva cetăţeanului Marin Marinescu **în vârstă de 41 de ani**, din Timişoara, **fără antecedente penale**, care, fiind proprietar al unui apartament **situat în imobilul de pe str. Calea Bucureşti nr. 62, sc. 3, et. 8, ap. 102 din Timişoara, l-a închiriat** unui om de afaceri chinez **pe o perioadă de cinci luni, fără a-şi declara venitul la fisc**, pe care l-a împuşcat în timpul scandalului iscat deoarece acesta nu i-a plătit chiria la expirarea celor cinci luni.*

Eliminând informaţiile inutile, textul se poate rescrie astfel:

Poliţiştii au început urmărirea penală împotriva cetăţeanului Marin Marinescu din Timişoara. El a împuşcat un om de afaceri chinez deoarece acesta nu îi plătise chiria convenită pentru un apartament în care locuise cinci luni.

Textele care dau multă informaţie inutilă sunt prolixe. Se citesc greu.

2.2.4. *Varietatea*

Recurgeţi la propoziţii şi fraze de **lungime variată**.

Exemplu

Textul următor (un extemporal la gramatică) este monoton din cauza frazelor foarte lungi:

Substantivul este partea de vorbire care denumeşte obiecte în sens larg (nume de fiinţe, lucruri, fenomene etc.) şi variază în funcţie de categoriile gramaticale ale genului (substantivele pot fi masculine, feminine, neutre), numărului (singular/plural) şi cazului (în limba română există cinci cazuri: N, G, D, Ac, V). De asemenea, substantivul poate fi nearticulat sau articulat cu articol hotărât (enclitic – -l, -a, -i etc.) sau cu articol nehotărât, în funcţie de gradul în care obiectul este cunoscut vorbitorului.

Textul care urmează este monoton din cauza propoziţiilor scurte, toate aproape egale:

Dragi bunici,

M-am întors din vacanţă. Am fost la mare. A plouat şi a fost frig. Nu m-am bronzat. Aştept cu drag să vin la voi. Sper să fie vreme mai bună. O să merg la râu. Vreau să mă joc cu Grivei pe iarbă; o să-l dresez cum am văzut eu că făcea cineva la mare. Pe curând.

Vă pup, Ionuţ

Scrieţi propoziţii/fraze **variate ca structură** gramaticală (bazate pe coordonare, pe subordonare etc.). Nu este însă nevoie să exageraţi dând fiecărei fraze o altă structură. Citind la sfârşit textul, în gând sau cu voce tare, vom învăţa să „auzim" ritmul frazelor. Vom auzi când o frază „sună bine" sau „sună prost".

Exemplu

Următorul fragment de text pare să sune prost:

„La Timişoara în apropierea Hotelului «Continental» s-a produs un accident de tramvai, care i-a stupefiat pe toţi cei care au fost martori oculari la această scenă de coşmar. Deşi vatmanul claxona repetat, tramvaiul a lovit un tânăr care parcă era surd şi n-avea de gând să se retragă din calea acestui mijloc de transport în comun" (*apud* Coman, 1999, p. 25).

Sună prost deoarece este alcătuit din două fraze relativ lungi, de dimensiuni aproximativ egale, în care se repetă unele cuvinte (de pildă, supărător, *care*); în raport cu informaţia transmisă, numărul cuvintelor este mare, iar îmbinarea lor duce la exprimări tautologice sau pleonastice, uneori lipsite de logică (*cf.* şi comentariul din Coman, 1999, p. 25). Textul ar putea fi rescris astfel:

În apropierea hotelului „Continental" din Timişoara a avut loc un accident stupefiant. O scenă de coşmar: un tânăr a fost lovit de un tramvai al cărui vatman claxona cu insistenţă.

Efectul asupra cititorului este mai puternic: informaţia este condensată într-un număr mai mic de cuvinte (sunt evitate repetiţiile, cuvintele de prisos); fraza are ritm interior datorită alternanţei între propoziţii şi fraze de dimensiuni variabile (se elimină monotonia, ideile sunt clar marcate prin pauze); ordinea prezentării faptelor are efect dramatic (se fixează spaţiul şi se anunţă subiectul ştirii; se anticipă dramatismul scenei, apelând la emoţie); simetria *tânăr / vatman* şi antiteza contextuală *a fost lovit / claxona cu insistenţă* punctează absurdul situaţiei.

Varietatea rezultă şi din **evitarea unor repetiţii** lexicale sau de structură. Este o consecinţă directă a bogăţiei de exprimare a unui individ, a abilităţii cu care poate alege între cuvinte şi structuri sinonime, poate reformula enunţuri lungi şi neclare, poate nuanţa idei.

Exemplu

***Pentru** toţi aceşti oameni disperaţi şi flămânzi, care nu mai au ce pierde, mitingurile sindicatelor reprezintă ocazia ideală **pentru** a-şi da frâu nemulţumirilor.*

ar putea fi rescris, cu schimbări minime:

Pentru toţi aceşti oameni disperaţi şi flămânzi, care nu mai au ce pierde, mitingurile sindicatelor reprezintă ocazia ideală de a-şi da frâu liber nemulţumirilor.

Alt exemplu:

***Văzând** că nu răspunde nimeni la uşă **a plecat**, **crezând** că bunica **plecase** la cumpărături./ Cum nu a răspuns nimeni, a plecat, crezând că bunica e la cumpărături.*

Altul:

*Elevii **care** învaţă în şcoala **care** s-a construit în satul **care** până în anul **care** a trecut nu avea nici şcoală, nici dispensar, nici poliţie, nici biserică, sunt acum fericiţi./ Până anul trecut, satul nu avea nici şcoală, nici dispensar, nici poliţie, nici biserică. Acum elevii pot fi fericiţi: pentru ei s-a construit de curând o şcoală.*

Altul:

*Implementarea **planului construirii sediului băncii organizaţiei** depinde **de** banii alocaţi **de** Guvern, **de** contractarea **de** împrumuturi **de** la alte bănci./ Construirea unei bănci a organizaţiei este dependentă atât de fonduri guvernamentale, cât şi de împrumuturi de la alte bănci.*

Trebuie deosebite repetiţiile supărătoare de repetiţiile cu rol stilistic, menite să accentueze ideile, să confere simetrie textului.

Autorul trebuie să-şi marcheze individualitatea în text prin modul **original** în care combină cuvintele limbii. Locurile comune, clişeele nu fac decât să uzeze cuvintele. Autorul care le foloseşte cade în banal, în loc să atragă atenţia, prin stil, asupra ideilor. Iată câteva clişee: *spectacolul se constituie în..., în aceeaşi idee, sărbătoare de suflet şi simţire, au făcut o figură frumoasă pe teren, un scenariu bine pus la punct, pâinea (cartea, slujba, tranziţia etc.) noastră cea de toate zilele* etc.

2.2.5. *Eficienţa*

Eficienţa stilului se măsoară prin puterea autorului de a-şi face cititorul să înţeleagă cât mai repede şi cât mai exact ideea pe care a dorit să i-o transmită printr-un text, o frază, o propoziţie. Pentru a scrie eficient, autorul poate alege între diverse cuvinte şi construcţii gramaticale, poate recurge la structuri lingvistice care contribuie la reliefarea ideilor.

Alegeţi!

În funcţie de ceea ce doriţi să exprimaţi, având în vedere subiectul textului şi publicul căruia vă adresaţi, faceţi alegerea justă între **cuvinte abstracte şi generale**, pe de o parte, şi **cuvinte concrete şi particulare,** pe de altă parte. Cuvintele abstracte captează generalităţi; cuvintele concrete vizează aspecte particulare şi exprimă generalităţi atunci când se referă la clase de obiecte, în ansamblu. Cuvintele sunt specifice atunci când numesc cu precizie membri ai clasei. De pildă, în următoarele serii cuvintele au fost aranjate în ordinea descrescătoare a gradului de generalitate: *vegetaţie - copac - salcâm*; *animale - mamifere - maimuţe - urangutan.* Cuvintele sunt concrete atunci când se referă la obiecte şi însuşiri particulare, aşa cum sunt cele percepute prin simţuri. Cele abstracte numesc concepte pe care participanţii la actul comunicării le deduc pornind de la percepţiile senzoriale. Cuvintele concrete sunt precise şi, prin urmare, mai uşor percepute de cititori; cuvintele

abstracte sunt vagi, ambigue, de aceea pot da naştere la confuzii, la neclarităţi pentru cititori. Soluţia optimă pare să fie echilibrul dintre abstract şi concret, dintre general şi particular. Păstrarea permanentă într-o zonă de maximă generalitate poate determina percepţii false ale textului, presupune din partea cititorului efort suplimentar de lectură, îl oboseşte, îi diminuează interesul. Textul pare aproximativ, vag, deci creează frustrare:

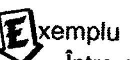
xemplu

Marea era minunată este foarte general; *Marea avea valuri / era calmă / era caldă, 26°C.*

Am citit în cartea unui mare filozof... Ar fi preferabil *Am citit în cartea X a filozofului Z.*

Pe de altă parte, păstrarea permanentă în zona concretului, a particularului îi lasă cititorului sentimentul că autorul nu are capacitate superioară de înţelegere a fenomenului, neputând depăşi zona accidentalului în favoarea unei percepţii globale.

Alegeţi corect între **verb şi substantiv**! De obicei, verbele trimit direct la acţiune, deci conferă textului dinamism, în timp ce substantivele îi dau un caracter static, descriptiv.

xemplu

Între enunţurile:

Se remarcă reafirmarea dorinţei României de integrare euro-atlantică

şi

România şi-a reafirmat dorinţa de integrare nord-atlantică

ultimul este de preferat: verbul atrage atenţia asupra acţiunii şi, în plus, sunt evitate cele trei genitive succesive.

O frază ca:

O comparaţie între cele două sondaje de opinie pune în evidenţă ***scăderea*** *dramatică în ultimii doi ani a interesului cetăţeanului pentru chestiunile politice*

poate fi reformulată astfel:

Comparaţia între cele două sondaje de opinie pune în evidenţă faptul că în ultimii doi ani interesul cetăţeanului pentru chestiunile politice ***a scăzut*** *dramatic.*

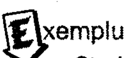
Sau:

Ministerul Educaţiei Naţionale a anunţat ***începerea*** *şcolii anul acesta pe data de întâi septembrie*

poate fi rescris

Ministerul Educaţiei Naţionale a anunţat că anul acesta şcoala ***va începe*** *la întâi septembrie.*

Alegeţi corect între **diateza activă a verbului şi diateza pasivă**! Verbele la diateza activă dau textului vigoare, accentuând ideea de acţiune şi de autor al acţiunii. Verbele la diateza pasivă accentuează rezultatul, în timp ce acţiunea apare în plan secundar, iar participanţii la acţiune sunt deseori trecuţi sub tăcere.

xemplu

Studenţii au declanşat azi o grevă pe termen nelimitat (diateza activă).

O nouă grevă (a studenţilor) s-a declanşat astăzi, după ce negocierile de la guvern au eşuat (diateza pasivă).

Putem exprima mult mai direct enunţul:

„În şedinţa de ieri ***s-a anunţat*** *începerea de către FPS a procesului de privatizare a încă cinci întreprinderi de stat";*

de pildă:

„În şedinţa de ieri, FPS a anunţat că va începe procesul de privatizare a încă cinci întreprinderi de stat".

Puneţi în evidenţă ideile!

Aranjaţi cuvintele în cea mai potrivită **ordine** pentru a-i atrage cititorului atenţia asupra acelei părţi pe care doriţi să o accentuaţi. Ordinea cuvintelor în propoziţii este specifică fiecărei limbi. În ciuda acestui fapt, există o regulă cvasigenerală: partea cea mai importantă se aşază fie la început, fie la sfârşit. Totuşi, acumulând toate elementele la începutul frazei, este posibil ca cititorul să simtă graba autorului în a-şi comunica ideile; punând toate elementele importante la sfârşitul frazei, cititorul poate avea impresia că fraza îşi pierde suflul, asemenea unui sportiv care nu mai are resurse pentru a trece linia de sosire. În limba română, ordinea cuvintelor este, în general, liberă; de aceea, autorul dispune de posibilitatea aranjării cuvintelor pentru a reliefa o anumită componentă a enunţului.

Exemplu

Observaţi cum accentul semantic se schimbă în enunţul următor în funcţie de ordinea cuvintelor:

Preşedintele X a sosit azi-dimineaţă la aeroportul Otopeni cu un avion al companiei TAROM./ Azi-dimineaţă a sosit la aeroportul Otopeni, cu un avion al companiei TAROM, preşedintele X./ Cu un avion al companiei TAROM, preşedintele X a sosit azi-dimineaţă la aeroportul Otopeni./ Azi-dimineaţă, la aeroportul Otopeni, cu un avion al companiei TAROM, preşedintele X a sosit./ Azi-dimineaţă, la aeroportul Otopeni, cu un avion al companiei TAROM a sosit preşedintele X.

Ordinea cuvintelor nu este însă total liberă; redactări stângace, defectuoase, fac mesajul greu de înţeles, ca mai jos:

Preşedintele X, azi-dimineaţă a sosit la aeroportul Otopeni, cu un avion al companiei TAROM./ Azi-dimineaţă, la aeroportul Otopeni, a sosit preşedintele X, cu un avion al companiei TAROM.

În afară de ordinea cuvintelor, limba română dispune de mijloace (structuri) sintactice prin care pot fi reliefate ideile:

M-a uimit că nu l-a aşteptat nimeni la aeroport./ ***Ceea ce*** *m-a uimit* ***a fost că*** *nimeni nu l-a aşteptat la aeroport./* ***Faptul că*** *nimeni nu l-a aşteptat la aeroport m-a uimit./ A venit doar un ziarist de la* Sportul*./* ***Nu*** *a venit* ***decât*** *un ziarist de la* Sportul,

precum şi de mijloace lexicale:

M-a uimit că nu l-a aşteptat ***absolut*** *nimeni la aeroport.*

În plus, textul scris beneficiază şi de mijloace grafice de accentuare, cum ar fi sublinierea cuvintelor, scrierea cu aldine (litere îngroşate), cu cursive (litere aplecate), cu litere spaţiate sau cu majuscule.

Repetaţi propoziţii sau părţi din propoziţii pentru a focaliza interesul cititorului pe secvenţele în cauză!

Exemplu

A protestat partidul X, partidul Z a protestat şi el. S-a retras un senator X-ist, s-a retras şi unul Y-ist. Au protestat, s-au retras, apoi au organizat o conferinţă de presă comună.

Aceste repetiţii deliberate cu funcţie de accentuare nu trebuie confundate cu repetiţiile întâmplătoare, care, dimpotrivă, slăbesc forţa textului.

Senatorul X a părăsit sala de şedinţe. După ce a părăsit sala, el a convocat o conferinţă de presă.

Scrieţi propoziţii **simetrice**, care se pun în evidenţă reciproc prin contrast (exemplu: *Mulţi văd, puţini pricep. Mulţi chemaţi, puţini aleşi*).

Acumulaţi detalii ce conduc spre un punct culminant:

Exemplu

„Am luat o vază mică şi i-am spart-o agresorului în cap, dar n-a ***căzut****. Am luat-o pe a doua, una chinezească, roşie, şi am făcut la fel. Tot n-a* ***căzut****. Am fugit după alta mare, de cristal, şi i-am spart-o şi pe aceasta în cap.* ***Cu toate*** *acestea, agresorul nu cădea. Numai în filme pică de la prima lovitură"* (**apud** Coman, 1999, p. 25).

Evitaţi frazele lungi! Sunt obositoare pentru cititor; el nu poate urmări înlănţuirea ideilor şi uită începutul unei fraze care se termină după 10 rânduri. În acelaşi timp, frazele prea lungi condensează un număr mare de idei; cititorul nu are timp să le asimileze pe toate; în consecinţă, ideile îşi pierd forţa, nu mai au efectul dorit.

Exemplu

„Continuând seria editorialelor ***care*** *analizează deteriorarea situaţiei politice interne şi consecinţele sale sociale, cotidianul H,* ***care*** *apare la SG, deplânge modul populist în* ***care*** *preşedintele X încearcă să-şi menţină cota electorală începând cu «felul neobişnuit în* ***care*** *a somat guvernul să deblocheze toate fondurile împotriva duşmanului comun, frigul» şi terminând cu «apelul zgomotos – al câtelea oare? – prin* ***care*** *chema la luptă împotriva corupţiei»".*

Fraza citată este foarte lungă, de aceea devine neclară; cuvântul *care* se repetă (în text apare de două ori şi o dată în citat), ideile se diluează, îşi pierd forţa. Scrieţi fraze scurte; expuneţi clar câte o singură idee; o veţi continua, completa, dezbate în frazele următoare. Nu uitaţi deci să puneţi punct, iar atunci când vi se pare necesar să asiguraţi o mai strânsă legătură între idei, puneţi punct şi virgulă. Textul va fi eficient deoarece ideile vor ajunge rapid la destinatar; ritmul alert menţine treaz interesul cititorului. Respectând „cuvintele" autorului, iată cum ar putea fi rescris textul citat mai sus:

Cotidianul H din SG continuă seria editorialelor în care analizează situaţia politică internă şi consecinţele ei sociale. În numărul... deplânge eforturile preşedintelui X de a-şi menţine cota electorală prin acţiuni populiste: „felul neobişnuit în care a somat guvernul să deblocheze toate fondurile împotriva duşmanului comun, frigul", „apelul zgomotos – al câtelea oare? – prin care chema la luptă împotriva corupţiei".

Uneori, propoziţiile scurte au mai multă forţă de convingere.

xemplu

„După toate probabilităţile, cauza accidentului ar fi o defecţiune la sistemul electric, ceea ce explică, de altfel, şi fumul înecăcios din cabina piloţilor."

Textul se poate rescrie:

„După toate probabilităţile, cauza accidentului ar fi o defecţiune la sistemul electric. Astfel se explică şi fumul înecăcios din cabina piloţilor" (*apud* Coman, 1999, p. 26).

Frazele lungi reduc ritmul lecturii şi îngreunează înţelegerea textului; cele scurte sunt percutante, deoarece exprimă ideile într-o formă clară, direct accesibilă cititorului. Frazele scurte sunt preferate pentru afirmarea unor idei, pentru a comunica; cele lungi pentru dezvoltarea, aprofundarea ideilor, pentru a analiza şi a dezbate.

Autorul este eficient atunci când scrie un text **echilibrat**, care se adresează nevoilor publicului-ţintă. Există câteva reguli generale:

- Frazele scurte mimează oralitatea şi sunt preferate în textele care poartă mărcile comunicării orale; frazele lungi sunt preferate în textele academice, destinate unei lecturi prin excelenţă reflexive.
- Enunţurile care condensează prea multă informaţie sunt obositoare, iar cele care diluează prea mult informaţia sunt plicticoase.
- Frazele cu structură monotonă îl fac pe cititor să-şi piardă interesul pentru text, cele prea variate îi distrag atenţia de la conţinut.
- Enunţurile sofisticate, în care nu apare cu claritate logica ideilor, îl derutează pe cititor; enunţurile simpliste îl plictisesc.

Autorul este cel care dă textului o **direcţie**. El trebuie să-şi conducă cititorul să înţeleagă ideile, nu să-l lase să-şi aleagă singur din text ceea ce doreşte. Autorul ajută cititorul să înţeleagă textul într-un anumit fel, evitând neclarităţile, confuziile, interpretările neadecvate.

2.2.6. *Eufonia*

Despre eufonie se vorbeşte, în general, în legătură cu textele orale; acestea sună bine atunci când au un efect plăcut asupra ascultătorului.

Acest efect se obţine prin evitarea alăturărilor cacofonice (*ca candidat, de departe, m-a marcat* etc.), a rimelor neintenţionate şi a ritmului (*Aceste probleme, în realitate, nu pot fi neglijate, ignorate, minimalizate, ci asumate, mediatizate şi-ndreptate*). Intuitiv, spunem despre un text că „sună bine" sau „sună ca dracu' ".

În aceiaşi termeni se pune problema şi pentru textul scris, deoarece lectura se face, uneori, cu voce tare, dar întotdeauna cu vocea interioară. Cititorul spune şi el „aici nu-mi place cum sună" şi pentru a se convinge de acest lucru îşi spune „parcă ar fi mai bine aşa..., asta n-are ce căuta aici", subliniază pe text cu creion roşu cacofoniile sau râde zgomotos punctând cascada gerunziilor, a genitivelor... Citiţi deci textul cu voce tare, pentru a-l auzi!

2.2.7. *Naturaleţea, expresivitatea, eleganţa*

Pe cât de vagi par aceste concepte în raport cu stilul unui autor, pe atât de importante sunt pentru efectul pe care îl are textul asupra cititorilor. Mai mult decât celelalte calităţi ale textului, naturaleţea, expresivitatea, eleganţa se definesc în raport cu tipul de text.

Într-o revistă dedicată evenimentelor mondene, de pildă, stilul natural este cel care se apropie de comunicarea orală; stilul expresiv – cel care conferă ideii claritate şi inedit; elegant – cel care, trecând peste toate capcanele oralităţii, se păstrează în limitele textului scris.

xemplu

„După ce a dezbătut timp de 16 ore pe marginea celor 159 de programe TV înscrise în concurs, juriul le-a premiat pe cele mai bune dintre ele. Realizatorii au primit din partea Asociaţiei Profesioniştilor de Televiziune diplome, iar din partea sponsorilor bani şi... televizoare.

Cel mai grăbit laureat a fost Marius Tucă care, după ce şi-a admirat câteva minute diploma primită, a plecat fără să-şi ia şi banii, ca să nu întârzie la show-ul care l-a făcut celebru. Carmen Bendovski şi Jana Gheorghiu, premiate la celelalte ediţii, şi-au aplaudat de data aceasta colegii de la «Observator»: Radu Coşarcă, Mona Nicolici şi Radu Herjeu. Una dintre cele mai aplaudate prezenţe a fost Mihaela Rădulescu, care a mulţumit foarte scurt pentru diplomă, spunând că nu mai vrea să i se reproşeze că vorbeşte prea mult. Cornel Todea şi Horia Moculescu au urmărit festivitatea din hol, pentru că toate scaunele aduse în sala Rondă a Hotelului Intercontinental – transformată, astfel, în sală de proiecţie – au fost imediat ocupate. Directorul Televiziunii Române, Cristian Hadji-Culea, însoţit de soţia sa, actriţa Lamia

Beligan, a stat în primul rând alături de venerabilul deputat ţărănist Gabriel Ţepelea. Între invitaţi au fost şi cunoscuţii actori Irina Movilă, Ilinca Goia şi Victor Rebengiuc" (*Unica*, 1999).

Un articol ştiinţific este natural când respectă rigorile ştiinţei fără a recurge la şabloane, când pendulează între generalizările teoretice abstracte şi exemplele clare, cu putere de evocare şi de convingere, când se citeşte uşor, fără a necesita un efort suplimentar de concentrare şi fără a-l obliga pe cititor să se oprească la fiecare frază, concentrându-se să înţeleagă „în ce limbă este", să înţeleagă ceva simplu „spus adânc".

Exemplu

Iată un articol ştiinţific în care autorul respectă rigorile stilului ştiinţific, adaptând, în acelaşi timp, limbajul la cerinţele unui public larg (revista *Limba şi literatura română*, din care a fost extras textul, se adresează elevilor şi profesorilor de limba română, în primul rând):

„Greşeli în lexicul actual

NARCISA FORĂSCU
Universitatea din Bucureşti

0. [...] Pentru cine observă atent fenomenul lingvistic astăzi, este limpede că abaterile foarte frecvente sunt de tipuri foarte diferite şi, ca atare, greu de sistematizat pentru a putea aprecia direcţiile în care limba pare să evolueze.

Abaterile întâlnite la tot pasul au diferite cauze: fie comoditatea vorbitorilor, care generează exprimări eliptice sau reducerea unor expresii la un cuvânt unic, fie căutarea cu orice preţ a unor exprimări şocante, inedite, care să dovedească nonconformismul sau originalitatea vorbitorului, fie neglijenţa în exprimare, fie utilizarea la întâmplare a unor termeni al căror sens este neclar vorbitorului însuşi, dar prezintă atracţia cuvintelor «la modă».

În cele ce urmează, vom încerca să readucem în discuţie câteva tipuri de greşeli care se conturează astăzi în vocabular, fără a admite totuşi că acestea reprezintă tendinţe în evoluţia limbii. [...]

1. Folosirea cu sens deviat a cuvintelor este un tip de abatere care a mai fost semnalat de lucrări anterioare. [...] Din comoditate, vorbitorii renunţă să mai apeleze la dicţionar pentru a-şi lămuri înţelesul cuvintelor, mulţumindu-se să «aproximeze» sensul din context, aproximare de cele mai multe ori inexactă, întrucât contextul nu conţine întotdeauna toate elementele necesare identificării sensului. [...]

De exemplu, verbul «a omite», folosit de patronul unui magazin de arme în contextul: «Cei mai mulţi cumpără o puşcă, dar nici pistoalele nu sunt omise de către cumpărătorii noştri», are pentru vorbitor sensul «nu sunt ocolite, nu sunt neglijate». Cele două verbe sunt cvasisinonime, dar «a omite», spre deosebire de «a ocoli», «a neglija», nu presupune neapărat intenţia, evidentă în cazul de faţă, deci nu este potrivit în acest context. [...]

2. Folosirea improprie a unor cuvinte ţine [...] nu numai de necunoaşterea sensului, dar şi de greşeli în ceea ce priveşte respectarea regimului lor sintactic. Încălcarea acestuia are drept consecinţă uşoare modificări ale sensului. De exemplu, verbul «a debuta» este intranzitiv şi înseamnă «a-şi face debutul într-o carieră, pe scenă; (despre autori) a-şi publica prima lucrare». Folosirea lui ca verb tranzitiv este o abatere, de exemplu: «Emisiunea noastră i-a debutat pe mulţi cântăreţi». Ca urmare, sensul este uşor modificat în «i-a ajutat să debuteze». [...]

5. Un alt tip de abateri este constituit de expresiile pleonastice, surprinzător de frecvente. [...] În «Populaţia trebuie să conlucreze împreună cu gardienii publici», verbul «a conlucra» conţine în structura sa prefixul con-, *al cărui înţeles este «împreună cu», deci asocierea celor două este o greşeală, deoarece locuţiunea prepoziţională repetă informaţia din conţinutul verbului. [...]*

Apelul la dicţionare ar fi un mijloc bun de a evita asemenea exprimări pleonastice care, dincolo de faptul că sunt nepotrivite într-un limbaj îngrijit, catalogheazǎ pe cel care le utilizează ca lipsit de cultură" (*Limba şi literatura română*, 1998).

O scrisoare trimisă unui amic este naturală, expresivă şi elegantă atunci când nu seamănă cu o scrisoare de intenţie, cu o telegramă sau cu cererea de împrumut adresată unui director de bancă; atunci când textul subliniază apropierea spirituală dintre expeditor şi destinatar, nu faptul că în spaţiu real cei doi sunt despărţiţi de sute sau mii de kilometri, iar în timp – de două generaţii...

Exemplu

Când s-a născut băieţelul meu, am primit următoarea scrisoare:

Beciu, 4 apr. 1993

Dragă Andra, dragă Mircea,

Aferim şi de trei ori cele mai...

Aţi fost păţâţi. Ne permitem, ca mai veterani într-ale meseriei, câteva sfaturi nesmintite:

1. nu cântăriţi Andreiaşul mai des de 12 ori pe zi;

1 a. nu băgaţi greutăţi necuvenite pe cântar;

2. nu vă lungiţi cu el la bârfeturi peste 1.00 a.m.;

3. fiţi cu băgare de seamă când bagă bâlbâiala („babu babu");

4. nu-l lăsaţi să mănânce prea multă îngheţată;

5. căutaţi-i din vreme meditator pentru admitere (că doar n-o să-l faceţi tot filolog);

În mod expres pentru părinţi, conspiraţi, conspiraţi, conspiraţi...

Vă pupim cu drag, pe-un picior de fugă, alergând după un (alt) tren, veţi mai din gros într-un număr viitor,

Liviu şi Dana

Un articol de ziar este natural când un ziarist începător nu își asumă tonul reporterului cu 25 de ani de experiență de la ziarul *Times*; când elegant se spune și se argumentează ceva, nu elegant „se dau două palme" unei personalități pentru a reveni a doua zi cu scuze: „Redacția își cere scuze; în articolul... apărut în ziarul de ieri era vorba despre domnul Ion Georgescu, nu despre George Ionescu... Pe rândul 1, coloana 1 se va citi «Acesta a evitat o pagubă de...» în loc de «Acesta a făcut o pagubă de...»".

A scrie expresiv nu înseamnă a înota printre figuri de stil extrase în caietul de „cuvinte frumoase" din Sadoveanu, Eminescu sau Arghezi. **„Beția de cuvinte" nu ține loc de idei originale, nici de competență, nici de inteligență.**

Exemplu

Formulați, dacă puteți, ideea principală din textul următor:

„Iată icoana – din care alții se înfruptă – dimineață a gândirii otomane, care este esențializată de creația populară și vine prin glasul marelui poet care singur definește un popor pe care alte neamuri îl acceptă și se hrănesc din creația lui în spațiile cele mai înalte, desigur în spațiile de trăire și simțire și cugetare. [...]

Mierea vieții dovedită de un popor rămâne bunul cel mai de preț pe care celelalte neamuri – vecine sau îndepărtate – o caută, deoarece aceasta aduce o dimpreună lucrare a istoriei... De la marele izvor se înfrumusețează întreaga lume, care se toarce, se dezvăluie, se arată prin colind, prin doină, prin cântec de jale, prin bocet, prin psalm... Cartea de față – pe lângă oferta istorică pe care o aduce ochiului și minții – trasează ascunsul, calea regală, nevăzutul-văzut prin care neamurile cresc și se încifrează timpului și se spovedesc marelui Timp. Cartea aceasta în pagini de aur, marchează apele de frumusețe și picură facere-prefacere divină în sufletele care se vor laolaltă, în inimile și mințile care trebuiesc să habiteze laolaltă într-un spațiu limitat și hotărât de un destin ascuns și prielnic".

Nici frazele și nici expresiile savante, construite după ce am pus cap la cap cuvinte din cel mai recent dicționar de neologisme, nu-l vor impresiona pe cititor, ci îl vor face să se simtă în fața unui zid de care nu poate trece. Dumneavoastră, vorbitor de limbă română, dar nespecialist în științele educației, ce înțelegeți din textul următor?

Exemplu

„Specialiștii-cercetători în transdidactică pluridisciplinară mediaformativă participă la seminarii lunare de pedagogie interactivă în care sunt dezbătute probleme legate de fluidizarea procesului educațional și de gestionare a cunoștințelor în cadrul unei relații bidirecționale de ajutor personalizat. În această pedagogie a contractului rolul inspectorului este de a optimiza potențialul colaboratorilor favorizând expansiunea dinamicilor ergonomice modulabile."

2.2.8. *Originalitatea*

Despre originalitate se vorbește în general cu referire la autorii de literatură artistică. Acolo se invocă intenția estetică a autorului original. Orice text însă (fie că e un editorial, o compunere la școală, o teză de licență, un raport) poartă amprenta autorului său. Ceea ce contează este ca autorul să știe să-și pună în valoare personalitatea. Orice individ este unic și trebuie să se reflecte în text. Când acest lucru se întâmplă, autorul este original; când nu, el copiază vocea altor autori, înăbușind-o pe-a sa.

În limitele respectării unor reguli, limba permite un număr foarte mare de combinații. Sarcina autorului este aceea de a descoperi combinația particulară care vorbește cel mai bine despre el. Stilul autorului este original atunci când prezintă următoarele caracteristici: creativitate, forță de evocare, personalizare.

Creativitatea se reflectă în noutatea ideilor, a punctelor de vedere, a limbajului. Când scrieți un text, gândiți-vă la ideea pe care vreți să o transmiteți cititorilor și prin ce se deosebește ea de alte idei exprimate de alți autori pe aceeași temă. Gândiți-vă ce aduceți nou în domeniul respectiv și de ce ar merita să fie citit textul scris de dumneavoastră. În ceea ce privește limbajul, nu imitați alți autori, nu folosiți fraze „prefabricate", nu folosiți clișee verbale. Stilul este omul: sofisticat, echilibrat sau simplist? confuz sau clar? distant sau apropiat? ignorându-i pe alții sau empatetic? puternic sau copleșit de ceilalți? hotărât sau șovăielnic? optimist sau pesimist?

Forța de evocare decurge din puterea textului de a capta emoția/ raționalitatea celui care scrie, de a o transmite cititorilor și de a determina reacții similare. Exemplele bine alese și inteligent prezentate, narațiunile inspirate, demonstrația clară, fără fisuri, sunt mijloace de a-l face pe celălalt să perceapă lumea ca tine.

Personalizarea constă în capacitatea textului de a vorbi despre autorul său prin experienţele proprii pe care le evocă, prin implicarea în text, prin impunerea vocii autorului, distinctă de alte voci. Cititorii sunt interesaţi să cunoască experienţele altora pentru a avea puncte de reper, modele pe care să le urmeze sau să le respingă, idealuri.

CONCLUZII

Textul este o structură ierarhică în care elementele se dispun după o schemă precisă, lăsându-i totuşi autorului libertatea unor opţiuni. Când face cea mai bună alegere într-un context dat, autorul se impune în ochii cititorului ca o personalitate competentă, credibilă, a cărei voce merită să fie luată în seamă.

xemplu

INTRODUCERE
PROPOZIŢIA-TEZĂ – IDEEA CENTRALĂ A TEXTULUI, SCOPUL, DIRECŢIA DE DEZVOLTARE A TEXTULUI

CUPRINS
PARAGRAF 1: IDEE PRINCIPALĂ
- PROPOZIŢIA-TEZĂ A PARAGRAFULUI
- DEZVOLTAREA TEZEI
- CONCLUZII

PARAGRAF 2: IDEE PRINCIPALĂ
- PROPOZIŢIA-TEZĂ A PARAGRAFULUI
- DEZVOLTAREA TEZEI
- CONCLUZII

PARAGRAF 3: IDEE PRINCIPALĂ
- PROPOZIŢIA-TEZĂ A PARAGRAFULUI
- DEZVOLTAREA TEZEI
- CONCLUZII

ETC.

ÎNCHEIERE
CONCLUZII

Această structură abstractă capătă existenţă concretă prin intermediul frazelor şi al propoziţiilor, prin intermediul cuvintelor. Gramatica limbii îi oferă autorului un spaţiu de combinare a acestor unităţi în limitele

corectitudinii, dar îi oferă şi libertatea alegerii în scopul originalităţii, al obţinerii unor efecte stilistice.

Când concepeţi un text, aveţi în vedere exigenţele celor care îl vor citi. Sistemul lor de lectură se bazează pe o serie de aşteptări privind structura textului.

- În introducere, cititorul se aşteaptă să găsească încadrarea şi situarea subiectului în context, prezentarea problemei ce va fi dezbătută, anunţarea planului.
- În cuprins, cititorul se aşteaptă ca ideile să fie riguros exprimate, să aibă coerenţă, să existe un echilibru al părţilor, raţionamentele să fie clare, exemplele – relevante, trecerile de la o idee la alta – bine marcate.
- În încheiere, cititorul se aşteaptă să găsească sintetizată ideea articolului, evidenţiată concordanţa dintre problema anunţată la început şi rezolvarea propusă, să i se prezinte explicit sau să i se sugereze perspectivele deschise de noua abordare.
- Paragrafele marchează ideile.

Autorul trebuie să fie atent atât la structura textului în ansamblu (structura globală a textului), cât şi la alegerea cuvintelor, pentru a le combina în propoziţii corecte, clare, elegante, care să facă mesajul uşor de receptat de către cititor (structura locală a textului). Modul în care autorul foloseşte cuvintele afectează percepţia textului de către cititori. În ochii publicului, autorul îşi construieşte imaginea prin cuvinte. Ele pot lucra în favoarea sau în defavoarea lui. În text autorul se autodefineşte prin stil.

Calităţile stilului sunt:
- proprietatea;
- claritatea;
- conciziа;
- varietatea;
- eficienţa;
- eufonia;
- naturaleţea, expresivitatea, eleganţa;
- originalitatea.

EXERCIŢII

1) Comentaţi – din perspectiva ideilor expuse în acest capitol – greşelile din textele următoare, apoi rescrieţi corect aceste texte, făcând toate modificările necesare:

a) „Lucrătorii au devenit iarăşi fericiţi, din nou erau convinşi că, gata, se vor apuca de muncă. În urma acţiunii de comando de la «Ora satului» a ajuns însă iarăşi să le fie teamă de viitorul nostru! ";

b) „Datorită furtunii declanşate ieri seară numeroase nave şi ambarcaţiuni au eşuat sau s-au scufundat";

c) „Comitetul de coordonare din România a programelor unitare a elaborat studii referitoare la copiii străzii ce cuprind măsuri concrete şi imediate";

d) „I-am ajutat să scape de suferinţe şi i-am înţeles şi despre problemele lor de viaţă, despre sărăcie şi alte probleme";

e) „De asemenea şi alte dosare (n. n. – ale celorlalte mineriade) dacă există şi servesc aflării adevărului, toate aceste cauze vor fi conexate. Deocamdată s-a dispus conexarea dosarului cu poliţistul agresat";

f) „De altfel, anul 1997 caută să confirme această afirmaţie, până în prezent înregistrând numărul accidentelor persoanelor comparativ cu aceeaşi a anului trecut mai puţin cu 74 accidente, 8 morţi şi 57 răniţi";

g) „Ca să nu poată copia la examenele de rezidenţiat pe anul acesta, examenele s-au dat pe numere";

h) „Poţi să-ţi frichineşti casa de 25 de ori pe zi, dacă pe pat stau mardăre de cămăşi, bluze, rochii, orice bună impresie este exclusă";

i) „Patru luni s-au arătat a fi insuficiente pentru diplomaţia internaţională, ca aceasta să profite de tăcerea relativă a armelor";

j) „Suma poate fi majorată cu cel puţin 3 salarii medii nete dacă beneficiarul locuieşte într-o zonă cu o rată a şomajului de cel puţin 12% unde sunt specifice un număr limitat de activităţi profesionale";

k) „Aceasta este o lege necesară, utilă şi de care avem nevoie";

i) „Bunăstarea trebuie pusă de-o parte şi trebuie avută grijă să nu scadă";

m) „Localnicii au spus că dacă minerii vor trece prin Craiova aceştia nu vor ieşi în stradă şi nu se vor bucura de aplauzele lor";

n) „Nu s-au semnalat ciocniri şi cu atât mai puţin prezenţa forţelor de ordine";

o) „Să spun la ce mă aştept, aceasta nu depinde de mine";

p) „Au fost alocate fonduri de la buget Ministerului Educaţiei Naţionale, dar nu şi pentru Ministerul Culturii";

r) „În limba română există o mare cantitate de cuvinte împrumutate din limba franceză";

s) „În acelaşi mod în care cuvintele (mesajul verbal) cât şi mesajul non-verbal pot fi interpretate diferit, tot aşa o aceeaşi persoană poate atribui înţelesuri diferite aceloraşi cuvinte la momente şi contexte diferite. La urma urmei, noi nu comunicăm fără un scop iar arta comunicării constă în adaptarea ei la o situaţie sau la un context [...]. Modul în care noi privim lumea este influenţată de experienţele noastre anterioare, astfel că persoane de vârste diferite, naţionalităţi, culturi, educaţie, sex, temperamente, etc., vor avea alte percepţii şi vor recepta situaţiile în mod diferit. Diferenţele de percepţie sunt deseori numai rădăcina multor alte bariere de comunicare [...]. Potenţialele bariere de comunicare nu depind numai de noi, respectiv de receptor şi emiţător, dar şi de condiţiile de comunicare, pe care trebuie nu numai să le cunoaştem ci şi să le controlăm pentru ca procesul comunicării să capete şansa de a fi eficient"

2) Alegeţi dintre perechile următoare textul pe care îl consideraţi bine scris. Argumentaţi alegerea. Rescrieţi textul pentru a prezenta propria variantă.

a) „Ar fi de spus mai multe lucruri despre reforma în învăţământ, dar din lipsă de spaţiu nu ne vom opri la nici unul dintre acestea, ci vă vom prezenta în continuare raportul Naţiunilor Unite asupra stadiului reformei în învăţământ în ţările foste comuniste";

a_1) „Reforma în învăţământ pune mai multe probleme: găsirea fondurilor necesare pentru repararea şcolilor şi dotarea lor la standarde europene, elaborarea unui Curriculum naţional şi a manualelor alternative, pregătirea profesorilor, elevilor, părinţilor pentru a lua parte la reformă. Soluţiile găsite de România sunt analizate într-un raport comparativ al Naţiunilor Unite privind stadiul reformei în fostele ţări comuniste";

b) „Problemele învăţământului actual sunt din ce în ce mai acute, după cum, probabil, ştiu cititorii noştri. De aceea, am stat de vorbă cu Ministrul Învăţământului pentru a vedea care sunt soluţiile pe care dânsul le propune";

b_1) „Pentru a vedea care sunt problemele prioritare în învăţământul actual şi soluţiile posibile am stat de vorbă cu Ministrul Învăţământului, domnul XY";

c) „Persoana pe care el o susţinuse cu atâta înflăcărare, în ultima vreme, timp de doi ani nu merita încrederea pe care el i-o acordase de atâtea ori";

c_1) „Cel pe care îl susţinuse cu convingere în ultimii doi ani nu îi merita încrederea";

d) „În postul de conducere pe care îl deţinea ajunsese prin multă muncă, sacrificii şi o deosebită atenţie acordată detaliilor" ;

d_1) „Munca, sacrificiile, atenţia acordată detaliilor l-au ajutat să obţină un post de conducere" ;

e) „Puţini dintre oamenii care au fost nemulţumiţi au avut curajul să se ridice împotriva acestei hotărâri" ;

e_1) „Puţini oameni nemulţumiţi au îndrăznit să protesteze împotriva acestei hotărâri" ;

f) „Opiniile exprimate de domnul XY cu acele ocazii asupra evenimentelor sunt total diferite de cele ale domnului WZ care s-a pronunţat şi el împotriva recentelor măsuri adoptate de guvern, dar punând accentele în mod diferit" ;

f_1) „Între opiniile domnilor XY şi WZ există deosebiri, deşi ambii s-au pronunţat împotriva recentelor măsuri adoptate de guvern" ;

g) „Oamenii care mănâncă multă sare sunt predispuşi la tensiune arterială, aşa după cum fumătorii riscă să se îmbolnăvească de cancer pulmonar, spun statisticile" ;

g_1) „Potrivit statisticilor, cei care consumă sare în mod exagerat sunt predispuşi la tensiune arterială, iar fumătorii, la cancer pulmonar".

3) Ce aţi reproşa următoarelor enunţuri?
   a) „Din diverse motive am hotărât trecerea numelor sub anonimat."
   b) „Eu sunt un om sincer, onest, corect, cinstit. De aceea nu am putut vota alături de colegii mei pentru ridicarea imunităţii parlamentare senatorului ZZ."
   c) „Toate ţările din Asia sunt puţin industrializate."
   d) „Cheltuielile nesăbuite ale unui guvern corupt sunt cele care generează astăzi inflaţie în ţara noastră."
   e) „Este ştiut că un copil învaţă să vorbească prin *trial and error.*"
   f) „Penicilina vindecă datorită proprietăţilor sale terapeutice."
   g) „Patriotismul este sentimentul puternic faţă de ţară."
   h) „Regii sunt conducători în baza dreptului ereditar."
   i) „Libertate înseamnă neatârnare."
   j) „Libertatea este starea de a fi liber."

4) Relevaţi ambiguităţile din textele următoare. Rescrieţi textele pentru a elimina ambiguităţile:
   a) „A politiza o discuţie e atunci când e discutată într-un cadru politic" ;
   b) „La vârsta de 6 ani, bunicul l-a dus pe Andrei la şcoală de mână cu bunica" ;

   c) „A spus că te ajută de mult" ;
   d) „Sindicatele erau alarmate de creşterea preţurilor, deci mitingurile lor încercau să protesteze împotriva politicii economice a guvernului" ;
   e) „Când scrii fii atent la ortografie şi să nu uiţi semnele de punctuaţie" ;
   f) „Mulţi tineri îşi exprimă ostilitatea faţă de autorităţi, dar ei înşişi îşi doresc să devină autorităţi" ;
   g) „Tinerii au ieşit în stradă motivul fiind că în ciuda faptului că li s-au promis condiţii mai bune de studiu guvernul nu a întreprins nimic în această direcţie" ;
   h) „Emoţiile pozitive au capacitatea să determine un comportament cooperant în rândul tineretului şcolar şi preşcolar" ;
   i) „Seara a debutat cu concertul formaţiei «Sarmalele reci» şi s-a finalizat cu admirabilul recital al formaţiei «Vaya con Dios»" ;
   j) „Animalele comunică şi ele: câinii bat la uşă pentru a fi primiţi în casă; pisicile miorlăie de câte ori vor ca stăpânul să le dea ceva de mâncare" ;
   k) „Oamenii care mănâncă mult sunt predispuşi la tensiune arterială, după cum fumătorii riscă să moară de cancer, după cum spun statisticile" ;
   l) „Văzând că rezultatele întârzie să apară, antrenorul şi jucătorii au adoptat altă tactică în ultima confruntare cu adversarul, arbitrii fiind şi ei surprinşi de jocul ofensiv practicat de noua echipă a lui Iordănescu".

5) Comentaţi textele următoare (preluate din *Academia Caţavencu*) din punctul de vedere al structurii – înlănţuirea frazelor, a propoziţiilor, a cuvintelor:
   a) „În acest context, etnicismul favorizează atomizarea, extrapolând elementul de autonomie subsidiar suveranităţii şi propunându-l ca proiect politic opus suveranităţii ca izvor al autodeterminării" ;
   b) „Culmea ar fi ca un bărbat să nu pară bărbat, mai ales dacă e bărbat de stat" ;
   c) „Atrag atenţia ca Croaţia să ne elimine şi în cursa pentru integrarea în UE" ;
   d) „Din respect pentru democraţia americană care s-a manifestat toată vremea pe care o am în faţă, mi-aş fi dat demisia" ;
   e) „În acest fel, funcţia integratoare a cooperării se înscrie şi ea într-un proiect integrat arhitecturii unei mondializări pe cale de a se naşte" ;
   f) „Dacă lei mai putem tipări şi trimite pe câmp la semănat, cu dolarii este mai greu" ;
   g) „Un ministru nu se poate pune la dispoziţia unor influenţe".

6) Comentaţi textele reproduse din *Telegrame* de I.L. Caragiale la pp. 189-190, relevând inadecvarea stilistică şi situaţională a cuvintelor (structurilor).

7) Analizaţi textele următoare, relevând defectele lor. Apoi rescrieţi-le !

a) *„Lis - somat să vândă* ***REBU***

[...] Echipa Ciorbea a decis ca primăria să se asocieze cu grupul german R.W.E. Astfel, firma privată mixtă REBU, în care municipalitatea deţine 50% din acţiuni, a luat locul RASUB-ului. Primăria n-a putut furniza nici până azi baza de date necesară colectării banilor. Nu se cunoşteau numele şi adresele plătitorilor. REBU a strâns, în doi ani, 1,8 milioane de nume, dar acestea sunt proprietatea firmei, nu a primăriei. Deşi avea contract cu REBU, firma în care, amintim, era acţionară, primăria «scoate la licitaţie» salubrizarea a trei sectoare (2, 3 şi 6) în luna august. La prima vedere, reprezentanţii primăriei acţionează contra intereselor acesteia, prejudiciul material fiind clar : se reduc cifra de afaceri şi valoarea de piaţă, inclusiv a acţiunilor deţinute de municipalitate. Pe de altă parte, după aşa-zisa licitaţie, Consiliul General nu a emis nici un act prin care REBU să fie notificată să-şi reducă activitatea în sectoarele respective. Acest lucru nu poate fi făcut decât după rezilierea contractului, decisă de comun acord cu plata unor despăgubiri sau în instanţă. Despăgubiri pe care urmează să le suporte... bucureşteanul. Reprezentanţii părţii germane din REBU susţin că în prezent primăria are două contracte pentru salubrizarea celor trei sectoare : unul cu ei, încă în vigoare, şi altul cu alte trei firme care nu au câştigat licitaţia. Nemţii mai susţin că nu vor curăţa zăpada decât în sectoarele 1, 4, şi 5, unde s-a comandat de la primărie. În celelalte se pot aduce utilaje, cu bani în plus, dar nu vor exista suficiente sărăriţe. Nemţii consideră că licitaţia organizată de Lis este ilegală. Dacă bucureştenii plătesc direct firmei prestatoare (între timp, taxa de salubrizare fiind desfiinţată), atunci asociaţiile pot încheia contract cu cine doresc, primăria neavând ce serviciu să mai contracteze. Oricum, bucureştenii vor plăti mai mult. 3000 de lei pentru curăţenia stradală şi în plus un tarif negociat de fiecare bloc cu firma cu care va încheia contractul. Acţiunile lui Lis de a demola REBU au primit şi alt răspuns : nemţii s-au oferit să cumpere cele 50% din acţiuni ce reprezintă partea primăriei şi să preia integral posesia societăţii. Lis ar trebui să spună mersi : intră banii la buget şi mai apare o firmă privată pe piaţa serviciilor de salubritate. În fond, tot scandalul porneşte de la dorinţa domnului Lis de a fragmenta serviciul de salubritate la mai multe firme. Dacă nu se va ajunge rapid la o soluţie, nemţii de la R.W.E. ar putea solicita lichidarea judiciară a firmei mixte, REBU SA" (*Adevărul*, 1999).

b) *„Coreea de Sud se află de ieri în stare de alertă faţă de un posibil atac al rivalilor din Nord, deşi a anunţat că doreşte detensionarea situaţiei pe*

cale diplomatică, relevă Reuters. Oficialul nord-coreean Hwang Jang-Yop, refugiat în clădirea ambasadei sud-coreene din Beijing, care a împlinit 74 de ani, nu este singurul motiv pentru un eventual atac pornit de Coreea de Nord" (*România liberă*, 1996).

c) *„Un control efectuat la SC COMAT SA din Buzău, ce a avut ca obiect respectarea procedurilor cu privire la revaluarea patrimoniului unor societăţi prin metoda MEBO, a condus la dispunerea începerii urmăririi penale a directorului general, Nicolae Avramescu, 46 de ani, şi a directorului comercial, Virgiliu Nuţă, 51 de ani, ambii din Buzău. Cei doi sunt acuzaţi de comiterea infracţiunilor de gestiune frauduloasă şi înşelăciune. Acestor două infracţiuni li se adaugă o a treia, constând în faptul că, în calitate de preşedinte şi, respectiv, membru al Consiliului de administraţie al SC COMAT SA, au dispus virarea din profitul net realizat în 1993 a sumei de 166 de milioane lei către asociaţia COMAT Buzău «Pas», fără a avea bilanţul aprobat de Consiliul Împuterniciţilor Mandataţi ai statului. Deoarece în anul respectiv societatea a funcţionat cu capital de stat, cei doi şi-au însuşit suma de aproximativ 30 de milioane lei cu titlul de dividende, fără a fi însă acţionari. Prin această metodă, şi fără să stabilească criteriul pentru repartizarea salariaţilor, a profitului obţinut în perioada 1.09-31.12.1993, Avrămescu şi Niţă au favorizat însuşirea acesteia nejustificat de către unii salariaţi care au depus un număr mai mare de certificate de proprietate încălcând astfel statutul unităţii"* (*Evenimentul zilei*, 1995).

IV

ARGUMENTAȚIA

ARGUMENTA, *argumentez*, vb. I. tranz. A susţine, a întări, a dovedi, a demonstra ceva cu argumente. – Din fr. **argumenter**, lat. **argumentari.**
ARGUMENTARE, *argumentări*, s.f. Acţiunea de a argumenta şi rezultatul ei; totalitatea argumentelor aduse în sprijinul unei afirmaţii; argumentaţie. – V. **argumenta**.

Orice text are două componente: 1. componenta informativă; 2. componenta persuasivă (= de convingere). Ce înseamnă fiecare?

A informa înseamnă a prezenta şi a clarifica alternativele posibile; **a convinge** înseamnă a-l face pe cititor să aleagă între alternative.

Exemplu

Un enunţ de tipul *România are în acest moment câteva soluţii pentru a ieşi din criză* este un enunţ informativ; *Singura soluţie viabilă pentru ieşirea României din criză este cea oferită de partidul nostru* este un enunţ persuasiv.

Prin componenta informativă, textul nu instituie nici o obligaţie din partea cititorului, al cărui unic scop este de a dobândi cunoştinţe, de a şti. Prin componenta persuasivă, textul îl angajează pe cititor, deoarece vrea să îl determine să-şi asume riscul opţiunii.

Componenta informativă a textului îl angajează puţin pe autor în faţa cititorului, deci problemele eticii grevează textul moderat. Autorul îşi asumă rolul unui ghid, al unui profesor care descrie, explică, demonstrează. În schimb, pentru componenta argumentativă, etica este esenţială: autorul îşi asumă responsabilitatea de a influenţa opţiunile şi acţiunile altora. El este un lider de opinie, influenţează, convinge, inspiră...

Pentru a-şi atinge scopul, autorul textului informativ pune accentul pe înţelegerea datelor de către cititor, în timp ce autorul textului persuasiv face apel la sentimente, la emoţii.

Ținta informației este individul (fiecare cititor are propriile capacități de înțelegere), în timp ce persuasiunea vizează grupul (se urmărește aderarea unui număr mare de cititori la ideile exprimate).

Orice autor dorește să-și convingă cititorii, să-i facă să accepte punctul său de vedere. Deci orice text, fie că povestește întâmplări, descrie obiecte sau explică fenomene, are o componentă argumentativă. Tehnica folosită de autor pentru a obține adeziunea cititorilor se numește **argumentație**. Există reguli precise după care trebuie combinate propozițiile și frazele pentru a pune în evidență logica ideilor, pentru a sprijini afirmațiile pe probe incontestabile, pentru a face textul credibil și a impune prin text autoritatea... autorului. Textul este spațiul în care autorul și cititorul negociază informația. Conceperea textului merge deci în paralel cu dezvoltarea argumentației. Dreptul de a convinge și de a fi convins stă la baza întregii activități social-politice într-o societate democratică. Aceasta înseamnă că publicul trebuie să cunoască toate fațetele unui obiect sau fenomen pentru a putea *delibera*; *impunerea* unui punct de vedere cu forța este o practică totalitară. Dar, pentru a putea lua cea mai bună decizie, publicul trebuie să intre în contact cu diverse puncte de vedere.

A-ți susține propriul punct de vedere este un drept democratic. A respecta punctul de vedere al celuilalt este o datorie în cadrul unui sistem democratic.

Pentru a putea convinge, autorul are nevoie de argumente, aranjate într-un text adaptat publicului, având drept scop o modificare în gândirea cititorilor: inducerea sau întărirea unor convingeri, schimbarea unor credințe, determinarea unui comportament.

Procesul complex al argumentației presupune: 1. o succesiune de etape, pe parcursul cărora cititorii iau contact cu textul; 2. construirea argumentației pe care se va baza textul; 3. structurarea argumentației în forma unui text.

1. ETAPELE ARGUMENTAȚIEI

Pentru a putea convinge, este necesar ca textul:
- să fie făcut cunoscut unui număr cât mai mare de cititori; impactul textului depinde, în anumite limite, de locul unde este publicat, de tiraj, de gradul în care acesta este difuzat prin acțiuni de publicitate;
- să capteze atenția publicului; pentru a avea efectul scontat, textul trebuie să se impună atenției cititorilor prin întreaga sa structură, iar aceștia să-și exprime acordul cu ideile exprimate, să le rețină, să și le amintească în situații-cheie;
- să solicite cititorii; efectul textului se măsoară prin efectele avute asupra publicului: cititorul convins va folosi ideile textului în situații-cheie, le va propaga, va acționa în spiritul lor, îi va determina și pe alții la acțiune.

xemplu

În campaniile electorale, diversele partide politice își fac propagandă. Pentru a face cunoscut mesajul lor unui număr mare de alegători, personalitățile politice participă la emisiuni radio-TV difuzate la ore de audiență maximă, dau interviuri sau își publică platformele politice în ziare cu tiraj mare, participă la mitinguri electorale unde pot fi văzute și auzite de un număr mare de persoane, recurg la afișe și postere, sponsorizează diverse activități. Formele pe care le aleg sunt menite să atragă atenția publicului, să îi facă pe cititori/ascultători să rețină mesajul electoral; pentru eficiență, îl repetă de mai multe ori, în diverse forme, deoarece vor să obțină acordul unui număr cât mai mare de alegători. Un mesaj transmis eficient va fi corect receptat de public, va suscita dezbateri între oameni, în timpul cărora fiecare va încerca să-l convingă pe celălalt de avantajele votării unui anumit partid. Numărul celor care în ziua alegerilor vor vota efectiv pentru un anumit partid este, într-o oarecare măsură, rezultatul unei campanii electorale eficiente, care a convins un mare număr de cetățeni despre valabilitatea unor idei politice, despre superioritatea partidului respectiv în raport cu adversarii politici.

2. CONSTRUIREA ARGUMENTAŢIEI

Dezvoltarea unei argumentaţii eficiente are trei etape: planificarea argumentaţiei, strângerea dovezilor şi folosirea lor corectă în cadrul argumentaţiei, cunoaşterea publicului şi anticiparea posibilelor obiecţii.

Există câteva principii generale care stau la baza unei argumentaţii eficiente:
- cu cât problema pusă în discuţie este mai controversată, cu atât mai solidă trebuie să fie argumentaţia;
- cu cât problema este mai complexă sau mai abstractă, cu atât mai multe elemente concrete sunt necesare;
- cu cât autorul îi cere cititorului mai mult, cu atât trebuie să-i ofere mai mult;
- cu cât autorul este mai puţin familiarizat cu subiectul abordat, cu atât îi sunt necesare mai multe surse de informaţie şi material de sprijin mai bogat;
- cu cât cititorii ocupă poziţii mai depărtate de subiectul în cauză, cu atât mai mult material ilustrativ este necesar pentru a le trezi interesul şi a le permite identificarea cu subiectul.

2.1. Planificarea argumentaţiei

Atât pentru autor, cât şi pentru cititor, textul reprezintă o sumă de propoziţii, de aserţiuni pe o temă. Pentru a-şi convinge publicul, autorul are la dispoziţie mai multe tipuri de aserţiuni, ce pot fi clasificate astfel:

• **Faptele** sunt aserţiuni care, o dată dovedite, ştiinţific sau empiric, a fi adevărate, nu pot fi contrazise. Ele au forţă de convingere intrinsecă. Sunt unităţi de informaţie independente de observator; toată lumea le percepe la fel. De aceea, într-un text, un fapt asertat este adevărat sau fals.

Exemplu

Revoluţia română a avut loc în 1989. La Şcoala Centrală cursurile încep la ora 8. Paralela 45 trece prin România, pe la Băicoi. Regele Mihai a semnat actul de abdicare la 30 decembrie 1947. Facultatea de Litere din Bucureşti este pe strada Edgar Quinet.

Cifrele, statisticile pot convinge, dar trebuie folosite cu precauţie deoarece nu au valoare absolută; erorile sunt posibile. Trebuie selectate cifrele relevante pentru subiect, provenite din surse recente, confirmate. Prea multe cifre obosesc! De asemenea, folosirea lor într-un context nepotrivit poate distorsiona realitatea.

• **Opiniile** sunt judecăţi, concluzii, comentarii bazate pe fapte adevărate, incontestabile. Ele nu au forţă de convingere intrinsecă deoarece acelaşi fapt poate conduce la concluzii diferite în funcţie de punctul de vedere din care este interpretat. Opiniile dobândesc forţă de convingere prin judecarea atentă şi profundă a situaţiei, prin soliditatea argumentelor, care pot fi descompuse în elemente verificabile, deci în fapte.

Exemplu

Un pacient se prezintă la doctor şi îi expune acestuia simptomele unei boli. Cunoscând simptomele şi manifestările diverselor boli, doctorul formulează o judecată: „După părerea mea poate fi cancer sau tuberculoză". Testele de laborator (măsurători fizico-chimice cu valoare de evidenţă incontestabilă) demonstrează că pacientul nu are tuberculoză, în schimb prezintă o tumoră pulmonară, care poate fi malignă sau benignă. În acest moment doctorul poate formula o nouă ipoteză, bazată pe faptele acumulate: este posibil ca pacientul să aibă cancer. Pacientul nu fumează, iar testele de laborator nu sunt foarte proaste. „Părerea mea e că nu este cancer", spune doctorul. Ipoteza poate fi confirmată sau infirmată în urma operaţiei şi a biopsiei care vor demonstra, fără putinţă de tăgadă, dacă este o tumoră malignă sau benignă. Pas cu pas, opiniile doctorului s-au bazat pe raţionamente riguroase şi urmează a fi verificate prin fapte incontestabile.

• **Mărturiile** sunt aserţiuni prin care se confirmă veridicitatea, autenticitatea unor fapte, pe baza experienţei directe (martori oculari, depoziţiile experţilor). Ele nu au putere de convingere intrinsecă. Percepţiile senzoriale („am văzut cu ochii mei", „am auzit cu urechile mele", „l-am simţit cu mâna mea") pot fi distorsionate din cauza unui deficit de

observaţie sau din cauza unor idei preconcepute; mărturia expertului poate fi contrazisă de alţi experţi, care pot ajunge la concluzii diferite prin intermediul unor măsurători diferite.

Exemplu

Martorul ocular: „L-am văzut cu ochii mei pe acuzat intrând în camera victimei, deci sunt sigur că el este asasinul" (mărturia nu are valoare de fapt incontestabil, deoarece martorul ocular, din punctul său de observaţie, a putut vedea doar ceea ce se întâmpla în afara camerei, nu şi în cameră, unde victima putea să fie deja moartă în momentul în care acuzatul a intrat).

Mărturia expertului: „Măsurătorile au demonstrat că victima a fost împuşcată în jurul orei 23, exact ora la care martorul ocular declară că l-a văzut pe acuzat intrând în camera victimei". Această mărturie a expertului, coroborată cu cea a martorului ocular, pare să dea suficiente date pentru stabilirea criminalului. Dar nici aceasta nu are caracter incontestabil: un alt expert, cu alte metode, poate ajunge la concluzia că moartea victimei a survenit din cauza unui atac de cord. Deci acuzatul nu este ucigaşul victimei.

Aduceţi-vă aminte de filmul „My cousin, Vinnie".

Exemplu

Doi adolescenţi intră într-un magazin. Unul dintre ei ia o conservă pe care o bagă în buzunar şi uită să o plătească. Se urcă în maşină şi pleacă. Observă conserva „furată", iar în spatele maşinii un echipaj de poliţie care îi urmăreşte. Sunt arestaţi. La sediul poliţiei cei doi tineri declară că îşi recunosc vina. Sunt închişi, condamnaţi la scaunul electric pentru uciderea vânzătorului din magazin. Vărul unuia dintre ei, un avocat trăsnit şi incompetent, pretinde că îi apără. Martori oculari declară că i-au văzut pe cei doi intrând şi apoi ieşind din magazin la ora crimei. Urmele lăsate de o maşină pe asfalt provin exact de la maşina lor, declară un expert. Cum procedează apărarea? Demonstrează că primul martor ocular, o bătrână cu ochelari, nu vede la 25 de metri; deci cum ar putea fi sigură de ceea ce a văzut la o distanţă de 50 de metri? Celălalt martor ar putea fi sută la sută sigur de ceea ce a văzut prin frunzişul copacilor? Expertul apărării demonstrează, cu date tehnice riguroase, că urmele de pe asfalt provin de la un alt tip de maşină, cu caracteristici tehnice diferite de cele pe care le are maşina acuzaţilor, dar cu aproximativ aceeaşi formă şi culoare. Percepţiile posibil deformate ale martorilor oculari, împreună cu „demonstraţia" tehnică făcută de expertul apărării par să conducă la ideea că asasinii adevăraţi sunt alţii, nu tinerii acuzaţi. Într-adevăr, adevăraţii asasini sunt descoperiţi. Martorii oculari se înşelaseră, percepţia lor fusese afectată de elemente exterioare, expertul acuzării analizase probele incomplet deoarece relevarea unui element nou (tipul de tracţiune al maşinii care a lăsat urmele) conduce la o evaluare diferită.

4 • **Credinţele** sunt convingeri bazate pe valori personale, nu pe fapte. Ele nu au forţă de argumentaţie şi contează doar ca păreri personale, capabile să contureze psihologia, mentalitatea unui personaj.

Exemplu

„Convingerea mea fermă este că profesorul ăsta nou a avut ceva cu el, pentru că, altfel, cum putea Gigel al meu să ia 4 la română, când până la clasa a VIII-a a avut 7 şi 8 pe linie?!" Este un fapt că Gigel a avut numai 7 şi 8 la română, dar este perfect posibil ca într-un moment anume, la un subiect anume, Ionel să nu fi ştiut de 7-8, ci de 4, pentru a nu mai vorbi de sistemul de apreciere, ce poate fi foarte diferit de la un profesor la altul. „Convingerea fermă" nu se bazează pe un fapt, ci pe imaginea creată în timp asupra unui individ, deci pe o valoare personală, subiectivă – a mamei! –, care poate să contrazică starea de fapte sau care poate chiar să concorde cu ea, dar fără a avea caracter de generalitate.

5 • **Prejudecăţile** sunt opinii bazate pe fapte insuficient examinate sau pe generalizări pripite pornind de la dovezi insuficiente. Deseori se întâmplă ca, în societate, să preluăm de la alţii idei preconcepute. De aceea, prejudecăţile trebuie eliminate dintr-o argumentaţie solidă; ele demonstrează „îngustime" în gândire, o minte încorsetată în şabloane, tributară altora şi puţin originală.

Exemplu

„Femeile conduc prost" este o prejudecată care circulă deseori în rândul bărbaţilor. Ea are o bază reală: există femei care conduc prost, le este frică la volan, nu au atenţie distributivă etc. Dar există şi foarte mulţi bărbaţi care se comportă în mod similar. Există femei – după cum există şi bărbaţi – care conduc prost; există însă femei – după cum există şi bărbaţi – care conduc bine. De fapt, unele persoane conduc bine, altele prost, deci unele femei conduc prost. O statistică ar putea arăta dacă majoritatea accidentelor de circulaţie sunt făcute de femei sau de bărbaţi. Dar nici această evidenţă nu este suficientă pentru a trage concluzii de tipul „Femeile conduc mai bine decât bărbaţii", deoarece „a conduce bine" nu poate fi măsurat exclusiv prin numărul accidentelor făcute. Deci corect ar fi: „Judecând după numărul accidentelor în care sunt implicate, s-ar putea spune că femeile conduc mai bine decât bărbaţii".

Premisa unei argumentaţii corecte şi eficiente este definirea exactă a termenilor cu care se operează. Altfel, fie argumentaţia este obscură cititorului, fie apar neînţelegeri, fie ajungem să argumentăm, când, de fapt, nu este nevoie, pentru că totul este acceptat de toată lumea şi, în concluzie, nu trebuie să convingă nimeni pe nimeni de nimic.

Aşadar, o argumentaţie solidă se bazează pe fapte, foloseşte cu precauţie judecăţile şi mărturiile, evită exprimarea credinţelor personale şi elimină prejudecăţile. Din perspectiva argumentaţiei, diversele tipuri de aserţiuni au funcţia de a demonstra semnificaţia şi relevanţa temei, de a da forţă punctului de vedere prezentat. Abilitatea cu care autorul mânuieşte aceste tipuri de aserţiuni constituie măsura eficienţei argumentaţiei, a forţei textului de a convinge publicul. Abaterile de la regulile argumentaţiei pot fi simple greşeli care fac textul incoerent sau greu de urmărit. Abil mânuite însă ca parte a unui sistem retoric, abaterile intenţionate pot deveni mijloace de manipulare. Pentru a recurge la cea mai eficientă strategie de convingere a publicului, autorul trebuie să-şi fixeze de la început scopul.

2.2. Strângerea dovezilor şi folosirea lor în argumentaţie

Dovezile pe care le veţi folosi în sprijinul argumentaţiei trebuie să fie relevante, verificabile, de încredere şi corect folosite.

Dovezile sunt **relevante** atunci când sunt reprezentative pentru ideea pe care o argumentaţi.

Dovezile devin **verificabile** în momentul în care se indică sursa de unde au fost luate.

Dovezile prezintă **încredere** atunci când sursa din care au fost luate este creditabilă.

A folosi **corect** dovezile înseamnă:

a) A nu distorsiona faptele prin exagerări intenţionate.

Exemplu

Faptele: *În Piaţa Revoluţiei s-au adunat 100-150 de persoane pentru a manifesta împotriva ultimelor măsuri luate de Guvern. Unii participanţi demonstrau în linişte, alţii zgomotos, agitând pancarte antiguvernamentale.*

Exagerarea faptelor: *Sute de persoane agitate, zgomotoase şi violente s-au strâns astăzi în Piaţa Palatului pentru a vocifera împotriva măsurilor luate de Guvern.*

b) A prelua dovezile corect şi complet, fără a elimina elementele care nu convin argumentaţiei (trunchierea citatelor, de pildă).

Exemplu

Citatul apărut într-o cronică teatrală: *În întreaga sa carieră de până acum, actorul Stan Stanciu a interpretat magistral eroi shakespearieni, destine tragice sau comice. Ceea ce au văzut însă aseară spectatorii premierei de la Teatrul Naţional a fost un trist eşec.*

Preluarea citatului într-un ziar de mare tiraj – Titlu: *Premiera Teatrului Naţional: actorul Stan Stanciu a interpretat magistral...*

c) A nu scoate datele din context, acest lucru putând schimba sensul.

Exemplu

Un autor scrie pe tema manualelor alternative:

„Manualele alternative propun un nou mod de a învăţa; copiii trebuie să ştie să folosească noţiunile pe care le dobândesc în şcoală. De aceea profesorii trebuie să se concentreze să îi înveţe să gândească, să îşi ia cunoştinţele de care au nevoie, să studieze singuri. Înregistrarea pasivă de informaţie nu poate conduce la performanţe. Această schimbare de atitudine în clasă o propun manualele alternative. Este o schimbare necesară pentru a conecta învăţământul românesc la învăţământul european. Copiii din Belgia, Olanda, Germania ştiu mai puţine definiţii şi clasificări decât colegii lor români, nu au învăţat pe de rost comentarii literare, dar pot să interpreteze texte cu dezinvoltură, cu maturitate, în mod original. Nu trebuie să ne amăgim cu «mitul olimpicilor români» pentru a afirma superioritatea învăţământului românesc. Olimpicii au reuşit prin eforturi personale, nu preluând pasiv informaţii de la profesori, au reuşit pentru că au aderat la valorile învăţământului european".

Aceasta este o pledoarie pentru modernizarea învăţământului românesc şi conectarea lui la valorile învăţământului european; se atrage atenţia că este nevoie de o schimbare în practicile din şcoala românească, având în vedere sistemele educaţionale din alte ţări europene; se atrage atenţia că rezultatele învăţământului românesc nu pot fi judecate doar din prisma celor câţiva olimpici. A spune că e nevoie de o schimbare nu înseamnă a şterge cu buretele totul, nu înseamnă a denigra.

Iată o replică la acest articol:

„Nu e nevoie să calific în nici un fel spusele unui autor care consideră că rezultatele de excepţie ale şcolii româneşti sunt un mit, «mitul olimpicilor», că la realizările lor nu au contribuit în nici un fel profesorii, şi mă îndoiesc că elevii din Belgia, Olanda, Germania sunt mai buni decât colegii lor români sau că interpretează mai bine un text".

Această replică se bazează pe o interpretare tendenţioasă a articolului originar, pe o deformare a sensului contextual al cuvintelor. Atenţie! În articolul originar se spunea că „nu trebuie să ne amăgim cu mitul olimpicilor români", adică nu putem reduce învăţământul românesc la asta (a se citi cu atenţie propoziţiile dinaintea acestui pasaj), şi nu că „olimpicii români sunt un mit". Articolul originar spune că olimpicii au reuşit „prin eforturi personale, nu

preluând pasiv informaţii de la profesori" (a se citi adecvat *preluând pasiv*), în timp ce autorul replicii vede în această secvenţă o denigrare a profesorilor români şi un atentat la capacităţile lor; de fapt, s-a intenţionat o „laudă" la adresa olimpicilor, care, pe lângă alte calităţi, o au şi pe aceea că ştiu să înveţe în spiritul şcolii europene. În articolul original se implica faptul că elevii români sunt „dopaţi" de informaţii date de profesori (definiţii, clasificări, comentarii), în timp ce elevii din alte ţări sunt mai puţin „dopaţi", fiind în schimb învăţaţi să gândească; deci articolul original se referea la metodele folosite în şcolile româneşti (şi, implicit, la rezultatele lor), şi nu la capacităţile intelectuale ale elevilor (la ce pot ei face; elevii acţionează şi învaţă cum li se cere la şcoală).

2.3. Cunoaşterea publicului şi anticiparea obiecţiilor

Cunoaşterea publicului îl ajută pe autor în demonstraţia pe care doreşte să o facă şi în atingerea scopului propus. Identificând cititorii, autorul poate să evalueze cine şi de ce este de acord cu argumentele lui, care sunt posibilele obiecţii; cunoscându-le aşteptările, autorul îşi stabileşte propria identitate în raport cu aceştia, ştie ce argumente îi pot convinge, scrie astfel încât să poată fi urmărit de publicul său.

2.3.1. *Identitatea autorului în raport cu publicul*

În scris, autorul îşi relevă propria identitate, atitudinea faţă de subiect, deci îşi construieşte o imagine publică exact aşa cum doreşte. Tonul autorului şi relaţia cu publicul cizelează această imagine.

Imaginea ideală este cea a unui „cetăţean rezonabil", echilibrat, cu o judecată matură şi profundă. Excesele nu pot să convingă, ele nu fac decât să releve un dezechilibru comportamental sau afectiv; oricât ar fi de indignat, autorul trebuie să-şi stăpânească impulsurile umorale, să caute să prezinte faptele, să le explice şi să le argumenteze în mod echilibrat. În fond, publicul nu trebuie să „suporte" criza de nervi a unui autor indignat care aşterne pe hârtie vorbe cu năduf în locul ideilor mature, originale şi puternice; e în defavoarea autorului să îşi pună publicul în situaţia de a asista la „urletele" unui copil lipsit de alte argumente, în loc să-l convingă cu vocea fermă a celui care foloseşte cuvintele cu abilitate. Există puţine şanse de a câştiga când te zbaţi agitat printre cuvinte, în loc să ţii sub control şi vorbele, şi gândurile. Deci argumentaţi, nu vociferaţi!

Relaţia cu publicul trebuie să fie una de parteneriat, nu de opoziţie. Autorul trebuie deci să găsească tactica prin care să-şi facă din public un aliat.

Strategia de argumentare la care va recurge autorul depinde de atitudinea publicului faţă de tema abordată.

Confruntat cu un public ostil, autorul va adopta următoarea strategie:

- Se va prezenta publicului, accentuând competenţa sa în domeniu şi bunele sale intenţii de a-şi asuma o poziţie neutră şi de a face o analiză obiectivă a subiectului.
- Va prezenta punctele în care el şi cititorii sunt de comun acord.
- Va accentua faptul că atât el, cât şi cititorii sunt de acord în privinţa unor valori generale ale societăţii.
- Va prezenta indirect punctele de divergenţă sprijinindu-se pe argumente ce vin de la alte personalităţi pe care respectivul public le crediteazǎ, pe exemple pe care cititorii le acceptă.
- Îşi va fixa un obiectiv limitat: de a convinge publicul să mai reflecteze asupra problemei; altfel, efectul va fi unul „de bumerang", publicul opunându-se şi mai puternic ideilor autorului.
- Va formula concluziile sub forma unei prezentări obiective a aspectelor complexe implicate în subiectul respectiv, analizând avantajele şi dezavantajele. Scopul autorului trebuie să fie acela de a prezenta în ce fel punctul său de vedere se deosebeşte de al celorlalţi, arătând superioritatea lui, dar, în acelaşi timp, respect faţă de opoziţie.

Confruntat cu un public neangajat, autorul va adopta următoarea strategie:

- Autorul va începe atrăgând cititorilor atenţia asupra importanţei, noutăţii, frumuseţii, utilităţii subiectului abordat.
- Autorul va sublinia avantajele pe care cititorii le pot avea în urma cunoaşterii subiectului respectiv.
- Li se vor da cititorilor elementele necesare pentru a-şi umple lacunele, pentru a-şi satisface nevoia de cunoaştere.
- Se vor prezenta rezultatele cunoaşterii, efectele practice.
- Textul se va încheia îndemnându-i pe cititori să acţioneze în spiritul noilor cunoştinţe dobândite, pentru a se convinge de rezultate.

Confruntat cu un public favorabil, autorul va adopta următoarea strategie:

- Va accentua punctele de vedere comune şi beneficiile avute de pe urma acestora.
- Va afirma necesitatea dobândirii de noi cunoştinţe, necesitatea lărgirii viziunii asupra subiectului respectiv.
- Va prezenta datele noi şi relevanţa lor.
- Va explica modul în care acestea se încadrează în sistemul deja acceptat de cititori.
- Va accentua avantajele integrării noilor aspecte în sistemul anterior, insistând asupra valorilor comune împărtăşite în timp de autor şi cititori.

2.3.2. *Ce fel de dovezi ?*

Publicului nu trebuie să i se ceară în nici un caz să accepte puncte de vedere nesprijinite de dovezi. Ce fel de dovezi? Fapte, statistici, exemple, opinii de autoritate.

• **Faptele** „vorbesc de la sine" ; ele nu trebuie însă confundate cu opiniile. Confuzia dintre fapte şi opinii constă în prezentarea unei opinii ca fapt, fără a demonstra acest lucru.

Exemplu

A spune „Întreprinderea X pierde anual 50 de miliarde de lei" este un fapt verificabil în registrele contabile ale întreprinderii. A spune „Pierderile de 50 de miliarde de lei anual se datorează unui prost management" este o opinie lipsită de valoare, atâta vreme cât nu este demonstrată prin fapte.

• **Cifrele** – s-a constatat – intimidează şi conferă credibilitate textului. Ele trebuie însă folosite cu atenţie ; statisticile trebuie întocmite corect, sondajele de opinie trebuie să se bazeze pe un eşantion reprezentativ şi trebuie conduse după principii ştiinţifice. Cifrele pot fi manipulate pentru a ascunde realitatea. De pildă, media aritmetică ascunde uneori realitatea.

Exemplu

Un elev poate spune: „Sunt un elev foarte bun, am avut media generală 9,60 în ultimul an de liceu şi doresc să mă înscriu pe baza acestei medii la Facultatea de Matematică". Aparent, elevul are dreptate; dar această medie generală este rezultatul unor medii de 10 la toate materiile, cu excepţia matematicii, unde a avut media... 6.

Nici simpla comparaţie dintre procente nu spune nimic, când baza de comparaţie este diferită.

Exemplu

În urma unei analize atente, următorul raţionament se dovedeşte greşit:

Editura X îmi propune publicarea cărţii şi îmi oferă, ca sumă de bani, 10% din tiraj. Editura Y îmi propune publicarea cărţii şi îmi oferă 15% din tiraj. Concluzia: *Editura Y îmi oferă mai mult* este greşită, deoarece nu procentul în sine contează, ci baza de calcul. *Editura X îmi propune publicarea cărţii în 1.000 de exemplare, în timp ce editura Y îmi propune publicarea cărţii în 500 de exemplare. 10% din 1.000 înseamnă 100 de unităţi, 15% din 500 înseamnă 75 de unităţi. De fapt, propunerea editurii X este mai avantajoasă şi ca difuzare a cărţii către potenţialii cititori, şi ca sumă de bani.*

• **Exemplele** trebuie să fie suficient de scurte pentru a nu face digresiuni ce ar rupe unitatea textului. Dacă facem o afirmaţie pe un rând şi apoi o exemplificăm pe trei coloane de ziar, după care continuăm pur şi simplu cu ideea respectivă, cititorul pierde din vedere punctul de pornire, acaparat fiind de exemplul foarte lung. Exemplele trebuie să fie suficient de clare pentru a se dovedi relevante în raport cu ideea afirmată.

Exemplu

Iată o afirmaţie, urmată de un aşa-zis exemplu:

În Bucureşti sunt foarte mulţi câini vagabonzi. În alte ţări, există programe de sterilizare a animalelor fără stăpân.

Relaţia dintre cele două propoziţii este obscură; prin urmare, cititorul nu poate vedea foarte clar legătura. Textul ar trebui rescris:

În Bucureşti există foarte mulţi câini vagabonzi. Pentru rezolvarea acestei probleme s-ar putea adopta, ca în alte ţări europene, programe de sterilizare a animalelor fără stăpân.

• **Opiniile de autoritate** pot apărea în forma unor citate (la care se va indica sursa) sau în forma unor parafrazări. Autorul la care se face referire trebuie să fie o autoritate în domeniul în care scrieți; altfel referirea este irelevantă și nu are forța necesară argumentării unui punct de vedere.

Exemplu

O afirmație de tipul „Dr. X, de la Universitatea din California, a afirmat că fumatul nu dăunează sănătății" nu poate fi o opinie de autoritate credibilă. Dr. X este doctor în medicină sau doctor în istorie? El a făcut această afirmație anul acesta sau la începutul secolului, când nu fuseseră descoperite efectele nocive ale tutunului? A făcut această afirmație într-un articol de specialitate sau într-o discuție cu prietenii: „– Nu mai fuma atâta... / – Fumatul nu dăunează sănătății" (ironic, intonație specifică, în context are sens opus; doctorul recunoaște că nu are voință să se lase de fumat)?

Pe de altă parte, un număr prea mare de citate îl copleșește pe cititor, care nu va mai vedea argumentația autorului, ci un colaj de idei ale altora.

• **Narațiunile** umanizează textul și înlesnesc receptarea lui. Cititorii vor reține evenimentele, pe care le vor asocia concluziilor textului.

Dintre toate dovezile, probele pe care le are la dispoziție, autorul trebuie să le selecteze pe cele concludente și să le folosească în mod adecvat.

Exemplu

A vorbi despre sărăcie în cifre abstracte este neconcludent. Cifrele își au locul în statistici; un articol care vrea să atragă atenția opiniei publice va vorbi despre sărăcie cu exemple concrete, cu narațiuni care pot arăta fața tristă a lucrurilor. Este, de asemenea, neconcludent a da câteva exemple concrete de fraudă electorală și a trage apoi concluzia: „Alegerile au fost falsificate". Pentru a face această afirmație trebuie avută în vedere amploarea fenomenului, deci e nevoie de cifre concludente care să confirme sau să infirme concluzia.

2.3.3. *În ce ordine ?*

Dovezile pe care le aduce autorul în sprijinul argumentației sale trebuie așezate într-o anumită ordine. Există mai multe metode de ordonare: metoda inducției (inductivă), metoda deducției (deductivă), metoda adaptării la cititor, metoda analogiei, metoda reducerii la absurd.

• Aplicând **metoda inductivă**, autorul pornește de la date concrete, specifice, pentru a formula concluzii cu caracter de generalitate. Pentru a convinge, datele trebuie să fie strânse cu grijă și ordonate astfel încât să-l ajute pe cititor să vadă logica după care se acumulează elementele, să-l facă să parcurgă pașii demonstrației o dată cu autorul, pentru a ajunge împreună la aceeași concluzie. Pentru a convinge, datele trebuie să fie suficiente, recente, din surse de încredere, obiective, reprezentative. Concluzia formulată pe baza lor trebuie să fie corectă.

Exemplu

Datele: *Ion a luat puține ore de conducere (30); Ion este foarte împrăștiat (a se vedea modul în care se comportă zi de zi); Ion este neîndemânatic (sparge mereu lucruri prin casă, se împiedică de ce îi iese în cale); Ion nu a învățat regulile de circulație și nu poate rezolva testele-grilă (am văzut la el în birou câteva teste la care luase sub 10 puncte din 26); instructorul a declarat că este nemulțumit de Ion (l-am auzit spunând „În condițiile astea nu vei lua examenul!").*

Concluzia greșită: *Ion nu va lua sigur examenul.*

Concluzia corectă: *Este posibil (sunt mari șanse) ca Ion să nu ia examenul.*

Contraargumentația va urmări să discrediteze datele și să demonstreze că nu este corectă concluzia formulată pe baza lor:

– regulamentul pregătirii șoferilor amatori prevede exact 30 de ore, care pentru unii candidați sunt suficiente, pentru alții insuficiente; nu putem ști în care categorie se înscrie Ion;

– faptul că Ion este împrăștiat și neîndemânatic în activitățile curente nu exclude posibilitatea ca Ion să fie un bun conducător auto; activitățile implicate în conducerea automobilului sunt de altă natură;

– ceea ce ai văzut tu la Ion pe birou erau testele rezolvate acum două săptămâni; între timp Ion a învățat regulile de circulație și poate rezolva foarte bine testele (iată, de exemplu, ultimul test rezolvat ieri);

– nu se cunoaște exact contextul în care instructorul a făcut respectiva declarație, scopul cu care a făcut-o – poate voia doar să-l ambiționeze pe Ion –, iar de la acea afirmație a trecut timp, deci este posibil ca Ion să fi învățat să conducă;

– din datele avute la dispoziție nu se poate trage concluzia că Ion nu va lua examenul, ci, eventual, că e posibil ca Ion să nu ia examenul. Corectitudinea concluziei, chiar și în această formă, nu poate fi verificată decât prin fapte: ce se va întâmpla efectiv la examen, dacă Ion îl va lua sau nu; chiar dacă Ion nu va lua examenul, nu se poate spune că acest lucru s-a datorat presupuselor motive invocate, ci pur și simplu altui motiv, cum ar fi emotivitatea lui Ion: nu și-a putut depăși emoțiile la examen. Deci din datele avute la dispoziție s-ar putea trage eventual concluzia că *există mai multe elemente care ar indica unele dificultăți pe care le are Ion în pregătirea pentru examenul de șofer.*

• Aplicând **metoda deductivă**, autorul pleacă de la o afirmaţie cu caracter general (premisă majoră), restrânge afirmaţia la un caz particular (premisă minoră) pentru a formula o concluzie specifică. Acest tip de raţionament are forma unui silogism (a = b ; b = c ; ⇒ a=c), în care concluzia este rezultatul punerii în relaţie a premisei majore (adevărul general) cu premisa minoră (situaţia particulară). Acceptarea concluziei de către public depinde de acceptarea de către acesta a premisei majore : cu cât premisa majoră este mai puternică (prezintă un adevăr incontestabil, general acceptat), cu atât concluzia va fi mai uşor acceptată.

Exemplu

Oricine comite o crimă este închis. (premisă majoră)
Ion a comis o crimă. (premisă minoră)
Ion va fi închis. (concluzie)

Termenul comun, care se regăseşte atât în premisa minoră, cât şi în premisa majoră (în exemplul nostru, *a comite o crimă*), se numeşte *termen mediu*.

Contraargumentaţia la o argumentaţie de tip deductiv constă în discreditarea dovezilor pe care se bazează premisa majoră şi premisa minoră, slăbind pas cu pas forţa de convingere a concluziei.

Exemplu

Pentru exemplul anterior se poate contraargumenta:

Premisa majoră: *Există numeroase cazuri în care criminalii nu sunt prinşi. Există numeroase cazuri în care nu se pot aduce dovezi în sprijinul crimei comise de presupusul vinovat. Există posibilitatea unei erori judiciare. Există situaţii în care pedeapsa unor criminali a fost suspendată din diverse motive.*

Premisa minoră: *Nu există dovezi incontestabile că Ion a comis crima.*

Concluzia: *Nu este sigur că Ion va fi închis.*

• Aplicând metoda **adaptării la cititor**, autorul ordonează dovezile astfel încât fiecare punct de vedere (pro şi contra) este pus în balanţă, acordând fiecăruia atenţie în egală măsură. Se porneşte de la prezentarea obiectivă a controversei, se evidenţiază elementele comune şi deosebirile dintre cele două puncte de vedere şi se prezintă, în paralel, argumentele invocate de o parte şi de cealaltă. Apoi este rândul autorului să-şi prezinte propriul punct de vedere, arătând prin ce se deosebeşte opinia lui de celelalte opinii exprimate şi de ce merită să i se acorde lui o atenţie

specială. Metoda se bazează pe anticiparea ezitărilor publicului, iar riscul de a pierde cititorii care la un moment dat nu mai sunt de acord cu autorul este mai mic. Procedând în felul acesta, autorul nu urmăreşte să-şi impună un punct de vedere, ci să optimizeze comunicarea cu cititorul, pentru a-l face să înţeleagă mesajul.

Exemplu

Problema educaţiei patriotice în manualele de limba şi literatura română

Există voci care spun că manualul de limba şi literatura română trebuie să facă educaţie patriotică elevilor; aceştia trebuie să aibă sentimentul identităţii naţionale, al apartenenţei la o spiritualitate, să fie mândri de figurile simbolice din istoria neamului şi de frumuseţea plaiurilor româneşti. Argument cu care sunt de acord: fiecare oră didactică trebuie folosită pentru a forma buni cetăţeni.

Există voci care spun că la ora de limba română nu se face educaţie patriotică; istoria neamului se învaţă la orele de istorie, geografia la orele de geografie, conduita civică se deprinde în orele de educaţie civică etc.; la ora de limba română se învaţă cum se scrie şi cum se citeşte un text. Argument cu care sunt de acord: fiecare disciplină didactică trebuie să aibă propria individualitate.

Punctul meu de vedere: *1. Fiecare dintre cele două argumente se bazează pe o simplificare a problemei. 2. Cele două argumente nu se exclud. Fiecare disciplină trebuie să aibă propria individualitate; nici o disciplină didactică nu are un scop în sine, ci scopul de a forma cetăţeni capabili să acţioneze eficient în cadrul societăţii. Dar există o diversitate de situaţii în care cetăţenii sunt puşi să acţioneze (să se dovedească buni patrioţi, dar şi să înţeleagă un text, să se prezinte la un interviu de angajare şi să obţină un post, să scrie bine o lucrare de capacitate etc.). Pentru diversele discipline de învăţământ, dincolo de deosebirile dintre ele, există şi un numitor comun (de pildă, dacă la ora de limba română învăţ să iau bine notiţe, atunci această deprindere îmi va folosi să învăţ bine şi la istorie, şi la geografie, şi la chimie etc.). Problema educaţiei patriotice este un caz particular al diverselor forme de interdisciplinaritate. Părerea mea este că la ora de limba română există forme specifice în care se face educaţie patriotică (de pildă: relevarea unor motive recurente în literatura română – istoria neamului, frumuseţile patriei, tradiţiile etc.; relevarea procedeelor artistice, specifice literaturii, prin care sunt tratate diverse teme, punctând diferenţele dintre reflectarea ideii de unitate naţională – de exemplu – într-un text literar şi într-un text ştiinţific de istorie; relevarea formelor specifice în care literatura română s-a sincronizat cu literatura europeană etc.). A înlocui aceste forme specifice cu altele, împrumutate de la ştiinţe cum sunt istoria, geografia etc., înseamnă, de fapt, a îndepărta elevii*

de studiul limbii și literaturii române, a șterge această materie din catalog și a o înlocui cu o materie hibridă, eteroclită, eclectică: geografio-istorio-civico--religio-etc.-filozofie, unde poeții, prozatorii, dramaturgii ar deveni exemple aleatorii într-o listă ce se încheie cu etc., pierzându-și unicitatea, unde problemele exprimării corecte și eficiente ar deveni cu totul neimportante pentru că am fi interesați de formule, axiome, teoreme, dogme, documente istorice, citate, atestări, hărți etc.

În concluzie, la orele de limba română educația patriotică se face implicit prin metode specifice obiectului.

• Argumentarea prin **analogie** este o abordare strategică a problemelor, ce constă în punerea situației date în relație cu o situație similară, care a fost deja valorizată pozitiv și acceptată de public. Formularea concluziei are la bază următorul raționament: „Dacă situația X a fost acceptată și considerată corectă, situația Y, similară, va fi și ea acceptată și considerată corectă". Pentru a-l face pe cititor să accepte o astfel de concluzie prin analogie, scriitorul trebuie să știe să-i arate asemănările, punctele comune dintre situațiile comparate; trebuie să-l facă pe cititor să accepte asemănările și, mai ales, să accepte analogia în sine.

Exemplu

„A susține întoarcerea la manualul unic e ca și cum am susține întoarcerea la un ziar unic, la un partid unic." În acest exemplu, argumentele pe care se bazează analogia sunt implicite; se face apel la memoria și experiența colectivă legată de partidul și ziarul unic.

Contraargumentele vor încerca să demonstreze că cele două situații puse în paralel nu sunt similare; asemănările dintre ele sunt superficiale, în timp ce diferențele sunt esențiale.

• Metoda **reducerii la absurd** este împrumutată din matematică: se demonstrează importanța unui element prezentând ce s-ar întâmpla dacă acel element nu ar exista. Acest tip de raționament face apel la obișnuințele oamenilor, la rutină (în sens pozitiv), la inerția colectivă și la rezistența față de schimbare. Cititorii sunt făcuți să conștientizeze efectele pozitive ale unui element și pe cele negative în cazul dispariției respectivului element.

Exemplu

Iată un tip de raționament bazat pe această metodă:

Să presupunem că începând din acest an nu se va mai da examen de admitere la facultăți, ci se va intra exclusiv pe baza mediei obținute la bacalaureat. Ce s-ar întâmpla?

Actualii elevi de clasa a XII-a se vor concentra pe pregătirea celor șapte materii de bacalaureat, în limita timpului disponibil. La sfârșitul pregătirii ei vor avea un nivel acceptabil pentru a lua bacalaureatul, dar vor fi departe de a fi aprofundat, de pildă, limba străină la care se vor înscrie la facultate. Media la bacalaureat indică un nivel global, nu spune nimic despre performanțele la o anumită materie. Poți avea 10 la toate materiile de bacalaureat, mai puțin la engleză, unde un 7 duce la media generală 9,57 la bac (excelent!), dar este absolut insuficient pentru admiterea la secția de engleză a Facultății de Limbi Străine. Ce se întâmplă dacă 75% dintre studenții acceptați la această secție (dintre candidații înscriși din toată țara) se află într-o situație similară, iar la sfârșitul anului I sunt declarați nepromovați? Vor mai da o dată examen pentru a intra în anul I la aceeași facultate sau la altă facultate? Dar ce se întâmplă cu fondurile alocate pentru școlarizarea studenților din anul I, rămași repetenți? În țările unde studenții își plătesc singuri studiile, banii pierduți sunt problema lor, dar în România reprezintă (încă) problema statului, adică a contribuabilului.

Dar cu elevii care au terminat liceul acum doi ani și care din diverse motive nu au intrat la facultate ce se întâmplă? Ei nu știau că media la bacalaureat va conta, deci s-au mulțumit cu note mediocre la celelalte materii, în schimb au aprofundat materiile cerute la facultate. Cel puțin teoretic, ei sunt mai bine pregătiți la materia de specialitate decât elevii obosiți să-și pregătească „bacul" la șapte materii. Ei vor mai putea urma o facultate de stat sau vor fi obligați să meargă la o facultate particulară (dacă au bani)? Aceasta nu ar fi opțiunea lor, ci o cale impusă de sistemul admiterii la facultate.

Să presupunem că nimic din cele spuse până acum nu se întâmplă. În mod real, cei mai buni elevi vor fi admiși la secția de engleză a Universității din București. Înseamnă că facultățile particulare vor trebui să se mulțumească numai cu elevii mai slabi (presupunând că nota în sine poate pune o astfel de etichetă). Știut fiind acest lucru, o diplomă de la o facultate de stat va fi o carte de vizită mai bună în comparație cu o diplomă de la o facultate particulară. Ar fi, desigur, o idee preconcepută, dar clar întreținută într-un sistem în care singurul criteriu de admitere ar fi media de la bacalaureat. Luând în calcul media de la bacalaureat (șapte materii), nu performanțele la o anumită disciplină (de pildă, engleza), am încuraja tipul „enciclopedic", și nu „specializarea", ce pare a fi apreciată în societatea contemporană. Așadar, încercând să eliminăm examenul de admitere la facultate, ne-am conforma unor proceduri formale practicate (în cu totul alte condiții și cu alte date) în Europa, dar ne-am distanța de principiul învățământului actual în țările cu care dorim să ne comparăm.

Să presupunem că, într-un fel sau altul, evităm şi aceste capcane. Ce se va întâmpla cu profesorii de liceu? Având o programă supraîncărcată, vor face un tur de forţă pentru a transmite toate informaţiile prevăzute pentru examenul de bacalaureat. Cum? Dictând oră după oră sinteze, definiţii, clasificări. În acest timp, elevii vor scrie, obosiţi, plictisiţi, pasivi, pentru a avea ce memora acasă. Degeaba Curriculum naţional, degeaba manuale alternative; în loc de două materii de toceală (cum erau înainte româna şi matematica pentru treaptă), şapte, pentru bac. Cu meditaţii la şapte materii, plătite de părinţi? Pentru că în felul acesta, fireşte, elevii nu vor mai înţelege nimic, nu va mai avea nimeni grijă de formarea lor intelectuală; scopul va fi „a bifa şi capitolul ăsta pentru bac". Deci, probabil, ar fi nevoie de cineva care să pună ordine în mintea elevului, să lucreze cu el pentru a-i crea deprinderile de care la şcoală profesorii nu au timpul fizic necesar să se îngrijească. Şi cine vor fi studenţii? Adolescenţi obosiţi de atâta memorat, dopaţi încă din clasa a XII-a cu materia anului IV de facultate. O dată scăpaţi de obsesia bacului, vor intra în facultate cu scopul de a se relaxa, „trăindu-şi studenţia".

(Rog cititorul să citească acest text ca o exemplificare voit îngroşată a tipului de raţionament prin reducere la absurd. De asemenea, cititorul este invitat să judece singur în ce măsură raţionamentul prezentat mai sus este corect sau greşit, deci să găsească el contraargumentele.)

Contraargumentele vor încerca să demonstreze că reducerea la absurd se bazează pe o simplificare exagerată a realităţii, că situaţia este mult mai complexă; că absenţa respectivului element poate avea şi efecte pozitive, în timp ce prezenţa lui are şi nenumărate efecte negative.

2.3.4. *Cum ?*

Pentru a se face înţeles, autorul trebuie să coopereze cu cititorul său. Cum? Prin apel la logică, la emoţie, la etică sau la mit.

• Făcând **apel la logică** (lat. *logos*), autorul se adresează cititorului în calitatea sa de fiinţă raţională, capabilă să judece pornind de la fapte şi date, să înţeleagă relaţiile dintre evenimente şi dovezi, să gândească pentru a formula concluzii. Autorul urmăreşte să câştige încrederea cititorilor oferindu-le un text coerent, fără salturi logice sau lacune de argumentaţie; să îi facă pe cititori să gândească aşa cum gândeşte el. De aceea, autorul face o afirmaţie, prezintă dovezi şi demonstrează afirmaţia făcută, trage concluzii care pun în lumină legătura dintre afirmaţia făcută şi dovezile prezentate. Deoarece nu există adevăr absolut, autorul urmăreşte, în fapt, să-şi determine publicul să privească evenimentele din acelaşi punct de observaţie, convingându-l de avantajele acestei perspective.

• Când citeşte, publicul se implică în text intelectual, dar şi emoţional. **Apelul la emoţie** (lat. *pathos*) vizează sentimentele, instinctele, opiniile cititorului. O dată trezite, sentimentele puternice – pozitive sau negative – au efect asupra comportamentului indivizilor. De aceea, poate fi o strategie eficientă pentru a-i determina pe aceştia să accepte argumentele; poate fi însă şi periculoasă, dacă latura emoţională este exacerbată şi înlocuieşte raţiunea, îndemnând la acţiuni negândite; alteori, apare efectul de bumerang: sentimentele puternice se întorc împotriva celui care le-a provocat, le-a exacerbat. Apelul la emoţie se bazează pe o puternică personalizare a textului prin exemple dramatice şi imagini concrete, în stare să determine o reacţie afectivă din partea cititorului. Autorul controlează însă parţial această reacţie, deoarece aceeaşi imagine poate crea efecte diferite la cititori diferiţi.

• Prin **apelul la etică** (lat. *ethos*), autorul îşi propune să atragă încrederea cititorilor, demonstrându-şi competenţa şi autoritatea, probând măsura în care personalitatea sa poate influenţa alte personalităţi. De obicei, este vorba de propria autoritate câştigată în timp sau pe care instituţiile i-o conferă. Contează competenţa, integritatea, forţa şi carisma celui care argumentează un punct de vedere. Propria părere nu este însă suficientă; de aceea, autorul trebuie să citeze alte autorităţi în domeniu pentru a asigura obiectivitate textului său. A cita însă o autoritate nu atrage automat încrederea cititorului: personalitatea celui citat, relevanţa în context a opiniei citate fac însă credibilă argumentaţia.

• Prin **apelul la mit** (lat. *mythos*), autorul îşi propune să atragă adeziunea cititorilor făcând apel la conştiinţa acestora privind apartenenţa la o comunitate de valori culturale, la tradiţie.

Cele patru forme de cooperare cu cititorul se împletesc, de obicei, deşi una dintre ele predomină în funcţie de text: în textul ştiinţific predomină apelul la logică, în textul artistic predomină apelul la emoţie, în textul religios cel la etică, într-un discurs electoral poate predomina apelul la mit, de pildă. Baza oricărei argumentaţii corecte o reprezintă logosul, celelalte fiind prezente în proporţii diferite, în funcţie de tipul de text, de mesajul ce se doreşte a fi transmis, de publicul căruia i se adresează textul.

Exemplu

Vă invit să optați pentru una dintre formele de argumentație pe care le prezint în continuare.

Subiectul: *Câinii vagabonzi*

Argumentație bazată pe apelul la logică: *Ca director al Centrului Antirabic București, vă spun că acești câini vagabonzi sunt un real pericol pentru fiecare dintre dumneavoastră. Zilnic, la cabinetele noastre se prezintă peste 300 de persoane mușcate de câini ai nimănui. Dintre toate pericolele, turbarea este cel mai mare. Un individ care a fost mușcat de un câine turbat și care nu urmează corect și complet un tratament moare în chinuri groaznice după o perioadă ce variază între o lună și câțiva ani. Ministerul Sănătății alocă peste 30 de milioane de dolari anual pentru vaccinurile antirabice. Sunt bani care ar putea fi folosiți altfel. În afară de turbare, pacientul poate face infecții locale ce se pot generaliza, în funcție de locul mușcăturii, poate paraliza etc. Cei care hrănesc câinii din jurul blocului sunt mai degrabă inconștienți decât iubitori de animale. A iubi un câine înseamnă a-l face membru al familiei, având grijă de el; a hrăni câinii vagabonzi înseamnă a alimenta un risc pentru cetățeni și a contribui la imaginea primitivă a unei capitale în mileniul III, ce se dorește a fi o capitală europeană. Nicăieri în lume nu veți întâlni această imagine, deși peste tot există iubitori de animale și organizații de protecție a animalelor. Dar ei își protejează animalele fără a le transforma în pericole pentru om.*

Argumentație bazată pe apelul la emoție: *Sărmanii câini fără stăpân... Niște suflete chinuite, biete animale, în care trecătorul dă cu pietre; care stau afară pe gerul cel mai cumplit și pe soarele cel mai puternic; pe care șoferii fără inimă îi lovesc cu mașina și apoi dispar, iar ei, bieții câini, își ling rănile cu ochii în lacrimi; ei șchioapătă să-și caute în gunoi un os aruncat cu nepăsare de la o masă îndestulată. Oare pe copilul dumneavoastră ați avea sufletul să-l țineți afară în frig, nemâncat, de nimeni băgat în seamă? Sărmanii câini, sunt și ei suflete chinuite, pe care răutatea oamenilor îi chinuie și mai tare...*

Argumentație bazată pe apelul la etică: *Sunt Brigitte Bardot. După ce am abandonat cariera cinematografică, m-am dedicat îngrijirii câinilor. Viața pe câmp, la gunoi, în jurul blocurilor nu poate fi decât... o viață de câine. Sunt aici în România pentru a face ceva pentru câinii vagabonzi. Împreună cu Primăria orașului București, am pus bazele unei clinici în care vor putea fi sterilizați anual peste 20 de mii de câini. După sterilizare, aceștia vor fi lăsați în libertate, iar dumneavoastră, iubitorii de animale, veți putea avea grijă de ei, fără ca ei să mai reprezinte un pericol pentru dumneavoastră. Iubiți animalele așa cum le iubesc și eu!*

Argumentație bazată pe apelul la mit: *Îi numim câini vagabonzi. Spunem că trebuie exterminați pentru că sunt un pericol, o rușine pentru o capitală a anului 2000!!! Dar uitați probabil mitul lui Romulus și Remus, întemeietorii Romei, copiii găsiți și hrăniți de lupoaică! Uitați probabil de steagul cu cap de lup, pe care vitejii daci îl fluturau în luptă înspăimântând dușmanul! Există popoare la care câinele este un animal sacru. Noi, românii, nu spunem și noi, cu înțelepciunea proverbelor și a zicerilor străvechi, „Câinele este prietenul omului"? Noe, în Arca lui, nu a luat câte o pereche din fiecare viețuitoare de pe pământ?*

2.4. Revizia argumentației

Când facem revizia unui text din punctul de vedere al argumentației pe care se sprijină, trebuie să avem în vedere două aspecte: structura globală a textului și structura locală a textului.

2.4.1. *Revizia globală*

Când face revizia globală, autorul urmărește dezvoltarea generală a textului din perspectiva scopului propus. În primul moment, toate argumentele i se par autorului la fel de importante. Când textul este încheiat, așezate unul lângă altul, elementele folosite pentru a convinge cititorii se valorifică reciproc; astfel, observăm că, de fapt, lucruri pe care la început le-am considerat la fel de importante nu sunt egale ca forță de convingere; ordinea în care am aranjat inițial argumentele poate fi schimbată după ce gândirea s-a clarificat asupra detaliilor și poate să se concentreze asupra elementelor generale, asupra ansamblului. Autorul poate modifica deci structura textului: poate elimina sau adăuga argumente, poate reduce sau poate dezvolta unele părți ale demonstrației, poate adăuga, scoate, completa unele exemple, poate schimba ordinea ideilor pentru a le ierarhiza sub aspectul importanței și al impactului scontat asupra publicului. În toate aceste operații, publicul este cel vizat. Autorul nu trebuie să se convingă pe sine de justețea punctului său de vedere, ci trebuie să-și convingă cititorii: a da prea puține argumente e neconvingător, prea multe argumente fac textul să fie încărcat și pun la încercare răbdarea lectorului grăbit, o ordine neclară în argumentație creează confuzie și neîncredere. Revizia globală se face printr-o lectură rapidă, de ansamblu, a textului urmărit în punctele-cheie, pentru a vedea logica ideilor, ponderea fiecăreia în ansamblul textului, relația cu teza acestuia și cu concluziile, funcția fiecărei secvențe în atingerea scopului pe care și l-a propus autorul.

2.4.2. *Revizia locală*

Revizia locală își propune reperarea și eliminarea greșelilor de raționament care ar putea submina argumentația, făcând textul puțin credibil în ochii cititorilor. Iată în continuare principalele greșeli de argumentație:

• **Eroarea „bulgărelui de zăpadă"** este o greșeală de judecată. Autorul afirmă că un lucru întâmplat va atrage automat un șir întreg de lucruri proaste, întocmai ca un bulgăre de zăpadă ce se rostogolește la vale, cu viteză din ce în ce mai mare, adunând din ce în ce mai multă zăpadă.

Exemplu

Iată un astfel de raționament: *N-ai fost la nici un curs. Profesorul o să te țină minte și o să-ți dea notă proastă. O să te pice la examen și o să pierzi anul! Te exmatriculează!!!*

Raționamentul este greșit: *profesorul s-ar putea să nu țină minte toți studenții care nu au fost la curs sau s-ar putea să nu țină la prezența studenților la curs. Studenții pot învăța singuri din cărți dacă doresc acest lucru. Un student care nu a fost la curs, dar care a învățat din cărți, poate fi foarte bine pregătit la examen. Chiar dacă nu este așa, chiar dacă pică, atunci are posibilitatea de a-și da restanța în toamnă, deci nu va fi obligatoriu exmatriculat. În sistemul creditelor, un examen poate fi dat și în anul următor de studiu, deci există diverse posibilități de a evita exmatricularea.*

• **Distragerea atenției** aducând în discuție fapte irelevante, fără legătură cu subiectul. Imaginați-vă o ceartă între soț și soție, pe tema banilor.

Exemplu

Soția acuză: „– M-ai mințit! Nu mi-ai spus că ai luat primă!". Soțul: „– Cum poți să mă jignești în felul acesta, eu care ți-am dat întotdeauna ție toți banii..., te-am iubit întotdeauna și n-am știut ce să fac pentru tine să fii fericită, iar acum tu mă umilești în felul acesta...". Soțul însă, în pledoaria pro domo, *uită să spună ce este de fapt cu prima... deviind atenția spre o altă temă, spre elemente irelevante. De multe ori, două persoane care se contrazic sau se ceartă fac greșeli de argumentație din cauza afectivității cu care se implică în dispută. De fapt, se ajunge la o situație de noncomunicare: nici una dintre părți nu este satisfăcută de răspunsul celeilalte.*

În textele polemice se poate recurge la această strategie. De pildă, un senator dezvăluie într-un cotidian de mare tiraj că i s-a interzis colaborarea la un post de radio pe motive politice; în realitate, postul respectiv de radio nu mai inclusese respectiva emisiune în grila de programe deoarece avea o audiență scăzută sau întrucât colaborarea cu respectivul senator devenise din ce în ce mai dificilă (contramanda în ultimul moment participarea la emisiune, din diverse motive, iar redactorii erau deseori puși în situația de a da pe post reluări ale unor emisiuni mai vechi, în loc să realizeze emisiuni în direct). Senatorul scrie: „Postul X îmi ia emisiunea din motive politice. Este o practică regretabilă. Credeam că în România nu mai există cenzură. De fapt, postul X nu demonstrează decât că este aservit actualei puteri".

• **Analogia defectuoasă** constă în formularea unor concluzii rezultate din compararea a două obiecte esențial diferite și extinderea unei trăsături comune irelevante asupra întregului. Asemănarea irelevantă dintre obiecte este luată ca dovadă pentru o comparație relevantă. În sine, analogia poate fi utilă pentru a face publicul să înțeleagă un fenomen complex, necunoscut, pornind de la ceva simplu și bine cunoscut. Într-o argumentație corectă însă, această asemănare nu trebuie luată ca dovadă pentru a demonstra asemănarea totală dintre obiectele comparate.

Exemplu

X a fost responsabilul departamentului marketing la un ziar de mare tiraj; grație planului elaborat, vânzările au crescut spectaculos în ultimul an. X se transferă la o editură, unde este numit șeful departamentului marketing și i se cere să elaboreze un plan pentru a crește vânzările editurii. X prezintă consiliului de administrație planul pe care îl aplicase la ziar. Își încheie prezentarea scriind: „Sunt convins că acest plan pe care l-am aplicat la ziar va da roade și acum". Întreaga argumentație e pusă sub semnul întrebării: publicul-țintă al ziarului este același cu publicul-țintă al cărților editurii? Ați avut în vedere faptul că editura noastră se adresează unui public larg, prin diverse colecții? Ați avut în vedere faptul că la noi tirajul este diferit de la o carte la alta? Ați ținut cont de faptul că editura noastră nu beneficiază în momentul de față de fonduri provenite din publicitate, așa cum se întâmpla la fostul dumneavoastră ziar? etc.

• **Reducerea la dilemă** reprezintă ignorarea alternativelor, atunci când problema pusă în discuție are mai mult de două răspunsuri, când este complexă și presupune un răspuns nuanțat, diferit de opoziția simplificatoare „bun/rău", „alb/negru".

Exemplu

Formulări de tipul „Mie să-mi spui clar, albă sau neagră?", „Nu mă da la-ntors, îți place sau nu-ți place" ascund, de obicei, false dileme: între alb și negru există o infinitate de nuanțe de gri, iar lucrurile pot să ne placă mai mult sau mai puțin, să ne displacă într-o măsură mai mare sau mai mică.

• **Impunerea problematicii** este o greşeală de argumentaţie care apare atunci când autorul prezintă ca adevărate, certe fapte care, de fapt, se impun a fi demonstrate, argumentate, când o problemă este prezentată ca şi când ar avea deja un răspuns. Uneori, această greşeală conduce la circularitate, autorul spunând acelaşi lucru cu alte cuvinte.

Exemplu

„Sharon Stone este actriţa mea *preferată* pentru că *îmi place*." Pentru o demonstraţie corectă, este necesar ca textul să avanseze noi argumente o dată cu fiecare afirmaţie. În exemplul dat, *preferată* şi *îmi place* se suprapun parţial, ceea ce face ca partea a doua a enunţului să nu aducă informaţie în plus faţă de prima parte, ci să spună acelaşi lucru cu alte cuvinte.

Alteori se eludează pur şi simplu ceea ce trebuie demonstrat, prin apelul la snobism, la frică, prin flatare.

Exemplu

Nici o persoană decentă nu s-ar înscrie în acest partid. Orice om de bună-credinţă va fi de acord cu mine că X este un pericol public. Pentru orice fiinţă raţională această afirmaţie a mea nu mai necesită demonstraţie.

Alteori se folosesc clişee ca bază a unei argumentaţii, fără a demonstra dinainte adevărul/falsul exprimat de clişeu.

Exemplu

De pildă, în disputa pro şi contra avortului, cei din urmă au scris şi au spus fraze de tipul: „Mamele care recurg la avort fac o crimă împotriva copilului nenăscut". „Copilul nenăscut" a fost un clişeu mult folosit de cei care nu au demonstrat în prealabil când începe, de fapt, viaţa, când poate fi numit „copil" produsul de concepţie.

• ***„Post hoc, ergo propter hoc"*** s-ar traduce în română astfel : „dacă urmează unui eveniment înseamnă că a fost cauzat de acel eveniment". Este greşit să afirmăm că un eveniment a cauzat alt eveniment doar pentru că l-a precedat în timp ; succesiunea poate fi o simplă coincidenţă sau ar fi putut avea o contribuţie parţială la evenimentele care au urmat. Simpla succesiune în timp nu este suficientă pentru a pune două evenimente în relaţie cauză - efect.

Exemplu

Superstiţiile se bazează pe acest tip de eroare logică: „Te-ai întors din drum, îţi merge prost toată ziua", spune superstiţia. Dacă de mai multe ori mă întorc din drum, iar în zilele respective îmi merge prost la serviciu, ajung în cele din urmă să cred în superstiţie, adică să cred că mi-a mers rău pentru că m-am întors din drum. O afirmaţie ca „El a stricat televizorul pentru că el a fost ultimul în cameră" se bazează pe acelaşi tip de greşeală. Faptul că a fost în cameră nu dovedeşte în sine faptul că el a stricat televizorul; poate că nici nu s-a atins de televizor, este pur şi simplu o defecţiune, iar coincidenţa a făcut ca el să fi fost ultimul în acea cameră.

• ***„Ad hominem"*** este formula în limba latină care sintetizează ceea ce presa numeşte „atac la persoană". Atacul la persoană înlocuieşte argumentaţia cu atacuri îndreptate spre persoana oponentului, pentru a trezi emoţii puternice publicului, anihilând raţionamentul. Discreditarea se face prin stereotipii şi etichete având conotaţii nefavorabile, uitându-se însă că simpla invocare a unui nume, adjectiv sau verb poate doar trezi reacţii, fără a putea constitui un argument.

Exemplu

Ce părere aveţi de următorul fragment dintr-un posibil discurs electoral: „Stimaţi alegători, daţi-mi voie să vă spun acum cine sunt contracandidaţii mei la funcţia de preşedinte al ţării: un fost actor, care timp de treizeci de ani a schimbat rolurile şi măştile seară după seară, şi un fost jucător de fotbal, care crede că a conduce destinele ţării e cam tot acelaşi lucru cu bătutul mingii pe maidan şi două goluri înscrise după ce a alergat pe teren 90 de minute..."?

Uneori, lozincile strigate la mitingurile electorale, adresate adversarilor politici, se bazează pe astfel de atacuri la persoană: „Cine-a stat cinci ani la ruşi / Nu poate gândi ca Bush" (ianuarie, 1990).

• ***„Non sequitur"*** este expresia latinească sintetizând absenţa oricărei legături logice între două elemente alăturate ; mai precis, premisa minoră nu este pusă în relaţie cu premisa majoră sau concluzia trasă nu urmează în mod necesar din premisa majoră şi din cea minoră.

Exemplu

Lui Bogdan îi plac fetele blonde. Maria este blondă. Deci lui Bogdan îi place Maria. / Lui Bogdan îi plac fetele blonde. Maria este brunetă. Deci lui Bogdan nu îi place Maria.

• **Generalizările pripite** sunt greşeli care apar în raţionamentele de tip inductiv : sunt concluzii trase din dovezi insuficiente sau inadecvate şi extinse asupra unui număr mare de cazuri.

xemplu

„Jumătate din studenţii intervievaţi au declarat că nu înţeleg nimic din cursul de legislaţie." O generalizare pripită ar fi să spunem „Nici un student nu înţelege nimic din cursul de legislaţie".

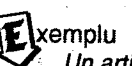
Alteori, generalizările pripite conduc la stereotipii (caracterizări convenţionale şi simplificate):

Numărul bărbaţilor implicaţi în politică este mai mare decât numărul femeilor implicate în politică. Deci femeile nu se pricep la politică.

În alte situaţii, concluzii corect formulate pot fi contaminate de cuvinte irelevante şi mai ales cu o mare încărcătură afectivă:

*„80% dintre studenţii **leneşi şi dezinteresaţi** se plâng de profesorii lor, persoane **oneste** şi cu o **bună pregătire** de specialitate". O statistică a relevat că 80% dintre studenţi se plâng de profesori. Dar de ce „leneşi" şi „dezinteresaţi"? De ce este nevoie de calificări de tipul „oneste" şi cu „o bună pregătire"? De ce este nevoie de o antiteză între profesori şi elevi? Autorul potenţial al unui astfel de enunţ nu prezintă rezultatul unei anchete, ci îl comentează în mod afectiv, fără a argumenta „calificările" pe care le face.*

• **Erori de deducţie**. Calitatea argumentaţiei bazate pe deducţie depinde de calitatea premisei majore. Premisa majoră trebuie să conţină termeni clar definiţi ; dacă termenii din premisa majoră sunt imprecişi, concluzia va fi pusă sub semnul întrebării.

xemplu

Un articol care porneşte de la premisa „Politicienii fac afaceri murdare" va naşte foarte multe întrebări şi tot atâtea proteste: toţi politicienii? Politicienii în general sau cei din România? Politicienii aflaţi la guvernare sau cei din opoziţie? Ce înseamnă afaceri: afaceri comerciale, compromisuri politice? Ce înseamnă afaceri murdare: comit crime, iau mită, fac trafic de influenţă?

Alteori, se face confuzie între probabilitate şi certitudine. Următorul raţionament deductiv este greşit:

Premisa majoră: *Fetele de la ASE sunt frumoase.*
Premisa minoră: *Ionuţ are o prietenă de la ASE.*
Concluzia: *Prietena lui Ionuţ e frumoasă.*

Nu toate fetele de la ASE sunt frumoase. Dacă există o probabilitate de 10% să existe fete urâte, atunci există o probabilitate de 10% ca prietena lui Ionuţ să fie şi ea urâtă. De aceea, concluzia corectă este „Probabil că prietena lui Ionuţ este frumoasă".

• Ceea ce înseamnă **autocontradicţie** în text ar putea fi sintetizat prin proverbul „Nu se poate şi cu slănina în pod, şi cu varza unsă". Când scriem, trebuie să ne clarificăm mai întâi ideile foarte bine, pentru a nu ne contrazice pe parcursul aceluiaşi articol, de la o pagină la alta, de la un paragraf la altul. Este posibil ca pe parcursul unui text să prezentăm puncte de vedere diferite asupra unei probleme ; pe acestea le analizăm, le comparăm, comentăm asemănările şi deosebirile dintre ele. Concluzia pe care o formulăm trebuie să fie însă unitară, fără contradicţii interne ; chiar atunci când formulăm un nou punct de vedere ce rezultă din sinteza a două opinii opuse, el trebuie să aibă coerenţă internă, elementele care îl compun trebuie să fie noncontradictorii.

xemplu

Observaţi contradicţiile din textul următor:

*„Conducerea şcolii **nu a făcut nimic** pentru elevii săi, în vederea începerii noului an şcolar. Deşi în urma unei **sesizări a directorului** la Inspectoratul Şcolar **s-au primit 100 de milioane** de lei, **suma este** insuficientă. Din aceşti bani **s-a construit** un grup sanitar, **s-au zugrăvit** clasele. **Rămân** încă nerezolvate **multe probleme**: schimbarea mobilierului degradat **şi** amenajarea unei cancelarii".*

Altfel spus *„Cei patru Apostoli, care au fost trei, Luca şi Matei"*.

• **„Păpuşa de paie"** este o eroare de argumentare constând în reinterpretarea distorsionată a spuselor cuiva, de dragul de a contrazice pur şi simplu. Este semnul slăbiciunii şi al disperării, unica soluţie când toate celelalte mijloace de convingere au fost epuizate.

xemplu

Imaginaţi-vă o ceartă între soţi!
*Ea: – **Mănânci?***
El: – Nu.
*Ea: – **Aha, nu-ţi place cum gătesc...***
El: – Ba da, dar nu mi-e foame acum.
*Ea: – **Zici aşa, ca să ai tu ultimul cuvânt...***
El: – Nu, am mâncat înainte să vii tu.
*Ea: – **Aha, n-ai vrut să mă aştepţi.***
El: – Mi-a fost foarte foame.
*Ea: – **Ce vrei să spui, că am uitat să-ţi fac sandviciuri dimineaţă?...***

Polemicile se bazează şi ele, uneori, pe distorsionarea spuselor părţii adverse.

CONCLUZII

Orice autor doreşte să-şi convingă cititorii de competenţa sa, de justeţea punctului de vedere, de calităţile sale. El vrea să se impună în faţa cititorilor, să-i convingă. Pentru a reuşi acest lucru, trebuie să-şi pună la punct, cu grijă, un sistem eficient de argumentaţie.

Etapele argumentaţiei eficiente sunt :
- prezentarea textului astfel încât cititorii vizaţi să poată lua contact cu el ;
- captarea atenţiei ;
- implicarea publicului în text.

Pentru a-şi construi eficient argumentaţia, autorul trebuie :
- să şi-o planifice ;
- să strângă dovezi ;
- să îşi analizeze publicul ;
- să adopte cea mai adecvată ordine de prezentare a ideilor ;
- să facă apel la resursele interioare ale cititorului ;
- să realizeze revizia textului.

Dintre tipurile de aserţiuni care îi stau la dispoziţie, autorul le va alege pe cele mai puternice în perspectiva argumentaţiei. Convingătoare sunt întotdeauna textele care aduc fapte şi date concrete, exacte, neaşteptate, cu şanse de a fi acceptate de un număr mare de cititori, şi nu argumentele foarte generale, previzibile, locurile comune.

Ca forţă de convingere, diversele tipuri de aserţiuni se dispun în următoarea scară descendentă :
- fapte ;
- judecăţi ;
- mărturii ;
- credinţe personale ;
- prejudecăţi.

Toate trebuie susţinute cu dovezi incontestabile. Autorul trebuie să-şi construiască argumentaţia având în vedere publicul : este indiferent ? ostil ? favorabil ? Diverse tipuri de dovezi îl pot convinge (naraţiuni, exemple, cifre etc.).

Ordinea în care sunt aşezate argumentele trebuie să corespundă modului natural în care oamenii gândesc şi se raportează la lumea înconjurătoare (deducţii, inducţii, contrast, analogii, reduceri la absurd). Apelul la raţiune, la emoţie, la etică sau la mit sensibilizează publicul şi îl determină să accepte argumentaţia sau să o respingă.

Deoarece componenta argumentativă este deosebit de importantă în orice text, autorul trebuie să facă o revizie atentă :

- la revizia globală, el selectează, ordonează, dezvoltă, reduce argumentele ;
- la revizia locală, înlătură greşelile de argumentaţie :
  - eroarea „bulgărelui de zăpadă" ;
  - distragerea atenţiei ;
  - analogia defectuoasă ;
  - reducerea la dilemă ;
  - impunerea problematicii ;
  - *„post hoc, ergo propter hoc"* ;
  - *„ad hominem"* ;
  - *„non sequitur"* ;
  - erorile de inducţie, generalizările pripite ;
  - erorile de deducţie ;
  - autocontradicţia ;
  - „păpuşa de paie".

În felul acesta, argumentaţia va deveni un edificiu greu de demolat.

EXERCIŢII

1) Următoarele citate sunt extrase din revista *Academia Caţavencu*. Una dintre sursele ironiei o reprezintă greşelile de logică. Ce greşeli de logică sunt ironizate în citatele următoare?

a) „În economie e ca-n bucătărie: dacă într-o oală pui prea multă apă şi prea puţină fasole, nu-ţi iese ciorba";

b) „Deci este o creştere relativă în scădere";

c) „Puţine ţări au putut să-şi impună în trei ani faţă de ultimii doi ani, un program radical şi rapid de reformă de o asemenea amploare";

d) „Nu am timp să gândesc prea mult. Totuşi o fac";

e) „Dl Emil Constantinescu, preşedintele românilor de toate culorile, a declarat săptămâna trecută că «un om care nu poate fi şantajat şi nu poate fi cumpărat nu este un om care să fie simpatizat în România». Se gândea la preşedintele ţării, evident! Numai că orice om de stat care vrea să-şi continue cariera este continuu şantajat şi cumpărat cu voturi de către alegătorii săi. Aşa că:
– fiindcă vrea să candideze a doua oară, dl Emil Constantinescu este un om şantajabil şi cumpărabil;
– dl Emil Constantinescu este din ce în ce mai puţin simpatizat.
Concluzie: Oamenii care sunt şantajabili şi cumpărabili nu sunt simpatizaţi.
Adică exact invers decât crede dl Preşedinte";

f) „E bătaie de joc, iar noi nu suntem bătaia românilor de joc. Este evident că nu se vrea învăţământ pentru minorităţi, da' aer se vrea? Da' apă se vrea? Încep să mă îndoiesc şi de asta. Vor să ne sugrume naţionalitatea? De ce? De ce nu suntem lăsaţi în pace? Se spune că suntem aţâţaţi din afară. Eu vă spun că tocmai tărăgănările românilor ne aţâţă";

g) „Partidul Moldovenilor este un partid de centru, dar va merge când spre stânga, când spre dreapta, în funcţie de nevoi";

h) „Un tren este ceva care se mişcă";

i) „Deşi n-am citit «Caietul» dlui Roman, e interesant";

j) „Sunt un intelectual român în viaţă, deşi am fost dat afară din şcoală";

k) „Traian Băsescu s-a comportat ca un pirat atunci când l-a demis pe fostul director al APC";

l) „În ciuda dificultăţilor de toate categoriile cu care boxează ineficient nivelul nostru de trai, România este una dintre cele mai dinamice pieţe de telefonie mobilă din lume. Un lucru paradoxal, care animă însă o judecată sigură: când mor de foame, ţiganii cântă şi românii vorbesc la telefon";

m) „Proces-verbal nr. 507
Organ (presupunem) de presă: *Curierul Naţional*, vineri, 24 septembrie.
Articol, autor: «Jumătate dintre pacienţii internaţi la începutul anului, la Spitalul 'Victor Babeş' din capitală sunt contaminaţi de HIV». R.B.
Faptă: Ca o veste bună, vă zicem că situaţia nu este chiar atât de negativă cum reiese din titlul articolului, iar asta fiindcă jumătatea celor contaminaţi cu HIV este mai mică decât jumătatea celor necontaminaţi.
Astfel, citim în interiorul articolului că «din cele 472 de persoane internate la Spitalul de boli infecţioase 'Victor Babeş', 186 de pesoşane, în majoritate adulţi, au ieşit pozitiv la testul HIV». Există însă şi o veste proastă: la Spitalul de boli infecţioase «Victor Babeş» «din restul cazurilor internate, 30 la sută (86 de persoane – n.n.) reprezintă alte boli infecţioase». De unde reiese că, din cei 472 de pacienţi ai Spitalului de boli infecţioase, numai 272 au fost identificaţi ca suferinzi, restul de 200 internându-se probabil de plăcere";

n) „Greşeală: Pe prima, da' chiar pe prima pagină, numita Mihai Rada ne anunţă triumfal că «20% dintre elevii maghiari au picat la proba de limba română de la bac». Citind, însă, mai mult decât titlul, aflăm că acest fenomen nu s-a petrecut în toată ţara, ci doar în judeţul Cluj şi, mai mult, doar la liceul maghiar «Samuel Brassai», unde au picat la examenul oral de română vreo 30 de unguri mititei. Nu că ar fi vorba de o faptă eroică de-a urmaşilor lui Attila, dar, oricum, nici nu se poate spune că 20% dintre ungurii din România au picat la bac.
Lovitură de pedeapsă: Cum în acest judeţ Cluj – stindard al luptei pentru neatârnarea limbii române – au picat sau nu s-au prezentat la examen şi 129 de români, să ne explice elegant Rada Mihai, cu cuvintele sale, atâtea câte or fi: de ce pentru unguri e o ruşine să nu ştie prea bine şi altă limbă în afară de cea maternă, iar pentru români e o dovadă de iubire de patrie să nu ştie nici măcar limba maternă?";

o) „La prima licitaţie a cadourilor primite de ex-dictatorul Ceuşescu, pe foarte mulţi din cei prezenţi în sală i-a durut rău capul. Toată lumea s-a gândit la un fenomen paranormal. La a doua licitaţie, a plesnit din senin o vază de cristal şi o măsuţă-stil s-a rupt în două. Din nou lumea s-a gândit la nişte legături cauzale paranormale. Nimeni n-a observat însă că atât durerile de cap, cât şi durerile de obiecte au coincis cu puternica revenire în sondajele preelectorale a PDSR-ului";

p) „Ştiţi cât a costat sondajul PDSR-ului de săptămâna trecută? Vreo 250 de milioane de lei, adică 15.000 de dolari, pentru cunoscători. Bun, până aici a fost informaţia, de aici începe speculaţia: păi, nu? – atâta au avut oamenii, atâta au dat. Să se calculeze atunci: ce procente ar fi avut

PDSR-ul şi Iliescu la o sumă de 25.000 de dolari? Dar la 30.000? Că doar nu dădeau de la ei, ci din ce au strâns şi oamenii ăştia în atâţia ani la putere: din drepturile de autor ale cărţilor lui A. Năstase. Şi lista poate continua cu drepturile de autor pentru cărţile lui: Gabriel Bivolaru, Viorel Hrebenciuc, O. Cozmâncă..." ;

r) „Am urmărit numai jumătate din discursul preşedintelui şi m-a impresionat atât ca femeie, cât şi ca om politic".

2) Textele publicitare sunt, prin excelenţă, texte cu caracter persuasiv. Ele încearcă să convingă publicul să cumpere un produs. Analizaţi comparativ textele următoare, observând mijloacele de convingere folosite:

PRIMUL SISTEM DE LEASING REAL...

... PENTRU AFACEREA TA

SUBARU=4x4=TRACŢIUNE INTEGRALĂ

Ai nevoie de o maşină puternică şi sigură? Ai nevoie de un sistem de plată convenabil prin care afacerea ta să prospere? SUBARU îţi oferă cel mai avantajos sistem de plată în leasing. Cu un sistem de leasing REAL, poţi avea un SUBARU Forester chiar acum, maşina cu care ajungi în siguranţă şi la timp la orice întâlnire, indiferent de vreme sau de drum, iar afacerea ta merge ca pe roate. Forester este o combinaţie perfectă între agresivitate şi agilitate, calităţi necesare oricărui om de afaceri, care se respectă. Este în mod sigur o maşină cu care îţi vei uimi concurenta. Sistemul său 4x4, util în orice anotimp, dă o stabilitate şi siguranţă nemaiîntâlnite până acum. Descoperă chiar acum siguranţa şi stabilitatea de care ai atâta nevoie. Profită din plin de oferta pe care ţi-o face SUBARU, pentru ca afacerile tale să prospere.

SUBARU

SUBARU prin DYNAMIC INTERTRADE GROUP S.R.L., Tel. 222-9500; 222-9502, Fax: 223-2698
Show room: Str. Cobusei 3-5, Tel/Fax: 252-5143

Skoda Felicia până la 31 decembrie
ofertă specială
1569$*
Zona Liberă Giurgiu

Taxele cresc, preţurile noastre scad.

Skoda ţine cu tine!

3) Citiţi următoarele texte şi discutaţi raportul dintre componenta informativă şi cea persuasivă. Ce mijloace de persuasiune apar în fiecare dintre cele două texte?

a) „TELEVIZIUNEA SE AGAŢĂ DE INTERNET

Aproape de-a lungul întregii sale existenţe, televiziunea a încercat să îi transforme pe spectatorii inactivi în participanţi activi la programe.

La începutul anilor '50, emisiunile americane pentru copii se jucau de-a interactivitatea, oferind spectatorilor ecrane protectoare de celofan, pe care copiii puteau desena propriile lor scene. Două decenii mai târziu, Warner Communications le-a oferit telespectatorilor din Columbus, Ohio, posibilitatea de a participa la jocuri televizate, stând acasă, în fotoliu. Iar la începutul anilor '90, când «multimedia» era cuvântul de ordine, o mulţime de programe TV le-a permis telespectatorilor să comande orice, de la filme la pizza, cu ajutorul telecomenzii.

Astfel de eforturi au fost sortite eşecului, deoarece erau fie nepractice şi incomode, fie dezastruoase din punct de vedere financiar. Fără a se da bătută, televiziunea este acum pe punctul de a intra într-o nouă eră interactivă. De data aceasta îşi va ţine promisiunea, graţie convergenţei câtorva factori tehnologici şi demografici.

Televiziunea a cunoscut un progres uluitor în prima jumătate de secol a existenţei sale – o perioadă în care numărul aparatelor TV a crescut vertiginos în toată lumea, ajungând la aproape 1,4 miliarde.

În 1999, vom asista la o amplă expansiune a infrastructurilor şi emisiunilor digitale, atât în Statele Unite, cât şi în Europa. Până la sfârşitul anului, staţiile TV şi companiile prin cablu vor oferi aparate TV digitale în principalele 30 de pieţe din Statele Unite, în câteva ţări europene fiind deja în curs de realizare teste în acest sens.

La rândul ei, televiziunea digitală face posibile alte progrese semnificative în tehnologie. Face ca imaginile ce par rupte din realitate ale televiziunii hi-definition (HDTV) să devină, într-adevăr, o realitate. Aceasta înseamnă că toate programele pe care le veţi vedea vor începe prin a fi biţi – aceleaşi succesiuni de 1 şi 0, pe care le procesează computerul dumneavoastră, făcând deci ca aparatul TV şi computerul să fie într-adevăr compatibile din punct de vedere tehnologic. Şi mulţumită programelor de calculator software universale şi standardelor Internetului, o nouă generaţie de televizoare inteligente va împleti divertismentul televiziunii cu interactivitatea de pe World Wide Web.

Dar şi alţi factori lucrează în favoarea televiziunii inteligente. Pentru a transmite instantaneu semnalul în şi de la televizorul din casa dvs., veţi avea nevoie de o conexiune în bandă largă. Spectrul de frecvenţe în bandă largă va creşte exploziv.

În acest domeniu, industria televizoarelor inteligente a învăţat multe de la încercările interactive anterioare, lipsite de succes, şi de la ceea ce are web-ul mai bun. De aceea, programele pilot care acum sunt în desfăşurare pentru noua generaţie de televizoare inteligente vor oferi telespectatorilor mult mai multe decât o nouă alternativă la modul obişnuit de a comanda pizza.

Meniuri la alegere pe tubul catodic

De exemplu, în timp ce veţi urmări echipa dvs. de fotbal favorită, veţi putea apăsa pe telecomandă şi veţi obţine un meniu pe ecranul televizorului cam aşa cum sunt obişnuiţi să folosească utilizatorii de calculatoare. Meniul va înconjura din două părţi o imagine oarecum ştearsă, aşa că veţi putea să priviţi şi meciul în acelaşi timp. Dar veţi putea face şi alte lucruri : să obţineţi detalii de la o pagină web despre jucători ; să vedeţi reluări şi să aflaţi scorul din alte partide ; să comandaţi produse care au legătură cu jocul ; să discutaţi ceea ce se întâmplă cu prietenii care privesc meciul din altă parte sau să intraţi în cluburi de discuţii ; sau pur şi simplu să citiţi ştirile în general, căutând detalii ale ştirilor care vă interesează în mod deosebit.

Pentru ca televiziunea inteligentă să aibă succes, ea va trebui să fie şi uşor de utilizat. Cea mai mare piaţă, cel puţin la început, ar putea fi cea compusă din ceea ce unii observatori au denumit «televiziune interactivă leneşă». Deci interfaţa va trebui să fie chiar simplă – nimic mai complicat decât telecomanda de azi. Şi în cele din urmă, televiziunea, ca şi computerele, va folosi o interfaţă mai naturală. Va răspunde la comenzi vocale şi va avea încorporat un «asistent inteligent» care vă învaţă ce vă place şi ce nu vă place şi vă va ajuta să găsiţi programe şi informaţii" (Bill Gates, *Lumea în 1999*, supliment *Capital*, decembrie 1998).

b) **„O LUPTĂ PENTRU ONESTITATE ÎN AFACERI**

Crizele ne fac mai deştepţi. Ne fac să îndreptăm lucrurile care ştiam că merg prost, dar eram prea ocupaţi să le remediem. Economiile zgâlţâite ale pieţelor în formare îşi vor reveni în 1999, dar nu va fi dată uitării lecţia pe care am învăţat-o cu această ocazie : economiile naţionale corupte sunt generate de firme corupte ; dacă afacerile nu se defăşoară cu onestitate şi transparenţă, există puţine şanse ca aceste trăsături să se manifeste în contextul economic mai larg.

Puţini au fost conştienţi de profundul efect coroziv pe care conducerea necorespunzătoare a operaţiunilor de afaceri îl poate avea asupra unor economii aparent viguroase. Costurile au fost uriaşe. În estul Asiei, două treimi din firmele indoneziene şi un sfert din cele thailandeze par să fie insolvabile.

Seria : Practic

au apărut :

Ewa Drozda-Senkowska – *Capcanele raţionamentului*

Gilles Ferréol, Noël Flageul – *Metode şi tehnici de exprimare scrisă şi orală*

A. Neculau – *Noi şi ceilalţi. Teste psihologice pentru cunoaşterea ta şi a celuilalt*

Charly Cungi – *Cum să ne afirmăm*

Sylvie Lair – *Cum să memorăm*

Catherine şi Odile Pierron – *Cum să scriem*

Andra Şerbănescu – *Cum se scrie un text*